

מסכת תענית דף ב תוס' בד"ה אלא תנא פירוש ור"ה הוי בסדר מועד.

מלשון התוס' משמע דסדר המשנה תענית לאו בתר ר"ה הוא אלא בסדר אחד הם וקא דלא סידר רבי אותה אחר ר"ה היינו משום דמסדר אחר סדר הימים ר"ה יומא סנפה ובאמת לפי סדר שלנו הוי הפל בסדר השנה מתחיל בשבת דהוי תדיר ועירובין ג"כ מדיני שבת היא אחר כה מתחיל מפסחים דהוי מועד ראשון ומסדר אחר' כל דיני י"ט ביצה חגיגה מ"ק אח"כ ר"ה יומא סנפה ודיני תענית הם אחר סנפות מגילה שקלים הם בסוף השנה.

אבל הרמב"ם ז"ל מסדר תענית אחר ר"ה כדקאמר הש"ס תנא מר"ה סליק וק"ל: שם גמרא אתיא חקר חקר מבריאתו של עולם נראה לפרש דהכי קאמר קרא עושה גדולות ואין חקר וכו' פי הקב"ה עושה גדולות היינו חסדים גדולים וטובת ברואי ע"י גבורתו ית' פי הגשם שיורד בגבורה וכמשאז"ל קשה יומא דמיטרא פיומא דדינא והוא תכלית טוב וחסד לברואי עולם ואין לזה חקר פי אין בכת האדם להשיג הגדולות האלה והוא לבדו ית' עושה זאת.

וברייתו של עולם ג"כ אין לה חקר פי עיקר הבריאה הי' ע"י גבורתו ית' כמו שנא בראשית ברא כו' ומדה הזאת נתנה מקום לכל הברואים פידוע הרי פי עיקר התגלות חסדו ית' הנה ע"י מדת גבורתו ית' והוא מפלאי יוצר בראשית ובזה יתפרש רישא דקרא למה תאמר יעקב כו' נסתרה כו' ע"ז משיבה רוח"ק הלא ידעת כו' פי כשם שבתחילת הבריאה הסתר הי' לתכלית הטוב והתגלות אלהותו ית' כ"כ הסתר אשר בימי הגלות הוא לתכלית טוב להגלות אור חדש אשר נצפן ליריאי ויש לכוון בזה ג"כ משאז"ל הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו פי ההעדר הוא תחילת הוי' ואין פאן מקומו להאריך בזה: שם גמרא ומנא לן דבתפלה כו' עיין מהרש"א ז"ל ל בח"א ולי נראה דעיקר קושיות הש"ס על הזכרה לחוד מנ"ל דחייבים אנו לומר בלשון הודאה ומשני דילפינן מקרא דלעבדו ועיקר העבודה הוא לשבח לשמו הגדול על טובו וחסדיו הגדולים: שם גמרא ג' מפתחות בידו של הקב"ה עיין רש"י ז"ל ותוס' ובפ' חלק משמע מפירש"י שם כפי התוס' ז"ל פאן דפי' התם דלא נמסרו לשליח בשעת בריאתו עוד י"ל דצדיקים שאני דנאמנים הם בכל ביתו ית' וכן מצינו במדרש ע"פ ובכל חכמי הגוים כו' מאין פמוה ואלו הג' אוצרות הטובות הם פולם מענין אחד מעין בריאה חדשה פי הגשם מוליד כל תולדות הארץ וידוע פי בארץ הם פלים ונרקבים והגשם מחי' אותן להוליד ולהצמיח וכן לינת האדם הוא בגדר בריאת יש מאין וכן תח"ה כמש"נ ונציצו מעיר כו' ומפני זה אין יד שליח שולטת באוצרות האלו והם בידו של יוצר הכל.

ובזה יש ליישב קצת קושיות התוס' מקרא דפתח הי' כו' דלא חשיב אלא אלו שהם מענין אחד ומפלאי יוצר בראשית ואין בכת הבריות להשיג נפלאותיו כמש"נ בגשם עושה נפלאות ואין חקר ועפ"ז י"ל קראי דדרשו ה' כו' יעזוב רשע דרכו כו'.

פי לא מחשבותיו כו' הענין פי הקב"ה משדל את האדם לשוב אליו בעת המצאו. ופן יאמר החוטא איך אפשר לי לשוב אל ה' ואנכי ירדתי עשר מעלות אחרנית עד עמקי תהום ואיך אשוב ואעלה השמימה וזה הנויכוח נאמר ביחזקאל באמור הנביא אם הי'

רשע מימיו וְשָׁב מִרְשָׁעוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וַיְצַדֵּקָהּ כֹּל עֲוֹנוֹתָיו לֹא תִזְכָּרְנָה וְהֵם אָמְרוּ לֹא יִתְּכֶן דְּרָךְ כּוֹ' ע"ז מְשִׁיבָה רוּחַ"ק יַעֲזֹב רְשָׁע דְּרָכּוֹ כּוֹ' כִּי לֹא מִחֻשְׁבוֹתַי.

וְהִנֵּה אַתֶּם רוֹאִים כִּי הַגֶּשֶׁם יָרַד הַגֶּשֶׁם כּוֹ' וַיִּשְׁמָה לֹא יָשׁוּב כּוֹ' הַגֶּם כִּי אֵין בְּכַח זֶרַע הָאָרֶץ לְצִמּוֹן מְאִילָיו אַעפ"כ הַגֶּשֶׁם נוֹתֵן לָהֶם כֹּחַ לְעֵלוֹת וּלְצִמּוֹן כֵּן יִהְיֶה דְבָרֵי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי הִיא עֵת מְצֵאתִי לָכֶם לְקַבֵּל אֶתְכֶם בְּתִשׁוּבָה לֹא יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם כ"א עָשָׂה כּוֹ' תַּחַת הַנְּעֻצוּץ יַעֲלֶה בְּרוּשׁ כּוֹ' כִּי מִחוּטָא גְמוּר יִתְּהַפֵּף לְטוֹב וּלְצַדִּיק גְמוּר וּכ"ז ע"י גֶּשֶׁם נְדָבוֹת מְשַׁעְרֵי הַתִּשׁוּבָה הַנִּפְתָּחִים בְּיָמֵם הֵהֵם וְכֵן אָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ ע"פ פֶּתַחַו לִי שְׁעָרֵי צְדָק אָבֹא בָּם כּוֹ': תּוֹס' בּד"ה וַיִּשְׁמַע כּוֹ' וְהִקְשִׁי שֵׁם מְהֵא דְאָמְרִינֵן בְּפִסְחִים יְנַרְקָמֵי שֶׁר שֶׁל בְּרַד וְהִמְהַרְשָׁ"א ז"ל בַּח"א הִקְשָׁה ע"ד הָא הֵתֵם הַנִּי לְטוֹבָה לְצַנֵּן הַכְּבִשָּׁן וְלֹא הִבְנִיתִי דְהָא אָמְרִינֵן בְּתַגִּיגָה דְאֻצְרוֹת אֲשֶׁר וּבְרַד הוֹרִידֵן דְּוֹד לְאָרֶץ מִפְּנֵי שְׂאוּצְרוֹת זַעַם הֵם וְא"כ אֵיךְ נִמְסְרוּ לְשָׂרִים נְהִי דְבַעַת הַזֹּאת הֵיטָה פְּעוּלָתוֹ לְטוֹבָה הֲלֹא עֵיקַר בְּרִיאָתָן לְכָלִי זַעַם הֵם כְּדִאָמְרִינֵן בְּתַגִּיגָה וְעוֹד אֶפְתִּי תִיקָשִׁי מִגְּבַרְיָאֵל שֶׁר שֶׁל אֲשֶׁר וִי"ל: ע"ב גְּמָרָא ר"א מְהִיכָא גְמַר לֵה כּוֹ' עֵינֵן בְּתוֹס' שְׁפִירְשׁוּ הָאֵי בַעֲלֵי בְשָׁנֵי דְרַכִּים אוֹ דְמִיבְעֵי לְהוּ מֵאֵי אָמַר ר"א בְּנִיְסוּף הַמִּים אֵי ס"ל דְּנִיְסוּף הַמִּים כ"ש וּמִינֵן גְמַר לְהַזְכָּרָה אוֹ ס"ל כַּר"ע אוֹ כַּרִּיב"ב וּמְלוּלָב גְמַר לֵה וּלְפִי זֶה אֶפִּילוּ אֵי מְלוּלָב גְמַר לֵה יְכוּל לְהִיּוֹת דְמִחְוִיב לְהַזְכִּיר בְּלִיל יוֹם רֵאשׁוֹן.

עוֹד פִּירֵשׁ"י דַּנ"מ לְעַנְנֵן לִיל י"ט רֵאשׁוֹן אֵי מְלוּלָב גְמַר לֵה אֵין צָרִיף לְהַזְכִּיר בְּלִילָה דְזִמְן לְוֹלָב בְּיוֹם. וְאֵי מְנִיְסוּף הַמִּים גְמַר לֵה צָרִיף לְהַזְכִּיר גַּם בְּלִילָה דְנִסְכִּיָּהֶם אֶפִּילוּ בְּלִילָה וּמִסְקֵי הַתּוֹס' דְאֶפִּילוּ לְכַתְּחִילָה יְכוּל לְנַסֵּף בְּלִילָה וַיֵּשׁ לְדַקְדָּק לְמֵאן דְּיִלְיָף לְקַמֵּן נִיְסוּף הַמִּים מְקָרָא וְדַמְנִסְכִּי אוֹ מְרַמֵּז דְמִים א"כ אִמְאֵי לֹא מְקַשְׁיָן לְנִסְכִּי יֵינ דְוִוּוּקָא אַחַר הַקְּרַבַּת הַתְּמִיד וִי"ל דַּאֵה"נ לְהִנֵּי תַנְאֵי אָבֵל לַר"א דְקִיְיִמִּינֵן הֵכָא דְנִיְסוּף הַנִּי כֹּל שְׁבַעָה א"כ ע"כ מְהִלְכָה גְמַר לֵה וְהוּי נִסְכִּים הַבָּאִים בַּפ"ע וְלֹא שְׁיִיכִי לְתַמִּיד פֶּלֶל וְלְהַכִּי פְּשָׁרִים אֶפִּילוּ בְּלִילָה שְׁלַפְנֵי הַקְּרַבָּה אָבֵל בִּירוּשְׁלַמִי פ' לְוֹלָב וְעַרְבָּה רֵאִיתִי דְמִיבְעֵי לִי לַר"ל אִם נִיְסוּף לְפָנֵי הַזְּבַח מְהוּ וּפְשִׁיט לִי ר' יוֹחָנָן מְהֵא דְתַנְיָא וּנְסִכָּהּ בְּשָׁנֵי נִיְסוּכִין הַפְּתוּב מְדַבֵּר הֵדָא הַקְּדִימָן לְזַבַּח פְּשָׁר כּוֹ' מְשַׁמַּע דְאֶפִּילוּ לְמֵאן דְּיִלְיָף מְקָרָא אַפ"ה אֵינֵן שְׁיִיכִין לְזַבַּח אֲלֵא דְמְשַׁמַּע מְשֵׁם דְמְנִסְכִּי יֵינ ג"כ פְּשָׁר אִם הַקְּדִימָן לְזַבַּח וְע' בַּק"ע שֵׁם וּדְבָרֵי צ"ע גַּם מַה שְׁמַחֲלַק שֵׁם בֵּין נִסְכִּי יֵינ לְנִסְכִּי מִים לְעַנְנֵן עֶבֶר זְמַנּוֹ אֵינּוּ מוּבָן ע"ש וְעֵינֵן בְּזַבְחִים ד' בַּפ' הַשׁוֹחֵט וְהַמְעַלָּה וּבַתּוֹס' שֵׁם וְדו"ק: תּוֹס' בּד"ה דְאָמַר ר' אַבְוָה כּוֹ' פִּירוּשׁ וְסָבַר דְאֵלֵי' כּוֹ' וּמִפִּירֵשׁ"י לְקַמֵּן לֹא מְשַׁמַּע כֵּן שְׁפַתְב דְהוּי מְצִי לְאוּקְמָא מִתְנִי' דְנִיְסוּף הַמִּים כֹּל שְׁבַעָה כַּר"א ע"ש וִי"ל דְהַתּוֹס' לֹא כְּתָבוּ כֵּן אֲלֵא לְפִי קָמָא דְלֹא מִיבְעֵי לְהוּ אֲלֵא לְעַנְנֵן זֶה כְּמֵאן ס"ל לַר"א בְּנִיְסוּף הַמִּים וְכֵינֵן דְאִיְפְּשִׁיטָא דְמְלוּלָב גְמַר מְסַתְמָא ס"ל בְּנִיְסוּף כַּרִּיב"ב דְאֵי לֹא הִכִּי אִמְאֵי לֹא גְמַר מְנִיְסוּף אָבֵל לְפִי הָאֵי נְמִי דְמִיבְעֵי לָן אֵי מְזַכִּיר בְּלִילָה הֵרֵאשׁוּנָה מְצִינֵן לְמִימַר דַּר"א נְמִי ס"ל דְנִיְסוּף הַמִּים כֹּל שְׁבַעָה אֲלֵא דְלֹא גְמַר לֵה מְנִיְסוּף וּמ"מ דְבָרֵי רִש"י ז"ל לְקַמֵּן צ"ע דַּמְנ"ל לַר"א דְנִיְסוּף הַמִּים כ"ש כֵּינֵן דְמְלוּלָב גְמַר לֵה: שֵׁם גְמָרָא אָמַר לָהּ ר' יְהוֹשֻׁעַ בְּשֶׁלְמָא תַח"ה כֹּל יוֹמָא זְמִינֵן וְר"א ס"ל דִּישׁ עֵת וְקִץ לְגַאֲוִלָּה וּלְתַחִי וּבִירוּשְׁלַמִי פְרִיף דַּר"א אַדַּר"א מְהֵא דְאָמַר ר"א בְּחֻלְק דָּאֵם אֵין עוֹשִׂין תִּשׁוּבָה אֵין נִגְאָלִין וְע' בַּפ' חֻלְק שֵׁם: רִש"י בּד"ה מְשַׁעָה שְׁפוּסַק מְלִשְׂאוּל כּוֹ' וְהַשְׁתָּא לֹא מְצִית לְמִימַר כּוֹ'.

כַּוֹנֵנֶת רַש"י ו"ל דְּעִיקָר הַמְחַלְקֵת הוּא עַל הַנְּפִרְתָּהּ הַחֵג שֶׁהוּא בְּתוֹרַת חַיִּיב וק"ל: דף ג
גְּמָרָא ר' נְתָן אוֹמֵר בְּקוֹדֶשׁ הַסֵּף נֶסֶף כו' בְּשָׁנֵי נִסְוִינָן הַכְּתוּב מְדַבֵּר. יֵשׁ לְדַקְדָּק א"כ
מֵאֵי אִינְרָא בְּחֵג בְּכָל יְמֵי הַשָּׁנָה נָמִי וְעֵינָן בְּתוֹס' זְבָחִים פָּרַק הַשׁוֹחֵט וְהַמְעַלָּה ד' מִש"כ
בְּזָה וְעֵינָן בִּילְקוּט שְׁמוּאֵל מִשְׁדַּר"ש עַל קֵרָא דְּוִישְׁאָבוּ שְׁלִשְׁתַּיִם הַגְּבוּרִים וְנִסְפָּה אוֹתָן דְּוֹד
כו' ע"ש: שֵׁם גְּמָרָא אִי ר' יְהוֹשֻׁעַ נִימָא חַד יוֹמָא כו' לְפִי מַה שְׁפִירש"י לְעֵיל דְּהָא דְּאָמַר
ר' יְהוּדָא מְשַׁעַת הַנְּחָתוּ הֵינָנו מְשַׁבְּעֵי א"ש פִּירְכָתָהּ הַש"ס דְּכִינָן דְּאָמַר ר"י דְּמִזְכִּיר
בְּשַׁבְּעֵי ע"כ מְנִיסוּף הַמִּים גָּמַר וס"ל דְּנִיסוּף לֹא הָוִי אֱלָא בְּשַׁבְּעֵי וְלִימָא חַד יוֹמָא אֱלָא
לְפִי הַתּוֹס' דְּמְשַׁעַת הַנְּחָתוּ הֵינָנו בְּלִיל יוֹם שְׁמִינִי מֵאֵי פְרִיף הַש"ס לִימָא חַד יוֹמָא פִּינָן
דְּלֹא גָמַר מְנִיסוּף פְּלָל וְאִינוּ צְרִיף לְהַזְכִּיר אֱלָא בְּשַׁמִּינִי שֶׁהוּא בְּזַמְנָא א"כ מְצִינָן לְמִימַר
דס"ל אוֹ כְרִיב"ב אוֹ כר"ע וצ"ל דְּלִמָּא דס"ד דְּהַש"ס לְדַבְּרֵי הַמְקָשָׁן מְפָרֵשׁ לְהָא דְּאָמַר
ר' יְהוֹשֻׁעַ מְשַׁעַת הַנְּחָתוּ הֵינָנו בְּשַׁבְּעֵי אֲבָל לְמַסְקָנָא דְּלֹא גָמַר פְּלָל מְנִיסוּף מְפָרֵשׁ
מְשַׁעַת הַנְּחָתוּ הֵינָנו בְּלִיל שְׁמִינִי וּבְזָה מְיֻשָּׁב דְּבָרֵי רַש"י ו"ל דְּלִכְאוּרָה סְתָרֵי אֶהְדְּדִי
לְעֵיל פִּי מְשַׁעַת הַנְּחָתוּ הֵינָנו בְּשַׁבְּעֵי וְהָא בַּד"ה אֱלָא ר"י מְסִיק בַּסָּה"ד לְפִיכָף אִין
מְזַכִּירִין אֱלָא בִּי"ט הָאֲחֵרוֹן וּלפ"ז לֹא גָרְסִינָן מְשַׁעַת הַנְּחָתוּ דְּהֵינָנו בְּשַׁבְּעֵי וְעֵי מְהֵרָש"א
ו"ל מִש"כ בְּזָה.

וְרֵאִיתִי בִירוּשְׁלַמִי דְּפְרִיף מְחַלְפָּא שְׁיִטְתּוּ דר"י הָכָא אָמַר מְשַׁעַת הַנְּחָתוּ דְּהֵינָנו תִּיכְרָף
אֲחֵרֵי תְּפִלַּת שַׁחֲרִית וְכָל יוֹם שַׁבְּעֵי צְרִיף לְהַזְכִּיר וְהָכָא אָמַר מִי"ט הָאֲחֵרוֹן וּמְשַׁנֵּי פֶל
הַיּוֹם כְּשֶׁר לְנְטִילַת לְוֵלֵב וּא"כ מְשַׁעַת הַנְּחָתוּ בִּי"ט הָאֲחֵרוֹן וְהוּן הֵן הַדְּבָרִים שְׁפִתְבְּתִי
בְּדַעַת הַמְקָשָׁן וְלִפִּי הַמְסַקָּנָא לְדַבְּרֵי הַש"ס דִּילָן אֱלָא דְּאֲפִתִי אִינוּ מְדוּקְדָּק מַה שְׁפִירש"י
לְקַמָּן בַּד"ה הָאֲמַר מְשַׁעַת הַנְּחָתוּ דְּהֵינָנו בְּשַׁבְּעֵי וּלְפַמֵּש"כ הָא מְסִיק הַש"ס דְּמְשַׁעַת
הַנְּחָתוּ דס"ל הֵינָנו בְּשַׁמִּינִי וי"ל דְּהָכִי מְשַׁמַּע לְשׁוֹן הַש"ס דר"י דְּמִתְנִי' דְּאָמַר מִי"ט
הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג וּר"י דְּבִרְיֵיתָא דְּאָמַר מְשַׁעַת הַנְּחָתוּ פְּלִיגִי אֶהְדְּדִי וְזָה אִינוּ אֱלָא אִם נְפָרֵשׁ
דְּמְשַׁעַת הַנְּחָתוּ הֵינָנו בְּשַׁבְּעֵי אֲבָל אִם נְפָרֵשׁ אֲשַׁמִּינִי לִיכָא פְּלוּגְתָּא פְּלָל בִּינִינְהוּ וְלִשְׁיִטַּת
הַתּוֹס' ו"ל צ"ל דְּאֲפִתִי אִיכָא פְּלוּגְתָּא דְּלר"י דְּבִרְיֵיתָא מְזַכִּיר בְּלִיל שְׁמִינִי וְלר"י דְּמִתְנִי'
אִינוּ מְזַכִּיר אֱלָא בְּשַׁחֲרִית אֲבָל לֹא בְּלִיל ח' מְשׁוּם דְּהָוִי דּוּמִיָּא דר"א דְּאָמַר בִּי"ט הָרֵאשׁוֹן
הוּא מְזַכִּיר וְהֵינָנו בְּשַׁחֲרִית כְּדִמְסִיק הַש"ס לְעֵיל מְשַׁעַת נְטִילַת לְוֵלֵב ה"נ בִּי"ט הָאֲחֵרוֹן
דְּקָאֲמַר ר"י הוּא בְּשַׁחֲרִית וְדו"ק: שֵׁם גְּמָרָא מ"ט אָמַר ר"ח לְפִי שְׁאִינָן נְעַצְרִים
וּבִירוּשְׁלַמִי אִיכָא פְּלוּגְתָּא וְאִיכָא מ"ד דְּעַל הַטַּל נָמִי נְשַׁמַּע לוֹ אֱלָא דְּלֹא הוּמַר הַנְּדָר אַח"כ
אֱלָא עַל הַמְטָר וְטַל מְמִילָא הוּמַר דְּנָדָר שֶׁהוּמַר מְקַצְתּוּ הוּמַר פְּלוּ וְאִיכָא מ"ד הַתָּם דְּלֹא
הוּמַר נָדָר שֶׁל טַל אֱלָא עַד שֶׁהוּצְרָף לְהַחֲיוֹת בְּנֵה שֶׁל הַצְּרָפִית וְתַח"ה הִיא בְּטַל וְלִמ"ד
דְּמִיֵּעַצֵּר צ"ל אֱלוֹמִי' הָא דְּתַנָּיָא בְּטַל וּבְרוּחֹת לֹא חֵיבֻ חֲכָמִים לְהַזְכִּיר לָאוּ מְשׁוּם דְּלֹא
מִיֵּעַצְרֵי אֱלָא מְשׁוּם דְּעִיקָר הַבְּרָכָה הוּא ע"י הַגָּשָׁם וְכֵן מְקָרָא דְּלַעֲבָדוּ בְּכָל לְבַבְכֶם לֹא
שְׁמַעֲיָנָן אֱלָא מְטָר וק"ל: ע"ב גְּמָרָא הִלְכָף בִּימֹת הַחֲמָה כו' נִרְאָה מְפָשְׁטִי' דְּהַש"ס דְּטַל
אִין מְזַכִּירִין פְּלָל לֹא בִימֹת הַחֲמָה וְלֹא בִימֹת הַגָּשָׁמִים מְדֻלָּא הַזְכִּיר ר"ח טַל פְּלָל וְכֵן
הוּא מְנַהֲגִינוּ וְמַה שְׁאָנוּ מְזַכִּירִין מְשִׁיב הַרוּחַ הוּא מְשׁוּם חַג גָּשָׁם וְכַמְש"כ רַש"י ו"ל וְהָא
דְּאָמְרִינָן בְּשִׂאָלָה טַל הֵינָנו מְשׁוּם דְּשׁוֹאֲלִין שְׁיֵהִי' לְבָרְכָה וְע"ז צְרִיף לְשִׂאֹל שְׁלֵא יַעֲצֹר
אֲבָל בִּימֹת הַחֲמָה אִין צְרִיכִין לֹא לְהַזְכִּיר וְלֹא לְשִׂאֹל לֹא טַל וְלֹא גָשָׁם וְלֹא רוּחַ וּבִימֹת
הַגָּשָׁמִים נָמִי לֹא מְעַכְבוּ שִׂאֲלַת טַל.

אָבֵל דְּבִירוּשְׁלָמִי אֵיתָא בְּשֵׁם ר"ח גּוֹפָא הִי עוֹמֵד בְּגִשְׁם כּו' וְהַזְכִּיר שֶׁל טַל אֵין מִחְזִירִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם דְּהָא דִּתְנַיָּא דְּמִחְזִירִין הֵיִינוּ הִיכָא דְּלֹא הַזְכִּיר כְּלָל בְּטַל וְהַזְכִּיר שֶׁל גִּשְׁם מִחְזִירִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם דְּמִצְלִי וּמִקְל וְעֵינֵין בְּר"ן ו"ל בְּאַנְרָה עכ"פ מִשְׁמַע דְּסֹדֵר הַתְּפִלָּה הוּא לְהַזְכִּיר טַל בִּימֹת הַחֲמָה וְגִשְׁם בִּימֹת הַגִּשְׁמִים וּכְמִנְהַג אֲנָשֵׁי א"י אָבֵל צָרִיף לִיתָן טַעַם לְמָה מְפָסִיקִין לְהַזְכִּיר טַל בִּימֹת הַגִּשְׁמִים אֲמַאי לֹא יִזְכִּירוּ טַל וְגִשְׁם דְּהָא וְנֹדָאי טַל גְּמִי נִצְרָף יוֹתֵר בִּימֹת הַגִּשְׁמִים שֶׁהוּא זְמַן זְרִיעָה מִימֹת הַחֲמָה שֶׁהוּא זְמַן יוֹבֵשׁ וי"ל כִּמְש"כ לְעִיל פִּינּוֹן דְּמִזְכִּירִין גִּשְׁם שֶׁהוּא עֵיקָר אֵין צָרִיף לְהַזְכִּיר טַל שֶׁהוּא טְפֵל לוֹ בִּימֹת הַגִּשְׁמִים אָבֵל בִּימֹת הַחֲמָה מִזְכִּירִין טַל פִּינּוֹן דְּלֹא זְמַן גִּשְׁמִים הִיא וּכ"ז לְעֵגְוֵן הַזְכָּרָה אָבֵל לְעֵגְוֵן שְׂאֵלָה תְּלִיא בְּפִלּוּגְתָּא לְמ"ד דְּטַל גְּמִי מִיַּעְצָר צָרִיף לְשְׂאוּל עַל טַל אֲפִי בִּימֹת הַחֲמָה וְלְמ"ד דְּלֹא מִיַּעְצָר א"צ לְשְׂאוּל עֲלָיו כְּלָל אָבֵל בִּימֹת הַגִּשְׁמִים וְנֹדָאי אֵין צָרִיף לְשְׂאוּל עַל טַל פִּינּוֹן דְּשׂוֹאֲלִין עַל מְטַר וּכְמִש"כ לְעִיל לְעֵגְוֵן הַזְכָּרָה וּלְפ"ז מְנַהֵג א"י צ"ע מְפָנִי מַה לְעֵגְוֵן הַזְכָּרָה מִזְכִּירִין טַל בִּימֹת הַחֲמָה וְלֹא בִּימֹת הַגִּשְׁמִים וּבְשְׂאֵלָה הֵנִי אֵיפְכָא בִּימֹת הַגִּשְׁמִים שׂוֹאֲלִין עַל טַל וּבִימֹת הַחֲמָה אֵין שׂוֹאֲלִין כְּלָל אֲפִילוּ טַל.

שׁוֹב רְאִיתִי בְּנוֹסַח סְפָרֵד דְּשׂוֹאֲלִין עַל טַל גַּם בִּימֹת הַחֲמָה וְכֵן מְבֹאֵר בְּטוֹר וּמַה מְאוֹד נֹאֵה סְדֵר תְּפִלָּה שֶׁל הֶרֶמְב"ם ו"ל שׁכ' לְהַזְכִּיר טַל בֵּין בִּימֹת הַחֲמָה בֵּין בִּימֹת הַגִּשְׁמִים וְכֵן בְּשְׂאֵלָה אוֹמְרִים וּבְרָף שְׁנוֹתֵינוּ בְּטַלְלִי רְצוֹן בְּרָכָה וּנְדָבָה וְכֵן בְּדִין דְּלְעֵגְוֵן טַל אֵין חִילּוּק כְּלָל בֵּין יְמֹת הַחֲמָה לִימֹת הַגִּשְׁמִים.

וְכֵן יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי הִי עוֹמֵד בְּגִשְׁם וְהַזְכִּיר שֶׁל טַל לְחוּד אֵין מִחְזִירִין פִּינּוֹן דְּהַזְכִּיר טַל הִי עוֹמֵד בְּטַל וְהַזְכִּיר שֶׁל גִּשְׁם הֵיִינוּ שֶׁהוֹסִיף שֶׁל גִּשְׁם מִחְזִירִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם דְּמִצְלִי וּמִקְל.

וּלְפִי דְּבָרֵי הֶר"ן ו"ל צָרִיף לְפָרֵשׁ שֶׁהַזְכִּיר גִּשְׁם לְחוּד וְלֹא טַל אָבֵל הַזְכִּיר שְׁנֵיהֶם אֵין מִחְזִירִין ע"ש אָבֵל לְסֹדֵר תְּפִלָּה שֶׁל הֶרֶמְב"ם ו"ל א"א לֹא מֵר פֶּן דְּבִהַזְכָּרָת שְׁנֵיהֶם אֵין מִחְזִירִין דֹּא"כ תִּיקְשִׁי הָא דְּאִמְרֵינוּ בִירוּשְׁלָמִי תְּנִי נִתְפַּלֵּל וְאֵינוּ יוֹדַע מַה הַזְכִּיר כָּל יוֹם מַה שֶׁהוּא לְמוֹד הִיא מִזְכִּיר וְהַשְׁתָּא לְדְבָרֵי הֶרְמְב"ם ו"ל דְּמִזְכִּירִין טַל בְּכָל הַשָּׁנָה א"כ מַאי נ"מ אֲפִילוּ מַה שֶׁהוּא לְמוֹד הוּא מִזְכִּיר א"צ לְחַזֵּר וּלְהַתְּפַלֵּל לֹא בִּימֹת הַחֲמָה וְלֹא בִּימֹת הַגִּשְׁמִים אֲלֵא וְנֹדָאי בִּימֹת הַחֲמָה אֲפִילוּ הַזְכִּיר טַל אִם הַזְכִּיר שֶׁל גִּשְׁם מִחְזִירִין אוֹתוֹ וְכֵן נִרְאֵה מְדָבְרֵי הַתּוֹס' לְעִיל בְּד"ה בְּטַל וּבְרוּחוֹת כּו' דְּבִימֹת הַגִּשְׁמִים מְסַתְּבַר יוֹתֵר לְהַזְכִּיר טַל מִבִּימֹת הַחֲמָה דְּוָמְיָא דְּרוּחוֹת וְעֵינֵין מְהַרְשֵׁ"א ו"ל בְּתוֹס' סֵהד"ה בִּימֹת הַחֲמָה כּו' כְּלוּמֵר אִם לֹא אֲמַר וְתָן טַל וּמְטַר אֵין מִחְזִירִין וּפִי הַמְהַרְשֵׁ"א ו"ל דְּהַתּוֹס' מְפָרְשֵׁי הָא דִירוּשְׁלָמִי לְעֵגְוֵן שְׂאֵלָה אָבֵל לְעֵגְוֵן הַזְכָּרָה אֵין מִזְכִּירִין טַל כְּלָל וּכְמִנְהַג אֲשַׁכְּנִז וּצ"ל דְּהַתּוֹס' ו"ל כְּתָבוּ פֶּן לְמִנְהַג אֲשַׁכְּנִז דֹּאֵין מִזְכִּירִין טַל כְּלָל נ"מ לְעֵגְוֵן שְׂאֵלָה אָבֵל הִירוּשְׁלָמִי וְנֹדָאי קָאֵי אֵהַזְכָּרָה וְנִדְעַת רַבֵּי הֶרְאֲשׁוּנֵי דְּלְעֵגְוֵן שְׂאֵלָה אֲפִילוּ הַזְכִּיר טַל צָרִיף לְחַזֵּר וּלְהַתְּפַלֵּל וְכֵן פָּסֵק בְּש"ע וְדו"ק וְעֵינֵין בְּר"ן וּבְרֵא"ש ו"ל בְּבִרְכוֹת וּבְמָרְדֻכִי וּבב"י ס' קי"ד: דָּף ד גְּמָרָא וְאֲמַר רַבָּא הִיא צְוֹרְבָא מְרַבְּנָן דְּמִי לְפָרְצִידָא דְּתוּתִי קָלָא כּו' כִּי פָּמוּ שֶׁהַפְּרָצִידָא הִמְוַנְחַת תַּחַת חֲתִיכַת עֶפְרָא אוֹ אָבֵן לֹא תִקְשֶׁה עֲלָיו כ"א רֵאשִׁית הַתְּחִלָּתָה לְצִמּוֹחַ אָבֵל אִם כְּבָר מְצָאָה לָהּ פֶּתַח לְעֵלוֹת וּלְצִמּוֹחַ אֵין הָאָבֵן עוֹמֵד בְּפָנָיו עוֹד וְעוֹלָה לְמַעְלָה כּו' פֶּן לֵב גְּבוּן לֹא יִקְשֶׁה כ"א הַתְּחִלָּת פְּתִיחַת שְׁעָרֵי לְבוֹ וּגְלִילַת הָאָבֵן הַגְּדוּלָה

אֲשֶׁר הוֹשָׁמָה עַל פְּתָחַי וְאֵינָהּ מְנַחֶת לַפְּחוֹת הַנֶּפֶשׁ לַעֲלוֹת וְלַצְמוֹחַ וְאִם הִיא בְּעֶזְרוֹ וּמִצָּאָה לּוֹ פֶּתַח לְצֵאת מִמִּסְגַּר הָאֶבֶן אֲזַי יָקַל לוֹ לַעֲלוֹת לְמַעַלְהָ מֵעַלְהָ וְעַ"ז נֹאמַר עַל ד"ת וּכְפִטְיֵשׁ יְפוּצֵץ סָלַע: שָׁם גָּמְרָא וְאָמַר רַבָּא הָאִי צְוֹרְבָא מְרַבְנָן דְּרַתַּח אוֹרְיִיתָא הוּא דְמַרְתָּחָא לִי שֵׁנִי הֲלֵא כּוֹ' יְכוּנָן ג"כ עַל הַנְּ"ל פִּי כְמוֹ שֶׁבְּצִמְחֵי הָאֲדָמָה אִם רוֹצִים לְהִסִּיר מִמֶּנָּה הַסְּפִיחִים וְהַתְּעוּבוֹת מִמִּינֵים זָרִים מִצִּיתִין אֲשֶׁר בְּכָל הַשְּׂדֵה וְאוֹכֵלֶת כָּל הַקּוֹצִים אַח"כ תִּצְמַח הַזֵּרַע אוֹ הַפְּרִי בְּרִי יְנָקִי בְּלִי שׁוּם פְּסוּלֶת כ"כ הוּא הַטְּבַע תּוֹרְתֵינוּ הַקְּדוּשָׁה שׁוֹרְפֶת וּמְבַעֲרֶת כָּל מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת וְהַרְהוּרִים רָעִים אַח"כ תִּצְמַח הַנֶּפֶשׁ וְתִשְׁלַח פְּאֵרוֹת טוֹבִים וְנִקְיִים בְּלִי שׁוּם פְּסוּלֶת אֲבָל כ"ז בְּאִפְסוֹן שֶׁלֹּא נִגְבַּר הָאֵשׁ עָלָיו וְח"ו יִלְמֹד לְקַנְטֵר אוֹ אֵיזָה מַחֲשָׁבָה זָרָה אַחֲרַת בְּזֵה ח"ו תִּשְׁרַף גַּם הַזֵּרַע וְהַפְּרִי הַטוֹב וְלֹא תִגְדֹל וְלֹא תִצְמַח כָּלָל ע"ז נֹאמַר פִּיתְצָא אֵשׁ וּמִצָּא' קוֹצִים וְנִאֲכַל גְּדִישׁ פִּי לֹא בִינְעָרָה הַקּוֹצִים כ"א הַגְּדִישׁ אוֹ הַקֶּמֶה שֶׁלֵּם יִשְׁלַם כּוֹ' וְהִבֵּן: שָׁם גָּמְרָא יָכוֹל אֲפִילוֹ חִיגְרַת כּוֹ' עֵינָן תּוֹס' וּל"נ דְּלֵהֲכִי קָאֵמַר הַש"ס חִיגְרַת אוֹ סוּמָא מִשׁוּם דְּסִמְיָה לִי קָרָא וְהִנֵּה רַבְקָה יוֹצֵאת וְהַנְּעָרָה הִיְתָה יִפֶּת תְּנוֹאֵר וּיִפֶּת מְרָאָה מִשְׁמַע דְּאִשְׁמַעִי קָרָא חֲסִדִי ה' שֶׁלֹּא נִזְדַּמְּן לוֹ חִיגְרַת אוֹ בַּעַל מוֹם אַחֵר וּבְזֵה הִיְתָה עֵיקַר שְׁאֵלְתוֹ שֶׁלֹּא פְהוּגָן פִּי עַל פְּסוּל יוֹחֲסִין סְמָה עֲצוּמוֹ עַל מְדָה הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יֵהִי לָהּ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד נֶגֶד טְבַע כָּל אֲנָשִׁי מְקוּמָהּ בְּנוֹדָאִי לֹא יֵהִי עָלָי פְּסוּל יוֹחֲסִין.

וּגְבִי שְׂאוּל נְמִי דְקָאֵמַר יָכוֹל עֶבֶד אוֹ מְזוּר ג"כ אֶקְרָא פִּינָן שֵׁנִי וְכִרְאוֹת שְׂאוּל אֶת דְּוֹד יוֹצֵא כּוֹ' אָמַר כּוֹ' בֶּן מִי זֶה הַנַּעַר מִשְׁמַע שְׁנַתִּינָא אוּלִי הוֹשִׁיבוּהוּ שֶׁלֹּא פְהוּגָן וּק"ל: שָׁם גָּמְרָא אָמַר רַב אַף כִּנְס"י שְׂאֵלוֹ שֶׁלֹּא פְהוּגָן כּוֹ' וְיָבֵא פְגָשָׁם לָנוּ כּוֹ' יְכוּנָן פִּי הַגָּשָׁם לֹא יֵרֵד כ"א פֶּאֶשֶׁר עָלָה הַתְּהוֹם נִגְדוֹ וּבְאִתְעוּרִיתָא דְלַתְמָא כּוֹ' וּלְהֲכִי פְעַמִּים אֵינּוּ מִתְבַּקֵּשׁ וְכֵן כִּנְס"י לֹא מְלֵאוּ לְכֵן לְשְׂאוּל מְצִיאֹתוֹ ית' בְּתוֹכָם כ"א ע"י אִתְעוּרִיתָא דְלַתְמָא וְהַקְּב"ה בְּרַחֲמָיו הִשִּׁיבָם פְּהוּגָן אֵהִי כְּטַל לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהַטַּל מִתְבַּקֵּשׁ לַעֲלוֹם פִּי יוֹרֵד הוּא תְּמִיד בְּלִי אִתְעוּרִיתָא כּוֹ' כֵּן הַקְּב"ה בְּרַחֲמָיו וּבְרֹב חֲסִדָּיו יִשְׁרָה שְׁכִינְתוֹ בְּתוֹךְ עַם קְרוֹבוֹ מְרֻצוֹנוֹ הַקְּדוּשׁ גַּם יִתְעוּרְרוּ מִלְמַטָּה וּכְמַש"נ בְּיִשְׂרָאֵל וְהִיִּיתִי לָכֶם כּוֹ' וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי כּוֹ'.

וּזש"נ בְּמִקְרָא שְׁלִפְנָיו אֶרְפָּא מְשׁוּבְתָם אֲנִהְבָם נִדְבָה פִּי אֶהְבְּתִי אֲלֵיהֶם תִּהְיִי בְּנִדְבָה וְחֲסִד וְהַשְּׂאֵלָה הַזֹּאת הִיא עַל מְשָׁכְנוֹ ית' בְּתוֹכְנוֹ לְהִיּוֹת לָנוּ לְאֵל וְעוֹד שְׂאֵלָה עַל הִיּוֹתֵנוּ לוֹ לַעֲמֵ וְאִמְרָה שִׁמְנֵי כַחוֹתֶם עַל לְבָב בְּאֶהְבָּה אֲשֶׁר פְּעַמִּים נִגְלָה וּפְעַמִּים אֵינּוּ נִגְלָה וְהוּא בְּחִסְדּוֹ הַגְּדוֹל וּקְרוֹבֵינוּ אֲלָיו ית' אֶהְבָּה שֶׁלֹּא תִפְרֹד לַעֲלוֹם: שָׁם גָּמְרָא אָמַר רַבָּא ר' הוֹשַׁע הוּא דְאָמַר מִשְׁעַת הַנְּחֹתוֹ כּוֹ' וּק"ק אֲמַאי לֹא קָאֵמַר דְאֶתִּיא כּוֹ' דְּמַתְנִי דְאָמַר מִי"ט הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג וִי"ל דַּא"כ לְמָה לִי הָאִי בְּבָא פְלַל הָא פְּבַר אָמַר ר"י מִי"ט הָאֲחֵרוֹן אֲלֵא ש"מ דְּהָאִי בְּבָא אֶתִּיא כּוֹ' דְּבַרִּיתָא וְעוֹד י"ל דְּבַאֲמַת ר"י דְּמַתְנִי וּר"י דְּבַרִּיתָא כְּוֹלְהוּ חֲדָא הִיא וּלְהֲכִי נִקְיֵט ר"י דְּבַרִּיתָא דְּמִפְרָשׁ בְּהַ טַעְמָא וְעֵינָן בְּפִי הַמְשָׁנִיּוֹת לְהַרְמַב"ם ז"ל שֶׁפִּי הָא דְאֵין שׁוֹאֲלִין אֲלֵא סְמוּךְ לַגָּשָׁמִים לַעֲנִין הַזְּכָרָה וְתַחֲזִילַת ד' ר"י הֵם ע"ש: ע"ב גָּמְרָא עַד שִׁיעֵבְנוֹר זְמַן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְכַתְחִילְתוֹ כּוֹ' פִּירֵשׁ י"ל דְּבַמְנַחָה שֶׁל עָרַב פֶּסַח הוּא פּוֹסֵק מִלְשְׂאוֹל ע"ש וְלְכַאוּרָה אֵין הִכְרַח לְזֵה דְּמִצִּינָן לְפָרֵשׁ עַד שִׁיעֵבְנוֹר זְמַן שַׁחַ"פ הֵינּוּ כָּל הַיּוֹם וְהוּי מִמֶּשׁ סוּפוֹ כַתְחִילְתוֹ מֵהַ תַּחֲזִילְתוֹ מִזְכִּיר בִּי"ט אַע"פ שְׂאֵינוֹ שׁוֹאֵל דְּשְׂאֵלָה בִּי"ט לִיכָא ה"נ מִזְכִּיר בִּי"ט הָרֵאשׁוֹן בְּעַרְבִית וְשַׁחֲרִית אַע"פ שְׂאֵינוֹ שׁוֹאֵל וִי"ל לִפ"מ שֶׁפֶתַח הַר"ן ז"ל דְּהָא דְאָמְרִי בִירוּשְׁלַמִי וְיִזְכִּיר מְבַעֲרָב לִית כָּל עֲמָא תִמָּן כּוֹ' הוּא טַעַם ע"מ שְׂאֵמַר ר"י דְּמִפְסִיק בְּמוֹסָף וְאִז מִתְחִיל לְהַזְכִּיר טַל ע"ז פְּרִיָּד

וְנִזְכָּר טַל מִבְּעָרְבִי וְכַפֵּי הַטַּעַם שֶׁאָמַר וְנִזְכָּר עַל אֵיחֹר הַזְּכָרָת גִּשְׁמֵי עַד מוֹסַף שֶׁל שְׁמִינֵי א"כ ה"נ מה"ד הי' צָרִיךְ לְהַתְחִיל בְּטַל מִיָּד בְּעָרְבֵי וּמִשְׁנֵי לִית כָּל עֲמָא תַמְנָן וּלְפ"ז אִם נִפְרַשׁ דְּשׁוֹאֲלִין עַד י"ט הָרֵאשׁוֹן לֹא הָיָה פְּרִיָּה אֲבֵי אֱלָא סוּפוּ מֵאֵי רִיצוּי כּו' דְּהָא לְהִכִּי מִזְכִּירִין גִּשְׁמֵי בְּעָרְבִית וְשַׁחֲרִית מִשׁוּם דַּא"א לְהַתְחִיל בְּטַל בְּעָרְבִית וְשַׁחֲרִית מִשׁוּם דְּלִית כָּל כּו' אֲבָל בְּאַמַּת דְּבָרֵי הָר"ן וְנ"ל נִפְלְאוּ מִמְּנֵי מִפְּנֵי מַה לֹּא נִיחָא לִי וְנ"ל לְפָרֵשׁ דְּקָאֵי קוֹשְׁיָת הִירוּשְׁלָמֵי נְמִי אֶתְחִילַת הַזְּכָרָה דְּהָא שְׁמִינֵי זְמַן גִּשְׁמֵימֵי הוּא לְכ"ע וְאֶפְיָלוּ כָּל יְמוֹת הַחֶג זְמַן גִּשְׁמֵימֵי הוּא אֵי לָאו דְּסִימָן קָלְלָה הֵם וְשִׁפְרֵי פְּרִיָּה וְנִזְכָּר מִבְּעָרְבִי וּמִש"כ דְּלָאוּ קוֹשְׁיָא הִיא דְּלְהִכִּי לֹא מִזְכִּירִין כְּדֵי שִׁיִּצְאוּ הַמוֹעֲדוֹת בְּטַל אֵין זֶה מוֹכֵן דַּא"כ לֹא יִזְכְּרוּ גַם בְּמוֹסַף אֱלָא וְדָאֵי כְּבָר הִגִּיעַ זְמַן גִּשְׁמֵימֵי וְכֵן מִשְׁמַע מִדְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמֵי דְּקָאֵי אַהֲזָכְרַת גִּשְׁמֵי לְהַמְעִינָן שֶׁם וְעוֹד דְּטַל לֹא שִׁיָּיָה לְקָרוֹתוֹ כְּלָל בְּשֵׁם הַזְּכָרָה כִּינּוּן דְּלֹא חִיָּיְבוּ חֻכְמֵי לְהַזְכִּיר עַכ"פ זֶה אֲמַת הוּא דְּגַם לְעַנְיָן הַפְּסָקָה שִׁיָּיָה הִיא טַעְמָא דְּלִית כָּל עֲמָא תַמְנָן וּד' רַש"י וְנ"ל מְוַכְרְחִים עוֹד רֵאִיתִי בְּדְבָרֵי הָר"ן וְנ"ל וְנִרְאֶה מְדַבְּרֵי וְנ"ל דְּמִפְּרֵשׁ לְטַעְמָא דְּכְדֵי שִׁיִּצְאוּ הַמוֹעֲדִים בְּטַל קָאֵי עַל הַזְּכָרָה דְּלְהִכִּי אֵין מִזְכִּירִין כָּל יְמוֹת הַחֶג לֹא מִשְׁמַע כֵּן בִּירוּשְׁלָמֵי דְּהִכִּי אֵיתָא הֵתָם הִלְכָה ב' אָמַר ר' יוֹחָנָן הִלְכָה כַּר"י שֶׁאָמַר מִשׁוּם רִיב"ב וְאָמַר ר' יוֹחָנָן מֵאֵי טַעְמָא דַּר' יְהוּדָא כְּדֵי שִׁיִּצְאוּ הַמוֹעֲדִים בְּטַל מְחַלְפָּא שִׁיִּטְתִּי דַּר"י תַמְנָן וְאָמַר בִּי"ט הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פְּסַח הָרֵאשׁוֹן מִזְכִּיר הָאֲחֵרוֹן אֵינוֹ מִזְכִּיר וְהִקָּא הוּא אֹמֵר הִכִּין עַד שִׁיעֲבֹר הַפְּסַח הָדָא בְּשֵׁם גְּרַמִּי וְהָדָא בְּשֵׁם רַבִּי מִן מַה דְּאָמַר ר"י הִלְכָה כַּר"י שֶׁאָמַר מִשׁוּם רִיב"ב וְאָמַר ר"י מ"ט דַּר' יְהוּדָא כְּדֵי שִׁיִּצְאוּ הַמוֹעֲדוֹת בְּטַל הָדָא אֲמַרְהָ קַדְמִיתָא בְּשֵׁם גְּרַמִּי וְחַנְיָיתָא בְּשֵׁם רַבִּי וְלִילָא דְּמִסְתַּפִּינָא הֵייתִי אֲנִימֵי דְּגַרְסִי אֵיפְכָא קַדְמִיתָא בְּשֵׁם רַבִּי כּו' דְּמִדְּפָסַק כַּר"י בְּשֵׁם רִיב"ב וּמִפְּרֵשׁ טַעְמָא דַּר' יְהוּדָא ש"מ דְּרִיב"ב אָמַר דְּפּוֹסַק בִּי"ט רֵאשׁוֹן וּמִש"ה מִפְּרֵשׁ הַטַּעַם כְּדֵי שִׁיִּצְאוּ הַמוֹעֲדוֹת בְּטַל וְכֵן מְבִנְיָר בְּש"ס דִּילָן דְּרִיב"ב הִכִּי ס"ל אֱלָא דְּבִש"ס דִּילָן אֵיתָא ר' יְהוֹשֻׁעַ ב"ב וּבִירוּשְׁלָמֵי אֵיתָא רִיב"ב עַכ"פ מִשְׁמַע מְזָה דְּהַטַּעַם כְּדֵי שִׁיִּצְאוּ הַמוֹעֲדִים בְּטַל קָאֵי עַל הַפְּסָקָה דַּא"ע"פ שֶׁזְּמַן גִּשְׁמֵימֵי הוּא כָּל יְמֵי הַפְּסַח אֲפ"ה מִפְּסִיקִין לְהַזְכִּיר גִּשְׁמֵי וְאֵי כְּדְבָרֵי הָר"ן וְנ"ל דְּהַטַּעַם קָאֵי עַל הַזְּכָרָה א"כ לֹא מוֹכַח מִיָּדֵי דְּבָזָה לִיכָּא פְּלוּגְתָא וּמִדְּבָרֵי הָרֵא"ש וְנ"ל ג"כ נִרְאֶה דְּהַטַּעַם כְּדֵי שִׁיִּצְאוּ הַמוֹעֲדִים בְּטַל קָאֵי עַל הַזְּכָרָה דְּמִש"ה אֵינוֹ מִזְכִּיר בְּעָרְבִית וְשַׁחֲרִית שֶׁל שְׁמִינֵי וְלַעֲנַד לֹא מִשְׁמַע כֵּן וּכְמִש"כ מִדְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמֵי הַנֶּ"ל וַיֵּשׁ לִיִּישָׁב קֶצֶת אֲבָל מ"מ נִרְאֶה כְּמִש"כ וְדו"ק: שֶׁם גְּמָרָא וְהָא אָמַר ר' יוֹחָנָן בְּמַקּוֹם שֶׁשׁוֹאֵל הוּא מִזְכִּיר כּו' פִּי רַש"י וְהִכִּי אָמַר ר' יוֹחָנָן הִלְכָה כַּר"י כּו' הָא לִיכָּא שֶׁאֵלָה בִּי"ט.

לְשׁוֹן זֶה אֵינוֹ מוֹכֵן דְּמִשְׁמַע דְּקוֹשְׁיָתוֹ הִיא מִי"ט גּוֹפָא דְּמִזְכִּיר וְאֵינוֹ שׁוֹאֵל וְר"י אָמַר בְּמַקּוֹם שֶׁשׁוֹאֵל מִזְכִּיר וְז"א דַּא"כ מֵאֵי מִשְׁנֵי הֵהִיא לְהַפְּסָקָה אֵיתָמַר הָא בְּהַפְּסָקָה נְמִי מִפְּסִיק לְשׁוֹאֵל בְּעָרְבֵי י"ט וּמִזְכִּיר עַד מוֹסַף י"ט הָרֵאשׁוֹן אֱלָא וְנִדְאֵי מַהָּא דְּאֵינוֹ שׁוֹאֵל בִּי"ט לָאוּ קוֹשְׁיָא הִיא כִּינּוּן דְּלִיכָּא שֶׁאֵלָה בִּי"ט וְעֵיקַר הַקּוֹשְׁיָא לְמֵאֵי דְּמִשְׁנֵי דְּשׁוֹאֲלִין בּוֹ בְּמַרְחֻשְׁוֹן וּמִזְכִּירִין בְּשְׁמִינֵי ע"ז פְּרִיָּה וְהָאֵמַר ר"י בְּמַקּוֹם שֶׁשׁוֹאֵל מִזְכִּיר וּמִזְכִּיר הֵהוּא לְהַפְּסָקָה דְּלְהַפְּסָקָה שְׁנִיָּהֶם זְמַן אֶחָד לָהֶם וּפְרִיָּה וְהָאֵמַר ר"י כְּשִׁיִּתְחִיל לְהַזְכִּיר מִתְחִיל לְשׁוֹאֵל פְּסַק לְשׁוֹאֵל פּוֹסַק מְלִזְכֹּר אֱלָמָּא דְּבִין בְּהַתְחִלָּה בֵּין בְּהַפְּסָקָה שְׁנִיָּהֶם זְמַן שְׁוָה וּמִשְׁנֵי אֱלָא לֹא קוֹשְׁיָא הָא דְּאָמַר ר"י הִלְכָה כַּר"י דְּבִשְׁמִינֵי מִתְחִיל לְהַזְכִּיר וְתִיבָּה מִתְחִיל לְשׁוֹאֵל הוּא לְבָנֵי א"י דְּלִית לְהוּ פִּירֵי בְּדְבָרָא הָא דְּאָמַר ר"א הִלְכָה כַּר"ג הוּא לְבָנֵי כְּבָל

דאית להו פירי בדברא ומתחילין לשאול ולהזכיר בזו מרחשוןן וא"כ פללא דר' יוחנן לכולהו איתמר בין לבני א"י בין לבני בבל פו נראה לפי ההלכה וכן פירש"י ז"ל דלר' יוחנן בכל מקום שאלה והזכרה בזמן אחד הם וא"כ ה"ה לדין דנהגינן פבני גולה ושואלין ששים יום לתקופה ה"נ הי' צריך להתחיל ההזכרה פאותו הזמן ואנן לא נהיגו פן ולא ראיתי ג"כ לשום אחד מהפוסקים שיאמר פן ע"כ נראה לפרש דהא דאמריןן אלא לא קשיא הא לן כו' לא קאי לדחוי' שינוי' דשינוי פאן לשאול פאן להזכיר אלא האי שינוי' פדקאי קאי ואהא דפרכינן עלי' מהא דאמר ר"י התחיל להזכיר מתחיל לשאול אהא משני הש"ס לא קשיא הא לן וקא להו לבני א"י דלית להו פירי בדברא מתחיל לשאול משהתחיל להזכיר היינו תיכף אחר התג אלא לדין דאית לן פירי בדברא לא יתחיל לשאול תיכף אחר התג אבל בזו מרחשוןן א"נ פי קאמר ר' יוחנן מתחיל להזכיר מתחיל לשאול בזמן שאין ביה"מ קנים דליכא עולי רגלים אבל בזמן שבה"מ קנים דאיכא עולי רגלים אין מתחילין לשאול תיכף פשהתחילו להזכיר אלא זמן השאלה הוא בזו מרחשוןן וא"כ ה"נ למנהגינן דנהגינן פבני גולה ומתחילין לשאול ביום ששים לתקופה אפ"ה מתחילין להזכיר בי"ט האחרון והכי משמע לישנא דאמר ר"י התחיל להזכיר מתחיל לשאול משמע דאתי לאשמעינן להקדים זמן השאלה סמוך להזכרה והיינו בא"י אבל אי נימא דקאי אשאר ארצות איפכא הו"ל למימר התחיל לשאול מתחיל להזכיר דהא עיקר הרבותא היא דאין מקדימין זמן ההזכרה בי"ט האחרון של חג ולהכי נקט בהפסקה איפכא משום דה"א דהזכרה אינה אלא ריצוי דברים וא"כ יתחיל להזכיר קודם השאלה וכמו כן תמשך ההזכרה אחר הפסקת השאלה קמ"ל דהתחלת השאלה שנה עם התחלת הזכרה והפסק הזכרה שנה עם הפסקת שאלה אלא דיש לדקדק בשלמא בהזכרה רבותא קמ"ל שלא נימא לאחר השאלה לז' מרחשוןן אפילו בא"י קמ"ל דשואלין סמוך להזכרה אבל בהפסקה מאי קמ"ל הא ליכא למ"ד להזכיר אחר הפסקת שאלה וכ"ת דאתי לאשמעינן שלא תמשך השאלה עד שיעבור הפסח וכן משמע בירושלמי א"כ איפכא הו"ל למימר פסק מלהזכיר פוסק מלשאול וי"ל דאתי לאפוקי מתירוץ דרבה לעיל עכ"פ לפי דעת הראשונים צריך לפרש הסוגיא כמש"כ וכן נראה קצת מלשון התוס' ד"ה וקא להו כו' ויש להביא ראי' לזה מהא דאמריןן לקמן ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן ולפירש"י קשה הא לא עבדינן תרי יומי כ"א בגולה ובגולה אין הזכרה פלל בי"ט האחרון אלא או בז' מרחשוןן או ביום ששים של תקופה אלא ונדאי ש"מ דהזכרה לכ"ע בי"ט האחרון והוא מוכרח ונמצא לפ"ז ליכא בהזכרה אלא זמן אחד י"ט האחרון ובשאלה איכא ג' זמנים בא"י בזמן שאין בהמ"ק קנים השאלה סמוך להזכרה תיכף אחר התג ובא"י בזמן שבהמ"ק או בשאר ארצות דאיכא פירי בדברא שואלין בז' מרחשוןן ובגולה היינו בכל העמקה שואלין ביום ששים לתקופה וכ"כ הר"ן ז"ל דזו היא השיטה המחנורת אבל מדברי הרמב"ם והרי"ף ז"ל משמע דליכא אלא ב' זמנים בשאלה בא"י ובארצות הסמוכות לה שואלין בז' מרחשוןן ובגולה שואלין ביום ששים לתקופה וכבר העיר הר"ן ז"ל בזה דהוא נגד הש"ס דאמריןן דבא"י בזמן שאין בהמ"ק קנים שואלין תיכף אחר י"ט ועיין בלח"מ ולדעתם נדחו דברי ר"י שאמר התחיל להזכיר כו' מהלכה ונראה לומר דחיליקיהו ז"ל ג"כ מהא דאמריןן ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן מהא שמעינן דאין הלכה כר' יוחנן דאמר דהזכרה ושאלה זמן אחד להם וכיון דנדחו דברי

ר"י הדרינון לשינוי קמא פאן לשאל פאן להזכיר ואין לנו בשאלה אלא ב' זמנים ז'
מרחשון לבני א"י יום ששים לתקופה לגולה ובירושלמי משמע קצת פשיטת רש"י ז"ל
דלשאלה ולהזכרה יש ג' זמנים בזמן שביה"מ קנים שאלה והזכרה בז' מרחשון ובזמן
שאין בהמ"ק קנים שניהם בי"ט האחרון ובגולה שניהם אחר ששים יום דהא דתניא
דבגולה ששים יום איתמר בירושלמי אהזכרה ע"ש: דף ה ע"א גמרא מ"ד ובאחת יבערו
כו' עיין פירש"י ומהרש"א ז"ל בח"א ולי נראה דשאלת ר"נ חזא אהכרחה סמיה דהכא
ובאחת יבערו אלמא דקרי קרא לע"א אחת ובאידיך קרא קריני' הפתוב שמים ומשני לי'
לר"נ דלענן זה הוי אחת לבער הרשעים בגיהנם ואין פמוהו בכל העבירות ובאידיך קרא
קאמר לענן חנוך ע"א אחת שהיא שקולה פשמים וק"ל: דף ו ע"א גמרא או אינו אלא
יורה שמשיר כו' ת"ל מלקוש כו' אי אינו מלקוש כו' ת"ל יורה לפירש"י ז"ל שכ' דקללה
שיש בזה אין בזה א"ש דיליף חז מחרני' דלהא מילתא לאו לקללה הוא אבל לדברי
התוס' ק"ק היכא ילפינו מהדדי ולפי גירסת הש"ס משמע דלבתר הכי דקאמר מה יורה
לברכה אקרא דכי נתן לכם המורה לצדקה קסמיה אבל לגירסת הילקוט וכמו שהביא
המהרש"א ז"ל בח"א קשה קצת: שם גמרא אמר רב חסדא הלכה כר' יוסי כו' אמיתמר
מתני לה להא דרב חסדא בהא לישינא כו' אמר רב חסדא הלכה כר' גמליאל לכאורה
נראה דהני לישני פליגי אהדדי דלמאן דמתני אליבא דרב חסדא הלכה כר"ג היינו כר'
יהודא דאמר בכירה בז' מרחשון וכמש"כ רש"י ז"ל בד"ה נראה לרבי כו' אבל באמת
אין זה מוכרח דלגירסת רש"י ז"ל דאמר ר"ח הלכה כר' יהודא תיקשי מאי פסק כר"ג
הא לר"ג משמע דס"ל נמי דרביעה ראשונה בג' מרחשון אלא משום עולי רגלים
מאתרינו וכדתנו פדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת ולר"ח דס"ל כר' יהודא בלא"ה
זמנה של שאלה בז' מרחשון משום דהוי זמנה של רביעה ראשונה ע"כ נראה לקנים
גוסקא דילן הלכה כר' יוסי ולא תיקשי מהא דפסק כר"ג דלענן שאלה שאני דמן הדין
הי' צריך להתחיל לשאול תיקף אחר החג סמוך להזכרה וכדאמר' לעיל אלא משום עולי
רגלים מאתרינו עד ז' מרחשון ואתי תרנויהו פוסקא דרב חסדא שפיר וכן מבואר
בדברי הרמב"ם ז"ל דלענן שאלה פסק כר"ג ולענן זמנה של רביעה פסק כר' יוסי בה'
גדרים ובה' מת"ע ע"ש ועיין בלח"מ בה' תענית שהקשה קושיא עצומה על דברי
הרמב"ם ז"ל פיון דפסק כר' יוסי א"כ אליבני' היחידים מתחילין להתענות בר"ח פסליו
וכדאמר ר' יוסי להדיא ואמאי פסק כסתם מתני' דבי"ז מרחשון היחידים מתענין והא
מתני' אתיא כר"מ.

ונראה ליישב קצת דלפי מה שפיתתי דר"ח פסק בשאלה כר"ג א"כ מאי נ"מ בזמן
רביעה ראשונה דליכא למימר לענן שאלה דהא שאלה קדמה אפילו לרביעה ראשונה
וע"כ צריך לומר דתרנויהו ראשונה ושלישית נ"מ לענן תענית דברביעה ראשונה
היחידים מתחילין להתענות ובשלישית גזרין תענית על הציבור ושפיר אתיא סתמא
דמתני' לקמן אליבא דהלכתא דפסקינן כר' יוסי בזמנה של רביעה ולפ"ז צ"ל דהא דפסק
רב חסדא כר' יוסי היינו לזמנה של רביעה אבל לא בהא דאמר ר' יוסי דאין היחידים
מתחילין להתענות כו' ועיין בתוי"ט במשנה ה' ד"ה הגיע זמנה של ר"ח פסליו כו' מש"כ
ומתני' דהכא כר"ז דהילכתא פנותי' לכאורה אינו מוכן דוודאי לא מצוי אתיא כר' יוסי
דאליבני' היחידים מתענים בר"ח פסליו ולמש"כ א"ש ומה שהביא שם בשם הר"ן ז"ל

דמש"ה ממתינין לגזור תענית על הציבור עד ר"ח פסליו אפילו לר"מ דכבר עברה זמנה של רביעה שלישית משום דבשנה אפילה מתעפכת עד ר"ח פסליו ולא הבנתי דא"כ תיקשי לר' יוסי אמאי אין גוזרין על הציבור תיכף בר"ח פסליו ומה שהביא שם עוד דברי הכ"מ בדעת הרמב"ם ז"ל בפי' זמני הרביעה דכולהו קאי אזמן רביעה שני בשנה בכירה ובינונית ואפילה וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל במס' פאה דעיקרה של רביעה מה שהוא לצורך הזרעים אינה אלא אחת ויש לה ג' זמנים לפי עת השנה ועלה נחלקו כל הגני תנאי ולפ"ז היא דאמרינן בשלמא ראשונה ושני' כו' היינו ברביעה שני גופא שהיא נחלקת לג' זמנים והשתא קשה מאי דפסק הרמב"ם ז"ל פ"א מה' מת"ע מאימתי כל אדם מותרים בשכחת זיתים משתרד רביעה שני' בשנה אפילה דהיינו מר"ח פסליו והכא אמרינן להדיא שני' למאי רב זביד אמר לזיתים כו' והיינו זמן הבינוני של רביעה שני' ועיין בלח"מ ז"ל בה' תענית.

ונראה ליישב קצת דאדרבה מפאן יש סעד לדברי הרמב"ם ז"ל מדאמר ר' זירא לנדריים דמתני' הוא במס' שביעית ואמאי לא קאמר לזיתים דמקדמת היא במס' פאה ש"מ דס"ל דבזיתים הוא רביעה שני' בשנה אפילה שהיא האחרונה ושאר אמוראי נקטי פסדר דלהלך בשבילי הרשות הוא מעין מתניתין דעד אימתי עניים נכנסין לפרדסות דתנינן בתר מתני' דהנודר עד הגשמים ובתר הכי תנינן התם היא דעד אימתי נהניו בתבן ובקש של שביעית אלא דינש לזקוק אמאי לא הביאו הא דמגבב ביבש ומשפיר בית לחבירו עד הגשמים דנשנו קודם כל הגני משניות ותנן בהו נמי רביעה שני' וצ"ע: תוס' בד"ה גשמים שיירדו כו' ואנשי נרבונ"א גורסין כו' וצ"ל לגירסתם היא דאמרי' פמאן כו' יוסי ולא מצוי אתיא כו' יהודא דלר' יהודא נמי איכא ז' ימים בין רביעה שני' לשלישית משום דאליבין' בו' ימים סגי וברצופין כה"ג וק"ל וע' בר"ן בנדריים מה שפי' בהא דגשמים שיירדו וצ"ע ליישב לגירסת רש"י ז"ל: ע"ב רש"י בד"ה גשמים ברביעה ראשונה כו' וא"צ להתענות ואינו מוכן קצת היא אמרינן שלישית להתענות וצ"ל דלעיל לענין זמן תענית קאמר והכא אמרינן דאם פבר ירדו ברביעה ראשונה תו אין צריך להתענות אפילו אם לא ירדו ברביעה שני' וק"ל: דף ז גמרא אם תלמיד חכם הגון הוא פטל ואם לאו עורפהו פמטר ופירש"י ז"ל הרגהו ולפירושו קאי ארב ול"נ דקאי אתורה אם תלמיד הגון הוא ולומד לשמה תתענג נפשו וגופו בלימודו פטל הנוח לכל ואם לאו שלומד שלא לשמה עורפהו פמטר התורה משברו פמטר שלפעמים יורד בזעף ואינו נוח לבריות וכדאמרינן קשה יומא דמיטרא כו' פן הלומד שלא לשמה לא תתענג נפשו וגופו בלימודו וכחו תש והולך ואין לו אלא פאשר ישוב ללמוד לשמה ואז תחלף פחו כמש"נ וקו"ה' יחליפו כח.

והנה זה ידוע כי נעיונות התורה גדולה מאוד לנפש האדם הנתונה לו ממעל אבל פחות הנפש הבהמיות וכל פחות החומר לא ירגישו בנעימה מפני אשר מסתתרה היא בכמה לבושים אבל אם נתן ה' לאדם לב לדעת ועינים לראות רב טוב הצפון בחדרים הפנימים וכמשאז"ל אורייתא וקב"ה פולה חד אז בנודאי יקשיבו כל פחות האדם לנועם אמריו הנאמרים להם בנחת וכולם יתענגו מטובה וזה הוא עיקר הלימוד לשמה שלא יהי' שום מסך מבדיל בין אור התורה לנפש האדם ולקבל אמרי' בבחי' פ"פ כמש"כ ומשחרי מצאונני וכמבואר כל זאת בזה"ק פ' משפטים ע"פ משל נפלא וזש"נ יערוף פמטר

לקחי פי הלימוד לבד עורפהו כמטר תזל כטל אמרתי פי פאשר ילמד לשמה וישמע
אמרי פא"פ אז תזל כטל ותמלא נפש לומדיה נחת וידשנו כל עצמותיו וע"ז הביא אח"כ
דברי ר' בנאה פי הלומד שלא לשמה נעשית לו סם המנת פי לא די שאינה מוספת לו פח
אלא מתשת ומשפרת פחו וכנ"ל והלומד לשמה נעשית לו סם חיים אפילו לכחות החומר
כמו שנא רפאות תהי לשריה כו' ועיין תוס' ד"ה וכל העוסק כו' ולמש"כ אין צורך
לזה שם גמרא אם תלמיד חכם הגון הוא ממנו תאכל ואותו לא תכרת נראה לפרש כמו
שעץ מאכל נהנין בעליו מפריו ומפני זה רואה תמיד להשקותו ולעשות כל צרכו כדי
שתגדל וניקתו ויוסיף לעשות פרי פן הוא התלמיד חכם אם נהנין ממנו מפרי תורתו ופרי
מעשיו הטובים מוסיפין לו מלמעלה חכמה ובינה והשכל למען ירבו פירותיו והיו למאכל
ונוקה לשני דברים פי ממנו יאכלו והוא בעצמו אינו נכרת ואם לאו אותו תשחית פי אין
לשום ברי' הנאה ממנו וכיון שאין בו צורך והנאה יחרב מעיניו ויבש מקורו ונכרת ואבד
מן העולם ועליו נאמר והיה כערער כו' אבל בצדיקים נאמר והיה כעץ שתול על כו'
וסמוך לזה מאמר ר' חמא בר חנינא ומאמר רבה ב"ב חנה להודיע פי עיקר הצלחת התורה
היא פאשר ישפיע לזולתו ואיש את רעהו ועזורו: שם גמרא והיינו דאמר ריב"ח חרב
אל הבדים כו' חרב על שונאיהם של ת"ח כו' וכיון פי פאשר ילמדו יחד אז חרבם מתחדד
וכמש"נ ברזל בברזל כו' ואש התורה מתגבר ועי"ז חרב השונא מתפוצץ כמש"נ הלא
כה דברי פאש אבל פשעוסקים בד בבד אז חרב שלו מעלה חלודה פי אין פח ביחידי
לחדד והאש שלו עמיה ואזל וחרב השונא מתחזק ותגבר עליו מלחמת היצר ומפני כן
מלחמה אין דעתו צלולה ויבא לידי טפשות וסופו לבא לידי חטא פי יפול ח"ו בחרב
השונא השי"ת יצילנו מפל רע: ע"ב גמרא אין הגשמים נעצרים אלא בשביל מספרי
לה"ר יתבאר ע"פ משאז"ל במדרש ג' דברים ניתנו במתנה לעולם גשמים ותורה
ומאורות וי"א אף השלום וידוע פי דבר הניתן במתנה הוא מצד הקודם ומדוע יעצר
לפעמים ע"ז אמרו פי פאשר ימאנו הבריות בא' ממתנותיו ית' עי"ז הוא מסלק חלילה
את כולן וסיפור לה"ר הוא היפוף השלום וכן העזות פי ענוים יתענגו על רוב שלום אבל
לא עזי פנים ע"כ אם ימאנו לקבל מתנה טובה מידת השלום גם מתנת הגשמים לא יתן
ממעל וכן ע"י ביטול תורה והא דלא חשיב עון ע"א שהגשמים נעצרים בשבילו כמש"נ
השמו לו כו' מפני דזיל קרי בי רב הוא ועוד דבאו להזהיר על כל אלו העברות שפני
אדם דשין בהם בעקב כלה"ר וביטול תורה וגזל ג"כ רבים יפשו בו ע"כ באו להודיע
פי ע"י חטאים האלו יתמוטט העולם חלילה וצריף להזהר בהם מאוד וק"ל: שם גמרא
מאי תקנתין ירבה בתפלה ק"ק מה יועיל תפלה לענין גזל דעיקר התשובה להוציא גזילה
מתחת ידם וי"ל ע"פ מש"נ גם פי תרבו תפלה אינני שומע ידיכם דמים מלאו ילפי' מהאי
קרא דריבוי תפלה לא יועיל בעוד שתגזל תחת ידם והיינו הא דאמרינו ירבה בתפלה
באופן שיהי' תועלת בתפלתם והיינו ע"י השבת גזילתם בתחילה ומש"ה אמרינו ירבה
בתפלה פי אין לה קטרוג גדול כמו הגזל והחמס כמש"נ החמס קם למטה רשע ע"כ צריף
להרבות בתפלה להעביר הקטרוג: דף ח ע"ב גמ' שמש בשבת צדקה לעניים שנא ונרחה
לכם יראי שמי כו' וביאר ע"פ דברי הוזה"ק פי יראי השם אחרונתם וניקתם מסיהרא
דלית לה מגרמא פלום ונקראת עני והוא בחי' שבת דמעלי שבתא פיידוע וביום השבת
הוא עת הגלות אור השמש כמבואר בזה"ק על מזמור השמים מספרים כו' לשמש שם

אָהַל בָּהֶם וְזֶה שְׁאָמְרוּ ו"ל בְּרָמְזוֹ שְׁמַשׁ בְּשֵׁפֶת צְדָקָה לַעֲנִיִּים: שֵׁם גְּמָרָא גְדוֹל יוֹם הַגְּשָׁמִים
כַּיּוֹם קִיבוּץ גְּלִיּוֹת עֵינַי תּוֹס' וּבב"ב פ"ק אָמְרִינוּ חֲכָם עֲדִיף מִנְּבִיא מֵהָאֵי סְבָרָא דְּמִי נִתְּלָה
בְּמִי קָטָן נִתְּלָה בְּגְדוֹל וְלִכְפָּא פְּלוּגְתָּא בְּזֵה וְלַעֲלִיל גַּבִּי יַעֲרוֹף פְּמָטָר לַקְּחִי פְּלִיגִי בְּהַ רַב
יְהוּדָא וְרַבָּא וְהָכָא מִשְׁמַע דְּלכ"ע לָא אָמְרִי' הָאֵי סְבָרָא דְּמִי נִתְּלָה בְּמִי וְצָרִיף לַחֲלַק דְּהִיכָא
דְּהַמְקָרָא תּוֹלָה מַעֲלַת אֵיזָה דְּבָר בְּדָבָר אַחַר וְנוֹדָאֵי קָטָן נִתְּלָה בְּגְדוֹל: דָּף י ע"ב תּוֹס' בד"ה
אֵיזָהוּ יַחֲדָא ע"ש מַה שְׁהַקְּשׂוּ וּלְפִי מַה שְׁהִבִּיא הַמְרָדְכִי ו"ל נִוְסַח הַתּוֹסְפָתָא אֵיזָהוּ יַחֲדָא
כָּל שְׁמִינּוּהוּ פְּרָנְס עַל הַצִּיבּוֹר מִשְׁמַע דְּבָבָר מִינּוּהוּ וְכֵן מִשְׁמַע קֶצֶת בִּירוּשְׁלַמִּי וְהַשְׁתָּא
לָא תִּיקְשִׁי מֵהָא דְּפ' אֱלוֹ קִשְׁרִים אֲבָל לָא מִצְּאָתִי בְּמַכִּילְתִּין בְּתוֹסְפָתָא גְּנוֹסָא זֹו ע"ש:
שֵׁם גְּמָרָא לָא כָּל הַרוּצָה לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ יַחֲדָא כו' רש"י ו"ל הִבִּיא כָּאֵן ב' גְּנוֹסָאוֹת גְּנוֹסָא
קְמִיִּתָּא הַתְּלִמִּידִין עוֹשִׂין עֲצָמוֹ יַחֲדָא וּלְפ"ז יֵשׁ בְּדָבָר הַזֶּה ג' חִלּוּקִים הַיַּחֲדָאִים
מִחֻוּבִּים לַהֲתַעֲנוּת וְהַתְּלִמִּידִים רִשְׁאִין לַהֲחֻמֵּיר ע"ע אֲבָל אֵינּוּ מְחֻוּבִּים וְשָׂאָר כָּל אֲדָם
אֵינּוּ רִשְׁאִין לַהֲחֻמֵּיר וּר' יוֹסִי אֹמֵר דְּבָדְבָר שֶׁל צַעַר כָּל אֲדָם רִשְׁאִי לַהֲחֻמֵּיר וְלָא חִיִּישִׁינוּ
לִיְהוּדָא וּא"כ בְּרִיִּיתָא דְּלַעֲלִיל דְּלָא כְּמָאֵן דְּלַעֲלִיל מִשְׁמַע דְּתְּלִמִּידִים מְחֻוּבִּים וְכָל תְּלִמִּידִים
יַחֲדָאִים הֵם וּלְשׁוֹן רש"י ו"ל בד"ה הַתְּלִמִּידִים עוֹשִׂין עֲצָמוֹ כְּדָאֲמְרִינוּ לַעֲלִיל כו' אֵינּוּ מוּכָן
דְּהָכָא אָמְרִינוּ דְּרִשְׁאִין לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ יַחֲדָאִים אֲבָל אֵינּוּ מְחֻוּבִּים וְלַעֲלִיל אָמְרִינוּ
דְּמְחֻוּבִּים וְנִרְאָה לְרש"י ו"ל עֵיקָר דֵּה"ג לָא כָּל הַרוּצָה לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ יַחֲדָא עוֹשֶׂה תְּלִמִּיד
עוֹשֶׂה דָּאִין הַדְּיוּט רִשְׁאִי לַהֲתַנְהֵג עֲצָמוֹ כְּדָרְף תְּלִמִּידִי חֲכָמִים בְּהַנְהַגְתָּם דְּבָרֵי ר"מ וּר"י
אֹמֵר בְּדָבָר שֶׁל צַעַר זְכוּר לְטוֹב וּע"כ לָא פְּלִיגִי אֱלָא בְּשָׂאָר כָּל אֲדָם דְּלַעֲנִין לַעֲשׂוֹת
תְּלִמִּיד כְּיַחֲדָא בְּתַעֲנוּתָא הָא תְּנִיא לַעֲלִיל דְּכּוֹלֵן מְחֻוּבִּים וּלְפ"ז אֵין דְּבָרֵי הַלַּח"מ ו"ל בפ"ג
מַה' תַּעֲנוּת מוּכָנִים שְׁפָתַי לִיִּישָׁב הָא דְּפָסֵק הַטּוֹר דְּשָׂאָר כָּל אֲדָם אֵינּוּ רִשְׁאִים לַהֲחֻמֵּיר
לַהֲתַעֲנוּת וְהוּא כו' מ' וְאֵמַאי לָא פָּסֵק כו' דְּהִילְכְּתָא כְּנוֹתֵן וְכַתְּבַת הַלַּח"מ מִשׁוּם דְּבָרִיִּיתָא
דְּלַעֲלִיל מְסִיעִי' לְר"מ וּלְפִי הַנֶּ"ל אֵין מְזָה שׁוּם רִאִי דְּבַתְּלִמִּיד לִיכָּא פְּלוּגְתָּא כָּלֵל וְכֵן
מִש"כ הַב"י ו"ל לִיִּישָׁב דְּהַטּוֹר ו"ל גְּרִיס כְּגִירְסַת הַרִי"ף ו"ל ג"כ אֵינוֹ מִיִּישָׁב לְפ"ז אִם
לָא שֵׁנ' דְּגְרִיס כְּדָאִיתָא לְפָנֵינוּ בְּדֵר"מ הַתְּלִמִּידִים אֵין עוֹשִׂין עֲצָמוֹ יַחֲדָאִים וְעָלָה פְּלִיג ר"י
וְאֹמֵר זְכוּר לְטוֹב אֲבָל הָעֵיקָר נִרְאָה דְּדַעַת הַטּוֹר כְּנוֹסָא קְמִיִּיתָא וְכְגִירְסַת הַרִי"ף ו"ל
וְכֵן מְבֹאָר מְלִשׁוֹן פְּסָקֵי הָרָא"ש ו"ל וְהָא דְּמִשְׁמַע מְבָרִיִּיתָא דְּלַעֲלִיל דְּתְּלִמִּידִים מְחֻוּבִּים
כְּבָר עָמַד בְּב"י ו"ל ע"ז וְהָא דְּפָסֵק כו' מ' וְלָא כו' יֵשׁ לַהֲבִיא קֶצֶת סְמָף מֵהָא דְּאָמְרִינוּ
בְּב"ק פ' הַפּוֹנֵס גַּבִּי אֶלְעָזָר זַעִירָא חֲשִׁיבַת אֶת לְאִיתָאבּוּלִי עַל יְרוּשָׁלַיִם אֶלְמָא דְּאֶפִּילוּ
בְּדָבָר שֶׁל צַעַר אִיכָּא וְהָרָא וְכֵן בְּפָרָק מְרוּבָה גַּבִּי יְהוּדָא בֵּן קְנוּסָא דְּהוּי מְפָסַע וְאֶזְזִיל
וְלָא הוּי מְסַתְּלַק לְצַדִּי הַדְּרָכִים וְאָמַר רַבִּי מִי הוּא זֶה שְׁמִרְאָה גְּדוֹלָה בְּפָנֵינוּ וְזֵה ג"כ דְּבָר
שֶׁל צַעַר אֱלָא דִּישׁ לַחֲלַק דְּהָא דְּאֶלְעָזָר זַעִירָא אֵין זֶה צַעַר כ"כ וְכֵן הָא דִּיהוּדָא בֵּן קְנוּסָא
אוֹ מִשׁוּם דְּהָרָא גְדוֹלָה בְּפָנֵי רַבּוֹ וְדָבָר שְׂאִין רַבּוֹ מְחֻמֵּיר אֵין לַתְּלִמִּיד לַהֲחֻמֵּיר בְּפָנָיו
אֲבָל ב"ה שְׁהָאִיר עֵינָי וּמִצְּאָתִי בִירוּשְׁלַמִּי בְּרַכּוֹת פ' ה' קוּרָא שְׁהִבִּיא שֵׁם הַף פְּלוּגְתָּא
דְּר"מ וּר"י וּמְבִיא רִאִי מֵהַף עֲנוּבָדָא דִּיהוּדָא בֵּן קְנוּסָא וְשֵׁם אִיתָא דְּבַפְּפוּס בֵּן יְהוּדָא הוּי
מַעֲשֶׂה בְּפָנֵי ר' אֶלְעָזָר וּר' יְהוֹשֻׁעַ וְלִמְד ר"י זְכוּת עָלָיו דְּבָדְבָר שֶׁל צַעַר כָּל אֲדָם עוֹשֶׂה
עֲצָמוֹ ת"ח וּא"כ שְׁפִיר מוּכָח מִש"ס דִּילֵן דְּהִלְכָה כַּמ"ד דְּאֶפִּילוּ בְּדָבָר שֶׁל צַעַר לָא כָּל
הַרוּצָה לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ ת"ח עוֹשֶׂה וּכְמוֹ שְׁפָסֵק הָרָא"ש וְהַטּוֹר ו"ל.

וְרֵאִיתִי בַמַּ"א סִי תַקְעָה שְׁפֹתָב בְּטַעְמוֹ שֶׁל רִשְׁבֵּ"ג דְּבִדְבָר שֶׁל צַעַר מְנוּחָר מְשׁוּם
דְּבֵלֵא"ה אֵיפָא פְּמָה בְּשׁוֹק דִּי תִבִי בְּתַעֲנִיתָא וְכַמוּ בְּמִלְאָכָה בַּט"ב. וְלֹא זְכִיתִי לְהִבִּין דְּהָא
בְּהִדְיָא אֲמַרִּינּוּ טַעְמָא לְפִי שְׂאִין שְׁבַח הוּא לֹו אֲלֵא צַעַר וְאִין פֶּאן גְּסוּת וְכַמְש"כ רִשְׁ"י
ז"ל.

עוּד רֵאִיתִי בַמַּ"א ז"ל שְׁפֹתָב לִיִּשְׁב הָא דְּמִשְׁמַע מְבַרְיָתָא דְּלַעִיל דְּתַלְמִיד מְחֻנְיָב
לְהַתְעַנּוּת וְכַתְּב לְחֻלְק בֵּין תַּלְמִיד שְׂיִוְדַע אֲפִילוּ בַּמַּס' פְּלָה לְשַׁאֲר תַּלְמִיד וְסִיגִים שְׁם דְּזָה
בְּרוּר בְּגִמְרָא וְנִרְאָה דִּי צָא לֹו פֶן מְדַפְרֵיִש בְּבַרְיָתָא לַעִיל אִיזְהוּ תַּלְמִיד כֹּל שְׂשׂוּאֲלִין אוֹתוֹ
כו' וְכִי מִי שְׂאִינוּ בְּקִי כ"כ לֹאוּ תַּלְמִיד מִיִּקְרִי אֲלֵא ש"מ דְּלַעֲנֵן חִיּוּבָא קֹאֲמַר דְּלֹא מִיִּקְרִי
תַּלְמִיד אֲלֵא כֹּל שְׂשׂוּאֲלִין אוֹתוֹ כו' אֲבָל לַעֲנֵן רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת עֲצָמוּ פְּיחִיד כֹּל הַתַּלְמִידִים
בְּכָלֵל אֲבָל אִין זֶה מְנוּכָרָח דִּי"ל דְּשַׁאֲר הַתַּלְמִידִים בְּכָלֵל כֹּל אָדָם הֵם וִי"ל עוּד לְגִירְסַת
הַרִי"ף דְּתַלְמִידִים עוֹשִׂין עֲצָמוּ פְּיחִידִים וְאִמָּי לֹא תְּנִינּוּ הֵכָא גְּבִי מְלָאכָה בַּט"ב דְּקֹאֲמַר
ת"ק וְכָלֵל מְקוּם ת"ח בְּטִלִים וְלֹא קְתָנִי נְמִי דְּהַתַּלְמִידִים עוֹשִׂין עֲצָמוּ וְבִשְׁלָמָא אִם נֹאֲמַר
דְּהֵכָא דְּוּוּקָא תַּלְמִידִים שְׁבַקִּיאִים אִפִּי בַּמַּס' פְּלָה קֹא' א"כ לֹא מְצִי לְמִיתְנֵי הַתָּם הֵכִי דְּהֵן
הֵן ת"ח אֲבָל לְפַמְש"כ הַמַּ"א ז"ל דְּכָל תַּלְמִידִים רִשְׂאִין לְהַחְמִיר א"כ גַּם שְׁם הָנִי לִי
לְמִיתְנֵי הֵכִי אֲלִיבָא דַּת"ק וְיִיש לִיִּשְׁב וּמְדַבְרֵי הַתּוֹס' ז"ל נִרְאָה דְּהִי לְהֵם עוּד גִּירְסָא
אֲחֵרַת דְּהַרְוֹצָה לַעֲשׂוֹת עֲצָמוּ תַּלְמִיד עוֹשֶׂה וְאִינִי יוֹדַע לְכוּיִן גִּירְסָא זֹו וּמַתּוֹסְפָתָא
וּמִירוּשְׁלָמִי מוּכַח לְהִדְיָא דְּלֹא בְּגִירְסָא זֹו וְדו"ק: שְׁבַתִּי וְרֵאִיתִי אַחַר הָעִיּוֹן פִּי אִין רֵאִי
מְהָא דִּיהוּדָא בֶן קְנוּסָא דַּע"כ עֵיקַר הַקְּפִידָא לֹא הָנִי הַתָּם אֲלֵא מְפָנִי שְׁמַרְאָה גְּדוּלָה בְּפָנֵי
רְבוּ אֲבָל בֵּלֵא"ה אִין אִיסוּר לְהַחְמִיר בְּדַבְרָא פְּזָה דַּע"כ לֹא אֲמַרִּינּוּ מְשׁוּם יוֹהֲרָא אֲלֵא כְּמוֹ
בַּק"ש דְּמַרְאָה עֲצָמוּ כְּאֵלּוּ הוּא מְכוּיִן דַּעְתּוֹ וְהוּא דְּבַר שֶׁל חֲשִׁיבוּת וְכֵן לַעֲנֵן מְלָאכָת
ט"ב דְּתַלְמִידִי חֲכָמִים בְּטִלִים וְהוּא עוֹשֶׂה עֲצָמוּ ג"כ ת"ח בְּזָה חֲיִישִׁינּוּ לְיוֹהֲרָא.

אֲבָל לְהַחְמִיר ע"ע בְּדַבְרָא שְׁפֹטְרוּהוּ חֲכָמִים אִין פֶּאן אִיסוּר וְכַמְתְּנֵי דְּסוּפָה לַעֲנֵן פְּחוּת
מְכַפִּיצָה דָּאִם בָּא לְהַחְמִיר ע"ע רִשְׁאֵי אֲבָל מְדַבְרֵי הַרְמ"א ז"ל שְׁפֹתָב בַּה' סוּפָה לַעֲנֵן
גְּשָׁמִים בְּסוּפָה דְּכָל הַפְּטוּר מִן הַדְּבָר וְעוֹשֶׂהוּ נִקְרָא הַדְּיוּט וְכ"ה בַּהַגְמ"י מִשְׁמַע דְּוּוּקָא
לַעֲנֵן פְּחוּת מְכַפִּיצָה הוּא דְּרִשְׁאֵי לְהַחְמִיר ע"ע אֲבָל לֹא בְּשַׁאֲר פְּטוּרִי וְכֵן מְבִנְאֵר מְלִשׁוֹן
הַר"ן ז"ל בְּסוּפָה שְׁכ' דָּאִין בְּזָה בְּכָלֵל כֹּל שְׂאִינוּ מְצֻנְוָה בְּדַבְרָא וְעוֹשֶׂהוּ נִקְרָא הַדְּיוּט אֲבָל
מְקוּר דְּבַר זֶה דְּכָל הַפְּטוּר כו' הוּא בִּירוּשְׁלָמִי שְׁם בַּפ' הִי קוּרָא וְהֵכִי אִיתָא הַתָּם ר' יוֹסָא
וְרַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק הָנִי יְתִבִין וְאֲפִלִין מַטָּה עוֹנְתָה דְּצְלוּתָא קָם רַב שְׁמוּאֵל לְצְלוּתִי
אֲמַר לִי ר' יוֹסָא וְלֹא תִנּוּ אִם הִתְחִילוּ אִין מְפָסִיקִין וְתָנִי חֲזַקְיָא כֹּל הַפְּטוּר מִן הַדְּבָר כו'
א"ל וְלֹא תִנִּי חֲתָן אִם רְצָה לְקָרוֹת קוּרָא אֲלֵמָא דְּרִשְׁאֵי לְהַחְמִיר ע"ע בְּדַבְרָא הַפְּטוּר א"ל
אֲמִינָא לְךָ דַּר"ג הוּא דְּאֲמַר אִינִי שׁוֹמֵעַ לְכֶם לְבַטֵּל מִמֵּנִי עוּל מ"ש אֲפִילוּ שְׁעָה אַחַת אֲבָל
אֲנִי קִי"ל כְּרִשְׁבֵּ"ג דְּאֲמַר לֹא כֹּל הַרְוֹצָה לִיטוּל אֵת הַשֵּׁם יָבֵא וְיִטוּל וְנִרְאָה מְשִׁיטַת
הִירוּשְׁלָמִי דְּבַהָא פְּלִיגִי ר"ג וְרִשְׁבֵּ"ג אִם יְכוּל לְהַחְמִיר ע"ע בְּדַבְרָא שְׁפֹטְרוּהוּ חֲכָמִים וְהוּא
לְשִׁיטְתִי דְּמַפְרֵשׁ הָא דְּרִשְׁבֵּ"ג גְּבִי מְלָאכָה בַּט"ב דְּאֲמַר כֹּל אָדָם יַעֲשֶׂה עֲצָמוּ ת"ח הוּא
בְּלִשׁוֹן בְּתַמִּיָּה עֵינִן בְּפִסְחִים פ' מְקוּם שְׁנֵהֲגוּ וְלֹא תִיקְשִׁי דְּרִשְׁבֵּ"ג אֲדַרְשֵׁבֵּ"ג וּמַש"ה
מְפָרֵשׁ מְחֻלְקוּתוֹן הֵכָא בְּבִרְכוּת כְּפִשְׁטִי אֲבָל לְפִי מָאִי דְּמַפְרֵשִׁינּוּ בְּש"ס דִּילָן טַעְמִיָּה
דְּרִשְׁבֵּ"ג מְשׁוּם דְּנִרְאָה כְּאֹמַר אֲנָא מְכוּיִנָא וְא"כ הֵיכָא דְּלִיכָא הָאִי טַעְמָא מוּדָה לַת"ק
דִּיכוּל לְהַחְמִיר ע"ע וְא"כ לְפִי שִׁיטַת הַתּוֹס' דִּילָן לַכ"ע יְכוּל לְהַחְמִיר ע"ע אֲפִילוּ בְּדַבְרָא

שפטר והו חכמים ולא קי"ל בהא דתני חזקני וא"כ יש לתמוה קצת על רמ"א ז"ל והאחרונים ז"ל שהביאו להאי דינא דכל הפטור כו' בפשיטות אלא דמקא דאיצטריך למיתני גבי אוכל פחות מפביצה בסנפה דאם רצה להחמיר ע"ע רשאי משמע קצת דבשאר פטורין אינו רשאי אלא דאפתי לא שמעינן אלא דאיפא למיחש ליהרא כדאימא בסנפה שם וא"כ בינו לבין עצמו ודאי יכול להחמיר ומצה קעביד אם מעשיו לש"ש ומחשבתו רצונו ועדיין צ"ע בזה בדברי הפוסקים: לעיל בגמרא ומפסיקים בראשי חידשים כו' יש לדקדק מה ענין הפסקה בר"ח לתענית יחידים הא בר"ח פסליו גזרין על הציבור ומתחילין הציבור להתענות והיחידים מתעניין קודם ר"ח.

וי"ל דאם חל י"ז מרחשון בג' בשבת יהי ר"ח פסליו אח"כ בשני בשבת ואז יהי השני האחר כי התחלת התענית יהי בשני שהוא כ"ג מרחשון וקמ"ל דמפסיקין וק"ל: שם גמרא ההולך ממקום שמתעניין למקום שאין מתעניין מתענה ומשלים.

ופירש"י משלים כל התענית שקיבלו עליהם בני עירו כו'. אבל מדברי התוס' נראה דמפרשי בפשוטו ומשלים התענית ולהכי מפרשי דקמ"ל דאפילו אין דעתו לחזור דאין נותנין עליו חומרא מקום שיצא משם מ"מ מתענה ומשלים פיון דכבר קבל עליו התענית במקומו ורישא נמי דהולך למקום שמתעניין ג"כ אפי' דעתו לחזור מתענה עמהם כדי להשתתף בצערם אבל הרא"ש ז"ל פי' ג"כ כפירש"י ז"ל ולהכי כתב דהיינו דווקא אם דעתו לחזור למקומו דאל"ה אינו מחוייב להתענות כל התעניות שגזרו אנשי מקומו פיון שעדיין לא קיבלם ולא ניחא להו לרש"י ורא"ש ז"ל לפרש כפי' התוס' משום דפשיטא דמשלים יום זה דמאיזה טעם יפסיק תעניתו וע"כ ומשלים אשאר תעניות קאי ולפ"ז בספא נמי בהולך למקום שמתעניין ובא קודם התענית אם קבל עליו התענית אסור מן הדין לאכול אבל אינו מבנרר אם מחוייב לקבל התענית עמהם כי אם נאמר דהטעם דמתענה עמהם הוא מפני המחלוקת אין צריך לקבל עליו התענית אפילו בא קודם יום התענית פיון דדעתו לחזור ואם נאמר דהטעם כדי להשתתף בצרתם מסתבר דמחוייב לקבל עליו התענית.

והתוס' ז"ל לא ניחא להו לפרש דהשלמה קאי אשאר תעניות דלענין השלמה משמע איום התענית גופא כהא דלעיל בצרה שעברה וקמ"ל דצריך להשלים אף דכבר עבר ממקום צרה וקריב"א ז"ל במרדכי הוא ג"כ פשיטת התוס' והטור כתב דבגמרא לא משמע כן ונראה דסמיה אהא דקתני מתענה ומשלים וכפי' רש"י וקרא"ש ז"ל אביו שפירשו דקאי אשאר תעניות שלא קבל עדיין ועיין ט"ז סי' תקע"ד מש"כ בזה ודו"ק: שם גמרא פסיעה גסה נוטלת אחת מחמש מאות מאור עיניו של אדם נראה דעונשו הוא מדה במדה דהמפסיע פסיעה גסה הוא מפני שרוצה לתור אחרי עיניו ורוצה להשיג מהרה מה שעינו רואה ע"כ מתמעט מאור עיניו ומש"ה אמרו ז"ל דמהדר לה בקידושא ואבדלתא דע"י קדושת שבת שנא' בו אל יצא איש ממקומו שבו איש תחתיו לא יתורו עיניו חוץ למקומו ועי"ז יחזור לו מאור עיניו: דף יא גמרא שמה אמר אדם מי מעיד בי אבני ביתו וקורות ביתו של אדם מעידים בו כו' דבי ר' שילא אמרי כו' נראה לכונן אלו הד' עדים נאמנים נגד ד' זמני העבודה שנא' בפ' שמע בשבתה בביתה ובלקתה כו' ובשכבה ובקומה על שבתה בביתה יעידו אבני ביתו וקורות ביתו על לקתה בדרה יעידו

מלאכים הקדושים כמש"נ פי מלאכיו כו' לשמרה בכל דרכיה על סדר משכבו תעיד
נשמתו הטהורה בעולתה אל בית אביה בעת שנתו ועל קומו אם הוא מתעצל מלקום
לעבודת הבורא אבריו מעידים עליו: שם גמרא אמר שמואל היושב בתענית נקרא חוטא
עיין תוס' מה שהקשו מפרק החובל ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' דעות למדתי ישוב
לקושיות התוס' דהוא ז"ל פסק שם כר"א הקפד דנקרא חוטא על שציער עצמו מן היין
וכתב עוד שם וכן היושבים בתענית תמיד לא דרו טובה הוא משמע מדבריו דלא מיקרי
חוטא אלא היושב בתענית תמיד אבל אם יושב בתענית לצורך תשובה על איזה חטא או
על איזה צרה ר"ל דרו טובה הוא ולפ"ז לא תיקשי מפ' החובל דהתם ביושב בתענית
לאיזה צורך מיירי ובזה לא נקרא חוטא ובהכי מתיישב נמי הא דיש לדקדק על דברי
שמואל מהא דכ' הרמב"ם ז"ל דמצנה על היחיד להתענות בעת צרה ר"ל כמו על הציבור
ולפי ה"ל ניקח דליכא איסורא אלא במרבה בתעניות נדבה ור"א ס"ל דאם מצוי לצעורי
נפשי' מותר להרבות בתעניות ונקרא קדוש והתוס' לקמן ד' כ"ב גבי פלוגתא דייחיד אם
רשאי לסגף עצמו בתעניות כתבו דהני תנאי פליגי בלא מצוי לצעורי נפשי' ויש לדקדק
בדבריהם א"כ ל"ל להש"ס למימר טעמין דר' יוסי משום שפא יצטרך לבריית תיפוק
לי דאסור מקרא דבקרבה קדוש ולפמש"כ א"ש דהתם מיירי בעת צרה דמצנה בזה
להתענות אלא דאסור לסגף עצמו ולהחליש פחו משום שפא יצטרך לבריית.

ונה שכ' הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' דעות ובכלל זה אלו שמתעניין תמיד לא דרו טובה היא
ואסרו חכמים לסגף א"ע בתענית. והן שני דברים להרבות תמיד בתענית אסור אפילו
מצוי לצעורי נפשי' ולסגף עצמו אסור אפילו בע"צ ר"ל ונפלא בעיני לשון הלח"מ ז"ל
בפ"א מה' תענית שתמה על מה שלא כתב הרמב"ם ז"ל דינא דייחיד אם רשאי לסגף
א"ע ע"ש והלא כתב בפירושו בה' דעות דאסור לסגף א"ע: ע"ב תוס' בד"ה כאלו קדוש
כו' עיין מהרש"א ז"ל מה שהקשה לפירש"י ז"ל שפי' דקדושה שרוי בתוך מעיו א"כ
מאי פריה דר"א אדר"א ולא זכיתי להבין קושיות דמאי נ"מ בין פירוש התוס' דקדוש
זה הקב"ה שרוי בתוך מעיו ובין פירש"י דקדושה שרוי בתוך מעיו ע"כ לתרונניהו ע"כ
הפוננה דאסור לענותו ולהכחישו משום קדושה דאית בהו ונפיר פריה בין לפירש"י בין
לפי התוס'.

ואין לומר דלפי התוס' הקושיא דהכא קאמר דקדוש זה הקב"ה שרוי בתוך מעיו והתם
קאמר שהוא בעצמו נקרא קדוש דמאי קושיא היא זו ולא ידעתי למה הניח דברי רש"י
ז"ל בצ"ע ובלא"ה אי אפשר לפרש כאלו קדוש שרוי כו' להתנהג בהן בקדושה ולענותן
דא"כ קרא דבקרבה קדוש ל"ל הא פבר שמעינן לה מקדוש יהי וק"ל: שם גמרא יחיד
שקיבל עליו תענית למחר הוא מתפלל תפלת תענית כו' עיין בדברי הרא"ש ז"ל שכ' דבערבית נמי מתפלל תפלת תענית פשיטת הרי"ף ז"ל ולרבותא נקט למחר דאפילו אכל
פל הלילה אומר ענינו ומשמע שם דלגירסת רש"י ז"ל נמי הוי רבותא הא דנקט למחר
אבל הרי"ן ז"ל לא כתב פן אלא לגי' הרי"ף ז"ל דקיבל עליו ב' ימים זאח"ז דאז הוי
ערבית של יום שני אחר התענית ולא הוי רבותא כ"כ אבל לגירסת רש"י ז"ל ערבית
נמי הוי אחר פרס מלאה.

וְכַתֵּב הוּא דְלִגְיָרְסַת רַש"י נִקְט לְמַחֵר מְשׁוּם רְבוּתָא דְסִיפָא ע"ש וְעֵינַי בְּרַש"י שְׁפַת פ' בְּמַה מְדַלִּיקִין מִשְׁמַע דְּלֹא גָרִיס לְמַחֵר כו' ע"ש: תוּס' בּד"ה יְחִיד שְׁקִיבֵל עָלָיו תַּעֲנִית כו' י"ל דְּנִקְט יְחִיד לְרְבוּתָא דְסִיפָא דְלֹן בְּתַעֲנִיתוֹ אִין מְתַפְלֵל תְּפִלַּת תַּעֲנִית אִף דִּיחִידִמְתַּעֲנֵה לְשַׁעוֹת אֲבֵל בְּצִיבּוֹר לַכ"ע לִיכָא תַּעֲנִית שְׁעוֹת כָּלֵל וְאִין פְּאֵן רְבוּתָא וּק"ל: רַש"י בּד"ה מֵאֵי קֶסֶבֶר כו' כְּגוֹן זֶה שְׁלֹא קִיבֵל עָלָיו תַּעֲנִית שֶׁל לִילָה זֶה מְאֵתְמוֹל כו' וְלֹא הִבְנֵתִי לְשׁוֹנוֹ ז"ל בְּזֶה דְּהָא הִשְׁתָּא מְסַפְקִינָן אֲפִילוּ אִם קִיבֵל עָלָיו תַּעֲנִית לְשַׁעוֹת אֵי קֶבֶלָה הוּא וּמֵאֵי כְּגוֹן זֶה שְׁלֹא קִיבֵל כו' וְעוֹד דְּהַש"ס הוּא דְּמִשְׁנֵי שְׁאֵנֵי הֵכָא דְּלֹא קֶבֶלְנָי עֲלֵי מִשְׁמַע דְּהַשְׁתָּא לֹא יָדַע שׁוּם חִילּוּק בֵּין קִיבֵל עֲלֵי אֵי לֹא וִי"ל בְּדוּחַק דְּנוֹדָאֵי אִם בְּשַׁעַת קֶבֶלַת הַתַּעֲנִית הִי מְקַבֵּל עָלָיו יוֹם וְלִילָה שְׁלֹא־חֲרִיו לֹא תַּעֲנִית שְׁעוֹת הוּא וּלְכ"ע הָיִי תַּעֲנִית גְּמוּר כִּינּוּן דְּמַתַּעֲנֵה יוֹם וְלִילָה בְּיַחַד וְלִזְהָ פְּתַב רַש"י ז"ל דְּהֵכָא ע"כ לֹא מֵיִירֵי בְּהֵכִי כְּדַקְתָּנִי לֹן בְּתַעֲנִיתוֹ מִשְׁמַע דְּמַתַּחֲיֵלָה לֹא הִי דַּעְתּוֹ לְהַתַּעֲנוֹת כָּלֵל בְּלִילָה וְא"כ שְׁפִיר הָיִי תַּעֲנִית שְׁעוֹת וְכ' קְמִשְׁנֵי שְׁאֵנֵי הֵכָא דְּלֹא קֶבֶל עָלָיו מְעַיקְרָא הֵכִי קְאָמַר דְּבַתַּעֲנִית שְׁעוֹת נְמִי בְּעֵינָן קֶבֶלָה מְאֵתְמוֹל אִם לֹא אוֹכַל בְּתַחֲיִלַת הַלִּילָה אֲתַעֲנֵה כָּל הַלִּילָה וְכַמִּש"כ הֵרָא"ש ז"ל אֲבֵל אִין זֶה מְבֹנָאָר בְּלִשׁוֹן רַש"י ז"ל וְעוֹד דְּהָא שֵׁיטַת רַש"י ז"ל לְקַמּוֹן דְּבַקֶּבֶלָה קוֹדֵם הַשְׁעוֹת נְמִי סְגִי וְכַמּוֹ שְׁיִבּוֹאָר אִי"ה וְצ"ע לְשׁוֹן רַש"י ז"ל בְּזֶה.

וְהִנֵּה בְּהֵאֵי שִׁינּוּי' דְּמִשְׁנֵי הַש"ס דְּהֵכָא לֹא קִיבֵל עָלָיו מְעַיקְרָא מְבֹנָאָר בְּלִשׁוֹן הָרִי"ף ז"ל ג"כ כְּשֵׁיטַת הֵרָא"ש ז"ל שְׁלֹא קֶבֶל עָלָיו מְבֹעוֹד יוֹם וְכֵן מְבֹנָאָר בְּדַבְרֵי הָרַמְבַּ"ם ז"ל וְכִבֵּר עֲמַד הַלַּח"מ ז"ל הָא דַּעַת הָרַמְבַּ"ם ז"ל כְּדַעַת הָרַמְבַּ"ן ז"ל דְּלֹא בְּעֵינָן בְּתַעֲנִית שְׁעוֹת קֶבֶלָה מְאֵתְמוֹל וְא"כ קוֹשְׁיַת הֵרָא"ש ז"ל בְּמַקּוּמָה עוֹמְדַת הָא קֶבֶל עָלָיו אַח"כ לְהַתַּעֲנוֹת גַּם בְּלִילָה הֵהוּא וְצ"ל לַד' ז"ל דְּלִפִּי מֵאֵי דַס"ד הָיִי מְדַמֵּי לָהּ לְתַעֲנִית שְׁעוֹת אֲבֵל לִפִּי הַמְסַקְנָא מֵיִירֵי דְּנִמְלֵךְ לְהַתַּעֲנוֹת כָּל יוֹם שְׁנֵי ג"כ וּמַש"ה כִּינּוּן דְּלֹא קִיבֵל מִבַּע"י לֹא תַּעֲנִית הוּא כָּלֵל וְא"ש בְּזֶה הַנּוֹסְחָא אֲשֶׁר לְפָנֵינוּ שְׁאֵנֵי הֵכָא דְּאִיכָא שְׁעוֹת דְּלִיל' דְּלֹא קִיבֵל עָלָיו דְּכִינּוּן דְּעֵבֶר קֶצֶת זְמַן מִיּוֹם זֶה בְּלֹא קֶבֶלָה תוֹ אִינּוּ יָכוֹל לְקַבְּלוֹ עָלָיו עוֹד דְּזְמַן קֶבֶלָה שֶׁל יוֹם שְׁלָם הוּא מִבַּע"י כִּינּוּן דְּלֹא הִזְכִּיר שְׁעוֹת כָּלֵל וְזְמַן הַתַּעֲנִית מַתַּחֲיֵל מַתַּחֲיֵלַת הַלִּילָה כְּמוֹ לַעֲנִין עֲנִינּוּ בְּעַרְבִית.

אֲבֵל הֵיכָא דְּהַזְפִּיר שְׁעוֹת א"כ מִשְׁם וְאִילָךְ מַתַּחֲיֵל זְמַן הַתַּעֲנִית. וְהָיִי קֶבֶלָה קוֹדֵם זְמַן הַתַּעֲנִית.

וּמוֹכַח מְזֶה דְּאֲפִילוּ אִינוּ מְחַוֵּיב יוֹם שְׁלָם לֹא קֶבֶלָה הִיא דְּלֹא כַמִּש"כ הֵרָא"ש ז"ל וְעֵינַי בַּלַּח"מ מֵה שְׁכ' בְּזֶה. וְהַשְׁתָּא תִּיקְשֵׁי מְפָאן לְדַעַת ר"י ז"ל בְּמַרְדְּכֵי דְּאֲפִילוּ אִם לֹא קִיבֵל מִבַּע"י מְתַפְלֵל עֲנָנוּ וּמִהֵכָא מוֹכַח דְּאִינוּ מְתַפְלֵל עֲנָנוּ וְכֵן הוּא שֵׁיטַת ר"ת בְּתוֹס' ע"א ד' ל"ד וְצ"ל לְשֵׁיטְתָם דְּהֵם ז"ל מְפָרְשִׁים כְּפִי' הַמְרַדְּכֵי דְּשְׁאֵנֵי הֵכָא דְּאִינוּ מְתַפְנִין אֲלֵא לְהֵאָרִיךְ תַּעֲנִיתוֹ שֶׁל אֲתְמוֹל ע"ש: וְהִנֵּה לִפִּי דַעַת הֵרָא"ש ז"ל שְׁפִי' דְּשְׁאֵנֵי הֵכָא דְּלֹא קִיבֵל מְאֵתְמוֹל מִשְׁמַע דְּאִם קִיבֵל מְאֵתְמוֹל שְׁפִיר הָיִי תַּעֲנִית שְׁעוֹת יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק אֵי בְּעֵינָן נְמִי דוֹנָקָא שְׁלֹא יִטְעוּם כָּל הַיּוֹם שְׁלֹא־חֲרֵר הַלִּילָה אוֹ אֲפִשֶׁר לִילָה לַחֹד וְיוֹם לַחֹד וּמְדַבְרֵי הַמְרַדְּכֵי שְׁפַתֵּב דִּיכוֹל לְקַבֵּל לִילָה בְּלֹא יוֹם אִין רֵאִי דְּהוּא אֲזִיל לְשֵׁיטַת רַאבִּי' ז"ל דְּכָל תַּעֲנִית שְׁעוֹת יָכוֹל לְאַכְנֹל אַח"כ אוֹ קוֹדֵם לָהֶם וּלְקַמּוֹן יִבּוֹאָר יוֹתֵר אִי"ה וְע' בַּל' הֵרָא"ש ז"ל שְׁכ' דְּאֲפִילוּ נְמַלְךְ לְהַתַּעֲנוֹת יוֹם שְׁלָם אַחֵר רַאשׁוֹן הָיִי כְּתַעֲנִית שְׁעוֹת כְּמוֹ קִיבֵל עָלָיו

להתענות עד חצי היום ונמלך להתענות כל היום ה"נ קיבל עליו להתענות יום א' ונמלך להתענות עוד יום אחד.

וקצת קשה א"כ למה לי קבלה לזה ואמאי לא יאמר עננו כמו בתפלת המנחה של תענית שעות אף דלא הנפיר בקבלתו אלא חצי יום הראשון מ"מ אומר עננו גם בחצי האחרון אם לא אכל ה"נ פיון שקיבל עליו יום אחד ואח"כ נמלך על יום שני ג"כ יאמר עננו אלא ע"כ לא דמיא להדדי דהתם חד יומא הוא והכא תרי יומי ואין האחד נמשך אחר חבירו וע"כ לפ"מ דס"ד מייגרי דלא נמלך אלא על הלילה לבד ודו"ק היטב: דף יב גמרא הא דאמרת מתענין לשעות והוא שלא טעם פלום עד הערב א"ל כו' לא צריכא דאימלך אימלוכי הנה יש בזה פמה שיטות ראיתי לבארם בעז"ה שיטת רש"י ז"ל והוא שלא טעם פלום כו' היינו דס"ד דקיבל עליו להתענות עד חצי היום ואח"כ נמלך להתענות כל היום זה הוא תענית שעות אבל אם אכל אחר חצי היום לא תענית הוא פלל.

ופריי אביי האי תענית מעלי' הוא ומשמע מלשון רש"י ז"ל דהוי תענית גמור פיום שלם אלא דאינו מדוקדק מש"כ ואפילו תפלת תענית נמי מתפלל דהא בתענית שעות נמי מתפלל תפלת תענית והדין בוותן דהוי תענית גמור דכיון דמסקינן דקבלת תענית שעות הוי קבלה גמורה לענן איסור אכילה ותפלת תענית א"כ ע"כ בשעת קבלתו עד חצי היום נאסר באכילה כל היום דאל"ה אלא יכול לאכול אחר חצי היום א"כ לא הוי תענית שעות ואין קבלתו פלום אלא ע"כ נאסר כל היום והוי תענית מעלי' ומשני לא צריכא דאימלך אימלוכי פגון שהי' טרוד עד חצי היום ואח"כ קיבל עליו להתענות כל היום וזה הוי שפיר תענית שעות.

אבל אם אכל בתחילת היום או בסופו לאו תענית הוא ואפילו תענית שעות לא הוי ניש לדקדק לשיטתו אמאי קרי לעיל הא דלן בתעניתו תענית שעות ממ"נ אם אכל אח"כ לא הוי תענית שעות ואם לא אכל הוי תענית מעליא הוא אם לא שנגחלק כמש"כ לעיל דלילה לחוד ויום לחוד ושיטת הרא"ש ז"ל לא צריכא דאימלך אימלוכי היינו באופן שקיבל התענית עד חצי היום ונמלך להתענות כל היום דגם זה הוא תענית שעות ולא תיקשי עליו הא תענית מעליא הוא פיון דע"כ נאסר כל היום וכמש"כ לעיל דזה אינו לפמש"כ הרא"ש ז"ל דלענן איסור אכילה חל עליו האיסור על שעות אלו אפילו אכל אח"כ והא דבעינו שלא טעם כל היום הוא רק לתפלת עננו וא"כ מתחילתו לא נאסר רק עד חצי היום וכי נמלך אח"כ להתענות כל היום שפיר הוי תענית שעות לענן תפלת עננו.

וצ"ל לשיטתו הא דפריי אביי הא תעניתא מעלייתא היא היינו דס"ד דמתחילה קיבל עליו כל היום וזה דוחק דמאי ס"ד דאביי ועוד תיקשי לשיטת הרא"ש ז"ל אמאי לא מוקי הא דלן בתעניתו אפילו בקבל עלי' אלא דלא קבל עליו אלא הלילה לחוד ולמחר בדעתו לאכול והוי שפיר תענית שעות אבל אינו מתפלל עננו.

וגם מה שמחלק בין איסור אכילה לתפלת עננו לא משמע פן בש"ס מלישנא דרב חסדא דנקט הא דאמרת מתענין לשעות והוא שלא טעם כו' משמע דבלא"ה לא הוי תענית שעות פלל וכן משמע לעיל גבי הא דקאמר לעולם קסבר מתענין לשעות והמתענה כו' מתפלל תפלת תענית משמע דכל דהוי תענית מתפלל נמי עננו ועוד הקשה הלח"מ מהא דפריי הש"ס לקמן מר' יוחנן דאמר אהא בתענית עד שאבא לביתי ולדברי הרא"ש ז"ל

דְּהוּי תַעֲנִית שְׁעוֹת אֶפְיָלוּ אִם אָכַל אַח"כּ אוֹ אָכַל בְּתַחֲלֵיל הַיּוֹם מֵאֵי קוֹשֵׁיָא מַר' יוֹחֲנָן וְשִׁיטַת רַאבִּי ז"ל בְּזֶה בְּאֹרֶךְ בְּמַרְדְּכֵי וְנִדְעָתוּ לְהַשְׁוֹת סוּגְיָת תַּלְמוּדָא דִּידָן עִם הַירוּשְׁלָמִי וְאִם אָכַל בְּתַחֲלֵיל הַיּוֹם וְאַח"כּ נִמְלָךְ לְהַתְעַנּוֹת עַד סוּף הַיּוֹם הַגּוֹי שְׁפִיר תַעֲנִית שְׁעוֹת.

וְהָא דְאָמַר וְהוּא שְׁלֵא טַעַם כְּלוּם עַד הָעֶרֶב הֵינְנוּ לְאִפּוֹקֵי אִם אָכַל בְּתַחֲלֵיל הַיּוֹם וּבְסוּפּוֹ וּבְאִמְצָעוֹ הַתְעַנָּה כַּמָּה שְׁעוֹת דְּלֹאוּ כְּלוּם הוּא וְעַיִן גְּיָרְסַת רַאבִּי דְגָרִיס וְהוּא שְׁלֵא טַעַם כְּלוּם כָּל הַיּוֹם וּס"ד דְּאִבְיֵי דְבִתְחִילָתוֹ נָמִי לֹא טַעִים וְע"ז פְּרִיָּךְ הָאֵי עֵינְקָר תַעֲנִית שְׁעוֹת הוּא וּמֵאֵי קַמ"ל ר"ח וּמְשַׁנֵּי ל"צ דְּאִמְלָךְ אִימְלוּכֵי וּקַמ"ל דְּאִפְיָלוּ אָכַל בְּתַחֲלֵיל הַיּוֹם אִם לֹא אָכַל מַעַת קִבְּלַת הַתַעֲנִית שְׁפִיר הַגּוֹי תַעֲנִית שְׁעוֹת וְהִכָּא דְקִיבֵל עָלָיו עַד חֲצֵי הַיּוֹם לְתַעֲנִית נִרְאָה מִדַּעַת רַאבִּי דְדוֹנְקָא ע"י אֲנָס מְוֹתָר לְאָכּוֹל אַח"כּ וּמָה שֶׁהַתְעַנָּה עַד חֲצֵי הַיּוֹם שְׁפִיר הַגּוֹי תַעֲנִית שְׁעוֹת אָבֵל בְּלֹא אֲנָס אֲסוּר לְאָכּוֹל וְהֵינְנוּ מְשׁוּם דְּהַירוּשְׁלָמִי דְנִינְק מְהָא דְרַב אָמַר לְוָה אָדָם תַעֲנִיתוּ וּפּוֹרַע וְהִתָּם דְדוֹנְקָא ע"י אֲנָס אֵלָא דִיקָשָׁה ע"ז הָא דְנִינְק נָמִי מַר' יוֹחֲנָן דְאָמַר אֵהָא בְּתַעֲנִית עַד דְנִיחְסַל תַּלְמוּדֵי מְשַׁמַּע דְלַכְתַּחֲלִילָה נָמִי מְוֹתָר לְאָכּוֹל אַחַר חֲצֵי הַיּוֹם וּי"ל דְסַמָּךְ בְּזֶה אֲש"ס דִּילָן דְמְשַׁנֵּי אֵהָא דַר' יוֹחֲנָן דְלְשִׁמוּטֵי נִפְשֵׁי הוּא דְקַעֲבִיד וּמְשַׁמַּע דְלֹא הַגּוֹי תַעֲנִית כָּלֵל שְׁלֵא ע"י אֲנָס שׁוּב עֵינְתֵי בְּדַבְרֵי רַאבִּי נִרְאָה מְדַבְרֵי ו"ל דְעַד חֲצֵי הַיּוֹם לֹא קִבְּלָה הִיא כָּלֵל אִם אָכַל אַח"כּ דְגַם זֶה הוּא בְּכָלֵל וְהוּא שְׁלֵא טַעַם כָּל הַיּוֹם וְלֹא חִידֵשׁ אֵלָא אִם דַּעַתוֹ לְהַתְעַנּוֹת יוֹם שְׁלָם וְאִירְעוּ אֲנָס וְאָכַל אַח"כּ מִתְפַּלֵּל עֲנָנוּ וּכְהָא דְרַב דְלְוָה אָדָם כּו' וּפִי' הָא דוְהוּא שְׁלֵא טַעַם כָּל הַיּוֹם בְּב' פְּנִים וּלְשִׁיטָתוֹ הִי' צְרִיָּךְ לְהַזְפִּיר עֲנָנוּ בְּכָל הַתְּפִלוֹת אֶפְיָלוּ בְּשַׁחֲרִית דְאֵלִיבֵי' לֹא שֵׁינָךְ הָאֵי חֲשָׁא דְשָׁמָא לֹא יְסִיִּים הַתַעֲנִית דְהָא עַכ"פּ הֵם תַעֲנִית שְׁעוֹת וְיָכוֹל לֹאמַר עֲנָנוּ וְעַיִן בְּתוֹס' ד"ה לָן בְּתַעֲנִיתוֹ שֵׁכ' נָמִי דְלֹא גָרַע מִמְתַּעֲנִין לְשְׁעוֹת וּלְשִׁיטָתָם אִין זֶה מְוֹכַרַח דְהָא בְּתַעֲנִית שְׁעוֹת בְּעֵינָן שְׁלֵא אָכַל כָּל הַיּוֹם דוֹנְקָא וּמַש"ה אֹמַר עֲנָנוּ לְאִפּוֹקֵי הִכָּא דְאִירְעוּ אֲנָס וְאָכַל שְׁפִיר הַגּוֹי שְׁקָרוֹן דְהִכָּא אֹמַר בְּיוֹם תַעֲנִיתָנוּ וְהוּא לֹא הַתְעַנָּה כָּלֵל אָבֵל הַרַאבִּי ז"ל קוֹרָא לְזֶה גּוֹפָא תַעֲנִית שְׁעוֹת.

וְהַרְמַב"ם ז"ל אֲזִיל בְּזֶה בְּשִׁיטַת רַאבִּי ז"ל אֵלָא בְּהָא אִם מִתְחִילָה הִי' דַּעַתוֹ לַיּוֹם שְׁלָם וְאִירְעוּ אֲנָס וְאָכַל דְלַדַּעַתְרָאב"י הַגּוֹי תַעֲנִית שְׁעוֹת וְלֹא מְצִינוּ זֹאת בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם ז"ל וְעַיִן בְּזֶה בְּתוֹס' ע"א דָּף ל"ד וְהַרְי"ף ז"ל הַשְּׁמִיט מִהִלְכוּתָיו הָא דְתַעֲנִית שְׁעוֹת וְעַיִן בְּר"ן ז"ל: שֵׁם גְּמָרָא מִיְתַבֵּי אֲנָשֵׁי מְשַׁמֵּר כּו' הִתָּם לְצַעֲוֵרֵי נִפְשֵׁי' פִּרְש"י ז"ל אָבֵל אִינוּ תַעֲנִית לֹא לְתַפְּלַת עֲנָנוּ וְלֹא לְקוֹבְעוֹ חוּבָה וְכָל שְׁעָה שֶׁהוּא רוּצָה אוֹכֵל וְהוּא לְשִׁיטָתוֹ דְלְשְׁעוֹת מְשַׁשׁ אִין זֶה תַעֲנִית כָּלֵל וְאִפְיָלוּ קִבֵּל עָלָיו אִין קִבְּלָתוֹ כְּלוּם וּכְמַש"כּ הַרַאשׁוֹנִים ז"ל דְקִבְּלַת תַעֲנִית לֹא נָדָר הוּא דְאֵי הַגּוֹי נָדָר אֲמַאי לֹא יוֹעִיל אֶפְיָלוּ לְשַׁעָה אַחַת אָבֵל קוֹשֵׁיָא טוֹבָא לְשִׁיטָה זֹו מְהָא דְמִיבְעֵי' לָן בְּעִירוּבֵין בֵּר בִּי רַב דִּיחֵיב בְּתַעֲנִיתָא בְּמַעְלֵי שְׁבִתָּא מְהוּ לְאִשְׁלוּמֵי וְהַשְּׁמָא פִּינּוֹן דְלֹא מְצִינוּ אִסּוּר לְשַׁעָה א"כ לֹא הַגּוֹי תַעֲנִית כָּלֵל א"כ קִבְּלָתוֹ לְבִטְלָה הוּא וְהוּי לִי' לְהַש"ס לְמִיבְעֵי' אֵי יָכוֹל לְקִבֵּל עָלָיו תַעֲנִית בְּמַעְלֵי שְׁבִתָּא אֵי לֹא וְעוֹד תִּיקָשֵׁי מְהָא דְתַנּוּן לְקַמְן דְאִם גָּזְרוּ לְפָנֵי ר"ח אִין מְפַסְיָקִין מִתַעֲנִית גַּם בֵּר"ח אָבֵל אִין מְשַׁלִּימִין אֵלְמָא דְחִיּוּב הוּא לְהַתְעַנּוֹת בֵּר"ח עַכ"פּ תַעֲנִית שְׁעוֹת וְכֵן אִיפָא חַד תַּנָּא בְּעִירוּבֵין דַּס"ל ט"ב שְׁחַל לְהִיּוֹת בַּע"ש מִתַעֲנִין וְלֹא מְשַׁלִּימִין וְע"כ אֲסוּר לְאָכּוֹל בְּאוֹתָן הַשְּׁעוֹת מְכָל זֶה מוֹכַח דְחַל עָלָיו אִסּוּר אֶפְיָלוּ עַל שְׁעוֹת לְחוּד וְכֵן אֲמָרוּ שֵׁם עַל

הא דראב"צ מתוך שמתענין בו שעות וע"כ מוכרחים אנו לבא לשיטת הרא"ש ו"ל דלענין איסור אכילה לכ"ע אפילו לשעות לחוד יכול לקבל וכבר כתבנו לעיל דפשטא דהש"ס לא משמע פן וי"ל בזה דרש"י לא כתב דלא הוי קבלה כלל אלא היכא דיכול להתענות כל היום אז קבלתו לשעות לאו פלוג הוא אבל אי אנו יכול להתענות כל היום כמו מעלי שבתא או פנובדא דראב"צ שפיר יכול לקבל עליו הזמן שיוכל להתענות אלא דאם פן לא יהי' הא דמשני הש"ס אאנשי משמר לצעורי כו' ואידך שיוניא אעובדא דראב"צ בגנונא חדא דגבי עובדא דר"א אסור באכילה כל היום בלא השלמה.

ונה דוחק. עוד אפ"ל לשיטת רש"י ו"ל דבאמת למ"ד לקמן במתניתין דאין משלימין בר"ח ע"כ אית לי' דתענית שעות הוי תענית אבל אנו קי"ל כמ"ד מתענה ומשלים ואלבי' תענית שעות לאו פלוג הוא אלא דא"כ מאי פריה מראבר"ץ דילמא ס"ל כמ"ד אין משלימין ועוד דיש מהראשונים שפי' דאפילו מ"ד מתענה ומשלים היינו אם ירצה להשלים הרשות בידו אבל אינו מחוייב להשלים כללו של דבר אין הלכה זו מבוררת אצלי עדיין עד יבא המורה צדק ויורה לנו: שם גמרא כל תענית שלא קיבל עליו מבע"י כו' עיין במרדכי שכ' בלא קבלה מותר לאכול ואפ"ה מתפלל עננו אם התענה וכן כתב שם לענין לא שקעה עליו חמה דמתפלל עננו וכבר כתבתי לעיל דאין לזה סמך ע"פ ההלכה ועיין בש"ע ובאחרונים בזה: שם גמרא אימת מקבל רב אמר במנחה ושמואל אמר בתפלת המנחה ה"ר"ן ו"ל פי' דבהא פליגי רב ושמואל דלרב אין צריה שיהי' הקבלה סמוך לתענית ואפילו קיבל ב' ימים קודם התענית הוי קבלה ולשמואל דווקא סמוך לתענית היינו בתפלת המנחה ומה שהכריחו לזה הוא מהא דלקמן דאמרינן אלא למ"ד יאסר מאי הוא ומאי פריה פי' היכא דאתיא לי' שפיר למ"ד ייסר ה"נ למ"ד יאסר פיון דליכא בינייהו אלא למר במנחה ולמר בתפלת המנחה ע"כ פי' דלרב יוכל לקבל עליו בפ"א כל שני וחמישי של כל השנה ואין צריה עוד לקבל ביום התענית וא"כ פריה שפיר אלא למ"ד יאסר מאי היא הא כבר נאסר מקבלתו הראשונה ע"ש בר"ן תראה ביותר ביאור אבל מלשון הרא"ש ו"ל נראה דרב גמי דווקא במנחה קאמר מדכתב ולכ"ע בצבור לא בעינן לא מנחה ולא תפלת המנחה משמע דביחיד למר מנחה דווקא ולמר תפילת המנחה וכן מוכח מהא דנסתפק הרא"ש ו"ל לעיל בקיבל עליו שני וחמישי אי סגי בקבלה אחת.

ולד' ה"ר"ן אי ספק בזה דהא רב בלא"ה ס"ל דיכול לקבל אפילו קודם ב' ימים ורא"ש ו"ל הוא פסק פרב אלא ע"כ ס"ל להרא"ש ו"ל דלרב מנחה דווקא ושפיר מספקא לי' אי קיבל עליו על ב' תעניות שאינן רצופים אי הוי קבלה פיון דקיבל עליו בשעת מנחה אלא דלכאורה מברייתא זו דיחיד שקיבל בו"ה של כל השנה משמע דלא מהני קבלה ראשונה.

מדקתני ייסר עצמו בצלו אע"פ שכתב קיבל עליו כל שני וחמישי. וי"ל דמייירי שלא קיבל בשעת מנחה לפני יום התענית אלא ביום אחד קודם התענית וזה לא הוי קבלה כלל אבל תיקשי לפ"ז מאי מהני אם נדרו קודם לגזרתנו היינו הקבלה ראשונה ידחה נדרו את גזירתנו ואמאי פיון דלא הוי קבלה כלל לא חל עליו הנדר פי' היכא דביום א' אם קיבל עליו שלא בשעת מנחה דכ' המרדכי ו"ל דמותר לאכול אח"כ וה"נ אם קיבל עליו על כמה ימים וע"כ צ"ל לדברי המרדכי דקבלה ראשונה הייתה בתורת נדר אלא

דְּצָרִיף קִבְּלָהּ בְּכָל יוֹם הַתְּעֵנִית בְּשַׁעַת מְנַחָה כְּדִי שְׂיַעֲלֶה לּוֹ הַתְּעֵנִית לְרָצוֹן אֲלֵא דַלְפ"ז
לֹא יַעֲלֶה תִּירוֹץ הָר"ן ו"ל עַל סִיפָא דְתַבְּטַל גְּזַרְתִּינוּ אֶת גְּדָרוֹ וְהַקְּשָׁה ע"ז מִמַּתְנֵי דְנִדְרִים
וְתִירֵץ דְּהֵכָא לֹאֹו גְּדָר הוּא אֲלֵא קִבְּלַת תְּעֵנִית וּלְפָנֵי דְבָרֵי הַמְּרָדְכֵי לִיכָא לְמִימַר הֵכִי דְהָא
לֹאֹו קִבְּלָהּ הִיא וְעַל הָר"ן ו"ל גּוּפָא יֵשׁ לְדַקְדָּק פֶּן שְׂכ' בְּשִׁלְמָא לְמ"ד בְּתַפְלַת הַמְּנַחָה
א"ש דְּקַתְנֵי יֵיסַר שְׂצָרִיף לְקַבֵּל עָלָיו בְּשַׁעַת תְּפִלַּת הַמְּנַחָה.

לְכָל הַתְּעֵנִיּוֹת שְׂקִיבֵל עָלָיו כְּבָר וּמִי מְכַרִּיחוֹ לְזֶה פִּינּוֹן דְּקִבְּלָתוֹ לֹאֹו פְּלוּם הִיא לְהָאֵי מ"ד
וּצ"ל לְשִׁיטַת הָר"ן ו"ל דְּנֶאֱסַר בְּאַכִּילָה אֲפִילוֹ בְּקִבְּלָהּ שְׂלֵא בְּשַׁעַת מְנַחָה כְּמוֹ בְּתְעֵנִית
שְׁעוֹת אוֹ נְהִי דְלֹאֹו קִבְּלָהּ הִיא מ"מ מְחֻנְיֵיב לְקִיָּים דִּיבּוּרוֹ וְעַדִּינּוֹן צ"ע עכ"פ הָרִי גְּתַבְּרַר
מִדַּעַת הָרָא"ש ו"ל דְּבִיחִיד בְּעֵינּוֹן דְּוּנְקָא שְׂקִיבֵל עָלָיו בְּמְנַחָה אוֹ בְּתַפְלַת הַמְּנַחָה וּבְצִיבּוֹר
הָוִי קִבְּלָהּ אֵימַת שְׂקִיבֵלוֹ וּע"כ יִפְּלֵא בְּעֵינֵי דְבָרֵי הַט"ז ו"ל בְּסִי תַקְס"ב ס"ק ט"ז שְׂתַמָּה
עַל הָרָא"ש ו"ל אֵמַאי מְסַפְקָא לִי בְּקִיבֵל עָלָיו תְּעֵנִיּוֹת שְׂאֵינּוֹן רְצוּפִים הָא אִיהוּ גּוּפָא כְּתַב
דְּבְצִיבּוֹר דִּי שְׂקִיבֵלוֹ אֲפִילוֹ מְקוֹדֵם הַתְּעֵנִית וְהוּא פְּלֵאֵי דְהָא מְבּוֹאֵר פֶּאֶן בְּדְבָרֵי הָרָא"ש
ו"ל דִּישׁ חִילּוּק בֵּין יְחִיד לְצִיבּוֹר וְעֵינּוֹן הֵיטֵב בְּדְבָרֵי הָרָא"ש ו"ל פֶּאֶן בְּסוּגְיָנּוֹ.

וְהִנֵּה מַעֲתָה יֵשׁ לְדַקְדָּק עַל שִׁיטַת הָרָא"ש ו"ל מֵאֵי פְּרִיף הַש"ס לְמ"ד יֶאֱסַר מֵאֵי הִיא
וּמֵאֵי תִיקְשֵׁי לִי טְפִי לְמ"ד יֶאֱסַר מְלָמ"ד יֵיסַר. וְהַמְּרָדְכֵי ו"ל כ' אֵיפְכָא מְסַבְּרַת הָר"ן ו"ל
דְּשְׂמוּאֵל מוֹדָה לְרַב דִּיכּוֹל לְקַבֵּל בְּמְנַחָה אֲלֵא דְמוֹסִיף אֲפִילוֹ בְּתַפְלַת הַמְּנַחָה וְרַב לִית לִי
דְּשְׂמוּאֵל וְאוֹסַר לְקַבֵּל בְּתַפְלָה אֲבָל מִדְּבָרֵי הָרָא"ש ו"ל גְּרָאָה דְלֵא ס"ל כּוֹ.

אֲלֵא דְכָל חַד לִית לִי דְחֻבְרֵי אֲבָל אֵין זֶה מְוֹכְרָח וְיֹוֹתֵר גְּרָאָה דְהָרָא"ש גְּמִי ס"ל כְּדְבָרֵי
הַמְּרָדְכֵי וְאֵיכָא טַעְמָא לְפִלְגוּתֵיהּ דְרַב ס"ל דְאֵין לְהַפְסִיק בְּתַפְלָה וּשְׂמוּאֵל ס"ל דְמִוֹתֵר
לְהַפְסִיק אֲבָל אֵי גֵימָא דְשְׂמוּאֵל פְּלִיג אֲדַרְב לִיכָא טַעְמָא לְמִילְתֵּי דְמֵאֵי אֵיכָא בֵּין מְנַחָה
לְתַפְלַת הַמְּנַחָה וְכֵן גְּרָאָה מ'ל הַטּוֹר סִי תַקְס"ב ע"ש וּבב"י וּמש"כ הַב"י שְׁם דַּלְד'
הַמְּרָדְכֵי אֵלִיכָא דְרַב צָרִיף דְוּנְקָא לְקַבֵּל קוֹדֵם תְּפִלַּת הַמְּנַחָה אֵין אֲנִי רוֹאָה שׁוּם הֶכְרַח
לְזֶה.

אֲבָל רַש"י ו"ל פִּי לְהַדְיָא דְלְשְׂמוּאֵל דְוּנְקָא בְּתַפְלַת הַמְּנַחָה וְגַם אֵלִיכָא צָרִיף לִינִישְׁב
הַש"ס מֵאֵי דְפְרִיף לְמ"ד יֶאֱסַר מֵאֵי הִיא. וּצ"ל לְפִירֵשׁ"י דְלֹאֹו קוּשְׂיָא הִיא אֲלֵא דְרוּצָה
לְהֵבִיא בְּרִייתָא מְפּוֹרְשֵׁת דְתַנִּי בָּהּ יֶאֱסַר מְמִילָא כָּל דֵּינִיתִי עָלָי מְקַדְמַת דְנָא וְעֵינּוֹן בְּדְבָרֵי
ו"ל וְתַרְאָה מְבּוֹאֵר כּוֹן וּלפ"ז א"ש הַחִילּוּק בֵּין לְשׁוֹן יֵיסַר וּבֵין לְשׁוֹן יֶאֱסַר דְלְשׁוֹן יֵיסַר
הוּא שְׂיֶאֱסַר עַצְמוֹ הַיּוֹם בְּצִלוֹ וּלְשׁוֹן יֶאֱסַר הוּא מְמִילָא דְכְּבָר נֶאֱסַר וְהוּא ע"ד הָר"ן ו"ל
אֲלֵא דְלְשׁוֹן יֶאֱסַר עַצְמוֹ דְנִקְט הַש"ס לֹא יִתְיַשְׁב לַפ"ז אֲבָל לְשִׁיטַת הַמְּרָדְכֵי קִשָּׁה לִינִישְׁב
מֵאֵי אֵיכָא בֵּין יֵיסַר לְיֶאֱסַר דְלִיכָא לְפְרוּשֵׁי יֶאֱסַר מְמִילָא פִּינּוֹן דְאֵלִיכָא רַב מְחֻמִּיר הוּא
וּלְפָנֵי רַש"י ו"ל ג"כ קִשָּׁה דְהָא הוּא ו"ל כְּתַב דְרַב גְּמִי דְוּנְקָא בְּזִמְנָא מְנַחָה קְאָמַר וַא"כ
אֲפִשֵׁר לְפְרֵשׁ לִישְׁנָא דֵי יֵיסַר לְתַרְנוּנֵיהּ לְמַר בְּתַפְלָה וּלְמַר בְּזִמְנָא מְנַחָה וְעוֹד קִשָּׁה דְמִשְׁמַע
מְלִשׁוֹן רַש"י דְנִדְרוֹ קוֹדֵם לְגְזַרְתִּינוּ הֵינּוּ קִבְּלַת תְּעֵנִיּוֹתוֹ כַּמֶּש"כ וּל"ש בֵּין בְּתַפְלָה בֵּין
שְׂלֵא בְּתַפְלָה וְכִינּוֹן דְבְּעֵינּוֹן עכ"פ שַׁעַת מְנַחָה א"כ הֵיכִי מִשְׁפַּחַת לֵה גְּדָרוֹ קוֹדֵם לְגְזַרְתִּינוּ
וְדוּחַק לֹאֹמַר כְּגוֹן שְׂגָזְרוּ אַחַר זִמְנָא מְנַחָה וְאַחַר קִבְּלָתוֹ אִם לֹא שְׂנֶאֱמַר דַּס"ל דְאִם קִיבֵל
פ"א בְּשַׁעַת מְנַחָה אֲבָל בַּה"ב שְׁל כָּל הַשְּׁנָה שְׁפִיר הָוִי קִבְּלָהּ וְעַל קִבְּלָהּ הָרָאשׁוֹנָה
קְמִיפְלִגִי אִם בְּתַפְלָה דְוּנְקָא אוֹ בְּזִמְנָא מְנַחָה וּמֵאֵי דְמְסַפְקָא לִי לְהָרָא"ש ו"ל פְּשִׁיטָא לִי

לרש"י ו"ל וצ"ע דמדברי התוס' נראה דהוי גרסי איפכא מאי לאו יאסר עצמו בצלו לא ייסר ומפרש מאי הוא פדתניא כו' אם נדרו קודם כו' ופי' הר"ן ו"ל בזה הוא יותר נכון ודו"ק: שם גמרא אם נדרו קודם כו' ידחה נדרו כו' עיין בר"ן ו"ל שהק' בשם הראשונים מהא דתנן בנדריים פותחין בשבתות וי"ט משמע דבעי היתר חכם ותיירץ בשם הראשונים ב' תירווצים או דהכא נמי בעינן היתר חכם והא דאמרינן ברישא יבטל נדרו את גזרתנינו היינו דאין פותחין בזה משום דהוי נולד ואין פותחין בנולד עוד תירץ דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ולא חל עליו הנדר והקשה על ב' תירווצים אלו מהא דאמרינן בירושלמי נדרים פ' קונם נדר להתענות ונמצאו ימים הפתובים במקילת תענית.

ח"א מתענה ואינו משלים וח"א לוקה ואינו צריך היתר חכם אלמא דאינו צריך היתר חכם ולא עשו חיזוק ע"כ תירץ הוא דקבלת תענית לאו נדר הוא ולפמש"כ לעיל דהא דמקבל עליו התענית בשעת מנחה הוא פדי לקיים דיבורו לבד בלא"ה א"ש דכיון דגזרתנינו קודם אומרים לו שלא יקבל עליו אלא דמהא גופא מוכח דקבלה לאו נדר גמור הוא דאי הוי נדר אפילו קבלו פמה ימים קודם אמאי לא מהני אלא נדאי לאו נדר גמור הוא.

והנה לכאורה לדברי הראשונים ו"ל דבעי היתר חכם או דעשו חיזוק לדבריהם א"כ כל נדרו בטל דנדר שהותר מקצתו כו' ואין צריך להתענות אפילו שלא בשעת י"ט או י"ל כיון דצריך לקבל עליו בכל יום בפ"ע א"כ כל יום נדר בפ"ע הוא ולא אמרינן בזה נדר שהותר מקצתו כו' ומתני' דנדריים מייירי שקיבל עליו ימים רצופים ובתוכן שבתות וי"ט דסגי בקבלה ראשונה לחוד ומש"ה אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו.

והנה מדברי הרמב"ם ו"ל נראה ג"כ דמחלק בין נדר לקבלת תענית דבנדר גמור פתב בהלכות נדרים אם נדר להתענות בי"ט חייב להתענות דנדר חל על דבר מצוה ובה' תענית פתב דיחיד אין מתענה בי"ט ועיין בכ"מ שם בה' נדרים אלא דכתב נמי להאי סברא דחכמים עשו חיזוק לדבריהם ואפילו בנדר גמור לא חל נדרו והיינו משום דמפרש הא דתבטל גזרתנינו את נדרו בנדר גמור כפ'שטי' וכמש"כ הכ"מ שם אלא דקשה לי א"כ דהאי ברייתא מייירי בנדר גמור א"כ מאי שנייה בזה פלוגתא דייסר או יאסר וכי צריך בנדר גמור קבלה בשעת מנחה ועוד דלענין ציבור אם התחילו להתענות אין מפסיקין בר"ח ונחנקה ופורים ובי"ט ושבתות משמע דמפסיקין אלמא דחמיר הוא לענין תענית י"ט דאורייתא משל דבריהם וכן לעיל לענין יחידים משמע דרבותא קמ"ל דאפילו בי"ט הפתובים במקילת תענית מפסיקין משמע דקיל מי"ט של תורה ועיין בלח"מ בה' תענית ובה' נדרים מש"כ בזה ובעיקר הדבר מש"כ דתענית לא הוי נדר גמור משום דהוי פקיבל עליו איזה מצוה בעלמא יש לעיין בזה אי הוי דאורייתא או דרבנן דמדברי הרא"ש ו"ל בנדריים משמע קצת דהוי דרבנן שפתב דהא דאמרינן בירושלמי לוקה היינו מכות מרדות אלא דאינו מוכרח ומד' הלח"מ בה' נדרים נמי משמע דלא הוי אלא דרבנן דכיון דלא הוי לשון נדר אבל דברי קבלה נדאי הוי דכמה מקראות מלאים מקריאת צום אלא נראה דהדבר תלוי במחלוקת אי אמר נדר בלשון שבועה אי חיילא מטעם יד לנדר או לא חל כלל ועיין בר"ן ריש נדרים שהביא מחלוקת זו דלמ"ד דחל מטעם יד ה"נ האומר הרניני בתענית הוי לשון שבועה שאסר עצמו לאכול והוי כמיתסר נפשי' אחפצי' וחיייל מטעם

יד וְהוּי פְּנֵדָר גְּמֹר מֵה"ת וְלִמָּ"ד דְּלָא חֲנִייל כָּלֵל ה"נ לֹא חֲנִייל בְּתוֹרַת נֶדֶר אֱלָא בְּתוֹרַת קַבְלָה לְדַבְרַי מִצְוָה כְּמוֹ צְדָקָה וְכֵן הַתְּעֵנִית הוּא בְּכָלֵל נְדָרֵי הַקֹּדֶשׁ שְׂמִקְדִּישׁ א"ע בְּתַעֲנִיתוֹ וּלפ"ז לֹכ"ע הָיוּ מֵה"ת וצ"ע אִי שִׁינָה בְּזָה אִיסוּר בַּל תֵּאָחֵר וְעַיִן בַּכ"מ בַּה"ל נְדָרִים שֶׁכ' דִּלְשׁוֹן נֶדֶר גְּמֹר הוּא הָרִי עָלַי מִשְׁמַע דָּאָם אָמַר הָרִי עָלַי לְהַתְּעַנּוֹת הָיוּ נֶדֶר גְּמֹר וְהִינּוּ לְדַבְרֵי הָאוֹמְרִים דְּנֶדֶר בְּלִשׁוֹן שְׁבוּעָה חֲנִייל אֲבָל לִמָּ"ד לֹא חֲנִייל אִין זֶה נֶדֶר וּלְשׁוֹן הָרִי"ן ז"ל בְּמַכִּילְתֵּינּוּ דְּנֶדֶר גְּמֹר הוּא בְּאוֹמַר קוֹנָם בְּשֵׁר עָלַי יוֹם זֶה וּמְלִשׁוֹן הַרְמַב"ם ז"ל בַּה' נְדָרִים שֶׁכ' הַנּוֹדֵר לְצוּם בְּשַׁבָּתוֹת וי"ט מִשְׁמַע אָם אָמַר הָרִי עָלַי לְצוּם הָיוּ נֶדֶר גְּמֹר וּכְדַבְרֵי הַכ"מ אֱלָא דצ"ע פִּינּוֹן דָּאָסֵר נַפְשֵׁי' אַחַפְצֵי' אַמְאֵי חֲנִייל אֲדַבְרַי מִצְוָה וְעַיִן בַּש"ע בַּה' נְדָרִים שְׂבִיבָאָר לְשׁוֹן נֶדֶר כְּפִשׁוּטוֹ דְּאָמַר קוֹנָם אֲכִילַת יוֹם זֶה עָלַי וְהִנֵּה לִפְמִש"כ דַּלְכ"ע הָיוּ קַבְלַת תְּעֵנִית מֵה"ת מִטַּעַם קַבְלַת מִצְוָה אַפְתִּי יֵשׁ לְדַקְדָּק אַמְאֵי לֹא יָחוּל אֲשַׁבָּתוֹת וי"ט וְעוֹד לְשִׁיטַת הַרְמַב"ם ז"ל אִין רֵאִי' מְבַרְיִיתָא דְּסוּגְיִין דְּלָא חֲנִייל דְּהִכָּא מִיִּירֵי בִי"ט שֶׁל דְּבַרְיָהֶם וְעָשׂוּ חִזּוּק וּמֵהָא דְּתַנְיָא לְעִיל דְּמַפְסִיקוּן הִיחִידִים בַּר"ח אִין רֵאִי' דְּהִתָּם צְרִיכִין לְקַבֵּל בְּכָל יוֹם קַבְלָה אַחֲרֵינָא וּמִש"ה אִין לָהֶם רְשׁוּת לְקַבֵּל בַּר"ח אֲבָל אָם עֵבֶר וְקִיבֵל עָלָיו תְּעֵנִית בְּשַׁבָּת וי"ט מִנ"ל דְּלָא חֲנִייל וּאפ"ל פִּינּוֹן דְּקִי"ל דִּיכּוּל לְלוֹוֹת תְּעֵנִיתוֹ וּמִסְתַּבְּרָא דְּלָא חֲנִייל כָּלֵל בְּשַׁבָּתוֹת וי"ט.

וְעוֹד נִרְאֶה דְּאֶפִּילוּ הָיוּ קַבְלָה מֵה"ת מ"מ לֹא חֲנִייל אֲשַׁבָּתוֹת וי"ט מִשׁוּם דְּהָיוּ כְּשִׁבוּעָה דְּלָא חֲנִיילֵי מִשׁוּם דָּאָסֵר נַפְשֵׁיהֶם אַחַפְצֵי'. וְהִנֵּה מְבַרְיִיתָא דִּילָן דְּתַנְיָא בַּה' אָם גְּזַרְתִּינוּ קוֹנָדָם תְּבַטֵּל גְּזַרְתִּינוּ אֶת נֶדְרוֹ תִּיקְשִׁי לְמַר בְּרִי' דְּרַבִּינָא דְּהָיוּ יָתִיב כּוֹלָא שְׂתָא בְּתַעֲנִיתָא לְבַר מְמַעְצָרְתָא וּפּוֹרִי' וּמַעְלֵי יוֹמָא דְּכִיפּוּרָא וְהַשְׂתָּא לְהָנִי דַּס"ל דְּלִי"ט שֶׁל דְּבַרְיָהֶם עָשׂוּ חִזּוּק תִּיקְשִׁי מִחֲנוּפָה דְּהָיוּ י"ט שֶׁל דְּבַרְיָהֶם וְהוּא הָיוּ יָתִיב בְּתַעֲנִיתָא וּלְהַנְדֹּף דַּס"ל דְּבַשְׁבָּתוֹת וי"ט נְמִי לֹא חֲנִייל קַבְלַת תְּעֵנִית תִּיקְשִׁי נְמִי מִשַׁבָּתוֹת וי"ט וי"ל דְּאִיהוּ ס"ל כַּר"א דְּאָמַר בִּי"ט אוּ פּוֹלוּ לַה' אוּ פּוֹלוּ לְכֶם וְכִינּוֹן דְּבִי"ט רִשְׁאֵי לְהַתְּעַנּוֹת לֹא תִקְיִנוּ רַבְּנָן לִי"ט שֶׁל דְּבַרְיָהֶם שְׁיָהִי' חֲמוֹר מִי"ט דְּאוֹרְיִיתָא אֱלָא דַּלְפ"ז יַחֲלוּק ר"א עַל כָּל הָא דְּתַנְיָא בְּמַגִּילַת תְּעֵנִית וְזֶה לֹא מִסְתַּבְּרַי וְהַדְּבָרִים צ"ע בְּפּוֹסְקִים וְדו"ק וְעַיִן בְּטוֹר וּב"י סִי' רַפ"ח מִש"כ שֶׁם בְּהָא דְּמַר בְּרִי' דְּרַבִּינָא: שֶׁם גְּמָרָא ל"ש שְׁלָא גְּמַר כו' א"ד ל"ש אֱלָא שְׁלָא יֵשֵׁן כו' לְפִי הַגְּנוּסְחָא הָאִמּוּרָה בַּש"ס דְּבַלְיִשְׁנָא קָמָא לֹא אִיִּירֵי כָּלֵל בְּשִׁינָה.

וְגַרְסִינּוֹן בְּבַרְיִיתָא ל"ק אֲכַל וְעַמַּד ה"ז אוֹכַל אֶתְיָא הַהֲלָכָה שְׁפִיר כְּפִשְׁטֵי' דַּל"ק מִחֲמִיר וּס"ל דְּסִילּוּק בְּלֹא שִׁינָה ג"כ מְפָסִיק וְאָסוּר לְאַכּוֹל עוֹד וְאִידָף לִישְׁנָא ס"ל דְּסִילּוּק לֹא מַעֲלָה וְלֹא מוֹרִיד וְעַיִן הַהֲפָסְקָה תִּלְיָא בְּשִׁינָה שִׁינַת קַבַּע לְאִפּוּקֵי מִתְּנַמְנָם.

וְלִישְׁנָא קָמָא וְדֹאֵי מוֹדָה דְּשִׁינָה הָיוּ הַפְּסָקָה מִשׁוּם דְּהָיוּ הִיסָפַח הַדַּעַת יוֹתֵר מְסִילּוּק אֲבָל הָרִי"ף ז"ל גְּרִיס גַּם בַּל"ק בְּבַרְיִיתָא דְּמוֹתֵיב אַבְיֵי יֵשֵׁן וְעַמַּד הָרִי זֶה אוֹכַל וּמִשְׁנֵי הֵתָם בְּלֹא סִילּוּק א"כ ל"ק סִילּוּק הוּא הַפְּסָקָה יוֹתֵר מִשִׁינָה וְהַשְׂתָּא אִידָף לִישְׁנָא דְּאָמַר ל"ש אֱלָא שְׁלָא יֵשֵׁן אֲבָל יֵשֵׁן אִינוּ אוֹכַל יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּחוּמְרָא הוּא דְּאֶפִּילוּ שִׁינָה בְּלֹא סִילּוּק ג"כ מְפָסִיק וְכַש"כ סִילּוּק דְּהָא ל"ק סִילּוּק הָיוּ הַפְּסָקָה וְשִׁינָה לֹא הָיוּ הַפְּסָקָה וְזֶהוּ דַּעַת הָרַבָּב"ד ז"ל וּמִש"כ הָרַבֵּי"ש ז"ל עָלָיו דַּל' יֵשֵׁן וְעַמַּד לֹא מִשְׁמַע שִׁינָה בְּתוֹף הַסְּעוּדָה יִפְלֵא בְּעֵינֵי דְּהָא ל"ק ע"כ צְרִיף לְפָרֵשׁ כֵּן לְנוֹסְחָא דְּקַתְנֵי בַּה' יֵשֵׁן וְעַמַּד וְהִיא הִיטָה גְּנוּסְחַת הָרַבָּב"ד ז"ל וְא"כ לִישְׁנָא נְמִי יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֵּן וְעוֹד דְּאִי כְּשִׁיטַת הָרַבֵּי"ש ה"ל לְשִׁנּוּיֵי גַם בַּל"ב

דמיירי בלא סילק אלא ש"מ דאפילו בלא סילק הוי הפסק ומאי דמספקא לי' להרא"ש ז"ל אי הוי ספיקא דאורייתא אי לא נראה בד' הרא"ש ז"ל דתוספת הלילה נדאי לא הוי אלא מדרבנן ומה שחלק עליו בהפסק שינה בתוך הסעודה לענן ברכה מהא דעקרו רגליהם דלא הוי הפסקה יש לחלק דשינה הוי היסח הדעת יותר מעקרו רגליהם וצ"ע לשיטת הראב"ד ז"ל הפליג עם חבירו באמצע הסעודה מה דינו לענן תענית ויש עוד לפרש הני תרי לישני דבכל חד איפא קולא וחומרא דל"ק דווקא סילק הוי הפסקה אבל שינה בלא סילוק לא הוי הפסקה ולל"ב שינה הוי הפסקה וסילוק לאו פלום הוא וע' בר"ן ז"ל אבל הרי"ף ז"ל פתב דל"ב קולא היא משום דס"ל דהא דאמרי' אבל ישן לא היינו אחר סילוק אבל שינה בלא סילוק לא הוי הפסקה ומאי דלא משני בל"ב נמי דמיירי בשלא סילק עיין מש"כ ע"ז הר"ן ז"ל.

אבל מלשון הרמב"ם ז"ל משמע דסילוק לא מהני פלל ועיקר הדבר תלוי בשינה ועיין בלח"מ מש"כ בזה להשוות דעת הרי"ף ז"ל עם דברי הרמב"ם ז"ל והב"י בס' תקס"ד כ' ליישב דדעת הרמב"ם ז"ל ונהרי"ף ז"ל דל"ק בין ישן ובין סילק הוי הפסקה דישן נמי כגמר דמי ולל"ב דווקא ישן הוי הפסק אבל סילוק לאו פלום הוא ומש"ה פתב הרי"ף ז"ל ל"ב לקולא ותמוה לי הא לגירסת הרי"ף ז"ל אמרינו להדיא בש"ס ל"ק דישן בלא סילוק לאו הפסק הוא.

והשתא אי נימא דל"ב ישן לחוד הוי הפסק אפילו בלא סילוק א"כ הוי לל"ב נמי לחומרא וכן קושניית הר"ן ז"ל. והנה העולה מזה אי גרסינו בברייתא ל"ק ישן ועמד הנכון בזה שיטת הראב"ד ז"ל אבל אי גרסינו אכל ועמד הנכון פשיטת הרי"ף ז"ל דלא"ד דווקא שינה הוי הפסק וסילוק לאו פלום הוא ודו"ק ועיין בפ' המשניות להרמב"ם ז"ל דמבואר מלשוננו דתנאי אינו מועיל אחר השינה ע"ש: ע"ב גמרא דא"ש אין תענית ציבור בבבל עיין בר"ן ז"ל שכתב בשם הרמב"ן ז"ל הטעם דאין סמוכין בבבל ואין גזרתן גזירה וצריף כ"א לקבל עליו התענית בפ"ע ומש"ה אין לו חומר תענית צבור וכעין זה כ' הרא"ש ז"ל בשם הראב"י ז"ל לפי שאין נשיא בבבל וכדברי הירוש' בפ"ב אלא דדעת הרא"ש ז"ל דאין היחיד צריכין לקבל כמבן' בדבריו ז"ל בפרקין ונרא' דהאי טעמ' לחוד והאי טעמ' לחוד טעמו של הרמב"ן ז"ל הוא משום דאין פח בידם לגזור על הציבור ומש"ה פתב דכל יחיד צריף לקבל בפ"ע וטעמו של הרא"ש ז"ל הוא משום דלא נעשה פתיקונה דעיקר תיקון התענית הוא בהיות הנשיא עמהם וכדילפינו שם בירושלמי מקרא דיצא חתן מחדרו כו' וכן איתא התם להדיא בהלכה זו ר' אחא בשם רב אין תענית עכשיו דכן אמר רב כל תענית שלא נעשית פתיקונה עליו הפתוב אומר נתנה עליבקולה כו' וכיון דאין נעשין פתיקון אין להם חומר תענית צבור לענן כל הדינין של תענית ציבור אבל לענן קבלה שפיר הוי קבלת ציבור קבלה ואין היחידים צריכין לקבל עליהם בפ"ע וזה ברור.

והנה הרי"ף ז"ל לא פתב הא דרב פהנא יחיד שקבל עליו תענית אסור בגזעילת הסנדל וכתב הרא"ש ז"ל משום דרב פהנא ס"ל דיש ת"צ בבבל אבל לדידן דקי"ל פשוואל דאין ת"צ בבבל לא חיישינו להכי ולפ"מ שהבאתי דברי הירושלמי דרב ס"ל דאין תענית

עֲשׂוּנו הָרִי דִס"ל לְרַב דָּאִין תַּעֲנִית צִיבּוֹר בְּכָבֵל וְאִפ"ה קָאָמַר הֵכָא דְחִיּוּשֵׁינּוּ שְׁמָא ת"צ קִיבֵל עָלָיו.

וְלִזְהָ י"ל דְּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵי בַעֲהַמ"א ו"ל דְּלָא הָוֵי גְרָסִי אֲלָא אָמַר רַב פְּהֵנָא לְחוּד וְלֵא מִשְׁמַן דְּרַב אֲלָא דְאִנִּי תַמָּה עַל ד' בַּעֲהַמ"א ו"ל גּוּפָא בְּמֵאֵי דְפִירֵשׁ הֵתָם מִימְרָא דְרַב דְּאוּמְרָה לִילוּ פִיוּמוּ הוּא מְשׁוּם דְרַב ס"ל פְּרַב פְּהֵנָא דְחִיּוּשֵׁינּוּ שְׁמָא ת"צ קִיבֵל עָלָיו וְהָרִי מְבִנְאָר בִּירוּשְׁלָמִי דְרַב גּוּפָא ס"ל דָּאִין תַּעֲנִית עֲשׂוּנוּ וְכִמוּ שְׁהִבְאִתִּי לְעִיל וְצ"ע: שְׁם גְמָרָא לְוָה אָדָם תַּעֲנִיתוּ וּפּוֹרַע כּו' עֵינָן בְּרֵא"ש ו"ל וְר"ן ו"ל שְׁהִבְיָאוּ מִחֲלֻקְתָּ הֵרָאשׁוּנִים אִי דְוּוּקָא בְּיוֹם סֵתָם אוֹ אֲפִילוּ בְּיוֹם זֶה וְהִקְשָׁה עַל הֵנָּה דְסוּבְרִים דְדוּוּקָא בְּיוֹם סֵתָם א"כ מֵאֵי קָאָמַר בל"ק וְכִי נָדַר קִיבֵל עָלָי דְלָא סְגִי דְלָא מְשַׁלֵּם וְאִי בְּיוֹם סֵתָם אֲמֵאֵי לֹא יִשְׁלַם וּמִסְקֵנְתוּ דְאֲפִילוּ מֵאֵן דְּמַחְמְרֵי בְּיוֹם זֶה הֵינְנוּ דְוּוּקָא יוֹם הַקְּבוּעַ לוֹ לְתַעֲנִית תְּמִיד אֲבָל בְּמֵאֵי שְׁקִיבֵל עָלָיו וְאָמַר הֵרִינִי בְּתַעֲנִית לְמַחֲרָא לֹא חֲשִׁיב יוֹם זֶה וְעֵיקָר הָאִי סְבָרָא לְחֻלְקָא בֵּין יוֹם זֶה לְיוֹם סֵתָם הוּא מִהִירוּשְׁלָמִי בְּנִדְרִים נָדַר לְהִתְעַנּוֹת וְשִׁכַח וְאֲכַל אֲבָד תַּעֲנִיתוּ וְהוּא שְׁאָמַר יוֹם סֵתָם אֲבָל יוֹם זֶה מִתְעַנֶּה וּמְשַׁלֵּם וְהֵינְנוּ מְשׁוּם דְּבְּיוֹם סֵתָם יָכוֹל לְלוּוֹת וְלִפְרוּעַ מִש"ה אֲבָד תַּעֲנִיתוּ וְיִתְעַנֶּה בְּיוֹם אַחַר אֲבָל בְּיוֹם זֶה דָּאִין יָכוֹל לְלוּוֹת מִש"ה מִתְעַנֶּה וּמְשַׁלֵּם וְלֹא יִדְעָנָא אֲמֵאֵי לֹא מוֹקְמֵי לְהָא דִירוּשְׁלָמִי בְּאוּמְרָא בְּלִשׁוֹן נָדַר גְּמוּרָא דְבְּזָה בְּיוֹם זֶה לִיכָּא בְּתַשְׁלוּמִין וּמִש"ה מִתְעַנֶּה וּמְשַׁלֵּם אֲבָל יוֹם סֵתָם יִשְׁנֹו בְּתַשְׁלוּמִין וְכֵן נִרְאָה מְדַבְּרֵי הֵרֵמְב"ם ו"ל בִּפ"ד מֵהַל' נִדְרִים דְּבְּנִדְרָא גְּמוּרָא מְפָרֵשׁ לָהּ וּמִש"ה כִּי נָדַר סֵתָם לְהִתְעַנּוֹת כְּמָה יָמִים וְהִתְחִיל לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם אֶחָד יָכוֹל לְלוּוֹתוֹ לְאִיזָה צוּרָה אֲבָל נָדַר לְיוֹם זֶה מְחֻנֵּיב לְהִתְעַנּוֹת בְּאוּתוֹ יוֹם וּבֵה' תַּעֲנִית לֹא פִתַּח כָּלֵל לְהָאִי דִינָא דְלִוְוָה אָדָם תַּעֲנִיתוּ וְהֵינְנוּ מְשׁוּם דְּבְּתַעֲנִית ע"כ קִיבֵל תַּחֲזִיקָה בְּשַׁעַת מְנַחָה מִש"ה הָוֵי פְּיוֹל זֶה וְאִין יָכוֹל לְלוּוֹת אֲבָל בְּנִדְרָא גְּמוּרָא אִין צָרִיף קַבְלָה בְּשַׁעַת מְנַחָה וּמִש"ה יְפוּל לְלוּוֹת אֲלָא דִּלְפ"ז אִיף יְפָרֵשׁ הַסְּוִגָּא דִּילָן דְּהָא הֵכָא אִיירִינָן בְּתוֹרַת תַּעֲנִית וְלֹא בְּתוֹרַת נָדַר וְאִפ"ה קָאָמַר דְּלִוְוָה וּפּוֹרַע וְהַב"י בְּסִי' תְּקִס"ח פִּתַּח לְדַעַת הֵרֵמְב"ם ו"ל דְּנָהִי דָאֵם אָמַר הֵרִינִי בְּתַעֲנִית לְמַחֲרָא הָוֵי בְּנִדְרָא גְּמוּרָא בְּיוֹם זֶה וְאִינוּ יָכוֹל לְלוּוֹת אֲבָל אִם קִיבֵל עָלָיו מִתְחִילָה בְּסֵתָם כְּמָה יָמִים וְאִח"כ קִיבֵל עָלָיו בְּשַׁעַת מְנַחָה עַל אִיזָה יוֹם יָכוֹל לְלוּוֹתוֹ.

וְיֵשׁ לְהַבִּין טַעְמָא מֵאֵי פִינָן דְּקִיבֵל בְּשַׁעַת הַמְּנַחָה לְהִתְעַנּוֹת לְמַחֲרָא וְצ"ל מְשׁוּם דְּעֵיקָר קַבְלָתוֹ לֹא הִי אֲלָא כְּדִי לְשַׁלֵּם נָדַרוּ מְפָכָר שְׁפִיר יָכוֹל לְלוּוֹת וְדַעַת הֵרֵא"ש וְהֵר"ן ו"ל דְּאֲפִילוּ קִיבֵל תַּעֲנִית עַל יוֹם זֶה יָכוֹל לְלוּוֹת מְשׁוּם דְּהָוֵי פָּעִין נָדַר צְדָקָה דִּיכֹוֹל לְשַׁנּוּתָהּ.

וְלִדְבָרֵיהֶם ו"ל חֲמוּרָא קַבְלָת תַּעֲנִית מְנִדְרָא גְּמוּרָא דְּבְּנִדְרָא גְּמוּרָא אִם אִירְעוּ אֲוֹנָס וְלֹא מְצִי מְצַעַר נְפִשֵׁי אִין צָרִיף לְשַׁלֵּם יוֹם אֶחָד מִקַּבְלָת תַּעֲנִית צָרִיף לְשַׁלֵּם יוֹם אַחַר אֲבָל אַחַר הָעִיּוֹן רֵאִיתִי שְׁנַחֲלָקוּ בְּזָה הֵרֵא"ש וְהֵר"ן ו"ל דַּעַת הֵר"ן דְּבְּרִצּוֹנוּ הַדְּבָר תְּלוּי אִם רוּצָה לְלוּוֹת יְלִוּה וְיִפְרַע כְּמוֹ בְּסַלְעַ זֶה לְצְדָקָה דִּיכֹוֹל לְשַׁנּוּתָהּ אֲבָל אִם שִׁכַח וְאֲכַל אוֹ אִירְעוּ אֲוֹנָס אַחַר אִינוּ מְחֻנֵּיב לְשַׁלֵּם דְּכָבֵר בְּטַל נָדַרוּ וְדַעַת הֵרֵא"ש ו"ל בְּזָה דְּמְחֻנֵּיב לְשַׁלֵּם וְכַדְמוּכַח מְסוּגִינָן מֵהָא דְאָמַר שְׁמוּאֵל וְכִי נָדַר הוּא דְלָא סְגִי דְלָא מְשַׁלֵּם וְהֵרֵא"ש מוֹקִי לָהּ בְּיוֹם זֶה וְאִפ"ה לְרַב דְּקו"ל כְּוָוְנִתִּי לֹא סְגִי דְלָא מְשַׁלֵּם אֲפִילוּ אִי לֹא מְצִי לְצַעוּרֵי נְפִשֵׁי אֲלָא דִּישׁ לְהַבִּין הָאִי לֹא מְצִי לְצַעוּרֵי נְפִשֵׁי הֵיכִי דְמִי אִי דְמְסוּכָן הוּא אִם יִתְעַנֶּה א"כ מֵאֵי קַמ"ל רַב דְּלִוְוָה אָדָם תַּעֲנִיתוּ פְּשִׁטָא וְלֹא הִי צָרִיף לְאֲשַׁמְעִי אֲלָא דְצָרִיף

לפרוע אלא ע"כ מיירי דקשה עליו התענית קצת וקמ"ל דיכול ללנתו ולפרוע יום אחר ואהא קאמר שמואל וכי נדר הוא דלא משלם אבל רב ס"ל פיון דיכול להתענות אלא דמצער נפשי' מעט צריף לשלם אבל היכא דהוי אונס גמור או ע"י שכחה אכל אפשר גם הרא"ש מודה דאינו צריף לשלם אבל לפ"ז מ"ט דשמואל דאמר דאין צריף לשלם וכי ע"י צער מועט יבטל נדרו לגמרי ועוד דהא כ' הראשונים ז"ל דלדבר מצנה או לכבוד אדם גדול ג"כ אומר רב דלנה אדם תעניתו וכדמוכח מעובדא דרב יהושע ברי' דרב אידי.

והשתא וכי גם בהאי גוונא קאמר שמואל דיכול לאכול ואין צריף לפרוע אתמהה. וידעת רבותיו של הרא"ש ז"ל דצריף התרה א"ש קצת אבל לדעת הרא"ש ז"ל דאין צריף התרה ודאי תיקשי מ"ט דשמואל ועיין במרדכי ז"ל מה שפירש הא דקאמר שמואל בל"ב לא יהי' אלא נדר דמשמע מפירושו דשמואל מתמה פשיטא דצריף לשלם דלא יהא עליו אלא נדר והוא פי' מחודש.

וצ"ל דל"ק דשמואל ודאי לא אומר אלא היכא דלא מצי מצער נפשי' וס"ל לשמואל פיון דלא מצי מצער נפשי' אין בתעניתו מצנה פלל וגם אין צריף לשלם ולטעמין אזיל דס"ל פל היושב בתענית נקרא חוטא אבל לצורף דבר מצנה דכונתין מודה שמואל לרב בעדיין צ"ע.

ואפתי צריף לנישב לדברי הרמב"ם ז"ל דהלכה זו מיירי ביום סתם מ"ט דשמואל לל"ק דאין צריף לשלם וכמו שהקשה הרא"ש ז"ל לשיטה זו וצ"ל דס"ל לשמואל פשיטת הירושלמי דנה חשיב תענית שעות ומש"ה יוצא בזה ואין צריף לשלם יום אחר ועל מה שהביא הרא"ש ז"ל ראי' דאין צריף התרה מהא דמוכח בירושלמי מהא דלנה אדם תעניתו דמתענין לשעות והא אנו קי"ל דאין מתענין לשעות ולענין מאי קאמר דחשיב תענית אלא ש"מ לענין התרה.

לא זכיתי להבין דהא שיטת הירושלמי דמתענין לשעות וכמו שהביא הרא"ש ז"ל לעיל בפירקין וא"כ לא מוכח מידי מדברי הירושלמי ועיין בתוס' ד"ה דאי מצי כו' והר"י מסופק בדבר אם יכול ללוות היכא דקיבל עליו פבר להתענות והתענה עד חצי היום ואפילו לא מצי לצעורי נפשי' אבל לא התענה ונדאי דיכול ללוות אחר בשבילו עכ"ל משמע דהיכא דלא התענה עדיין מסתבר טפי דיכול ללוות ממי שפבר התענה קצת היום ומד' הירושלמי נראה איפכא דהיכא דהתענה קצת יותר יכול ללוות פיון דכבר התענה תענית שעות ועיקר ספיקו של הר"י ז"ל לא ראייתי בד' הראשונים וגם אטו עובדא דרב יהושע ברי' דרב אידי הי' תיקף בתחילת היום ומסתמא פבר התענה קצת היום גם מה שכתבו בתחילה ואם אכל בשוגג ישלים אותו אינו מוכן פיון דכבר אכל טוב יותר לשלם יום אחר וכמבואר בפוסקים והם עצמן כתבו בסוף ואם אכל בשוגג יאכל וישלים יום אחר וראשית דבריהם אינו מדוקדקים פלל וכוננתם לדברי ר"ח ז"ל שהביא הרא"ש ז"ל ודו"ק היטב.

ועיין לעיל בתוס' בד"ה ואם גזירתנו קודם לנדרו שנסתפק הר"י ז"ל אי צריף לשלם נדרו ביום זה ולענ"ד התם ונדאי אין צריף לשלם פיון דלא חל הנדר פלל על יום זה וק"ל. ובאותו הענין ראייתי בש"ע סי' תקס"ח שכתב דאם נדר סתם להתענות פמה ימים יכול להשהות נדרו עד ימות החורף הקצרים והמ"א ז"ל פקפק ע"ז אמאי לא יתחייב

לקינים לאלתר נדרו שמה ימות ח"ו ולכאורה מהא דקי"ל דאין עובר בל תאחר אלא אחר ג' רגלים משמע דלא תיישינו שמה ימות וי"ל דמדברנו מחוייב לקינים אחר זמן מרובה משום שמה ימות אלא דמהא דמותיב בריש ר"ה על רבא דאמר דברגל א' עובר בעשה ור' יהושע ור' פפייס שאכלו פרה של זבחי שלמים בפסחים וילדה בחג ע"ש והשתא אי נימא דאיכא איסורא דרבנו בשיהוי נדרא בלא רבא תיקשי אמאי לא הביאו וילדה בעצרת אלא ש"מ דליכא איסורא פלל בלא רגל אלא דלפי מה שנסתפקתי אי איכא בנדרי תענית בל תאחר א"כ בלא"ה אין להשהות על ימות החנוכה דהא איכא רגל בינתים אבל מלשון הרמב"ם ז"ל כפי"ד מה מעשה הקרבנות נראה קצת דלא שייכי רגלים אלא בחיוב קרבנות או חיוב ממון דמחוייב הכל לשלם בעלותו לרגל אבל נדר בעלמא כמו תענית אין בכלל זה ועיין בדברי הר"ן ז"ל ובפני' הרא"ש ז"ל בריש נדרים לענין בל תאחר דנזירות אלא דלפ"ז אי איכא בל תאחר בנדריים כה"ג לאלתר עובר בכל תאחר וצ"ע בזה ואין פאן מקומו בזה.

שוב ראיתי בר"ן פ' קונם יין שפתיב להדיא דאיכא בל תאחר בכל נדרים ודעתו עוד שם דאם אמר קונם יין שאני טועם שנה חל עליו לאלתר ע"ש: תוס' בד"ה מה אסיפת זקנים כו' תימא כו' וי"ל דלא יליף כו' דהא לא פתיב בקרא אלא אספו זקנים וקדשו צום אבל אכילה לא פתיב ואין זה מדוקדק דהא צום היינו אכילה וכוונתם דעצרה נאמר סמוך לאספו זקנים ולהכי מקשינו להדיא אבל צום לא נאמר סמוך לאסיפת זקנים ולא ילפינו מהדידי וק"ל: דף יג ע"א תוס' בד"ה אמר רב חסדא ע"ש מה שהביאו בשם הירושלמי ובגירסת הירושלמי אשר לפנינו מחלקשם בין ט"ב ליוה"כ דבט"ב מרחיץ ידיו ונותן ידיו ע"ג עיניו וביה"כ צריך לקנחן במפה ונותן המפה ע"ג עיניו ע"ש ועיין ביומא פ' יוה"כ בש"ס דילן: שם בד"ה וכל שהוא משום תענוג ועכשיו שאין תענית ציבור בבבל מותרין אפילו בחמים אפילו י"ז בתמוז כו' משמע מדברייהם דמטעם דאין ת"צ בבבל גם הג' צומות בכלל ולא הבנתי דמה ענין הג' צומות לשאר תענית ציבור דאיזה טעם שצאמר בהא דאין ת"צ כו' לא שייך בהני ג' צומות.

ואפילו לטעמו של הרמב"ן ז"ל דבבבל אין ב"ד מומחה זה אינו שייך בג' צומות שהם תקנת גביאים ואי תידיק מהא דאמר שמואל אלא ט"ב בלבד ש"מ דשאר הג' צומות לאו ת"צ הם האמת הוא פן אבל לא מטעם דאין ת"צ בבבל אלא משום דרשות הם פדאמרינו בר"ה בזמן שאין כו' רצו מתעניין רצו אין מתעניין וכמו שפתיבו בשם הרמב"ן ז"ל ואין חילוק בין בבבל לא"י ועיין בר"ן ז"ל סוף פ"ק דר"ה באורו בזה ואפ"ל דס"ל לראבי" ז"ל בטעמו של הראב"ד ז"ל דמש"ה הקילו על בני בבלי מפני שהן עניים וגם הארץ לחה וכמש"כ הר"ן ז"ל בשמו ומש"ה גם בג' הצומות לא קיבל עליהם פל חומרות העניים האלו ורבינו יואל ז"ל אוסר לרחוץ בחמין ומשמע במרדכי דמודה בנעילת הסנדל דמותר וכעובדא דרבנו דבי רב אשי לעיל אלא ברחיצה מחמיר והביא ראי' לזה במרדכי מהא דאימא בר"ה מעשה שגזרו תענית בחנוכה בלוד והלך ר"א ורחץ ואמרו להם צאו והתענו כו' אלמא דרחיצה אסורה ולא זכיתי להבין ראי' זו דהתם בא"י הוי ותענית ציבור הוי ופשיטא דאסור ברחיצה: שם גמרא לימא מסייע לי' פל חייבי טבילות כו'.

יש לדקדק אמאי לא הביא הש"ס פאן סייעתא לרפרם מברייתא דפ' מקום שנהגו אין בין ט"ב ליוה"כ אלא שנה ספיקו כו' הא לכל דבריהם זה וזה שוין וכדמיייתי התם סייעתא לר"א דאמר אסור לאדם להושיט אצבעו במים בט"ב וי"ל פיון דאיכא ברייתא אחריתי דתניא בה אין בין ט"ב לת"צ כו' לא פסיקא לי' אף דמשני הש"ס התם קולי קולי קתני: שם גמרא לא נצרכה אלא לחמי טבריה והא דלא תיקשי ליה השתא אמאי התירו לו טבילה בחמין פיון דאפשר בצונן בהיתר י"ל דטבילה בחמין עדיפא משום חציצה ומפאן משמע דלענין יה"כ אין חילוק בין חמין לצונן ולמ"ד דחמין אסור מה"ת ה"ה צונן דאל"ה לא הוי שרינון לי' אסורא דאורייתא פיון דאפשר ע"י צונן אלא ש"מ דאין חילוק בזה: שם גמרא מאי לאו אכילהו ובמאי אי בחמין והאמר ר"ש כו' אלא בצונן פירש"י ו"ל דהקושיא לרפרם הוא על הא דאמר בת"צ מותר בצונן אפילו כל גופו ולא ניחא לי' לפרש כפי' התוס' דהקושיא קאי על הא דאסור אבל בצונן והכא תני דמותר בצונן פניו ידיו ורגליו משום דאין זה קושיא דרפרם נמי כי אסור בצונן היינו כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו לא אסור כלל אלא ונדאי הקושיא על ת"צ וכ"ת הא מסייע לי' ממתני' דתנו ונועלין את המרחצאות י"ל דלפום מאי דס"ד השתא דבצונן נמי לא התירו אלא פניו ידיו ראי' ממתני' די"ל דקמ"ל בהא דתנו ונועלין את המרחצאות דבחמין אפילו פניו ידיו ורגליו אסור אבל התוס' לא ניחא להו לפרש פן משום דלא הוי דומיא דכל הני קושיא דקאי אאבל ע"כ פירשו גם פאן דהקושיא קאי אאבל דמוכח מפאן דמותר בצונן עכ"פ פניו ידיו ורגליו ומדברי רפרם משמע דאסור אפילו פניו ידיו ורגליו דומיא דט"ב דאסור להושיט אצבעו.

ויותר נראה בכוננת דבריהם דמפרשי הכי במאי עסקינן פ"י נדאי הא דתניא שאמרו אסור ברחיצה כו' מייירי בחמין דבצונן אפילו כל גופו מותר אלא הא דתניא וכן באבל אמאי קאי אי אהיתירא דחמין בפניו ידיו ורגליו הא אמר ר"ש אבל אסור להושיט אצבעו בחמין אלא לאו בצונן היינו דהא דנקט וכן באבל קאי אהיתירא דצונן וקשיא לרב חסדא ומשני אשארא דלא קאי ארחיצה כלל אלא אנעילה וסיכה ואל יקשה לך איך הוי ס"ד דקאי ארחיצה בצונן הא לא הוזכר כלל בברייתא רחיצת צונן דהתוס' אזלי הכא בשיטת רש"י ו"ל במ"ק דף ט"ו דמפרש נמי אשארא אמילי אחרניתא דת"צ שלא הוזכר בברייתא כלל וכן משמע מהא דמסיימי דקאי אשארא דינין אנעילה וסיכה וסיכה לא הוזכר כלל בברייתא ועיין ברא"ש ו"ל במ"ק שם מ"ש בשם הרמב"ד ו"ל ודו"ק: ע"ב גמרא והאמר רב חסדא אבל אסור להושיט אצבעו בחמין ולעיל גרסינן רב ששת נראה דלרב חסדא אפילו בצונן אסור דומיא דט"ב כמו שפכתתי לעיל ועיין בר"ן ו"ל שפכת ג' חלוקין בדיני רחיצה ולפי המסקנא אין אבל וט"ב שוין דט"ב חמור יותר דאפילו בצונן אסור להושיט אצבעו דומיא דיה"כ.

והתוס' במ"ק דף ט"ו פתבו בשם הרשב"ם ו"ל דלפי המסקנא בט"ב נמי מותר בצונן פניו ידיו ורגליו משום דלא ניחא להו לחלק בין אבל ליה"כ פיון דבתרנוייהו מאסור סיכה נפקי ע"ש בדבריהם וקשה מהא דמסקינן פ' מקום שנהגו דבט"ב אסור להושיט אצבעו במים וכ"ת דבחמין קאמר אפתי תיקשי לרבא דאמר אבל מותר בצונן לגמרי אטו אליבין בט"ב ויה"כ ג"כ מותר וזה נדאי אינו כדמוכח בפ' יה"כ אלא נראה דעיקרון של דברים פן הוא דמקרא לא נפיק אלא סיכה של תענוג ורחיצה של תענוג דהיינו

בְּחֲמִין אֵלָא דְחֻכְמִים אָסְרוּ עוֹד בִּיה"כ אפ"י רְחִיצָה וְשִׂינָה שֶׁל תַּעֲנוּג כְּמוֹ בְּצוּנָה וּבְסִיכָה גַּמִּי אָסְרִי אֶפְיָלוּ פְּדִי לְהַעֲבִיר אֶת הַזְּוָהָמָא וְכַדְאִיתָא בִּירוּשְׁלָמִי בְּפִרְקִין אֵלָא דְבִירוּשְׁלָמִי מְחַלֵּק בֵּין ט"ב לִיה"כ וְאִינוּ אוֹסֵר בַּט"ב אֵלָא סִיכָה שֶׁל תַּעֲנוּג וּבִש"ס דִּילָן בַּפ' מְקוּם שְׁנֵהֲגוּ מִשְׁוִינָה ט"ב לִיה"כ לְכָל מְיָלִי אֲבָל בְּאַבְל לֹא הִחְמִירוּ כ"כ וְהַקְּלוּ בְּרַחֲיִצַת צוּנָה לְרַבָּא לְגַמְרִי וּלְמַסְקָנָא בְּפָנָיו יָדָיו וְנִרְגְּלוּ וְכֵן הִתִּירוּ בְּסִיכָה לְהַעֲבִיר הַזְּוָהָמָא וְהִשְׁתָּא לֹא תִיקְשִׁי הָא דְמַחֲד קָרָא נְפָקִי וְזֶה דְלֹא כַּמֶּש"כ לְעֵיל דְצוּנָה וְחֲמִין חֲד דִּינָא לְהוּ לְעַנְיָן יֵה"כ אֵלָא בְּצוּנָה לַכ"ע לִיכָא אֵלָא אִיסוּרָא דְרַבְּנָן וְכֵן נִרְאָה עֵיקָר וְעֵינָן בַּלח"מ בַּה' תַּעֲנִית וּבַה' שְׁבִיתַת עֲשׂוֹר וְדו"ק: שֶׁם גְּמָרָא אֵילִימָא יַחֲד מִמֶּשׁ וְצִיבּוֹר שֶׁל הַגִּי תִשַׁע עֶשְׂרֵה כ"ד הֲוִין מִפְּאֵן קִשָּׁה לְדַעַת ר"ת ז"ל שֶׁהִבִּיא הֶר"ן ז"ל דְאִין אוֹמְרִין כ"ד בְּרַכּוֹת אֵלָא בְּעָרֵב אֲבָל בְּשַׁחֲרִית מִתְּפַלְלִין פְּסֻדָּרָן דַּא"כ מֵאִי פְּרִיף כ"ד הֲוִין הָא לִיכָא כ"ד אֵלָא בְּעָרֵב אֲבָל בְּשַׁחֲרִית לִיכָא אֵלָא תִשַׁע עֶשְׂרֵה וּכַש"כ דְתִיקְשִׁי לְשִׁיטַת בַּעֲהַמ"א ז"ל שֶׁהִבִּיא הֶר"ן ז"ל דְתַפְּלָה יִתְיָרָה הִיא שְׂאוּמְרִין בַּה' כ"ד בְּרַכּוֹת אֲבָל בְּכָל תַּפְּלַת הַיּוֹם אִין אוֹמְרִין אֵלָא תִשַׁע עֶשְׂרֵה דַּא"כ מֵאִי פְּרִיף הַש"ס כ"ד הֲוִין אֵלָא וְדַאִי מִשְׁמַע דְבְּכָל תַּפְּלוֹת הַיּוֹם אוֹמְרִין כ"ד בְּרַכּוֹת וְלִהְכִי פְּרִיף שְׁפִיר אֵלָא דְאַפְתִּי אִיכָא תַּפְּלַת עַרְבִית דְצָרִיף לֹאמַר עֲנִינוּ לְדַעַת הֶר"ן ז"ל וּבַה' אִיכָא חִילוּק בֵּין יַחֲד לְצִיבּוֹר וּכ"ד וְדַאִי לִיכָא בְּתַפְּלַת עַרְבִית וְאִיכָא לְאוּקְמָא בְּרִייתָא בְּתַפְּלַת עַרְבִית וִי"ל דְבְּתַפְּלַת עַרְבִית לַחֲוֹד לֹא מְסַתְּבַר לִי לְאוּקְמָא.

וְעוֹד דְבְּתַפְּלַת עַרְבִית לִיכָא תַּפְּלַת ש"ץ פְּלָל אֵלָא כָּל יַחֲד מִתְּפַלֵּל לְעַצְמוֹ וְדִין יַחֲד הַמִּתְּפַלֵּל עִם הַצִּיבּוֹר שְׁנֵה עִם יַחֲד הַמִּתְּפַלֵּל לְעַצְמוֹ וְכַמוֹ שֶׁכ' הֶרָא"ש ז"ל וַיִּבְנֶה לְפָנָיו בַּעֲזוֹה': שֶׁם גְּמָרָא אֵלָא וְדַאִי ה"ק א"ב יַחֲד שְׁקִיבֵל עָלָיו ת"י לְיַחֲד שְׁקִיבֵל עָלָיו ת"צ וּש"מ יַחֲד קוֹבַע בְּרַכָּה לְעַצְמוֹ וְקִשְׂיָא לר"י וּלר"ש וַיֵּשׁ לְדַקְדָּק הָא לְרַב יְהוּדָא גַּמִּי תִיקְשִׁי דְהָא סְתָמָא קְאָמַר יַחֲד שְׁקִיבֵל עָלָיו תַּעֲנִית אוֹמְרָה בֵּין גּוּאֵל לְרוּפָא מִשְׁמַע אֶפְיָלוּ קִיבֵל עָלָיו תַּעֲנִית יַחֲד וּבְבִרְיִיתָא תִנְיָא דְיַחֲד כְּזֶה אִינוּ קוֹבַע בְּרַכָּה לְעַצְמוֹ וְהִי נִרְאָה לֹאמַר דְרַב יְהוּדָא ס"ל פְּרַב פְּהֵנָא לְעֵיל דְיַחֲד שְׁקִיבֵל עָלָיו תַּעֲנִית סְתָם חִיִּישִׁינָן שְׁמָא ת"צ קִיבֵל עָלָיו וְלֹא חִיִּישִׁינָן מְדַרְבָּנָן קְאָמַר אֵלָא מַה"ת כְּהֵיכָא דְסְתָם גְּדָרִים לְהַחְמִיר וּבְהָא קְאָמַר רַב יְהוּדָה דְמִתְּפַלֵּל תַּפְּלַת תַּעֲנִית וְאוֹמְרָה בֵּין גּוּאֵל לְרוּפָא אֲבָל יַחֲד שְׁקִיבֵל עָלָיו תַּעֲנִית יַחֲד בְּפִירוּשׁ לֹא שְׁמַעֲנוּ מְדַבְּרֵי ר' יְהוּדָא וְהִשְׁתָּא לֹא תִיקְשִׁי מְבִרְיִיתָא לְרַב יְהוּדָא וּלפ"ז הָא דְבַעֲי הַש"ס לְקַמְן מֵאִי הָוִי עֲלֵה הֵינּוּ הִיכָא דְקִיבֵל תַּעֲנִית סְתָם אֵלָא דְקוֹשְׂיָא מֵאִי אִי פְּלִיגִי אִמּוֹרָאִי בְּבִלְאִי בְּזֵה הָא קו"ל אִין תַּעֲנִית צִיבּוֹר בְּכָל וְלֹא חִיִּישִׁינָן שְׁמָא ת"צ קִיבֵל עָלָיו וְכַמוֹ שֶׁכ' הֶרָא"ש ז"ל וְהָוִי פְּאוּמַר בְּפִירוּשׁ תַּעֲנִית יַחֲד וְלִיכָא פְּלִיגְתָא בְּזֵה פְּלָל אֵלָא אִי אִינוּ אוֹמַר פְּלָל עֲנִינוּ אוּ בְּשׁוּמַע תַּפְּלָה כְּדַמוּכַח מְבִרְיִיתָא וְאִין לֹאמַר דְנוּקָא לְעַנְיָן ה' עֵינּוּיָם לִיכָא ת"צ בְּכָל אֲבָל לְעַנְיָן תַּפְּלַת עֲנִינוּ שְׁפִיר אִיכָא ת"צ.

וְאַפְתִּי חִיִּישִׁינָן שְׁמָא ת"צ קִיבֵל עָלָיו לְעַנְיָן זֶה ז"א דְלְעַנְיָן זֶה לֹא מְסַתְּבַר לִילָף וּלְהַחְמִיר וְלְקַבּוֹעַ בְּרַכָּה בַּפ"ע וּלְפִי מֵאִי דְגְרָסִינָן לְעֵיל אָמַר ר"כ אָמַר רַב א"ש קִצַּת דְרַב לְטַעֲמִי דְאָמַר לְעֵיל חִיִּישִׁינָן כו' וְכֵן תִּיקְשִׁי לְפִי פְּשָׁטִי דְהַש"ס אִטוּ כָּל הַלְכָה תְּסוּב רַק אִיִּחֲד שְׁקִיבֵל עָלָיו תַּע"צ וְזֶה דוֹחֵק.

וְעוֹד קִשָּׁה הָא דְתִנְיָא אִין בֵּין אֵלָא כו' וְהָא אִיכָא תוּ כָּל הַה' עֵינּוּיָם דְבְּקִיבֵל עָלָיו ת"י מוֹתַר בְּכוּלָן וּבְקִיבֵל עָלָיו ת"צ אָסוּר בְּכוּלָן וְא"ל דְבְּתַפְּלָה קְמִיירִי דַּא"כ לְעַנְיָן מֵאִי הֵן

שׁוֹיֵן וְדוֹסָק לֹמֵר דְּלַעֲנִין הַזְּכָרִת עֲנֵנו הֵן שׁוֹיֵן ע"כ הִי נִרְאָה לְפָרֵשׁ דְּהָא דְּמִיבְעֵי לֵן צְלוֹתָא דְּתַעֲנִיתָא הִיכָא מְדַפְרִינָן הֵינּוּ עַל יַחֲדִים בַּת"צ וּמְסַפְקָא לֵן אַם אוֹמְרָה בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפָא כְּמוֹ הַש"ץ אוֹ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וּמְבִיא הַש"ס אֲדַבְרִי ר"י וְדַרְשׁ יַחֲדַי שְׁקִיבֵל עָלֵי תַעֲנִית מִתְּפִלָּל שֶׁל תַעֲנִית וְהִיכֵן אֲמָרָה בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפָא וְשְׁמַעֲינָן מְדַרְבַּי יְהוּדָא תַרְתִּי חֲדוּשֵׁי הָכָא דְּיַחֲדַי שְׁקִיבֵל עָלֵי תַעֲנִית ג"כ צָרִיף לְהַזְכִּיר ש"ת וְעוֹד דְּיַחֲדַי אוֹמְרָה בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפָא בֵּין בְּתַעֲנִית יַחֲדַי בֵּין בְּתַעֲנִית צִיבּוֹר וּמִתְקִיף לָהּ רַב יְצַחֵק וְכִי יַחֲדַי קוֹבֵעַ בְּרַכָּה לַעֲצֵמוֹ אֲלֵא אָמַר ר"י בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה דְּיַחֲדַי בֵּין בְּתַעֲנִית יַחֲדַי בַּת"צ אֵינּוּ קוֹבֵעַ בְּרַכָּה לַעֲצֵמוֹ אֲלֵא אוֹמְרָה בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְקָאָמַר הַש"ס מִיְתַבֵּי אֵין בֵּין כּו' אֵילִימָא יַחֲדַי מְמַשׁ וְצִיבּוֹר ש"ץ הֵינּוּ שְׂבָא לְחַלֵּק בַּת"צ גּוֹפָא בֵּין יַחֲדַי לַש"ץ דְּיַחֲדַי מִתְּפִלָּל י"ח מְשׁוּם דְּכוֹלְלָה בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וּש"ץ מִתְּפִלָּל י"ט הֵגִי י"ט כ"ד הֵנּוּ וְלִיכָא לְמִימַר דְּמִיירִי בַד' צוֹמוֹת דַּא"כ מַאי קמ"ל וּמַאי יְהִי בִּינֵיהֶם יוֹתֵר אֲלֵא ע"כ מִיירִי בְּהֵגִי תַעֲנִיּוֹת דְּשִׁיכִי בְּהוּ כ"ד בְּרַכּוֹת וּקמ"ל דַּש"ץ נְמִי אֵינּוּ אוֹמַר אֲלֵא י"ט וְלַהֲכִי פְרִיף אֲמַאי הָא כ"ד הֵנּוּ אֲלֵא לָאו הֲכִי קָאָמַר אֵין בֵּין יַחֲדַי בְּתַעֲנִית יַחֲדַי לְיַחֲדַי בְּתַעֲנִית צִיבּוֹר אֲלֵא שְׁנֵה מִתְּפִלָּל י"ח וְזֵה מִתְּפִלָּל י"ט וּקמ"ל דַּאֵין הֵיַחֲדַי בַּת"צ אוֹמַר הַשֵּׁשׁ בְּרַכּוֹת הַיְתִירִים וּש"מ דְּיַחֲדַי קוֹבֵעַ בְּרַכָּה לַעֲצֵמוֹ וְלַהֲכִי לֹא פְרִיף נְמִי לְרַב יְהוּדָא בְּתַעֲנִית יַחֲדַי מְשׁוּם דְּעִיקַר הַשְּׂאֵלָה הִי עַל יַחֲדִים בַּת"צ וְאַדְרַבָּה לַפ"מ דַּס"ד מוֹכַח דַּאֵין יַחֲדַי מְזַכִּיר כָּלל בְּתַעֲנִית יַחֲדַי דְּלֹא מְסַתְּבַר לְחַלֵּק בֵּין יַחֲדַי לְיַחֲדַי בְּמָקוֹ' וְכִי קִתְּנִי בְּיַחֲדַי בְּתַעֲנִי יַחֲדַי דְּמִתְּפִלָּל י"ח הֵינּוּ מְשׁוּם דַּאֵין מִתְּפִלָּל עֲנֵנו כָּלל וְכֵן לֹא תִיקְשִׁי הָא טוֹבָא אֵיכָא בִּינֵיהֶם חֲדָא דְּהָא אֵיכָא ת"צ דְּלִיכָא בְּהוּ ה' עֵינּוּיִם כְּמוֹ הֵרַאשׁוֹנוֹת וְעוֹד דְּבִתְפִלָּה קְמִיירִי וּקמ"ל דְּלַעֲנִין כ"ד בְּרַכּוֹת זֵה וְזֵה שׁוֹיֵן דַּאֵין הֵיַחֲדַי אוֹמְרָן אֲפִילוֹ בַּת"צ וְלַשׁוֹן הַש"ס לְיַחֲדַי שְׁקִיבֵל עָלֵי ת"צ לֹא מִיירִי שְׁקִיבֵל מְחַדְּשׁ אֲלֵא הֵינּוּ בְּיַחֲדַי שְׁמַתְעֵנָה עִם הַצִּיבּוֹר וְקַבְּלָה לָאו דְּוּוֹקָא וּמְסִיק לְעוֹלָם אֵימָא לָף ש"ץ וּבג' רַאשׁוֹנוֹת דְּלִיכָא כ"ד וְלֹא מִיירִי כָּלל בְּקַבְּלַת יַחֲדַי אוֹ בְּקַבְּלַת צִיבּוֹר אֲלֵא בְּיַחֲדַי מְמַשׁ בַּת"צ וּבש"ץ וְיִפְלֵא בְּעֵינֵי עַל יֵשׁ מִי שְׂאוּמַר שְׁהִבִּיא הָרַא"ש ו"ל דְּיַחֲדַי בַּת"צ אוֹמְרָה בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפָא דְּהָא מְסַקִּינָן דְּיַחֲדַי יַחֲדַי מְמַשׁ הֵינּוּ שְׁמַתְפִּלָּל בִּיחִידוֹת וְצִיבּוֹר ש"ץ אֲלֵמָא דְּכָל שְׁמַתְפִּלָּל בִּיחִידוֹת אֵינּוּ קוֹבֵעַ בְּרַכָּה לַעֲצֵמוֹ וְהֵנָּה בִּירוּשְׁלַמִי אֵיכָא פְּלוּגְתָא בְּזָה ג"כ כַּפ' שְׁנֵי דְּמְכִילְתִּין וְהִכִּי אֵיתָא הָתָם ר' זְעִירָא בְּשֵׁם ר' יְרֵמְלָא יַחֲדַי בַּת"צ צָרִיף לְהַזְכִּיר מַעֲיֵן הַמְּאֹנְרַע וְהִיכֵן הוּא אוֹמְרָה בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפָא ר' יֵנְאִי בַר' יִשְׁמַעְלָל אוֹמַר בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְכֵן אֵיתָא בְּשְׁמַעְתִּין מְשֻׁמוֹ וּכְמַש"כ דְּהַלְכָה זוֹ אֵיירִי בִּיחִידִים בַּת"צ.

ר' יוֹנָה בְּשֵׁם רַב אֲפִילוֹ יַחֲדַי שְׁגִזַר ע"ע תַעֲנִית צָרִיף לְהַזְכִּיר מַעֲיֵן הַמְּאֹנְרַע וְהִיכֵן אוֹמְרָה רַב הוּנָא אָמַר פְּלִילִי שְׁבַת וְיוֹמוֹ נִרְאָה לְפָרֵשׁ דְּאוֹמְרָה בְּרַכָּה בַּפ"ע פְּלִילִי שְׁבַת וְיוֹמוֹ דְּלַשׁוֹן וְהִיכֵן הוּא אוֹמְרָה לֹא מְשַׁמַּע קֶצֶת כַּפִּי הָרִי"ף ו"ל אָמַר ר' מְנָא וְאֵנָּה לֹא בְּדַקִּיתָא אֵי כְּהָדָא דַר' יְרֵמְלָא אֵי כְּהָדָא דַר' יֵנְאִי פִי' לֹא נִתְבָּרַר לִי הָא דְּקָאָמַר רַב דְּאַפִּילוֹ יַחֲדַי מְזַכִּיר מַעֲיֵן הַמְּאֹנְרַע אֵי כַר' יְרֵמְלָא בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפָא אֵי כַר' יֵנְאִי בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה סְלִיקִית לְסִידְרָא שְׁמַעִית דְּאָמַר ר' יוֹסִי מִתְּנִיתָא פְּלִיגִי פִי' דְּפְלִיגִי עָלֵי דְּרַב דְּתַנָּיָא בְּכָל יוֹם אָדָם מִתְּפִלָּל י"ח וּבְמוֹצָאֵי שְׁבַת וּבְמוֹצָאֵי יְה"כ שְׂלֵא נִימָא דִּיאָמַר י"ט כַר"ע וּבְמוֹצָאֵי תַעֲנִית צִיבּוֹר שְׂלֵא תִימָא פִּינּוֹן דַּבַּת"צ מִתְּפִלָּל יוֹתֵר מִי"ח בְּמוֹצָאֵי תַעֲנִית נְמִי יֹאמַר עֲנֵנו קוֹדָם אֲכִילָה קמ"ל עכ"פ שְׁמַעֲינָן מִינָּה דְּבְכָל יוֹם מִתְּפִלָּל י"ח וְאַפִּילוֹ בְּתַעֲנִית יַחֲדַי וְכִינּוֹן דְּאָמַר ר' יוֹסִי דְּמִתְּנִיתָא פְּלִיגִי הֵנּוּ אֵיְתוּמְתְּבַת בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפָא ש"מ דְּרַב קָאָמַר כַר' יְרֵמְלָא לְקַבְּוֹעַ

בְּרָכָה בַּפ"ע וע"ז פְּלִיגָא מִתְנִיתָא וְאִי פְּשִׁיטָא לִי דְרַב כְּר' יִרְמְיָ' כֵּן נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי וְעֵינָן בְּמִפְרָשֵׁי דְבָרֵינוּ ו"ל וְאַתָּה תִּבְחַר עַכ"פ שְׁמַעֲנִינוּ מִדְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי דְהֵנִי אֲמוּרָאֵי פְּלִיגֵי בְּיַחֲדָא בְּתַעֲנִית צִיבּוּר וּכְמַש"כ רַק זֶה לֹא נִתְבָּרַר לִי עֲדֵינָן מֵאִי קַמ"ל בְּהֵאִי דְתַנִּי בְּמוּצָאֵי תַעֲנִית דְּפְשִׁיטָא דָּאִין לוֹמַר עֲנֵנוּ פִּינוּ דְשָׂרֵי לְאַכּוּל וּכְבָר עֶבֶר הַתַּעֲנִית וּצ"ע.

וְעֵינָן בְּר"ן ו"ל שְׁהִבִּיא מְחֻלְקָת בַּעֲהַמ"א וְהֵרִי"ף ו"ל לְעֲנִין עֲנֵנוּ בְּתַפְלַת עַרְבִית וְהָא דְאֲמַרִּינוּ בִירוּשְׁלָמִי פְּלִילֵי שִׁבְתָּ וְיוֹמוֹ פִּי' בַּעֲהַמ"א ו"ל דְּמִיָּרֵי בְּקִיבֵל עָלָיו תַּעֲנִית סְתָם וְחִיָּשִׁינוּ שְׁמָא ת"צ קִיבֵל עָלָיו וְאֶסּוּר בְּאַכִּילָה בְּלִילָה וּקְצַת קֶשֶׁה לַפ"ז ה"ל לְמִיחְשָׁב לְהַש"ס גְּמֵי הָאֵי חֲלוּקָא דְבְּקִיבֵל עָלָיו ת"י אִינוּ מְזַפִּיר בְּעַרְבִית כְּלָל וּבְקִיבֵל עָלָיו ת"צ מְזַפִּיר אֲפִילוּ בְּעַרְבִית.

וּי"ל דְּבָהָא דְקַתְנֵי אֲלָא שְׁזָה מְתַפְלַל י"ח הַפֵּל בְּכָלֵל. וְהֵרִמְב"ן ו"ל הַשִּׁיג עָלָיו וְכַתְּבֵי דְאֲפִילוּ קִיבֵל עָלָיו ת"צ א"צ לְהוֹסִיף מִבַּע"י דְּלֹא נֶאֱסַר אֲלָא בַּה' עֵינְוִינָן אֲכָל לֹא בְּתוֹס' תַּעֲנִית וּמִדְּבָרֵי הַתוֹסְפָתָא לֹא מִשְׁמַע כֵּן קְצַת מְהָא דְתַנִּיא כָּל שְׂאוּכְלִין וְשׁוֹתִין מִבַּע"י אֶסּוּרִין בְּמִלְאכָה כו' וְכָל אֵלוּ שְׂאוּכְלִין מִשְׁתַּחֲשָׁף מוֹתְרִין בְּמִלְאכָה מִשְׁמַע דְּהָא בְּהָא תִּלְיָא אֲכָל אִינוּ מוֹכְרָח וְעוֹד דְּכּוֹנֵנַת הֵרִמְב"ן ו"ל דְּהָא דְחִיָּשִׁינוּ שְׁמָא תַּעֲנִית צִיבּוּר קִיבֵל עָלָיו לֹא חִיָּשִׁינוּ אֲלָא לַה' עֵינְוִינָן אֲכָל לֹא לְהוֹסִיף עַל הַתַּעֲנִית דְּזֶה וְדָאֵי לֹא הֵנִי בְּדַעְתּוֹ וּק"ל: שְׁם גְּמָרָא אֲלָא שְׁבָאֵלוּ מוֹתְרִים בַּעֲשִׂיַת מְלָאכָה כו' נִרְאֶה דְהַש"ס לֹא הִבִּיא כָּאֵן לְכּוֹלָה בְּרִיָּיתָא דְנוֹדָאֵי אִיכָּא בִּינְיָהוּ כָּל הַה' עֵינְוִינָם וְאוּלַי צ"ל תִּיבַת וְכו' וְהֵנָּה לְמֵאִי דְמַסִּיק הַש"ס לְקַמְן דְּבְּאֲמָצְעוֹת עוֹבְרוֹת וּמְנִיקוֹת מִתַּעֲנִין וְלֹא בְּרֵאשׁוֹנוֹת א"כ אֲמַאי לֹא קְאָמַר דְשִׁיר עוֹבְרוֹת וּמְנִיקוֹת וּצ"ל דְּבְּכָלֵל אֲכִילָה וְשִׁתְּנֵי מִבַּע"י וְשִׁאָר חוֹמְרוֹת דְחֻשְׁבִּיב גַּם הוּא דְעוֹבְרוֹת וּמְנִיקוֹת בְּכָלֵל דְּמַטְעַם זֶה אִין מִתַּעֲנוֹת בְּרֵאשׁוֹנוֹת מִשׁוּם דְּלֹא חֲמִירֵי כ"כ וְאֲפִתִּי יֵשׁ לְדַקְדָּק אֲמַאי לֹא תַנִּי לַה' בְּהָא דָּאִין בֵּין שְׁנֵי תַּעֲנִיּוֹת לְאַחֲרוֹנוֹת וּלְדְבָרֵי הֵרִי"ף ו"ל דְּבְּאַחֲרוֹנוֹת אִין מִתַּעֲנוֹת גִּיחָא דְהִכָּא חוּמְרָא קְחֻשְׁבִּיב מַה שְׁהֵאֲחֲרוֹנוֹת חֲמִירֵי מִן הַשְּׁנֵי תַּעֲנִיּוֹת וְלֹא לֹא קְחֻשְׁבִּיב אֲכָל לְדְבָרֵי הֵרִמְב"ם ו"ל דְּמִתַּעֲנוֹת בְּאַחֲרוֹנוֹת קֶשֶׁה אֲמַאי לֹא תַנִּי הָא דְעוֹבְרוֹת וּמְנִיקוֹת דְּמִתַּעֲנוֹת בְּאַחֲרוֹנוֹת וְאִין מִתַּעֲנוֹת בְּשְׁנֵי תַּעֲנִיּוֹת וּי"ל דְּאֲלִיבֵי' בְּרִיָּיתוֹת פְּלִיגֵי אֲהַדְדֵי וּכְמַש"כ הַה"מ וַא"כ בְּרִיָּיתָא דָּאִין בֵּין ס"ל כְּהֵאִי תַנָּא דָּאִין מִתַּעֲנוֹת לֹא בְּרֵאשׁוֹנוֹת וְלֹא בְּאַחֲרוֹנוֹת אֲלָא מִמִּתְנִיתִין דְּמָה אֵלוּ תִּתְרוֹת וְדָאֵי מִשְׁמַע דָּאִין מִתַּעֲנוֹת בְּאַחֲרוֹנוֹת וְסִינְעֵתָא לְפִירֵש"י ו"ל וְדַעַת הֵרִי"ף ו"ל וְדוּק אֲכָל יֵשׁ קְצַת סִינְעֵתָא בְּדְבָרֵי הֵרִמְב"ם ו"ל מְהָא דְאֲנָשִׁי מִשְׁמַר וְאֲנָשִׁי בֵּית אָב דְּאַחֲרוֹנוֹת חֲמִירֵי לַכ"ע וְלִשׁוֹן הַש"ג בְּזֶה לַכ"ע אִינוּ מְדוּקְדָּק: דָּף יד גְּמָרָא אִי מִשׁוּם תִּיבָה לֹא שִׁיּוּרָא הוּא דְקַתְנֵי בְּאִידָּהּ פִּירְקָא ק"ק דְּהָא רְמִינָן לְקַמְן עַל מִתְנֵי' מִבְּרִיָּיתָא אֲלֵמָא דְפְשִׁטָא דְמִתְנֵי' דְרִישׁ פִּירְקִין מִשְׁמַע דְּאֲפִילוּ בְּרֵאשׁוֹנוֹת אֲמַרִּי' כ"ד בְּרָכוֹת וּי"ל דְּעִיקָר הַקְּוָשִׁיא אֲמַאי שְׁיִירֵי' לֹא קָאִי אֲהָא דָּאִין מוֹצִיאִין הַתִּיבָה בְּשְׁנֵי תַּעֲנִיּוֹת אֲלָא אֲהָא דְבְּאַחֲרוֹנוֹת מוֹצִיאִין וְאֲמַאי לֹא תַנִּי וְאֲהָא מִשְׁנֵי דְהָא תַנִּי לַה' בְּאִידָּהּ פִּירְקִין וּק"ל: שְׁם גְּמָרָא מֵאִי הֵנִי עֲלָה קְצַת קֶשֶׁה אֲמַאי לֹא הִבִּיאוּ כָּאֵן בְּרִיָּיתָא שְׁמִבִּיא הַש"ס בְּפִרְקָא בְּמַה מְדִלִיקִין יָמִים שְׁאִין בְּהֵם קְרָבָן מוּסָף כְּגוֹן בַּה"ב שֶׁל תַּעֲנִיּוֹת וּמַעֲמָדוֹת כו' וְאוּמַר מַעֲיָן הַמְּאוֹרַע בְּשׁוּמַע תַּפְלָה הֵרִי מְבֹאָר דְּיַחֲדָא אִין קוֹבַע בְּרָכָה לְעַצְמוֹ וּצ"ע וּבְדִין הַקְּרִיאָה בְּתַעֲנִיּוֹת בְּשַׁחַר וּבְעָרֵב עֵינָן בְּר"ן ו"ל בְּפִירְקִין וּבִלַּח"מ פ"א מַה' תַּעֲנִית וּבְבִיאָוּרֵי הַגָּאוֹן ו"ל בְּאַרְיִכוֹת בְּזֶה וְאֲפִי' אִם גְּפָרֵשׁ כְּפִי

הגאון ז"ל דהא דאמרין במגילה מצפרא פנופאי היינו דמש"ה ראוי לקרות בברכות כו' עכ"פ בג' תעניות הקבועים דלא מצינו בהו פנופאי דהא לא אסירי במלאכה הי' ראוי לקרות בשחרית בפרשה הקבוע אבל באמת בדברים אלו הלך אחר מנהגן של ישראל ועיין בלח"מ שם מש"כ על ג' תעניות הראשונות ודו"ק: שם גמרא אין פותחין משבע תעניות שפיקו י"ח התרעות כו' מבריינתא זו משמע דאין אומרין שש ברכות הנוספות אלא בז' תעניות האחרונות מדקתני שפיקו י"ח התרעות משמע דבתעניות הראשונות ליכא התרעות והיינו משום דאין מוסיפין בהן וקצת קשה אמאי לא הביאו לעיל ראי' מהאי ברייתא דליכא כ"ד בראשונות ובשניות ומה שיקשה הא איכא כ"א התרעות שהיו מתחילין לתקוע בגואל ישראל כדתנו לקמן עיין בלח"מ שעמד ע"ז: שם גמרא אלא בשופרות כ"ע לא פליגי עיין פירש"י ז"ל ומשמע מלשונו דלא הוי גריס בגמרא מ"ד בשופרות אבל בעננו לא ומ"ד בעננו כש"כ בשופרות דלהאי לישנא משמע דפליגי גם בהתרעה דמתני' למר בשופרות לחוד ולמר גם בעננו אלא דלפ"ז לא הוי קשיא כ"כ מהא דושאר כל מיני פורעניות כו' לא הוי מתריעין כיון דמ"ד בעננו מודה נמי בשופרו' א"כ בא למעוטי שופרו' ולקמן יבואר עוד מזה: שם גמרא בשני דר' יהודא נשיאה הוי צערא גזר תליסר תעניתא כו' מכאן משמע דבשאר צרות נמי נהיגי בתעניות אחרונות כל החומרות שנהוגין בתעניות של גשמים דמסתמא פסדר הי"ג של גשמים ה"נ הוי סדרן של אלו י"ג אבל דעת הרמב"ם ז"ל דבתעניות של צרות אין בהן חומר ה' עינינו ולא תוספות מבע"י נראה דזה תלוי בפלוגתא דהני תנאי דלמ"ד אין מטריחין על הציבור אין גזרין יותר מי"ג תעניות עכ"צ שלא תבא א"כ גזרין להו על סדר של גשמים אבל למ"ד דמתענין והולכין עד שיענו מה"ש א"כ אין שיעור לדבר ולהכי לא מחמירין בהו פלל וכל התעניות שוות ועי' בר"ן ז"ל מש"כ בזה ובפרק ב' יבואר עוד א"ה: ע"ב תוס' בד"ה ר' יהודא נשיאה כו' אין לשונם ז"ל מדוקדק ויש בהן אינה חסרון: שם תוס' בד"ה שיצאתה זמנה של רביעה דזמן רביעה דיורה במרחשון עכ"ל גם בזה אינו מדוקדק דהא אפילו לר' יוסי דאמר זמנה של יורה בכסליו פכר עבר זמנה וק"ל: שם גמרא שלחו לי בניינה לרבי כגון אנו כו' שלח להו פיהידיים דמיתו ובשומע תפלה מיתבי אמר ר"י אימתי בזמן שהשנים כתיקנו וישאל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הפל לפי השנים והפל לפי המקום והפל לפי הזמן אלמא דכל מקום נידון לפי צרכו ודינו כרבים ומשני מתניתא רמית עלי' דרבי רבי תנא הוא ופלגי ופירש"י ז"ל דר' יהודא קאי אסדר תעניות.

ולפירושו פריף הכי פי היכא דקאמר ר' יהודא דבשאר מקומות גזרין כל הסדר תעניות לפי זמנו ומתפללין תפלת תענית ברכה בפ"ע ה"נ לענין שאלה הוי כרבים ושואלין בברכת השנים אבל קשה לפ"ז דהא ע"כ לאו לגמרי משנה שאר מקומות בזמן לא"י דהא אמרין לעיל אין תענית צבור בבבל לענין חומר התענית וכיון דלאו לגמרי מדמי לה א"כ דילמא לתפלת תענית נמי לא דמיא ואמרה בשומע תפלה.

וי"ל דא"כ מאי קמ"ל ר' יהודא אטו הא איצטריף לאשמעינו שיתענו בזמן הא מילתא דפשיטא דכ"א לפי מקומו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ה המשניות אלא ע"כ קמ"ל דחשיבי כרבים לענין תפלת תענית לקבוע ברכה בפ"ע אלא דחומר' התעניות לא נהיגי בהו מהטעם שכתבו הראשונים ז"ל ונתוס' כתבו בד"ה שלח להו כו' פירוש ובשומע תפלה תאמרו עננו משמע מלשונם דהם שאלו אותו על שניהם על שאלה ועל תפלת תענית

ושלח להם דכחידים דמיתו לשניהם וברושלמי הביא הא דאימתי בזמן שהשנים כו' לענן שאלה בריש מכילתין ולא ניחא לי לרש"י ז"ל לפרש לענן שאלה משום דהביא הש"ס האי עובדא דמייירי בדיני תענית ואי מייירי הכל לענן שאלה אמאי לא הביאו אותה בריש מכילתין גבי שאלה.

והיא נראה דלר' יהודא דס"ל דכ"א לפי מקומו לא היו שואלין אלא בזמן כל ארץ לפי מקומה ושעתה ואנן דנהגינו אפילו בארצות אלו אשר זמן גשם שלהם הוא בימות החמה ואפ"ה שואלין אנחנו בימות הגשמים פארץ ישראל היינו משום דקיי"ל פרבי דכחידים דמינו ועיקר השאלה הוא על קוטב ארצינו הק'.

ובאמת צריך לדקדק בטעמו של דבר מפני מה יחשבו אנשי שאר מקומות פחידים והנה הרא"ש ז"ל דעתו לחלק בין ארץ שלימה לאיזה מקום מיוחד וארץ שלימה הצריכה למטר בימות החמה שואלין באמת בימות החמה בברכת השנים וע"ז תיקשי מאי פריך הש"ס מהא דאמר ר"י אימתי כו' דילמא ר"י מייירי בארץ שלימה.

והרב המגיד ז"ל גמי לא ניחא לי בחילוק של הרא"ש ז"ל אלא אפי' ארץ שלימה פחידים דמי ונראה הטעם דעיקר שאלת מטר הנוקבעה על ארץ ישראל לחוד משום דעיני ה' כו' ועיקר ברכת המטר בתוכה היא כמש"כ הנותן מטר ע"פ ארץ ע"כ כל הארצות הם פחידים לענן שאלה ולפ"ז לא הוי פחידים אלא לענן שאלה אבל לענן תפלת תענית הן לצורך גשמים הן על כל צרה של"ת שפיר פרבים דמו וקובעין ברכה בפ"ע וכ"כ הרא"ש ז"ל פאן בפסקיו לחלק בין שאלה לתפלת תענית מטעם אחר ויש ראי' לזה מהא דאימתא בירושלמי בעובדא דאנשי גיננה דשואלין בשש ברכות הנוספות אלמא דאפילו שש ברכות דליכא בראשונות דא"י אומרין אותן בח"ל כש"כ תפלת תענית דקובעין ברכה לעצמה.

ובאמת יפלא בעיני על מה שתמהו הראשונים ז"ל על קביעת תענית בברכ' בפ"ע בזה"ז בעת צום השם ירחם וכמו שהביא הרא"ש ז"ל בשמם הא מוכח מד' הירושלמי דלענן תפלת תענית פרבים דמו וכן הוכיח הר"ן ז"ל דמתפללין תפלת נעילה בח"ל ביום תעניתם ואמאי לא יקבעו ברכה לעצמה ואפילו תאמר דהם לא תמהו אלא על עיר אחת ולא על ארץ שלימה וכחילוק הרא"ש ז"ל גם זה יפלא דהא תנינו לקמן כמה פעמים אותה העיר מתענה ומתרעת וכל היכא דתנו מתריעין מתפללין כ"ד ברכות ות"צ הוא לענן תפלת תענית.

וכן לענן קריאת ויחל ודאי פרבים דמינו ומתוה דברי הרמב"ם ז"ל ג"כ נראה פמו שכתבתי דבהל' תענית כתב פכל האי לישנא דאמר ר' יהודא אימתי כו' ובפ"ב מה' תפלה כתב דאיי' הים שואלין בשומע תפלה ולכאורה הם תרתי דסתרי אהדדי ועיין לח"מ בה' תענית אבל לפי הג"ל ניחא דוודאי לענן סדר תעניות כ"א הולך אחר מקומו ושעתו וכרבים דמו לענן תפלת תענית וקריאת ויחל ולא הוי פחידים אלא לענן שאלה וזה שכ' בפ"ב מה' תפלה ולפ"ז צ"ע דהוי פשיטא להו להש"ס דהא דר' יהודא מייירי לענן שאלה דאל"ה לא הוי צריך הש"ס למימר דרבי תנא הוא ופליג אלא הו"ל למימר דר"י איירי לענן סדר תעניות.

והנה מלשון הרמב"ם ז"ל בפ"י המשנה בפירקין משמע דאיתן ארצות שצריכין להם גשמים בימות החמה אותו הזמן להם כמו זיין מרחשון ומתחילין לשאול אז וא"כ יש לדון על ארצות שלנו בתרתי קדא אמאי אין אנחנו שואלין בימות החמה בש"ת פיון שהיא זמן הגשמים בארץ הזאת.

ועוד אמאי אם לא שאל בברכת השנים בימות הגשמים מחזירין אותו פיון דלדין לא זמן גשמים הוא ועיין בב"י סי' קי"ג מש"כ בזה בשם מהר"י אבוהב ז"ל ובש"ע שם ובמ"א ז"ל מש"כ בזה: רש"י בד"ה לפי המקומות כו' לא גרסינו לפי הזמן נראה דצ"ל לישנא אחרת גרסינו כו' ועיין מהרש"א ז"ל: רש"י בד"ה פותח פדרכו ואפילו בשני עכ"ל ולא ניחא לי לפרש דקאי אשני פתחים דאין צריך לנעול אחת.

אבל הרמב"ם ז"ל פירשה אהמישי דאם הי' לו אצטבא פותח שניהם אבל בשני לא שרינו אלא מטין ובירושלמי משמע דהא דאם הי' לו שני פתחים קאי גמי אשני ע"ש: שם גמרא ובבב"ב של שמחה כו' עיין ברא"ש ששהביא ד' הירושלמי ושם אמור הדד"ת בבב"ב של שמחה אבל אם פתלו גוהה מותר לבנותה.

ולכאורה הדיוקין סותרין אהדדי דמרישא משמע דדווקא בבב"ב של שמחה אסור אבל בבב"ב סתם מותר אפילו לבנות מחדש ובתר הכי קאמר אבל אם פתלו גוהה כו' משמע דלא שרי לתקן אבל לא לבנות מחדש ולהכי פי' הרא"ש ז"ל דכותרלו גוהה אפילו בבית חתנות מותר ומד' הר"ן ז"ל נראה דמפרש כפשוטו עיין בדבריו ז"ל ובירושלמי פליג שמואל ואמר דלא שרי אלא פותלא דגני בי' פי' שישן בו ולא קי"ל כנותיה משום דבש"ס דילן גמי לא אסרו אלא בבב"ב של שמחה ולא הבנתי תמיהת בעל קרבן עדה בזה ע"ש ואין פירושו מוכרח ואפשר עוד לומר כשיטת הירושלמי דכל בבב"ב חדש נקרא בבב"ב של שמחה ולא שרינו אלא לתקן פתלו.

והא דתנו במתניתין וממעטין באירוסין ובגישואין כתבו התוס' במגילה דאסור ליארס לגמרי נחמיר מט"ב דמותר לארוס בו וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שלא התיר אלא למי שאין לו בנים ועיין בלח"מ בפ"ג מה"ת מה שהקשה עפ"ז על הה"מ.

ולא הבנתי דהא בתעניות אחרונות מותר הפל ולא אמרו למעט אלא אם עברו כל התעניות ולא נענו עכ"פ לא מצאתי הכרח לזה דאסור ליארס דהא גבי שבוע שחל ט"ב בתוכה תני בפ' החולץ ג"כ פי' האי לישנא דמעטין במו"מ ובבב"ב ונטיעה ואירוסין ונשואין ומפרשינו התם דסעודת אירוסין קאמר אבל לארס מותר משום דליכא שמחה א"כ דילמא ה"נ מפרשינו הקא דסעודת אירוסין אסור אבל לארס מותר וי"ל דהא מסיק רב אשי שם בפ"ק החולץ לחלק בין אבילות חדשה לאבילות ישנה.

ועיין בתוס' שם וה"נ הוי באבילות חדשה ואסור לארס פלל עכ"ז דהדבר צ"ע אם התירו ליארס בט"ב עצמו מטעם שפא יקדימו אחר ברחמים כדאיתא בירושלמי במכילתין אטו הימים האלו חמורים הם מט"ב עצמו ולענן משא ומתן עיין בתוס' מגילה ובתוס' פ' החולץ ודו"ק היטב: דף טו גמרא מתקיף לה ר"ז אי הוי פתיב ושרים ישתחוו כדקאמרת כו' נראה דצ"ל הכי אי פתיב ושרים ישתחוו כדקאמרת דאי הוי פתיב ושרים ישתחוו גמי מצינו למימר דהא ויהא עביד פי' היכי דאמרינו לעיל גבי יהושע וכלב ופושט

מאמרים אלו עניין במהרש"א ו"ל בח"א: שם גמרא צדיקים לאורה כו' יש לדקדק הא כתיב בסיפא דקרא שמוחו צדיקים בד' ולדברי רש"י ו"ל דישירים עדיפי מצדיקים יש לנישב פירושא דקרא הכי אור זרוע לצדיק כו' כי הצדיק ע"י זריעת מעשיו טובים מצמיח לו אורה וישירים הגדולים מצדיקים יצמיחו להם מפרי מעשיהם שמוחה ואמר הפתוב גם שאין לצדיקים שמוחה מצד עצמן עכ"ז שמוחו בד' כי בחסדו וטובו הגדול פולם ישמוחו ועזה"ד נאמר במ"א שמוחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב כי צדיקים ישמוחו בו וישירים ירנו.

וענין מהרש"א ו"ל שהביא ראי' מנוסח של נשמת דצדיקים עדיפי. ויפלא אמאי לא הביאו מנוסח תפלת ר"ה איפכא ובכן צדיקים יראו וישמוחו וישירים יעלזו ונחסידים ברנה יגילו כו' ולפי הנוסחא מאי צדיקים יראו וישמוחו משמע נמי פשיטת רש"י ו"ל כי לע"ל כ"א יעלה מעלה ויזכו צדיקים לשמוחה וזש"כ וצדיקים ישמוחו ויעלצו כו' וישישו בשמוחה כי יהי' להם לששון שזכו למדריגת השמוחה: הדרן עלה פרק מאימתי ובעז"ה נתחיל לפרש פרק סדר תעניות רש"י בד"ה אפר מקלה כו' ואפר מקלה גנאי יותר מעפר סתם הא דאיצטריך להכי היינו משום דפליגי אמוראי לקמן למה נותנין אפר וח"א לומר הרי אנו חשובין לפניך פאפר ולדידי' תיקשי למה תנו במתני' אפר מקלה לזה כתב רש"י ו"ל דבאפר מקלה יש גנאי יותר וגם הוא מודה דלכתחילה נותנין אפר מקלה אלא דאם אין אפר מקלה נותנין עפר סתם אבל למ"ד פדי להזכיר עקידת יצחק בעינו דווקא אפר מקלה וענין בלח"מ מש"כ בזה וכן משמע מקרא דאברהם דאפר מגינה יותר מדאמר ואנכי עפר ואפר.

ונראה דעפר אמר על שפלת גופו כי הוא עפר מן האדמה ואפר הוא על שפלות הנפש כי בערה אש העליונה היא נחשבת לאפר וכן אמרו ו"ל אדם אפר דם מרה בשר בושא סרוחה רמה וידוע כי שם אדם על צורת הנפש ובשר הוא שם הגוף ומפני זה זכה אברהם בשכר שני אלו לשני מצות עפר סוטה ואפר חטאת אפר חטאת לטהר טומאות הנפש כמש"נ לנפש לא יטמא כו' ועפר סוטה לטהר טומאות הגוף כמו שאז"ל אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים ובירושלמי אמרו הטעם פדי להזכיר זכותו של אברהם אבינו ע"ה וע"פ מש"כ בכוננת רש"י ניחא נמי הא דיקשה מאי פליגי אמוראי לקמן בזה הא כבר איפליגי תנאי בזה בכריתא בגמרא ת"ק ור"נ אבל למש"כ ניחא דאמוראי תרנונייהו ס"ל פמתני' דבעינו לכתחילה אפר מקלה ודו"ק: ע"ב תוס' בד"ה נותנין אפר כו' ואותו אפר הוי מעצם אדם וכן כתבו לקמן בד"ה אפר מקלה ובדברי הרמב"ם ו"ל לא מצאתי מבואר פן וגם קשה קצת לשרוף עצמות אדם בשביל זה ואי בעינו אפר מעצמות יותר טוב לשרוף מעצמות איל זכר לאילו של יצחק ולא מצאתי פעת בשום פוסק חבר לדברי התוס' ו"ל בזה וצ"ע: שם מתני' על הראשונה הוא אומר מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה כו' ונראה לפרש הא דמתחילין להוסיף בגואל ישראל פדי שיהיו זו ברכות בתוס' וכן בטעם מספר הז' תעניות האחרונות וגם כל הסדר אשר עושים בזה והוא ע"פ מה שמבואר אצלנו במ"א על ענין שבע שנים השבע וז' שני הרעב שני בתורה בחלומו של פרעה כי זאת ידוע כי התנהגות העולם הוא ע"פ קבלת שבעת ימי בראשית ממקור העליון והכל תלוי בהכשר מעשי האדם כי אם הוא מוטב במעשיו אזי ההשפעה מתרבה

בָּרַב טוֹב בָּהֶן וְהֵמָּה מִשְׁפִּיעִין לַעוֹה"ז וְאִם ח"ו לְהִיפֹךְ אִזּוּ מִסְתַּלַּק ח"ו הַשְּׁפַע הַטּוֹב וּמוֹשְׁלִים בְּעוֹלָם ז' שְׁנֵי הָרַעֲב חֲלִילָה פִּי זַלַּע"ז עֲשֵׂה כו' פִּידוּעַ.

וְעַל הַפְּנוּנָה הַזֹּאת אָמְרוּ ז"ל בְּמַכִּילֵתִין ז' עֲבִירוֹת שְׁגוּרָמִין עֲצִירַת גְּשָׁמִים. א) אִם נִתְחַיְיבוּ פְּלִיגָה חֲלִילָה.

ב) בְּיִטוּל תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת. ג) מְסַפְּרֵי לַה"ר ד) בְּשִׁבִיל עֲזֵי פָּנִים.

ה) בְּשִׁבִיל בְּיִטוּל תּוֹרָה. ו) בְּשִׁבִיל עֲוֹן גָּזַל ז) בְּשִׁבִיל פּוֹסְקֵי צְדָקָה וְאִין נוֹתְנִין.

ע"כ פֶּאֶשֶׁר עֲבָרוּ הֶרְאֵשׁוֹנוֹת וְלֹא נִעְנּוּ גּוֹזְרִין ז' תַּעֲנִיּוֹת כְּנֶגֶד ז' יָמֵי בְּרֵאשִׁית. וְעִיקַר הַפְּנוּנָה הַיָּא הַתְּשׁוּבָה שְׁלִימָה שַׁע"י יֵשׁוּב הַמְּקוֹר הָעֲלִיּוֹן לְהַשְׁפִּיעַ טוֹבָה וּבְרָכָה לְז' יָמֵי הַבְּנִין וְלִזְהָרָה רְמָזוֹ ז"נ מִי שְׁעָנָה בְּכָל בְּרָכָה כִּי בַח"י מִי הוּא הַמְּקוֹר פִּידוּעַ וּמוֹסִיפִין בָּהֶן ז' בְּרָכוֹת וַע"י הַבְּרָכוֹת יִפְתָּחוּ צִיּוֹנִי הַשְּׁפָעָה לְכָל בְּרָכָה כְּמִדְתָּהּ וּתְחִילַת הַתּוֹסֵ' הוּא בְּגוֹאֵל יִשְׂרָאֵל נֶגֶד מִדַּת חֶסֶדוֹ ית' אֲשֶׁר הִיא הַגּוֹאֵלֶת אוֹתָנוּ מִכָּל צָרָה כַּמֶּש"נ אִם יִגְאָלֶךָ טוֹב כו'.

וְאִם נִתְחַיְיבוּ ח"ו פְּלִיגָה הַמְּדָה הַזֹּאת עוֹמְדַת לָנוּ לַעַד כַּמֶּש"נ וְחֶסְדֵי מֵאֲתָךְ לֹא יִמוּשׁ. וּמִסִּימִין בְּבְרָכָה זוֹ מִי שְׁעָנָה לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמּוֹרֵי' כִּי שָׁם הִבְטִיחַ לוֹ ה' לְהַרְבּוֹת זַרְעוֹ לַעַד הוּא יַעֲנֶה גַם הַיּוֹם וְיוֹסִיף חֶסֶדוֹ הַגָּדוֹל עִמָּנוּ.

הַבְּרָכָה הַשְּׁנִי' אוֹמְרִין זְכָרוֹנוֹת הִיא בָּאָה לַעֲוֹרֵר מִדַּת רַחֲמֵי ית' כַּמֶּש"נ הֵבֵן יִקִּיר לִי כו' כִּי מִדֵּי דְבָרֵי כו' זְכוּר אֲזַכְּרֶנּוּ כו' רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ. וַע"י הַתְּשׁוּבָה מִבְּיִטוּל תּוֹרָה אֲשֶׁר הָעוֹן הַזֶּה גּוֹרֵם הַשְּׁכָחָה לְמַעֲלָה כְּכִיכּוֹל כַּמֶּש"נ וְתִשְׁפַּח תּוֹרַת כו' אֲשַׁפַּח בְּנִיךָ כו' וְכֹאֲשֶׁר יֵשׁוּבוּ אֵלָיו ית' יִתְעוֹרְרוּ רַחֲמֵי וְיִזְכְּרוּנוּ לְטוֹבָה וְלִהְיֵי מְסִימִינִין מִי שְׁעָנָה אֶת אַבּוֹתֵינוּ עַל יָם סוּף הוּא יַעֲנֶנּוּ.

וּבִירוּשָׁלַיִם אֵיתָא מִי שְׁעָנָה לְמִשְׁהָ וְלְאַבּוֹתֵינוּ כִּי מִדַּת הַזְּכִירָה וְהַרְחַמְנוֹת הוּא בַח"י מִשְׁהָ וְהוּא הַמַּעֲלָה אוֹתָנוּ מִיָּם וְגַם עֲתָה יִזְכְּרוּנוּ לְטוֹבָה. הַבְּרָכָה הַג' בְּרַפְתְּ שׁוֹפְרוֹת כְּדֵי לְמַרְק מִדַּת דִּינוֹ הַגָּדוֹל אִם נִתְגַּבְּרָה ח"ו בְּעוֹן גָּזַל וְאִם אִין דִּין לְמַטָּה כו' וַע"י הַתְּשׁוּבָה בְּזֶה יִתְהַפֵּף מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הַרַחֲמִים.

וּמִי שְׁעָנָה לִיהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָל כִּי לָמָּה נִקְרָא שְׁמָה גִלְגָל ע"ש הַיּוֹם גְּלוּתֵי חֶרְפַּת מְצָרִים מֵהַ שְׁאֲמָרוּ רֹאוּ כִּי רָעָה נֶגֶד פְּנִיכֶם כּוֹכַב שֶׁל דָּם הוּא סִימָן לְחֶרֶב הַדִּין הַקָּשָׁה לְרָעָה חֲלִילָה וּבִימֵי יְהוֹשֻׁעַ נִהַפֵּף לְטוֹבָה לְדָם הַמִּילָה וְרָאָה יְהוֹשֻׁעַ שָׁם מִלֶּאֱךָ ה' וְחֶרֶב שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וְשָׂאֵל אוֹתוֹ הֲלָנוּ אִם לְצָרֵינוּ וְהַשִּׁיב לוֹ כִּי בָּא לְעֲזָרְתוֹ וְנִהַפֵּף חֶרְבוֹ הַקָּשָׁה נֶגֶד שׁוֹנְאֵינוּ וּמִי שְׁעָנָה לִיהוֹשֻׁעַ הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם כו'.

הַבְּרָכָה הַרְבִּיעִית נֶגֶד מִדַּת נְצַחוֹנוֹ שֶׁל הַקַּב"ה אֲשֶׁר הַפָּגָם מֵגִיעַ אֵלָי בְּעוֹן מְסַפְּרֵי לַה"ר כִּי בְּמִדָּה הַזֹּאת נֶאֱמַר וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר ע"כ אוֹמְרִים אֵל ה' בְּצַרְתָּהּ לִי כו' הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת שְׁקָר מִלְּשׁוֹן רְמִיָּה לְמַעַן יֵשׁוּבוּ מִחֶטָּא הַגָּדוֹל הַזֶּה וּמִי שְׁעָנָה לְשִׁמוּאֵל כִּי נִתְגַּבֵּר אִזּוּ נְצַחוֹנוֹ הַקְּדוֹשׁ לְטוֹבָה פִּידוּעַ הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם כו' בְּרוּךְ שׁוֹמַע צְעָקָה כִּי כָּל זְמַן שְׁשֻׁמָּע בֵּין יִשְׂרָאֵל קוּלוֹ שֶׁל לַה"ר ח"ו לֹא יִשְׁמַע קוֹל צְעָקָתְכֶם כַּמֶּש"נ נִתְנָה עָלֵי בְּקוּלָהּ כו' וְאִם יֵשׁוּבוּ אִזּוּ יִשְׁמַע צְעָקָתְכֶם.

הברכה החמישית אומרים אשא עיני אל הקרים מאין יבא עזרי כו' אל יתן למוט רגלך. והנה אליהו זכור לטוב אמר לישראל עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים פי עיקר התגברות הסט"א הוא בבחי' ירפין כמשאז"ל הגי ברכי דשלהי מינייהו וביותר בירך שומאל.

ובכל עת שאין האמונה והבטחון בשלימות על ה' לבד נקרא בחי' פסח פי פעם עיקר המעמד הוא על בטחונו ית' ופעם יפול מצד הסט"א עניפות במעמד הזה ובוטחים על חילם וזרועם וכמשאז"ל הגי ברכי דשלהי והוא מבחי' נתקע כף ירך יעקב כידוע ואלהיו ז"ל העמיד כל ישראל על רגליהם ועל ה' לבד ישענו וכמשאז"ל בדורות אלו האחרונים פי יסיר ה' מאתנו כל הבטחונות הפונבות ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים להתפלל לפניו ית' ולהודות לו בכל עת ובכל שעה.

והנה החטא של עזות פנים בא מצד זה אם אין יראת ה' על פניו ואינו בוש מלפניו ית' ואלו ה' לו לב לדעת פי אין לאדם שום פח מעצמו אפילו תנועה קטנה שהוא מהלך ברגליו ודאי יבוש ויכלם ממורא שמים וכמש"נ אם לא שויתי ידוממתי כגמול עלי אמו ע"כ אומרים מאין יבא עזרי עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ כו' פי עיקר התשובה בזה הוא לבטל כל מחסה כזב ובטחון שוא ומעם ה' לבד יהי עזרתנו ולו לבד נתפלל ונודה.

ומי שענה לאלהיו הוא יענה אתכם ברוך שומע תפלה. הברכה הששית מתחילין ממעמקים קראתיה פי בעון פוסקי צדקה ואינן נותנין גורמים ח"ו להסגר אוצר הטוב אשר הוא יסוד העולם ונופלין ח"ו בנזקבא דתה"ר ומה שארע ליונה הוא מעין זה הי' פי בשביל שפכש גביאותו נדר לעמקי מצולה ומבטן שאול שמע ה' קולו ומי שענה ליונה הוא יענה אתכם.

הברכה השביעית אומרים תפלה לעני. בחי' עני ידוע פי היא סיהרא דלית לה מגרמא פלום ועיקר תיקונה הוא ע"י הפרשת תרומה ומעשרות כמבואר בזה"ק תרום ה' והיא בחי' מעשר ומסיימין בה מי שענה לדוד ולשלמה בנו בירושלים פי הם עיקר בונייה הוא יענה אתכם ותתרום למעלה ברוך מרחם על הארץ.

פי היא בחי' ארץ. ולעומת זה עושין ז' מיני התשובה נתינת אפר בראש כל אחד ונתינת אפר ע"ג התובה ויוצאין לרחובה של עיר ומוציאין התובה לרחובה של עיר ומתפסין בשקין ויוצאין לבהמ"ק ותוקעין בקרנות כדאייתא בירושלמי וכנגד זה חשיב ז' מעלות בש"ץ.

א) מטופל ואין לו. ב) וביתו ריקן.

ג) ופרקו נאה. ד) ושפל ברוך.

ה) ומרוצה לעם. ו) ויש לו יגיעה בשדה.

ז) ויש לו נעימה וקול ערב: שם גמרא אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים ע' רש"י ז"ל ועיין מהרש"א ז"ל מש"כ בזה ובדברי הר"ן ז"ל ול"נ דמשום חשיבותיהו עושין להם ביוש יותר גדול וכמבואר בירושלמי כדי לפרסמן ויתעוררו העם יותר לתשובה וק"ל: דף טז רש"י בד"ה למה מתפסין בשקין כו' ובעי לה מיבעי' שקין למה

וביה"ק למה ושופרות למה עכ"ל לאו בחד דנכתא בעי לה הש"ס לכולהו דבש"ס דילן לא איבעי לן שופרות למה ובירושלמי לא איבעי לן שקין למה אלא דבתרנוניהו תלמודין בעי לה לכולהו וק"ל: שם גמרא אמר ר"י בן פזי לומר עמו אנכי בצרה ר"ל אמר בכל צרתם לו צר לגירסת הרי"ף ו"ל וכ"כ הרמב"ם ו"ל דנותנין אפר מקלה על התיבה ועל ספר תורה א"ש הני קראי דקרא דעמו אנכי בצרה נאמר על נתינת אפר על התיבה כי בחי' התיבה ידוע ובכל צרתם לו צר יאמר על נתינת אפר על הספר תורה וכן היא לעולם כי מדת אנכי עמו בצרה תמיד כמשאז"ל כ"מ שגלו שכינה גלתה עמהם והבן: שם גמרא מאי הוה המוריה עיין פירש"י ומהרש"א ו"ל בח"א והנכון בזה הוא גירסת הילקוט מאי הוה המור וקרא דהוה המור שפיר יוכל להדרש על סיני וק"ל: שם גמרא נשא לבבנו אל כפנים כו' עיין פירש"י ו"ל ובירושלמי קאמר הכי נשא לבנו אל כף ידינו היינו לראות שלא יהי' השרץ בכפינו אח"כ אל אל בשמים ונדגמת המשל וע' מהרש"א בח"א: ע"ב גמרא וכף הנהיג ר"ח בצירפורי כו' עיין בר"ן ו"ל שכ' בזה ג' פירושין פירש"י ו"ל מבואר שהנהיגו שלא לענות אמן ומדברי הרמב"ם ו"ל נראה דהחילוק בין מקדש לגבולין הוה נמי בתקיעות דגבולין אין תוקעין על סדר הברכות וכפשוטו דמתני' ועל זה יקשה מברייתא דקתני בהדיא דאין תוקעין בגבולין ע"כ פ"י הוא ו"ל דהחילוק הוא במי שענה אחר הברכה ע"ש בדבריו ו"ל ול"נ קצת סיוע לדברי הרמב"ם ו"ל מהא דאמרין בש"ס דילן ואית דאמרי פדתניא כו' ומאי איפא בין האי לישנא ללישנא קמא אלא ודאי הני תרי ברייתות בהא פליגי אי תוקעין בגבולין ומביא הש"ס תחילה ברייתא דתוקעין בגבולין פדתניא בגואל ישראל מאריה כו' ואית דאמרי דהנהגת גבולין היא פדתניא באידך ברייתא דלא הנפירו תקיעה בגבולין פלל: והשתא אתיא מתני' כפשוטא וכאידך ברייתא ולא תיקשי נמי גושניית הלח"מ על דברי הרמב"ם ו"ל.

ועפ"ז יש ליישב דברי הרמב"ם ו"ל שכתב בפ"א דבתעניות בגבולין ליפא אלא חצוצרות והקשו עליו מברייתא דלעיל פ"ק וסי' לדבר יריחו וקתני התם שופרות ותי' הראב"ד ו"ל דאחר התפלה היו תוקעין בשופר ועל סדר הברכות תוקעין בחצוצרות ולא ניחא לי' להה"מ ו"ל ד' הרמב"ם ו"ל בזה דאמאי לא הנפירו שופר בגבולין פלל ותי' דשופר ל"ד ע"ש ולפי הנ"ל ניחא דברייתא דפ"ק אתיא בברייתא קמא דס"ל דתוקעין בגבולין והיו תוקעין בשופרות כתי' הראב"ד ו"ל.

ולא פטעמי' אלא איפכא דע"ס הברכות תוקעין בשופר וכדמשמע בש"ס התם מהא דסי' לדבר יריחו. אבל הרמב"ם ו"ל כתב דאין תוקעין בגבולין ע"ס הברכות מש"ה לא הנפירו שופר פלל בגבולין.

וקצת ראי' לדברי הרמב"ם ו"ל מדברי הירושלמי שאמרו שם למה תוקעין בקרנות לומר הרי אנו גועין לפניך כבהמה אלמא דאין זה אלא מנהגא כמו לצאת לביה"ק ולהתכפות בשקין ולא משום חיובא דוהרעותם על הצר כו' והא דלא הביאו בפסקיו האי מנהגא היינו משום דלא הוזכר בש"ס דילן אלא דבירושלמי בר"ה משמע דלא היו חצוצרות פלל בגבולין הביאו הר"ן ו"ל בהלכות בר"ה שם וא"כ ע"כ חיובא בשופר הוא וי"ל דבגבולין ליפא חיובא פלל אלא הפל מנהגא והר"ן ו"ל מיישב שם בר"ה שיטת הש"ס דילן עם שיטת הירושלמי ומפרש הא דאמרין במקום שיש חצוצרות אין שופר היינו

בשעת מלחמה והרשפ"א ו"ל ג"כ מיישכן ומפרש הא דתניא במקום שיש שופר אין חצוצרות ובמקום שיש חצוצרות אין שופר קאי הכל אתעניות דשניהם יחד ליפא בגבולין אלא או זה או זה ובאמת מש"כ הרמב"ם ו"ל אסמכתא על פעניות לתקוע בחצוצרות מקרא דוהרעותם בחצוצרות יש לדקדק קצת דהא מצינו ביריחו שנגצטו לתקוע בשופר והנה למה שנתבאר בדברי הרמב"ם ו"ל דהא דאמרו חכמים לא היו נוהגין פן קאי אתקיעות ובגבולין אין תוקעין כלל צ"ל דהא דסבר ר"פ בר שמואל למעבד עובדא במתני' דר"ה דבעי בתענית שופר וחצוצרות היינו אחר התפלה דע"ס הברכות הא אמרו חכמים פאן דאין תוקעין כלל והא דתניא התם וכך הנהיג ר' חלפתא בצפורי ורחב"ת בסיכני היא הך עובדא דתנו הקא והנהיגו הם בגבולין פהנהגת מקדש בכל דיניו ונראה דגם פאן רמזו לתקיעת חצוצרות במה שאומרים תקעו הפהנים תקעו ותקיעות חצוצרות לכהנים ניתנה פדכתיב קרא ובני אהרן יתקעו ונהרי הרמב"ם ו"ל דתקיעות תעניות עכ"צ של"ת מ"ע דאורייתא היא מקרא דוהרעותם בחצוצרות א"כ בזה נמי בעינו פהנים ועפ"ז יש ליישב מה שדקדק התוי"ט על הטור ו"ל שלא כ' לומר תקעו בני אהרן משום דלתקיעת שופר א"צ בני אהרן ונוקא אלא דלא מצאתי הדבר מבואר בדברי הרמב"ם ו"ל דבעינו פהנים בתקיעות אלו ורש"י ו"ל בהנמש פתב ובני אהרן יתקעו למקראות ולמסעות.

ועוד דבברייתא קמיינתא תניא נמי בגבולין תקעו הפהנים כו' ועיין בירושלמי פרק בתרא דהוריות פלוגתא דתנאי בזה משמע דלשאר דברים לא בעינו פהנים אבל מפשטי' דקרא משמע דחצוצרות בכל מקום פהנים ונוקא וצריף לעיין בזה.

וראיתי בתוס' יו"ט ו"ל שתמה על הר"ן ו"ל דלא ניחא בפירש"י דמה שנהגיגו ר"ח ור"ח פן תרדיון היינו שלא ענו אחריהם אמן והקשה הוא ו"ל הא במתני' תנו בהדיא ולא ענו אחריהם אמן והוא פלאי הלא מבואר בר"ן ו"ל דגירסות חלוקות הם וכן היא בגירסת הירושלמי וענו אחריהם אמן.

ומאי דאיתא בש"ס באמצע ברייתא אחריתי תנו רבנן על הראשונות נראה דלא גרסינן תנו רבנן אלא פולה חדא ברייתא על כל ברכה תן לו תהלה על הראשונות כו': רש"י בד"ה נאית דאמרי כו' וכן הנהיג מנהג זה אמקדש קאי עכ"ל.

ולא ידעתי לפרש דבריו ו"ל כפשטן דהיאך אפשר לומר דאמקדש קאי ואולי גירסא אחרת היתה לפניו ו"ל: שם גמרא ר' יהודא אומר לא הי' צריף לומר זכרונות כו' עיין בר"ן ו"ל שכ' דבשעת מלחמה לאו ונוקא אלא בכ"צ של"ת אומרים זכרונות ולא פליג ר' יהודא אלא אעצירת גשמים ולא נתבאר חותמיהם של שתי ברכות אלו לר' יהודא והר"ן ו"ל הביא ראי' מפאן דע"כ צשל"ת אומרים כ"ד ברכות וכן מוכח מדברי הירושלמי בר"ה דר"י הנה אומר כ"ד ברכות בט"ב אלא דמסיק התם דאבל הוא ולא ת"צ משמע דבשאר כל ת"צ אומרין כ"ד ברכות ונתיישב בזה מה שדקדק רש"י ו"ל מנא איתפרש דאומר בשעת מלחמה פסוקי מלכיות וזכרונות ולפי ה"ל ניחא דלא גרע משארי צרות של"ת דאומרין בהם כ"ד ברכות: דף יז גמרא תנא יש מחליפין צעקה לאליהו כו' נראה דגם להיש מחליפין לא ישנו סדר הברכות והוי שומע צעקה ברביעית

ושומע תפלה בחמישית אע"פ דשמואל קדים לאלהיו משום דכן הוא סדר השבח בתחילה ושומע צעקה אח"כ מברכים שמו שהוא שומע אפילו תפלה בלא צעקה.

ובנה י"ל מה שלא דקדק הש"ס אמאי לא אקדים דוד ושלמה לאלהיו כמו שדקדקו על יונה משום דברכה של שומע תפלה היא תכופה לברכת שומע צעקה ושמואל קדים לדוד ושלמה ועיין מהרש"א ו"ל בח"א: שם גמרא משום סומכוס אמרו ברוך משפיל רמים והוא מעין תחילת הברכה תפלה לעניי והיא התפלה המקובלת כשהיא בעניי ושלמו רוח כמש"א דהע"ה הט"ה אונ"ה פי עני ואביון אני: שם גמרא מפאן אמרו כל פהן שמפיר משמרתו כו' פירש"י ו"ל דקאי אפהן בזה"ז ותיישינו שמה יבנה בית המקדש.

וקשה לפ"ז הא דדייק הש"ס לקמן מהא דאמר אבניי כמאן שתו פהני האינדנא חמרי כמאן כרבי מכלל דלרבנן אסור ואמאי לא דייק מרישא דבריינתא דאמרי רבנן בהדנא דאסירי בזה"ז וכן דקדק רש"י ו"ל לקמן אבל מדברי הרמב"ם ו"ל נראה לי דפליגי בזמן המקדש ולא פליגי אלא באין מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו והכי עקרו של דברים דונדאי אין אסור שתנית יין דמתניתין אלא לכהני משמר שבירושלים המוכנים לעבודה ומפירש הבריינתא מפאן אמרו כל פהן בירושלים שהוקבע במשמרתו ומפיר את משמרתו ואת משמרת בית אב שלו אסור לשנות יין כל אותו היום שמה יצטרכו אותו לעבודה וכל פהן שמפיר משמרתו ויודע שהוקבע באותה משמרה אבל אין יודע באיזה בית אב אסור כל השבת כיון שיודע שהוקבע במשמרה זו של שבת זו אבל אם אינו מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו ואז פשיטא דלא הוקבע שם מן הדין אסור ביין לעולם וכן ס"ל לרבנן אבל רבי אמר תקנתו קלקלתו דכיון דלא הוקבע עדיין במשמרת ידוע קלקלה זו תקנה היא לו דכל זמן שלא הוקבע ולא נמנה לעבודה מותר לשנות יין ופי' יודע שבתי אבותיו קבועים היינו שיודע יום הבית אב שלו וכן במפיר משמרתו יודע השבת של משמרתו אבל באינו מכיר כלל לא גריס הרמב"ם ו"ל ויודע כו' וכמש"כ הכ"מ בפ"ה מהלכות ביאת מקדש וכ"ז אפילו בזמן המקדש וקאמר אבניי לקמן כמאן שתו האינדנא פהני חמרי היינו פהנים שבירושלים ולא חיישינו שמה יבנה המקדש כמאן כרבי דכיון דהאינדנא בטלו המשמורות ובטלו הקביעות מותרין לשנות יין ולפ"ז הא דאמרי לקמן מ"ט מהרה יבנה המקדש הוא מסבא בעלמא כדאשכחן בעלמא דחיישינו למהרה יבנה ועיין בתוס' פ' מי שהוציא והו וקפי הנ"ל נחא דלכ"ע חיישינו שמה יבנה אלא דקיי"ל כרבי דאפילו בזמן המקדש מותרין אלא שאין להם קביעות.

אבל לרבנן אסירי מטעם שמה יבנה ולא אסירי לרבנן אלא פהנים שבירושלים. אבל הכ"מ פי' דברי הרמב"ם ו"ל כשיטת רש"י ו"ל דבזה"ז מייירי ובזה"ז נמי אסור כל שמפיר משמרתו כו' ולא משמע כן דסתמא קאמר כמאן שתו פהני חמרי משמע דכל פהנים מותרים וגירסת התוספתא והירושלמי מסייע לשיטת הרמב"ם ו"ל דרבי לא פליג אלא אאינו מכיר משמרתו ע"ש בלשון התוספתא ושם משמע ג"כ קצת דבזמן המקדש מייירי ודו"ק: שם תוס' בד"ה ויודע שבתי כו' פירוש אסור לשנות יין חוץ לסעודתו אבל בסעודתו מותר דיין שבתוף הסעודה אינו משכר עכ"ל.

ויפלא בעיניי דלא מצינו חילוק זה לענין עבודה ומתניתין נמי קתני סתמא דאנשי בית אב אסורין כל היום ואפילו בתוף הסעודה וה"ה כל פהן בזה"ז דהא ברביעית לבד

איפסיל לעבודה וצ"ע אלא דלקמן משמע קצת דרביעית מותר בזה"ז דאית לי תקנה
דדרך מיל אבל מהא דמשני רב אשי פרועי ראש דלא מחלי עבודה לא גזרו בי רבנן
משמע דס"ל דבשתויי יין אפילו אי אית לי תקנתא אסור פיון דמחלי עבודה ודו"ק: שם
תוס' בד"ה לא לירבי כלל כו' וקשה דא"כ גז"ש למה לי כו' ול"נ דוונדאי לאו גז"ש
גמורה שנמסרה מסיני היא פיון דד"ת וד"ק היא ואין זה אלא גילוי מילתא בעלמא דפרע
הוא שגדל ל' יום פדאשפחון בנזיר ופריה שפיר אימא לירבו כלל: שם גמרא ומינה מה
שתויי יין מחלי עבודה אף פרועי ראש מחלי עבודה פה גרס רש"י הכא ובסנהדרין ולא
גרסי לקמן פי גמירי הלכתא ואיתותב רב אשי אבל התוס' בסנהדר' כתבו דרב אשי דמסיק
דהלכתא היא תו לא קשיא דכי גמירי כו' ול"נ פגירסת רש"י ו"ל דהא אנו לא ידעינו
דהלכתא היא אלא מקרא דיתחזקאל דכיון דאין הנביא רשאי לחדש דבר ש"מ דהוי גמירי
הלכתא והא דתניא דבמיתה שמעינו נמי מקרא דיתחזקאל מדאסמכי לשתויי יין ש"מ
דגמירי להו למיתה וא"כ מינה נמי גילף דמחלי עבודה מדאיתקיש לשתויי יין ש"מ
דגמירי הלכתא דדמי לשתויי יין לגמרי ובהכי ניחא מאי דקשיא לכאורה מאי פריה לרב
אשי מהאי ברייתא דנאלו כו' ומינה מה שתויי יין מחלי עבודה כו' בשלמא לענו מיתה
ילפינו שפיר בהקישא דמיתה בהדיא כתיב גבי שתויי יין ומצינו למילף מהקישא לפרועי
ראש אלא לענו חילול עבודה דבשתויי יין גופא מסקינן בזבחים דחילול עבודה דידן
ילפינו בגז"ש אינו חוזר ומלמד בהיקש דפלוגתא היא בזבחים אבל למש"כ ניחא דלא
ילפינו מהקישא כלל אלא דהקישא מגלי דהלכתא הכי גמירי לה אלא אי קשיא הא קשיא
למה לן למילף דפרועי ראש במיתה מהקישא דשתויי יין תיפוק לי מקרא דראשיכם אל
תפרעו ולא תמותו הא אם פרעו חייב מיתה ומה שכ"ה הכ"מ דהוי אמיןא דלא תמותו קאי
לאפוקי מחיוב מיתה דאבל קשה דחייב מיתה דאבל אין זה אלא אסמכתא בעלמא
וכמש"כ התוס' במ"ק ועוד הא פתב הרמב"ם ו"ל דקרועי בגדים במיתה וילף מקרא
דבגדיכם לא תפרומו וא"כ אמאי לא ילפינו נמי פרועי ראש מהאי קרא וי"ל פיון
דשמעינו מהקישא דפרועי ראש במיתה וא"כ הא דלא תמותו משמע הא פרע חייב מיתה
ולהכי גבי קרועי בגדים נמי דרשינו הכי ועפמש"כ לא הבנתי מה שהקשו התוס' בריש
פל הזבחים אמאי לא ילפינו ק"ו לזר דמחלל עבודה מפרועי ראש למ"ד דמחלל עבודה
ולמש"כ ניחא דאין דנין ק"ו מהלכה דעיקר הדבר הלכתא וכן לא תיקשי נמי מה שהקשו
שם גילף חילול עבודה בפרועי ראש בק"ו מיושב דאינו במיתה דע"כ מאן דס"ל דאינו
מחלל עבודה ס"ל דהכי גמירי הלכתא למיתה ולא לחילול והרמב"ם ו"ל פסק פרב אשי
דאינו מחלל עבודה ועדיין צ"ע בזה: תוס' בד"ה דבר זה מתורת משה כו' וא"ת גילף
בק"ו מבע"מ כו' וי"ל דחלל יוכיח כו' וקשה א"כ היכא יליף תנא דבי ר"י בריש פל
הזבחים זר בק"ו מבע"מ נימא חלל יוכיח ועוד הא חלל לא הוכשר אלא אם לא נודע
פסולו אלא דהרמב"ם ו"ל פתב דאפילו אחר שידוע לא חלל וק"א"כ למה לי קרא
דבע"מ חילול מקרא דהנני נותן לו את בריתי שלום בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא
חסר תיפוק לי דחילול בהדיא כתיב בבע"מ אלא ע"כ דלא תאמר היכא דלא ידע שהוא
בע"מ עבודתו פשרה קמ"ל וא"כ פי מרבינו מברך ה' חילו לא מרבה אלא היכא דלא
נודע.

וי"ל דהא דאי לא קרא דברך ה' או והיתה לו ולזרעו ה"א דחלל מחלל עבודה היינו משום דכיון דכתיב ולא יחלל הרי הוא פזר וכמו דזר מחלל עבודה חלל נמי מחלל עבודה והשתא דכתיב קרא דבשוגג לא מחיל עבודה א"כ תו ליכא למילף חלל מזר ולא שמעינן בי' חילול פלל אפילו במזיד אבל כיון דכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו ה"א דבבע"מ נמי בשוגג עבודתו פשרה להכי איצטרך קרא את בריתי שלום וקא דל"פ הש"ס הכי בזבחים אק"ו דתנא דבי ר"י משום די"ל דס"ל כר' אליעזר דאמר דחלל מחלל עבודה ועדיין צ"ע מהא דאמרינן בפסחים דף ע"ב גבי הי' אוכל בתרומה ונדע לו שהיא בן גרושה דאמר ר' יהושע דמשלם קרן ולא חומש ואמרינן שם הטעם משום דתרומה איקרי עבודה ועבודה רחמנא אפשרי מקרא דברך ה' חילו ובתרומה נדאי הא דאין משלם חומש היינו דווקא בלא נודע לו שהוא בן גרושה אבל אם אכל במזיד נדאי משום קרן וחומש פדמוכח מפלוגתא דר"מ ורבנן גבי אשה שנשאת לפסול לה דרבנן פטרי מחומש משום דלא הוי זרה מעיקרא משמע דחלל מעיקרו משלם קרן וחומש וכן מבואר בירושלמי דתרומות דלא פליג ר' יהושע אלא לשעבר אבל להבא מודה ומהא דמביא הש"ס במכות דף י"ב פלוגתיהו דר"א ור' יהושע לענין נגמר דינו ונדע על כה"ג שהוא בן גרושה או בן חלוצה אי מתהפחהו או בטלה פהונה ותלי הש"ס שם האי דינא בפלוגתא הנ"ל לר"א בטלה פהונה דאיגלאי מילתא למפרע דלאו פהו ור"י מתה פהונה דהא כל עבודתו קודם שנודע פשר הוא והשתא אי נימא דפלוגתיהו לאו דווקא בשלא נודע אלא אפילו אחר שנודע לא שמעינן פלל מר"י דלא אמרינן איגלאי מילתא למפרע.

וי"ל דהתם הכי קאמרינן לר"י דס"ל דעבודתו פשרה א"כ כ"ז שלא נודע הנה עליו שם כה"ג ועכשיו שנודע מתה פהונה מעכשיו ודחי הש"ס דלא אחשבי רחמנא פכהו אלא לענין עבודה אבל לא לענין דינו של רוצח.

ובירושלמי בתרומות איתא דזה תליא בדרשא דקראי למאן דדריש מקרא דאל הכהן אשר יהי בימים ההם חשיב פכהו אפילו לשאר מקלי ולמאן דדריש מקרא דברך ה' חילו היינו דווקא לענין עבודה עוד ראיתי שם להדיא דלא הוכשר עבודתו אלא קודם שנפסל אבל לאחר שנפסל עבודתו פסולה ע"כ דברי הרמב"ם ז"ל צ"ע ומהא דאמר ר"ט בפ' האומר על מקוה שנמצא חסר משל להי' עומד ומקריב ונדע שהוא בן גרושה כו' משמע נמי דלא הוכשר אלא עד שלא נודע דאל"ה אין המשל דומה לנמשל וכש"כ לפי התוס' שם דפליגי בתרתי בכהו שטבל ועבד עבודה ואח"כ נודע שהמקוה היתה חסרה דבזה נודאי אחר שנודע עבודתו פסולה אלא דבלא"ה צ"ע בדבריהם א"כ ליפליגי בכל פסולי פהונה אם עבדו בשוגג אי עבודתו פשרה אלא ונדאי היכא דפסולו ע"פ איזה סיבה ויתכשר אחר זמן נדאי אין חילוק בין נודע ללא נודע ומקרא לא שמעינן אלא היכא דנפסל לעולם וגלי קרא דעד שלא נודע הוא בכלל זרע אהרן ועבודתו פשרה ועדיין צ"ע יותר בזה ואין פאן מקומו עכ"פ דברי התוס' ז"ל צ"ע מה שחידשו פירכא שלא הונפרה בש"ס פלל וכן האי נמי שפתבו אינו פדמוכח בריש פ' כל הזבחים אלא העיקר כמש"כ התוס' בזבחים שם דליכא למילף מק"ו מבע"מ כיון דלא מצינו בו אזהרה ע"ש.

ואגב אזכיר פאן מה שיש להעיר על דברי הרמב"ם ז"ל בהא דנמצא דכה"ג בן גרושה או בן חלוצה ופסק דבטלה פהונה והא חלוצה מד"ס וכי מפני פסול דרבנן לא יצא הרוצח

לעולם פנין דמה"ת כה"ג הוא הן אמת דלענן עבודה ג"כ יש לדקדק פן וכי מדרבנן
יפסל עבודתו ויביאו קרבן אחר תחטיו ואין פאן מקומו בזה: שם גמרא מריש ירחא
דניסן כו' דלא למיספד עיני רש"י ז"ל פאן ובתוס' מנחות מש"כ בזה ומקא דאמרין
לקמן הואיל ומוטל בין שני י"ט אסור אפילו בהספד משמע דגרסי' בתרנוניהו דלא
למיספד דאל"ה אינו מן הדין שיהא יום שלאחריו או שלפניו חמור מי"ט עצמו וק"ל:
שם גמרא למה לי מריש ירחא לימא מתרי בניסן וריש ירחא גופא י"ט הוא כו' מפאן
קשה על שיטת הרמב"ם ז"ל דלי"ט של דבריהם עשו חיזוק דאפילו נדר להתענות בו
לא חל הנדר ונעתו ז"ל דר"ח מה"ת הוא א"כ מאי פריה הש"ס ותפוק לי דר"ח הוא
הא י"ט של דבריהם עדיף דלא חל נדר עליו ולקמן במועד תיקשי לכ"ע על שיטת
הראשונים ז"ל שהבאתי לעיל דבדרבנן עשו חיזוק וצ"ע: דף יח גמרא אי הכי בעשרים
ותשעה נמי מאי אירי' כו' תפוק לי דהני יומא דבתר עשרים ותמניא דתמניא כו' יש
לדקדק מאי קושיא הא האי יומא דמיתוקם תמיד קדים לעובדא דיהודא בן שמוע
דעובדא דמיתוקם תמיד הי' בזמן הבית ועובדא דיהודא בן שמוע הי' אחר החורבן והוא
הי' תלמידו של ר' מאיר כדאיתא בר"ה דף י"ח.

שוב ראיתי בתוס' שם שהקשו פן ותיקצו דעל רבי שסידר המשנה הוא פריה למה לי
מריש ירחא ולא הבנתי וכי רבי סידר ברייתא דמגילת תענית. וצ"ל פוןנתם על מסדר
הברייתא ומלשון התוס' ד"ה לא נצרכה נראה דהקושיא הוא איפכא למה לי לאוסרו
לכ"ט משום בטר כ"ח תפוק לי דהני מקמי ר"ח יומא דמיתוקם תמיד ולפ"ז א"ש
קושית התוס' אבל אין דבריהם ז"ל מובנים דהא עשרים ותמניא איצטריה לגופי' דהוא
עצמו י"ט הוא: שם גמרא שפעם אחת גזרו שלא יעסקו בתורה ושל לא ימולו את בנייהם
ושלא ישמרו את השבת פי הכשדים מתקנאים במצות שאין להם חלק בהם.

מצרי שעסק בתורה וכן כו' ומילה גם פן אות היא לישראל לבד כמש"נ ואתנה בריתי
ביני וביניה וכה"א במקרא בפ' דרשו פי לא יהיה למצריים חלק בטובת ישראל פי אם
מי שקיבל עליו ג' מצות אלו כמש"נ ובני הנזכר הנלוים כו' לאהבה את שם ה' זה התורה
שהיא כולה שמותיו של הקב"ה כל שומר שבת מחללו ומחזיקים בברייתא ונהביאותים
כו' אבל מי שאין לו חלק באלו לא יראו בטוב ע"כ גזרו על ישראל על אלו המצות מה
עשו יהודא בן שמוע ותיביריו עמדו והפגיעו בלילה אוי שמים לא אחיכם אנחנו וכוונתם
בצעקתם לשמים פי בחי' שמים ידוע ולשמים אמרו לא אחיכם אנחנו לא בני אב ואם
אחד אנחנו פי שם ישראל מוכיח ע"ש מי יקראו ומפני מה יגזר עלינו להדיחנו ח"ו
מאלו המצות אשר ירושה היא לנו ממקור מולדותינו וג' לשונות אלו לא אחיכם כו' בני
אב אחד ובני אם אחת הם כנגד ג' מצות אלו והמשכיל יבין והאומות דמו פי להם יצעקו
ובין כף בטלה הגזירה: שם גמרא אמר אביי לא נצרכה אלא לחודש מעובר ע' פירש"י
ז"ל שפי' בזה ב' לשונות וממה שלא תירץ לא נצרכה אלא לשנה מעוברת ועושין הי"ט
באדר ראשון ולא באדר שני משמע מזה דמחוייבין לעשותו י"ט בשני אדרים וכן משמע
מקא דאמרין במגילה דלענן הספד ותענית זה וזה שוין פורים קטן ופורים גדול שוב
מצאתי בסי' תקס"ח במ"א ובביאורי הגאון ז"ל שהביאו ראיה מפאן לענן יא"צ והטור
ז"ל פתב בסי' תרצ"ח דבאדר ראשון מותר בהספד ותענית אא"כ לא ידעו וקראו המגילה
ולא תיקשי עליו מסוגיא דהקא דמשמע די"ט הכתובים במ"ת נוהגים בב' אדרים דדוןקא

בפורים דגלי קרא דהשנית דאין קורין את המגילה אלא באדר שני ה"ה כל דיני י"ט לא נהגו אלא בשני אבל שאר י"ט נוהגין בשניהם ואין לומר גילף מפורים דלא ינהוג אלא בשני ז"א דהתם איכא טעמא דמסמך גאולה לגאולה עדיף ורקמן יבואר עוד בזה אי"ה: שם גמרא דאי מיקלע מילתא ובטלי לישבעה תמניא גופא אסור משום חגא דשבועיא והקשה רש"י ז"ל אפתי לימא מתשעה בי ותמניא אסור משום יום שלפניו.

ולא הבנתי מאי קושיא דילמא קמ"ל לאסור ז' שלפניו למאי דס"ד ועוד הא יום שלפניו אינו אסור אלא בתענית וי"ט עצמו אסור אפילו בהספד ולפמש"כ הר"ן דכהאי שינויא לא ס"ל להא דרב אשי אלא דיום שלפניו אסור אפ"י בהספד א"ש קצת ולפניו יתבאר יותר אי"ה: תוס' בד"ה רב אמר הלכה כר"י כו' וי"ל דהא דאמר חנוכה ופורים לא בטלו ר"ל הדינין שלהם אבל שלפניהם בטלו ע' בבעה"מ במגילה ובר"ן ז"ל פאן שהקשו ע"ז א"כ לענין מאי קאמר רב הלכה כר' יוסי פיון דס"ל דבטלה מגילת תענית וע"כ לענין חנוכה ופורים דלא בטלו ולענין זה אמר רב הלכה כר' יוסי דאסירי לפניהם ולאחריהם ולפ"ז לא א"ש הא דאמר הש"ס וכן אמר ר' יוחנן הלכה כר"י מאי וכן הא על ר' יוחנן מסיק הש"ס דכי אמר הלכה כר' יוסי אדלא להתענא אב"ל בלא למיספד לא ס"ל כר' יוסי ואלו רב ע"כ בדלא למיספד פסיק כר' יוסי פיון דס"ל דבטלה מגילת תענית ולא קאי אלא אחנוכה ופורים דהווי דלא למיספד.

ותיריץ השני שכתבו התוס' גם הרמב"ן ז"ל פתב פן במלחמות במגילה הביאו הר"ן ז"ל הקא במכילתין וכבר כתב הר"ן ז"ל דלא דמי ליום טוריינוס דהתם בטליה משום צרה שאירע בו וכיון די"ט גופא בטיל כש"כ יום שלפני י"ט אבל יום שלפני פורים וחנוכה מנ"ל דבטיל אפילו לאחר שבטלה מגילת תענית אלא פתב הר"ן ז"ל דעיקר הקושיא בזה הוא מחמת שהכריח שם דיום שלפני פורים נאסר ג"כ בימי מרדכי ואסתר כמו פורים עצמו וראיתי ז"ל מהא דאמר הש"ס לא נצרכה אלא לאסור את של זה בזה ואמאי לא קאמר לא נצרכה אלא לאסור את שלפניו ש"מ דלפניו ג"כ נאסר מימי מרדכי ואסתר ודבריו ז"ל צ"ע דלכאורה יש לדקדק לאידך גיסא אי נימא דלפניו ולאחריו נאסר ג"כ בימי אסתר א"כ לענין מאי התקינו במגילת תענית לאסור של זה בזה הא בלא"ה אסירי מימי מרדכי ואסתר יום ט"ו לבני עזירות משום לאחריו של י"ד וי"ד לכרפים משום לפניו של ט"ו וי"ל דלפניו ולאחריו אינו אסור אלא בתענית ולהכי אסרוהו במ"ת אפילו בהספד ומ"מ לענ"ד נראה דלא יאסרו לפניהם ולאחריהם בימי מרדכי ואסתר דהא כתיב להיות עושים את יום ארבעה עשר כו' ימי משתה כו' וילפינן ממשתה מלמד שאסורין בתענית משמע דלפניהם ולאחריהם מותר בתענית והא דלא קאמר דנ"מ לענין לפניו ולאחריו אין זה דקדוק כ"כ דעדיפא מינה קאמר הש"ס ועוד נראה דנודאי בימי מרדכי ואסתר לא הוצרכו לתקולאסור לפניהם משום דהוי פדברי קבלה ועדיף יותר דקיימו למעלה מה שקבלו למטה ועוד דהא תחילת התקנה הוי אפילו לאיסור מלאכה אלא דאח"כ לא קיבלו עליהו אבל בימי החכמים שהתקינו הימים הפתובים במ"ת ראו לתקן שיהי' שני הימים אסורים בהספד לפרזים ולמוקפים וא"כ ממילא נאסרו גמי הימים שלפניהם ולאחריהם מחמת תקנתן דהא י"ד הוי י"ט הפתוב במ"ת למוקפים ותו לא מסתבר לומר דלמוקפים יאמר יום שלפניו ולפרזים לא יאסר ואיתסר לכולהו וכן ט"ו מחמת פרזים והשתא א"ש דלא קאמר הש"ס לענין שלפניו משום דאם לא הי' התקנה

לְאַסּוֹר זב"ז לא הי' צריכים לתקן לְאַסּוֹר אֶת שְׁלֹפְנָיו וא"ש נְמִי הָא דְפְרִיף בִּירוּשְׁלָמִי
עַל יוֹם נְקִנוֹר תִּפּוּק לִי דְהוּי יוֹם שְׁלֹפְנֵי י"ד וְזֶה נְכוּן.

וּסְבָרָא זו דְהוּי פְּדֻבְרֵי קַבְלָה פְּתַב הַבְעָה מ"א בַּפ"ק דְּמַגִּילָה הִבִּיאוּ הֶר"ן ו"ל פָּאן אֶלָּא
דְּכַתְבֵּי שָׁם דְּלְמוֹקְפִים י"ג אֶסּוֹר בְּתַעֲנִית דְּלִדְיָהּ הוּי י"ד יוֹם הַפְּתוּב בַּמ"ת וְלְפָרְזִים אִינוּ
אֶסּוֹר בְּתַעֲנִית. וְהוּא דְבָר פְּלָאי וְעוֹד לְשִׁיטָתוֹ בִּי"ד וט"ו שֶׁל אֶדְר הָרָאשׁוֹן לַכ"ע אֶסּוֹר
יוֹם שְׁלֹפְנָיו דְּהָא אִיסוּרֵן מְדַבְּרִיהֶם הוּא וּכְמַש"כ הַגָּאוֹן ו"ל דְּאֶסּוּרִין מִחֲמַת מ"ת וַא"כ
יְהִי חֲמוּר פּוּרִים שֶׁל אֶדְר רָאשׁוֹן מְפּוּרִים שֶׁל אֶדְר שְׁנֵי אֲבָל לְמַש"כ הַפֶּל עַל נְכוּן וְשִׁפּוּר
מְצִינֵן לְתַרוּצֵי כַּתְי' הֶרְמֵב"ן ו"ל כִּינּוֹן דִּי"ט גּוּפָא בְּטִיל בְּטִיל נְמִי יוֹם שְׁלֹפְנֵי פּוּרִים וְהִר"ף
ו"ל בַּפ"ק דְּמַגִּילָה דְּעַתּוֹ לְאַסּוֹר שְׁלֹפְנֵיהֶם וְלֹא חֲרִיָּהּ שֶׁל י"ד וט"ו אֶלָּא דְּכַתְבֵּי בְּזֶה דְבָר
חֲדָשׁ לְחֵלֶק ג"כ בֵּין פְּרָזִים לְמוֹקְפִים דְּלְפָרְזִים לְבַד נְאָסֵר י"ג מְשׁוּם יוֹם שְׁלֹפְנֵי י"ד אֲבָל
לֹא לְמוֹקְפִים דִּי"ד גּוּפָא הוּי יוֹם שְׁלֹפְנֵי ט"ו וְלֹא נְאָסֵר יוֹם שְׁלֹפְנֵי פָּנָיו וְכוּן בַּט"ז לֹא
נְאָסֵר אֶלָּא לְמוֹקְפִים אֲבָל לֹא לְפָרְזִים וְלִדְיָהּ א"ש הָא דְקָאֵמֵר הַש"ס לְקַמּוֹ אֶלָּא דְקָרוּ
לָהּ בְּתַלְסָר יוֹם נְקִנוֹר הוּא וְלֹא פְּרִיף מִחֲמַת יוֹם שְׁלֹפְנֵי י"ד מְשׁוּם דְּמִקְלָתָא דְּפָסִיקָא נְקִט
דְּאֶסּוֹר לַכ"ע וְלְשִׁיטָת בַּעַה מ"ו ו"ל נִיחָא יוֹתֵר דְּהָא מִיִּירֵי בְּבָנֵי אַרְבֵּיסָר וְלִדְיָהּ לֹא נְאָסֵר
יוֹם שְׁלֹפְנָיו וְעִדְיָין צְרִיף לְבָאָר הָא דְּפָסִיקֵנּוּ הַלְכְּתָא דְּבִטְלָה מ"ת וְהִילְכְּתָא דְּלֹא בְּטְלָה
פָּאן בְּשָׂאָר יוֹמֵי פָּאן בְּחֲנוּפָה וּפּוּרִים אִי הַש"ס פָּסִיק הַלְכְּתָא הִכִּי אֲבָל תַּנְאֵי פְּלִיגֵי בְּכוּלָּהּ
אוּ דִּילְמָא תַּנְאֵי נְמִי לֹא פְּלִיגֵי בְּחֲנוּפָה וּפּוּרִים כָּלָל וְנִרְאָה דְּתַנְאֵי לֹא פְּלִיגֵי אַחֲנוּפָה
וּפּוּרִים דֹּא ל"כ הָא דְּפְלִיגֵי ר' יוֹסִי הֵכָא בְּמַתְנֵי בְּדִלָּא לְמִסְפַּד דְּלֹא חֲרִיּוּ נְמִי אֶסּוֹר לְמֵאֵי
נ"מ הָא ס"ל לר' יוֹסִי בַר"ה דְּבִטְלָה מ"ת לְאַחַר הַחֲרוּבָן אֲבָל אִי לֹא פְּלִיגֵי בְּחֲנוּפָה וּפּוּרִים
נ"מ לְעַנְנֵן חֲנוּפָה וּפּוּרִים אֲבָל אַפְתֵּי תִיקְשֵׁי הָא פְּלִיגֵי נְמִי בְּדִלָּא לְהַתְעַנְאָה וּמֵאֵי נ"מ
בְּהֵאֵי פְּלוּגְתָא לר' יוֹסִי וַע"כ צ"ל דְּאֶזְמֵן הַמְקַדָּשׁ פְּלִיגֵי אוּ לְכַשִּׁיבְנָה בְּמַהֲרָה בְּיַמִּינוּ
יָשׁוּבוּ הַיָּמִים הָאֵלוּ לִימֵי שְׁמֻחָה אֶלָּא דְּמִלְשׁוֹן הֶרְמֵב"ם ו"ל בַּה' מַגִּילָה מְשֻׁמַּע דְּזַפְרוֹן כָּל
הַצְּרוֹת יִבְטְלוּ לַע"ל שְׁנֵי פִי נְשַׁפְּחוּ כָּל הַצְּרוֹת חוּץ מִימֵי הַפּוּרִים וְעִינֵן בְּתוֹסְפָתָא
בְּמַכִּילֵתִין מְשֻׁמַּע דְּבַתְרֵי פְּלִיגֵי תַנְאֵי פְּלִיגֵי בְּכָל הַיָּמִים הַפְּתוּבִים בַּמ"ת וּפְלִיגֵי נְמִי
בְּיָמִים שֶׁל קָרְבָן עֲצִים וּמְבִיא הַתָּם עֲנוּבָדָא דַר"א ב"ר צְדוּק דְּאָמַר אֲנִי מְבַנֵּי סְנָאָב בֶּן
בְּנֵימִין וּמְבִיא רֵאִי מְזֶה לַת"ק דְּאֶסּוּרִין אֶפְּלוּ לְאַחַר חֲרוּבָן וּכְמַש"כ הַתּוֹס' ו"ל לְעִיל
וְעַל אֵלוּ הַיָּמִים א"ש טְפִי טַעְמָא דַר' יוֹסִי מְפָנֵי שְׂאֲבָל הוּא לְהֵם וְעִינֵן בְּרַמְב"ם ו"ל פ"ו
מַה' פְּלִי הַמְקַדָּשׁ שְׁכַתְבֵּי דְּאֶסּוֹר הֶסְפַּד וְתַעֲנִית בִּימֵי קָרְבָן עֲצִים אִינוּ אֶלָּא מְנַהֵג וְתַמָּה
הַמְשַׁל"מ ו"ל שָׁם מְהָא דַר"א בַר"צ וְדַחִינוּהוּ לְאַחַר הַשְּׁבַת אֶלְמָא דְּדַחוּ ט"ב בְּשִׁבְלֵי זֶה
אֶלְמָא דְּאִיפָּא אִיסוּרָא וְטַעַם הָאִיסוּר כְּתַב מְשׁוּם יוֹם הַקְּרִבַת קָרְבָן אֲבָל מְמֵאֵי דְּפְלִיגֵי אִי
יָמִים אֵלוּ נוֹהֲגִים מְשַׁחֲרַב הַבַּיִת מְשֻׁמַּע דְּלָאוּ מְטַעַם קָרְבָן הוּא דְּאִי מִחֲמַת קָרְבָן פְּשִׁיטָא
דְּאִינוּ נוֹהֵג לְאַחַר חֲרוּבָן דְּלִיפָּא קָרְבָן אֶלָּא ע"כ מְנַהֵג הוּא דְּמַבִּילוּ עֲלֵייהוּ כָּל בְּנֵי
הַמְשַׁפְּחָה עֲלֵיהֶם וְעַל זֶרְעָם לְעֲשׂוֹת י"ט יוֹם זֶה שְׁהַתְנַדְּבוּ וּמַש"ה אִיפָּא מ"ד דְּאֶפְּלוּ
לְאַחַר הַחֲרוּבָן חֲנִייל הַמְנַהֵג הִזָּה וְכוּן מְשֻׁמַּע מְהָא דִּימֵים אֵלוּ תַנִּי לְהוּ בְּמַגִּילַת תַּעֲנִית בֵּין
כָּל הַיָּמִים הַפְּתוּבִים שָׁם דְּלָאוּ מַה"ת הֵם וְאִין בְּהֵם שׁוּם סְמָךְ אֶלָּא הִכִּי קְבָלוּ עֲלֵיהֶם
הָרָאשׁוּנִים וְזֶה הוּא פְּנוּנַת הֶרְמֵב"ם ו"ל בַּמַּש"כ וְדָבָר זֶה מְנַהֵג דְּאִין לְזֶה רְמֵז מַה"ת אֶלָּא
דְּנִהֲגוּ כֵּן וְכִינּוֹן דְּהָרָאשׁוּנִים נִהְגוּ כֵּן לְדִידֵן אִיפָּא אִיסוּרָא וְכוּן נִרְאָה לִי מְדַבְּרֵי הִירוּשְׁלָמִי
בְּחַגִּיגָה אֵהָא דְּתַנּוּ הַתָּם דִּיּוֹם טְבוּחַ מוֹתֵר בְּהֶסְפַּד אַתְעַנִּית שְׁלֹא לְקַיָּים דְּבָרֵי הַצְּדוּקִים

ומביא הַתָּם הָא דַּתְּנִיָּא בְּמַגִּילַת תַּעֲנִית לְהֵן כּוּל אִינִישׁ דִּיהוּי עֲלוּהֵי אַעֲיִן וּבְכּוּרִים כּוּ' מִשְׁמַע דְּהָא דְּהוּי אֲסִירִי בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית אִי לֹא הוּי חִיִּישֵׁינּוּ לְדַבְּרִי הַצְּדוּקִים אִין זֶה אֶלְא מִחֲמַת מְנַהֵג פְּכֹל הַדְּבָרִים הַכְּתוּבִים בַּמ"ת וְכַדִּילְפִינּוּ הַתָּם מְקַרְא דּוּחַג הַקְּצִיר דִּישׁ יוֹם שְׁאַתָּה חוּגֵג וְקוּצָר וּלפ"ז אִין הַמְּנַהֵג הִזְה אֶלְא בְּזִמְן שְׁיִישׁ קַרְבָּן פִּי הֵיכָא דְקִי"ל לְעַנְיָן זִמְן עֲצִי קַרְבָּן דְּלֹא נְהִיגִי בְּזִמְן הִזְה וְכַר' יוֹסִי וְעוּבָדָא דַּר"ט בְּחֻגֵיגָה צ"ל דַּס"ל כַּר"מ דְּאֲסִירִי אֶפִּילוּ בְּזִמְן הִזְה וְעַתָּה יֵשׁ מְקוּם לְקַיָּים ד' בַּעַהמ"א ו"ל בְּרִישׁ מְקוּם שְׁנַהֲגוּ שְׁפַתְב דְּאִיסוּר מְלֹאכָה בַּע"פ אַחַר חֲצוֹת אִינוּ אֶלְא בְּזִמְן הַמְּקַדֵּשׁ דְּאִיכָא קַרְבָּן וְכַדְמְפְרִישׁ בִּירוּשְׁלַמִי הַטַּעַם דְּאִיסוּר בְּמְלֹאכָה מְשׁוּם קַרְבָּן.

וְהַתּוֹס' ו"ל כ' דְּאִיסוּר הִזְה דְּאוּרִינִי הוּא. וְהַר"ן ו"ל כְּתַב דְּאִין זֶה אֶלְא אֲסַמְכְּתָא וּמְפָנִי זֶה כְּתַבוּ דְּאַרְף דְּלִיכָא קַרְבָּן הַשְׁתָּא מ"מ אִין ב"ד יְכוּל לְבַטֵּל דְּבָרִי ב"ד חֲבִירוֹ אֶלְא א"כ גְּדוּל מְמַנּוּ כּוּ' אֲבָל לְפִי מַש"כ דְּאִין זֶה אֶלְא מְנַהֲגָא וְכַדְמִינִי בִירוּשְׁלַמִי בְּרִישׁ מְקוּם שְׁנַהֲגוּ מְהָא דְּמַגִּילַת תַּעֲנִית לְהֵן כּוּל אִינִישׁ כּוּ' א"כ שְׁפִיר מְצִינּוּ לְמִימַר דְּכִי לִיכָא קַרְבָּן בְּטַל הַמְּנַהֲגָא דְּוּמָיָא דְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית דְּקִי"ל דְּבַטֵּל הַמְּנַהֲגָא בַּזֶּה"ז דְּלִיכָא קַרְבָּן וְכַמַּש"כ וּד' בַּעַהמ"א ו"ל נְכוּנִים לְשִׁיטַת הִירוּשְׁלַמִי.

וְעַל דְּבָרִי הַתּוֹס' ו"ל שְׁבַדְעַתְם לְדַבְּרִי הִירוּשְׁלַמִי דְּמַדְּאוּרִינִי אִיסוּר בְּמְלֹאכָה בְּיוֹם קַרְבָּן יֵשׁ לְתַמּוּה דְּהָא בְּהֶדְיָא אֲמַרִינּוּ בְּחֻגֵיגָה דִּישׁ יוֹם שְׁאַתָּה חוּגֵג וְקוּצָר וּמַש"כ דְּפָרִיף מִתְּמִיד וּמְשַׁנֵּי דְּתְּמִיד יֵצֵא מִן הַכֹּלל מְדַכְתִּיב וְאֲסַפְתָּ דְּגָנָהּ וּמָה אַעֲשֶׂה שְׁבַעוֹנוֹתִי לֹא זְכִיתִי לְהַבִּין דְּבַרְיָהֶם ו"ל וְלַעֲנִיד פְּנוּנַת הִירוּשְׁלַמִי הוּא לְתַת טַעַם עַל תִּיקוּן הַמַּעֲמָדוֹת וְהַכֹּל הוּלֵף עַל יְסוּד מַה שְׁנַהֲגוּ כֹּל יִשְׂרָאֵל לִבְטַל מְלֹאכָה בְּיוֹם הַקְּרַבַת הַקַּרְבָּן וּמַטַּעַם שְׁאַמְרוּ שְׁמ אִינוּ בְּדִין שְׁיִהֵא קַרְבָּנָהּ קָרַב וְאַתָּה עָסוּק בְּמְלֹאכָה א"כ מַה יַעֲשׂוּ יִשְׂרָאֵל בְּקַרְבָּן תְּמִיד יַעֲלוּ כְּוָלָם לִירוּשָׁלַיִם לַעֲמוּד עַל קַרְבָּנָם שְׁלֵשׁ רְגָלִים בְּשַׁנָּה אֲמָרָה תּוֹרָה יִשְׁבְּתוּ מְמַלְאכְתּוֹן וְיִהְיוּ יוֹשְׁבֵין וּבְטָלִין הָא כְּתִיב וְאֲסַפְתָּ דְּגָנָהּ וּמִי אוֹסֵף לְהֵם ע"כ עֲמָדוֹ הַגְּבִיאִים וְתִיקְנוּ לְהֵם מַעֲמָדוֹת וְזֶה בְּרוּר.

וְרֵאִיתִי בְּרֵא"ש ו"ל פֶּרֶק מְקוּם שְׁנַהֲגוּ שְׁפַתְב לְאַסוּר בְּמְלֹאכָה אֶפִּילוּ בְּזִמְן הִזְה מַעוּבָדָא דַּרְאֲבַר"צ דְּאָמַר וְהַתַּעֲנִינוּ וְלֹא הַשְׁלַמְנוּ וְזֶה הוּי לְאַחַר הַחֻרְבָּן וְתַמְיָה לִי אַדְרַבָּה מְכָאן רְאִיָה לְהִיתַר דְּהָא אֲנִי קִי"ל דְּבַטֵּלָה מַגִּילַת תַּעֲנִית אִם לֹא שְׁנַחֲלַק בֵּין הֶסְפֵּד וְתַעֲנִית לְאִיסוּר מְלֹאכָה דְּלַהֲסַפֵּד וְתַעֲנִית שְׁפִיר בְּטָיִל מְשׁוּם דְּאֲבָל הוּא לְהֵם אֲבָל לֹא לְעַנְיָן מְלֹאכָה אֲבָל אִין זֶה מְוַכְרַח וְכ"ז כְּתַבְתִּי לְשִׁיטַת הִירוּשְׁלַמִי אֲבָל מְפַשְׁטָא דְּסוּגִיָּת הַש"ס דִּילֵן מִשְׁמַע דַּבַּע"פ אִיכָא אִיסוּרָא בְּמְלֹאכָה אֶפִּילוּ בַּזֶּה"ז וְכַדְבְּרִי הַרִי"ף ו"ל וְכֵן הוּא דַּעַת הַרְמַב"ם ו"ל בַּפ"ח מַה' י"ט וְדו"ק הֵיטֵב בְּכֹל הַנ"ל: ע"ב גְּמָרָא אִילִימָא בְּנִי חַמִּיסַר וְקָרוּ לָהּ בְּאַרְבִּיסַר וּפִי רַש"י ו"ל כְּגוֹן שְׁהֵלֵף לְכַפֵּר וּפְרוּז בֶּן יוֹמוֹ נְקָרָא פְרוּז וּמִי שְׁרִי וְהַכְּתִיב בְּמַגִּילַת תַּעֲנִית כּוּ'.

ק"ק בֵּינּוּ דְּפְרוּז בֶּן יוֹמוֹ נְקָרָא פְרוּז א"כ בְּלֹא תַקְנֵתָא דַּמ"ת אִיסוּר בּוֹ בְּיוֹם בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית בֵּינּוּ דְּפְרוּז בֶּן יוֹמוֹ הוּא וּמְחַוְיָיב בְּכֹל מִיָּלִי בְּיוֹם זֶה. וְנִרְאָה דְּהַש"ס קְאָמַר הָכִי לְרוּחוּתָא דְּמִקְלָתָא דַּבְּלָא"ה ג"כ א"א לְפָרֵשׁ מִתְּנִי דַּאֲע"פ שְׁאַמְרוּ מְקַדִּימִין וְלֹא מְאַחְרִין כְּהֵאִי גּוֹנָא דְּהָא אִיכָא נְמִי מְאַחְרִין כְּגוֹן בֶּן עִיר שְׁהֵלֵף לְכַרְף וּק"ל: ע"ב גְּמָרָא פִּי הָא דַּרְב נַחְמָן גִּזַּר תַּעֲנִיתָא בְּתַרִּיסַר אֲמָרוּ לִיָּה רַבָּנּוּ יוֹם טוּרִינְנוּס הוּא אֲמַר לְהוּ יוֹם טוּרִינְנוּס

גופי' בְּטוּלוֹהוּ הוֹאִיל וְנִהְרְגוּ בּוֹ שְׁמַעִי וְאָחִיו וְהִבִּיא הָרֵא"ש ו"ל בְּשֵׁם הָרֵאָב"ד ו"ל
לְהוֹכִיחַ מִפְּאֵן דְּאֶפִּילוּ לְמ"ד בְּטֵלָה מ"ת הֵינְנוּ לְתַעֲנִית יָחִיד אָבֵל אֵין גּוֹזְרִין בּוֹ ת"צ
דְּסִתְמָא הָא דְקָאָמַר וְהָאִידְנָא בְּטֵלָה מ"ת הֵינְנוּ בִימֵי אַמּוֹרָאֵי בְּתַר דְּשְׁלִימֵי תְנַאי וּא"כ
בִּימֵי רַב נַחְמָן בְּטֵלָה מ"ת עכ"ל הָרֵא"ש ו"ל ע"ש וְלֹא הִבְנִיתִי לְשׁוֹנוֹ הַטְּהוֹר דְּהָא
דְּהָאִידְנָא בְּטֵלָה מ"ת לָאוּ לְשׁוֹן הַגְּמָרָא הוּא אֱלָא לְשׁוֹן הָרֵי"ף ו"ל אָבֵל לְפִי שְׁיִטַּת הַש"ס
הִיא פְּלוּגְתָא דְאַמּוֹרָאֵי וְגַם תְּנַאי וּפְלִיגֵי לְאַחַר חֲנוּרְבָן וְאִיכָא אַמּוֹרָאֵי דִס"ל דְּלֹא בְּטֵלָה
רִיב"ל וְר' יוֹחָנָן וְסִתְמָא דְהַש"ס הוּא דְפָסִיק הַלְכְּתָא דְבְּטֵלָה וּא"כ מְצִינָן לְמִימַר דְּרַב
נַחְמָן נְמִי ס"ל פְּרִיב"ל וְר"י דְּלֹא בְּטֵלָה וְהָר"ן ו"ל הַקְּשָׁה עַל דְּבַרֵי הָרֵאָב"ד ו"ל מְהָא
דְּפִשִׁיט הַש"ס בַּר"ה מְהָא דְגִזְרוּ תַעֲנִית בְּחֲנוּכָה וְאָמַר לְהוּ ר"א וְר"י צָאוּ וְהִתְעַנּוּ עַל מַה
שְׁהִתְעַנִּיתֶם אֲלֵמָא דְלֹא בְּטֵלָה וְלְדְבַרֵי הָרֵאָב"ד ו"ל אֵין מְזַה רֵאִי דְאֶפִּילוּ בְּטֵלָה אֵין לְגִזְרוּ
בּוֹ ת"צ וִי"ל דְּהֵתֶם דְּיִיק מִמָּה שְׁאָמְרוּ צָאוּ וְהִתְעַנּוּ עַל מַה שְׁהִתְעַנִּיתֶם וְאִי בְּטֵלָה נְהִי
דְאִין גּוֹזְרִין לְכַתְּחִלָּה אָבֵל אֵין צָרִיף ג"כ לְמִיתַב תַעֲנִית לְתַעֲנִיתָן וּק"ל: שְׁם תּוֹס' ד"ה
הַלְכָה מְתַעֲנָה וּמְשָׁלִים כּו' פְּכַר הַעֲרִיתִי עַל דְּבַרֵיהֶם ו"ל בְּעִירוּבִין פָּרַק בְּפִל מְעַרְבִין
דְּמִשְׁמַע הֵתֶם לְהִדְיָא דְגַם בְּחֲנוּכָה וּפּוֹרִים מְתַעֲנָה וּמְשָׁלִים: הַדְּרוּ עַלְפֵי פָּרַק
סִדְרַת תַעֲנִיּוֹת וּבַעֲזוּ"ה נִתְחִיל פ' סִדְרַת תַעֲנִיּוֹת אֵלוּ פָּרַק ג' דָּף יט מְשַׁנָּה עַל אֵלוּ מְתַרִיעִין
בַּכ"מ כּו' מַעֲשֶׂה שְׁיָרְדוּ זְקֵנִים כּו' וְגִזְרוּ תַעֲנִית עַל שְׁנֵרָאָה כּו'.

יֵשׁ לְדַקְדָּק מֵאִי מֵיִתִּי מִתְנִי' מְהֵנָּה זְקֵנִים הָא בְּכָל צָרָה שְׁלֵא תְבֵא כָל סְבִיבוֹתֵי מְתַעֲנוֹת
וְלֹא שְׁמַעֲנִין מִיִּנְיָהוּ דְּמְתַרִיעִין בְּכָל מְקוֹם. וִי"ל דְּשְׁמַעֲנִין מִיִּנְיָהוּ שְׁהֶם מְכָה מְהִלְכַת
וְצָרִיף לְהִתְעַנּוֹת אֶפִּילוּ שְׁאִינָן סְבִיבוֹתֵי וְכ' הָר"ן ו"ל דְּלֹאוּ דְוּוּקָא בְּכָל מְקוֹם אֱלָא
בְּהַפְרָכֵי שְׁלָה כְּמוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כּוֹלָה וְכּוֹן מְבַנְיָא בְּתוֹסְפָתָא אֱלָא דְצָרִיף לְדַקְדָּק עַל מַה
שְׁכ' הָר"ן ו"ל בְּמִשְׁנָה דְעַל אֵלוּ מְתַרִיעִין בַּכ"מ אִם הֵם בְּבָבֶל מְתַרִיעִין בְּאַסְפַּמְיָא וְנִרְאָה
קִצַּת כְּסוּתָר דְּבַרֵי הָרֵאָב"ד ו"ל עכ"פ וְדֵאִי גַם לְדְבַרֵי הָר"ן ו"ל יֵשׁ חִילּוּק בֵּין אֵלוּ
לְשָׂאָר צְרוּת שְׁלֵא תְבֵא דְבִשְׂאָר אֵין מְתַרִיעִין אוּ מְתַעֲנִין אֱלָא סְבִיבוֹתֵי וּבְאֵלוּ בְּכָל
הַפְּרָכֵי וּלְפִרְש"י וְהָרֵאָב"ן ו"ל יֵשׁ עוֹד חִילּוּק דְּבְאֵלוּ מְתַרִיעִין וּמְתַעֲנִין בְּכָל הַפְּרָכֵי
אָבֵל דְעַת הָרֵאָב"ד ו"ל דְאִין חִילּוּק בְּזָה אֱלָא דְכָאן רַק בְּסְבִיבוֹתֵי וְכָאן בְּכָל הַפְּרָכֵי
וְלר"ע מְתַרִיעִין בְּלֹא תַעֲנִית וְעוֹבְדָא דְזְקֵנִים אֲתֵיא כְּרַבְנָן דְּמְתַעֲנִין וְלֹא מְתַרִיעִין וְהָא
דְּמִיבְעֵי לָן בַּש"ס הָא דְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים לְשְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי אִי אֶפִּילוּ בְּחוּל וּפְשִׁיט הַש"ס
דְאִין מְתַרִיעִין אֶפִּילוּ בְּחוּל עַל הַדְּבָר וּמִשׁוּם ר"ע תְּנִי לָהּ בְּבַרְיֵיתָא צ"ל כַּמ"ש הָר"ן ו"ל
דְאִין מְתַרִיעִין רְצוּפִים אָבֵל בַּה"ב וְדֵאִי מְתַרִיעִין לר"ע אֶפִּי' כָּל סְבִיבוֹתֵי אֱלָא דְלְשׁוֹן
הַבְּרִיִיתָא אֵין מְתַרִיעִין עַל הַדְּבָר כָּל עֵינָר לֹא מְשַׁמַּע כּוֹן וְכּוֹן מְשַׁמַּע לְקַמְן מְפִירִש"י ו"ל
דְאִין מְתַרִיעִין כָּל מִשׁוּם דְּגִזְרָה הִיא וְצ"ל לְפִירוּשֵׁי דְתְנַאי הִיא וְאַלְיָא דר"ע תְּנַאי
דְּמִתְנִיתִין אֲלִיבָא דר"ע ס"ל דְּמְתַרִיעִין עַל הַדְּבָר בְּחוּל וְתַנְנָן בּוֹן פִּיטוּם ס"ל דְאִין מְתַרִיעִין
כָּל אֱלָא דַא"כ אֲמַאי קָאָמַר הַש"ס דְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים אֶפִּילוּ בְּחוּל הָא אִיכָא חֲכָמִים
שְׁמוּדִים לוֹ בְּחוּל ר"ע דְּמִתְנִי' וְדְעַת הָרֵאָב"ם ו"ל בְּזָה הוּא דְאִין חִילּוּק כָּל וּבְכָל הַצְּרוּת
שְׁל"ת אוֹתָהּ הָעִיר מְתַעֲנָה וּמְתַרַעַת וְכָל סְבִיבוֹתֵי מְתַעֲנוֹת לְבַד אֶפִּילוּ שְׁל חִיָּה רְעָה וְחָרַב
וְעַמְדוֹ ע"ז הַכ"מ וְהַלח"מ דְּהָא עַל אֵלוּ מְתַרִיעִין בְּכָל מְקוֹם תְּנָן וְעֵי' בַּלח"מ ו"ל שְׁכ'
דְּהָרֵאָב"ם ו"ל אֲזִינֵל לְשִׁיטַת הָרֵאָב"ד ו"ל דְפִי' עַל אֵלוּ מְתַרִיעִין בַּכ"מ הֵינְנוּ מְתַרִיעִין

לחוד וכו' ו"ל רב"ע ו"ל רב"ע מתענין לחוד וסביבותי היינו איפרכי של"ה וא"כ אין חילוק כלל ע"ש בדבריו ו"ל שכ' שם הר"ן ו"ל דסביבותי היינו האיפרכי וכבר כתבתי לעיל דמבואר בדברי הר"ן ו"ל אליבן דהראב"ד ו"ל דיש חילוק בין סביבותי לאיפרכי אלא מדברי התוספתא משמע דאין חילוק דתני התם גבי בורות שיחין ומערות על פולם אין מתריעין אלא באיפרכי וכו' גבי חרב תני נמי דאין מתריעין אלא באפרכי משמע דאין חילוק בדבר וע"כ צ"ל דהרמב"ם ו"ל ס"ל כמש"כ הראב"ד ו"ל אלא דמאי דתנו במתני' על אלו מתריעין בכ"מ כו' מפני שהיא מפה מהלכת קשה ליישב לשיטתו ו"ל ועיין בכ"מ ולח"מ שישבו בדוחק.

ונראה דגם הרמב"ם ו"ל מודה דיש חילוק בין צרות חרב וחי' רעה וארבה וחסיל לשאר צרות דבשאר צרות אין מתענין אלא סביבותי ובחרב וחי' רעה מתענין בכל הפרכי ולא הוצרך לבאר זאת משום דמסבא בחרב העוברת ממקום למקום כל הפרכי צריכין להתענות מפני שקרוב הוא לעבור החרב גם בתוכם ח"ו ולענין זה כל הפרכי חשיב סביבותי כמו כן החי' רעה ג"כ מפה מהלכת היא וא"כ גם לדידן יש חילוק בין מפה מהלכת למפה שאינה מהלכת אלא דאפתי אינו מיושב פינו דמתני' איצטריך לאשמעין האי מילתא אמאי לא אשמע לן הרמב"ם ו"ל ועוד תיקשי הא דכתב גבי ארבה וחסיל אפילו לא נראה אלא פנה א' בכל א"י מתענין ומתריעין עליהם וא"כ פסק בזה בפשטני דמתני' דאפילו משום פנה אחד מתריעין בכל א"י והטעם הוא מפני שהיא מפה מהלכת כמבואר בתוספתא להדיא וא"כ אמאי לא כתב פן גבי חרב וחי' רעה ושידפון וחי' רעה נראה עוד לומר דהרמב"ם ו"ל מפרש המשנה פשיטת רש"י ו"ל דעל אלו מתריעין בכ"מ היינו מתריעין ומתענין והא דמיתי מתני' עובדא דזקנים דגזרו תענית הוא ע"ד מחלוקת דפליגי את"ק וס"ל דבשדפון וחי' רעה סביבותי מתענין לבד ופסק פנומיהו בחרב דהוי דומיא דחי' רעה ובחי' רעה ובשדפון אבל בארבה לא מצינו דפליגי בזה ע"כ פסק פסתמא דמתני' דאפי' לא נראה אלא פנה אחד בכל א"י מתריעין עלי' ועדיין צ"ע ולשיטת הרמב"ם ו"ל א"ש הא דתני בפרייתא בגמרא על פולן אין מתריעין עליהן אלא באיפרכי של"ה דקאי אחרב וחי' דכונותיהו כמו שכתב הר"ן ו"ל אבל לשיטת רש"י ו"ל דבכ"מ היינו אם יראו באספמא מתריעין בבבל א"כ במאי קמזירי האי ברייתא אי בחרב וחי' רעה מאי אירי' ב פרכי הא בכל מקום מתריעין ואבשאר צרות הא אין מתריעין אלא בתוך המקום שהצרה ח"ו בו אם לא שנגמר דאתא כו"ע ועיין בלשון רש"י ו"ל בגמ' משמע דהפרכי היינו המקום שהצרה שם ח"ו ועיין בפ' המשניות להרמב"ם ו"ל מש"כ דאין מתריעין על הדבר אלא אותה העיר מתענה ומתרעת כו' ע"ש וצ"ל כמ"ש לעיל דחנן בן פיתום פליג עם תנא דמתני' אליבא דר"ע ודו"ק: ע"ב גמרא נהרא אנגרא בצירתא כו' ופי' התוס' דאבצורת אין מתריעין ואכפנא מתריעין וכו' משמע מהא דאמר ר' יוחנן ל"ש אלא בזמן שהמעות בזול כו' אבל מעות ביוקר מתריעין עלי' מיד ומעות בזול ופירות ביוקר הוי בצירתא ואפ"ה אין מתריעין אבל מלשון הר"ן ו"ל במתניתין משמע דאבצורת נמי מתריעין וא"כ צריך ליישב אליבן הא דאמר ר"י ל"ש וי"ל דהאי מתריעין עלי' מיד דקאמר ר"י היינו תיכף ומיד ואין ממתנין על בה"ב דזה בכלל צרות מזונות דמתריעין אפילו בשבת ולמש"כ הב"י בדברי הרמב"ם ו"ל דהתרעה דירדו לאילן ולא צמחים וכו' שפסקו גשמים היינו תענית לבד א"ש ג"כ דבמעות ביוקר

מתריעין בשופר אבל במעוז בזול ופירות ביוקר מתעניין וזועקו לבד ואין בהן התרעה בשופר ועפ"ז א"ש ג"כ מש"כ לעיל דעל פולן אין מתריעין אלא בהפרכי' שלה אתיא דלא כת"ק ולפי דברי הב"י ניחא דהתרעה זו דאילנות ובורות שיחין ומערות היינו תענית לבד ובזה שוין כל מקומות ההפרכי' ועיין בלח"מ מה שפתיב בזה: שם גמרא ואספיה כו' עיין בב"י ולח"מ ובירושלמי בפירקין: שם גמרא ואם אין להם מים לשמות מתריעין מיד ואיזהו מיד בה"ב עיין בפסקי הרא"ש ז"ל מה שפירש בזה: שם גמרא תניא אידך מתריעין על האילנות כו' רשב"ג לכאורה השני ברייתות פולה חדא היא ולא שינה בזה תניא אידך וי"ל דספחים איכא בינייהו דלתניא אידך מתריעין אף על הספחים וכפירש"י ז"ל ובירייתא קמייטא ס"ל דספחי זרעים אסור בשביעית וכמ"ש התוס' ואפ"ל עוד דמתריעין על הספחים ד"ה היא ולמ"ד ספחים מותרין כ"ע מודים דמתריעין ודנוקא באילנות פליגי ובתוספתא ובירושלמי תנא סתמא פשם שמתריעין על הגשמים בשאר שני שבוע פה מתריעין בשביעית מפני שיש בהן פרנסה לאחרים ופליגי בירושלמי מאן ניהו אחרים ע"ש: שם גמרא אמר ר"א בן פרטא מיום שחרב בהמ"ק כו' חשיב פאן ג' דברים לברכה בירידת גשמים בזמנן א' שהטיט היינו הארץ מתגבלת יפה. הב'.

שניתן להם הפרנסה בבת אחת כי כל צמחי האדמה צמחים יחד. הג'.

כי ניתן להם בזמנן ויש להם פנאי להעשות פתיקון וכל ג' אלו נאמרים בפסוק אם בחוקותי כו' ונתתי גשמיכם בעתם והארץ תתן יבולה כי תתגבל יפה ותתן כל פחה לה והשיג לכם דיש כו' כי יתן לכם הפל בבת אחת ואכלתם לחמכם לשונבע כי תאכלו פתיקונה וישביע אתכם וכ"ז הוא בזמן שאתם יושבין לבטח בארצכם אבל משחרב בהמ"ק אין הדבר תמידי באלו הברכות אלא יש שנה כו': דף כ גמרא אמר לו יודע אני שלא הרעיש הקב"ה כו' נראה דכוננת האדון לקנטרו בדברים אמר כי ירידת הגשמים הי' ע"ד ההנהגה האמורה במדרש אם הבן זוכה הוא אוכל על שולחן אביו לבדו והעבדים עומדים מנגד ובפשע הבן ח"ו נוטל האב חלק הבן ונותן לעבדו כדי להקניט את הבן.

וכן בעו"ה פמעט כל מי הגלות. וזה שאמרו האדון לנקדימון יודע אני כו' אבל מי יודע אולי משנאתו אתכם לא ירדו גשמים כל הזמן ובעבור הזמן ירדו ברשותו ולא בשבילי אלא כדי שיהי' הצער שלה גדול ע"כ נכנס בחזרה לביה"מ ואמר הודע שיש לה אהובים בעולמה ותודיע להם כי טובתה אלינו ואין לזר חלק אתנו ונעשה נס ועמדה הסמה ולא שקעה בעונתה עד שנתפזרו העבים ונרחה הסמה באותה שעה אמר לו האדון אלולא נקרא הסמה כו' פנונתו כי עדיין לא נעשה הנס בגדר האהבה בשלימו' ואילו לא נכנסת שנית לביה"מ הי' לי פתחון פה עליה: שם גמרא ושתייהו לקללה כו' נראה דדריש הכי מדכתיב קרא הכי והמטרתי על עיר כו' ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת תמטיר וחלקה אשר לא תמטיר עליו תיבש והוא פפול לכאורה לזה דריש הכי משום דברי שא דקרא כתיב והמטרתי וכבר נאמר מפי עליון לא תצא הרעות ע"כ חזר הפתוב בלשון אחר חלקה אחת תמטיר תבא מקום להורות כי אין החסרון מצד הנותן כפיכול אלא מצד המקבל כי עון המקום גורם שיהי' המטר לקללה ח"ו ובמקום השני פתיב ג"כ וחלקה אשר לא תמטיר תלה הפתוב החסרון בעבים כי הם לא ימטירו וכמ"ש רש"י ז"ל וט"ס

בְּרִשׁ"י ו"ל אֲשֶׁר לֹא אִמְטִיר וצ"ל אֲשֶׁר לֹא תִמְטִיר אֲבָל מִפִּי עֲלִיּוֹן ב"ה לֹא תֵצֵא הַרְעוֹת:
שֵׁם גְּמָרָא הֵיטָה יְרוּשָׁלַיִם לְנִדָּה כּו' אָמַר רַב יְהוּדָא כּו' לְבִרְכָה יֵשׁ לְדַקְדָּק הָא קָרָא דְהֵיטָה
כְּאַלְמָנָה נְאֻמַר תְּחִילָה וְאַמַּאי לֹא דְרִישׁ אוֹתוֹ תְּחִילָה וְנִרְאָה פִּי רַב בְּכָל דְּבָרָיו בִּינְיָר לְנוּ
סֵדֶר הַגְּלוּת עַל מָה הוּא פְּנוּנְתוֹ וּמִחֲשַׁבְתּוֹ ית' אֲלֵינוּ לְטוֹבָה וְהִנֵּה עֵיקַר הַגּוֹרָם תְּחִילָה
לִימֵי הַגְּלוּת הוּא בְּעוֹנֵינוּ כִּי פָּנוּ אֵלָיו ית' עוֹרְףָּ ח"ו וְרַחֲקוּ מֵעֲלִיו ח"ו וְהִמְשִׁל בְּזָה הוּא
אֲשֶׁה בְּנִדְתָּה כִּי הִתְרַחֲקוֹת מְאִישָׁה הוּא מִצְדָּה מִחֲמַת טוֹמְאָתָה וְכֹאֲשֶׁר גָּבַר הַחֲטָא אֲזַ
אָמְרָה שְׁפִנוּנְתוֹ ית' אֵלָכָה וְאֲשׁוּבָה אֶל מְקוֹמִי וְגַם הוּא נִתְרַחֲק כְּבִיכּוֹל וְעַל שְׁתֵּי אֱלוֹ אָמַר
הַפְּתוּב הֵיטָה יְרוּשָׁלַיִם לְנִדָּה וְכוּן עַל הַפְּרַחֲק אֲשֶׁר מִצְדָּה וְהֵיטָה כְּאַלְמָנָה יְכוּן עַל
הִתְרַחֲקוֹת שְׁכִינְתּוֹ ית' וְלִזָּה מְפָרֵשׁ רַב דְּשִׁתִּיהֶם לְבִרְכָה הֵיטָה יְרוּשָׁלַיִם לְנִדָּה מִה נִדָּה
יֵשׁ לָהּ תִּקְנָה כִּי אֵין טוֹמְאָתָה לְעוֹלָם אֲלֹא סוֹפָה לִיטָהָר כִּי יְרוּשָׁלַיִם יֵשׁ לָהּ תִּקְנָה כִּי
סוֹפָה שְׁתָּשׁוּב אֶל ה' בְּאַמְצָעוֹת יְמֵי הַגְּלוּת וְכַמֶּש"נ בְּצַר לָהּ כּו' וְשָׁבַת עַד כּו' וְכֹאֲשֶׁר
יִשׁוּבוּ הֵם וְיִדְרָשׁוּ אֶת ה' אֲזַ גַּם הוּא יִשׁוּב לְהַטִּיב לָנוּ וְלִשְׁכּוֹן בְּתוֹכֵנוּ כַּמֶּש"נ וְשָׁב ה'
אֲלֵהֶיךָ אֶת שְׁבוּתָךְ יְכוּן בּוֹ עַל שׁוֹבְתָךְ הֵינּוּ ע"י שׁוֹבְכֶם לְשַׁחַר אוֹתוֹ וְלִבְקָשׁוֹ אֲזַ גַּם הוּא
יִשׁוּב עֲלֵיכֶם וְיִהְיֶה אֲזַ הַקְּרִיבוֹת וְהִיחֹד מִשְׁנֵי הַצְּדָדִים יְחֹד וְאִהְיֶה עוֹלָמִית וְזַש"א הֵיטָה
כְּאַלְמָנָה לְבִרְכָה כְּאַשָׁה שֶׁהִלְךָ בְּעֵלָה וְנִדְעָתוֹ לְחִזּוֹר וּמְבִיא הַש"ס עוֹד ב' מִקְרָאוֹת אֲשֶׁר
לְפִי הַנִּרְאָה הֵם קְלוּת ח"ו וְדְרִישׁ רַב כִּי גַם הֵם לְבִרְכָה וּבָהֶם נִרְאָה מִחֲשַׁבְתּוֹ ית' לְטוֹבָה
עֲלֵינוּ וְהַפְּרַחֲק הוּא לְתַכְלִית הַקְּרִיבוֹת וּבְזָה נִגְלָה לָנוּ כִּי גַם בְּהִיּוֹת יְרוּשָׁלַיִם כְּאַלְמָנָה לֹא
גְּבָרָה הִתְרַחֲקוֹת מְאִתָּה ח"ו ע"כ בְּטוֹחִים אֲנַחְנוּ כִּי יוֹסִיף וְיִקְרָבֵנוּ אֵלָיו בְּאַהְבָּה שְׁלִימָה
עוֹלָמִית וְזֶה שְׁאָמַר ר"ש בַּר נַחֲמָנִי טוֹבָה קְלָלָה שְׁקָלְלָן אַחִי הַשִּׁילוּנִי מִבְּרַכָּה שְׁבָרְכּוּן
בְּלַעַם הַרְשָׁע בְּלַעַם בְּרַכּוּן בְּאַרְזֵי כִּי הָאֲרִז קָשָׁה הוּא מִצַּד עֲצָמוֹ אֲבָל אֵין שְׁרָשׁוֹ מְרוֹבִין
ע"כ אִם יַעֲמוּד עֲלָיו רוּחַ קָשָׁה עוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכוֹ עַל פָּנָיו וְע"ז הַמְשִׁיל בְּלַה"ר אֶת יִשְׂרָאֵל
לְאַרְזֵי וְנַעֲמָרוֹת גְּשִׁיקוֹת שׁוֹנָא כִּי הַגְּבוּרָה וְהַקְּשִׁיּוֹת מִצַּד עֲצָמָן חֲסוֹנוֹ הוּא כִּי עֲלוּלִין
לְעַקּוֹר ח"ו מְרוּחַ קָשָׁה פִּינוֹן שְׁמַחֲמַת קְשִׁיּוֹתוֹ א"א לְהִלְוֶךָ וְלִבְאָ עִם הַרוּחוֹת.

אֲבָל אַחִי הַשִּׁילוּנִי קְלָלָן בְּקָנָה וּבְרַכָּה הוּא כִּי כָּל הַרוּחוֹת לֹא יִזְיָנוּ מִמְּקוֹמוֹ כִּן כָּל
הַנְּסִינּוֹת אֲשֶׁר יַעֲבֹרוּ עֲלֵינוּ בְּגוֹלָה לֹא יִזּוּ אוֹתָנוּ מִמְּקוֹמָנוּ וְשְׁתוּלִים בְּבֵית ה' וְאָמַר עוֹד
וְלֹא עוֹד אֲלֹא שְׁזָכָה קָנָה לְכַתּוּב בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה כִּי מִפְּנֵי שֶׁהוּא רַךְ מְוַכָּשֶׁר הוּא לְעִשׂוֹת
מִמְּנוֹ קוֹלָמָס לְכַתּוּב ס"ת כִּן יִשְׂרָאֵל ע"י רְפוּתָן בְּגוֹלָה וְכוּפְפִין רֹאשׁ לְכָל גַּל וְגַל יוֹכְשָׁרוֹ
לְזָה שֶׁע"י יִתְגַּלָּה הַתּוֹרָה בְּכָל מִצְפּוֹנָיו לְעַת הַגְּאֻלָּה וְתִרְבָּה הַדַּעַת וְיִכְרִיו וְיִדְעוּ כָּל
בְּרוּאֵיו ית' אֶת כְּבוֹדוֹ בְּשָׂמִים מִמַּעַל וְעַל הָאֲרֶץ מִתַּחַת וְע"ז הַיּוֹכּוֹחַ נִתְּנוּפְחוֹ הַקְּסִיר עִם
ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא הַקְּסִיר אָמַר כִּמָּה עֲזָה הִיא הַשָּׂה כּו' כִּינּוּן לְתוֹלוֹת הַגְּבוּרָה מִצַּד עֲצָמָן
כַּד בְּלַעַם הַרְשָׁע וְח"ו בְּסוֹף יְבֵא רוּחַ קָשָׁה כּו' אֲבָל ר"י הַשִּׁיב לוֹ כִּמָּה גְּדוּל כְּחָה שֶׁל
הַרוּעָה כִּי אֲנוּ אֵין לָנוּ כַּח וּגְבוּרָה מִצַּד עֲצָמָנוּ וּבְשֵׁם ה' בְּטַחָנוּ וְהוּא יְהִי לָנוּ לִישׁוּעָה
לְעוֹלָם: ע"ב גְּמָרָא נִזְדַּמֵּן לוֹ אָדָם אֶחָד כּו' אָמַר כִּמָּה מְכֻנָּעַר כּו' אָמַר לוֹ אֵינִי מוֹחֵל לָךְ
עַד שְׁתִּלַּךְ לְאַנְפִּין שְׁעִשְׁנֵי כּו' יְדוּעַ כִּי עֵיקַר נְתִיבַת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לֹא לְצוּרָךְ תִּיקוֹן
יִשְׂרָאֵל לְבַד גִּיתָנָה אֲלֹא אִם לְתַמְנָן כָּל בְּרוּאֵיו ית' וְיַעֲלֶה לְרִצּוֹן לְפָנָיו מִעֲשָׂה כָּל הַבְּרוּאִים
כַּמֶּש"נ וְהֵיטָה לִי סְגוּלָה מִכָּל הַעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאֲרֶץ וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי כִינּוּן כִּי לֹא נִיכָר
הַסְּגוּלָה וְאוֹצֵר חֲבִיב אִם ח"ו אֵין לְבַעַל הַסְּגוּלָה אֲלֹא זֹאת הַסְּגוּלָה אֲכֵן אִם יֵשׁ לְבַעַל
הַסְּגוּלָה עוֹד דְּבָרִים יְקָרִים וְנִכְבָּדִים וְהַסְּגוּלָה חֲבִיבָה אֵלָיו מְכָל אֲזַ יוֹכְשֶׁר לְהַקְרוֹת בְּשֵׁם

סגולה כמו כן בכל עת שהברואים אינן על שלימותן וכל הימים ההם אשר הרשעים
מכעיסין ובאין ואין בהם קורא בשם ה' איננו ניכר חשיבות עם סגולתו ועיקר רצון
הקדוש הוא שע"י עסק התורה יתקנו כל הבריות וכולם יקראו בשם ה' לבד פאשר אנחנו
מצפים לגאולה השלימה במהרה בימינו ועם ה' יהיו פולם קודש לה' ראשית תבואת כל
הברואים כמש"נ ואתם פהגי ה' תקראו כו' וזש"נ והייתם לי סגולה מפל העמים וא"ת
איזה חשיבות היא זאת להיות סגולה מפל העמים לז"נ פי לי כל הארץ פי ע"י העסק
התורה שלכם כל הארץ יהיו לי פי פולם יתקנו ויבאו לתכלית בריאותן ואתם תהיו לי
ממלכת פהנים וגוי קדוש מזה נראה שעסק התורה העיקר בזה להזריח מאורה לזולתו
ג"כ ולהביאן אל השלימות ולא ח"ו להתגדר בה לאמר לי לבדי ניתנה הארץ פי בזה הוא
נותן מחסור בברואיו ח"ו ועיקר שלימות התורה הוא להשלים הבריאה ולא יהי בה
שום חסרון וזש"א ז"ל אין השכינה שורה אלא על חכם גבור עשיר ועניו פי אחרי כל
המעלות אם ח"ו מחמת זאת יתן מחסור לזולתו כל מעלותיו לחסר תבואתו ע"כ צריכה
מדת ענוה להיות עמם ובלעדה פולם פאין ולזה בשביל שהי' דעתו של ר"א גסה עליו
נזדמן לו אדם שהיה מכוון ביותר לנסותו אם יתן בו חסרון או תורתו יעמוד לו שלא
ליטן חסרון בשום בריה ואדרבה להשלים את הפל לתכלית ולא עמד בנסיון והתחיל
לבזותו ולספור בחסרונו והשיב לו האיש לך לאמן שעשאתי לרמון לו פי כל החכמה
שלמד הוא ח"ו בלא יועיל אם עי"ז הוא נותן חסרון בבריות ועיקר לימוד ועסק התורה
הוא לעלות חן כל הברואים בעיני יוצרן ע"י אור תורתו אשר יזריח עליהם וזה שפינדר
בן זומא במשנתו אחר חכם גבור ועשיר איזהו מכוון המכבד את הבריות פי זהו פבודו
של מקום ב"ה כמש"נ פי מכבדי אכבד: שם גמרא מאי הוי עובדא דרב אדא ב"א כו'
מימי לא הקפדתי כו' הנה כל המדות הללו הם סגולים לאריכות ימיו של אדם פי תלמידיו
שאלו אותו על הפלגת אריכות ימיו מזה נודע החברה הנעימה אשר בין גופו הנוצר
מאדמה עם נשמתו שהיא חלק אלוה ממעל ומקובל לפני' דירתה בבית חומר ע"ז השיב
להם מדותיו הטובים אשר על ידן יתחזקו אשיות וחומת הבית חומר ויהי' מדור נאה
לבית מלך של עולם הנשמה הטהורה ולא יצר לה המקום והם ז' מידות ע"ש שנא'
חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה מימי לא הקפדתי בתוך ביתי יכנין פי כמו
שמנהיג האדם א"ע עם ב"ב פן יהי' ההנהגות בעה"ב היא הנשמה עם כל ב"ב הם פלי
החומר ע"כ צריף להתנהג בנחת ובטוב עם ב"ב וכן תתנהג עמו הנשמה לנהל את הבית
בשובה ונחת וכולן ישמעון לקולה במצות ה' וייטיב לה שבת בביתה.

ולא צעדתי בפני מי שגדול מפני ידוע פי סדר העוה"ז הוא היפך מעה"ב וכ"ד רב יוסף
ברי' דריב"ל ושם בעלמא דקשוט עולם ברור הוא כ"א פפי מדריגתו הסחתון למטה
והעליון למעלה ואם יעלה למדריגה יותר מפנו אז הוא קרוב לביטול ולשבירה ע"כ
הנזהר שלא לצעוד לפני מי שגדול מפנו ומקומו אל ינח יתקנים ימים רבים.

ולא הרהרתי במבואות המטונפות ידוע פי המחשבה וההרהור הוא פח הנפש ע"כ צריף
להזהר שלא יולכנה במקומות שאינן נקיים ח"ו פי הלא ידעת שבתה קודם יצירתה
וביאתה לזה העולם משמי מרום ומריחין דבוסמין דג"ע תתענג ועתה אם לא תמצא את
ביתה נקי ומטוהר מה לה לצרה הזאת ועל אפה תהי' ח"ו שבתה אמה.

ע"כ צריף להזהר בתכלית הנקייות ולכבד ולרפץ את הבית ולא ימצא בו שום דבר מיאוס ואז תשוב לבטח ולא תלקתי ד' אמות בלא תורה ותפילין כמש"נ בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר כי נשמת אדם נקראת נר ולא תאחז בפתילה הוא הגוף כ"א ע"י נתינת השמן משמנו של תורה ע"כ צריף שלא יחסר השמן לעולם וכמו שאמרו ז"ל נרף בגדי נגרי בגדיך אם אתה משמר נרי אני משמר נרף כו' יכוון כי אמר הנשמה להאיר בגוף אינו תלוי בבחירת האדם כ"א ברצון היוצר וכמאמרם ז"ל ע"מ דכל הנשמה ע"י כל נשימה היא רוצה לצאת והקב"ה מתזירה וכ"ז הוא באדם שאינו על גדר השלימות ומפני שצדק המקום רצונה לצאת אבל השי"ת ברחמיו נתן לנו במתנה אור תורתו הקדושה ובגדינו ובבחירתנו להגות בה ולהאיר באורה אפילו חדרי חדרים ולעשות מטעמים ע"י מעשים טובים אשר תתענג הנשמה בהם כמעט יותר שהתענגה בהיותה בבית אביה לנדם ביאתה לזה העולם אז היא משתמרת בתוך האדם השלם הזה ותאריף ימי ישיבתה עמו עד עולם.

ולא ישנתי בביה"מ כו' כי דבקתי בעץ חיים היא התורה בכל יכולתי. ולא טעמתי טעמא דמותא אפילו על רגע זולת מעט שינה הכרחית אשר היא טוב מאוד לתיקון החיים פידוע ולא ששתי בתקלת חבירי כי לא די שעסקתי בתיקון בניני למען יעמוד ימים רבים אלא צריף לראות גם בתיקון בנין חבירו שלא יהרס ואם ח"ו שמח לאיד חבירו הוא לא ינקה גם הוא כמש"נ שמח לאיד כו' לו"א ולא ששתי בתקלת חבירי וצער הי' לי אם אינרע אינה קלקול לחבירי ולא קראתי לחבירי בחניכתו כו' הנה דרשו ז"ל לכו חזו מפעלו' כו' אשר שם שמות בארץ אל תיקרי שמות אלא שמות יכוון כי אם תקרא השם לא יהיו שמות כי השם העצם הוא קיום הנקרא פידוע מקריאות השמות של אדם הראשון אבל שינוי השם מורה על ביטול הקיום ע"כ לא קראתי לשום אדם בחניכה כ"א בשם העצם כי רצוני בכל ברי' שיהיו קיימים לעד ואלו הז' מידות הם עמודי הבנין להאריף ימים על האדמה בנחת וטובה וע"כ סמכו רב ושמואל על רב אדא ב"א דנפיש זכותי' והוא יעמיד החורבה שלא תפול ועל רמז זה רב הונא לעת זקנתו עסק בהעמדת החרבות שלא יפולו: דף כא גמרא אתו תרי מלאכי השרת שמעי' כו' דאמר חז לחברי' גישדי עלי' גודא כו' נראה דהני תרי מלאכי הם שני מלאכים המלוים לאדם בלכתו לדבר כמש"נ כי מלאכיו יצנה לך לשמרה כו' ואחד מימינו ואחד משמאלו וידוע כי הימין מלמד זכות ושל שמאל להיפך ע"כ אמר חז לחברי' גישדי עלוני' גודא שמניחין חיי עולם ואלו דברי המלמד חובה אמר לי' אינך שבקינהו דאיכא בהו חז דקיומא לי' שעמא ועיין מהרש"א ז"ל בח"א שכתב פן ומביא האי עובדא הכי אגב הא דיתבו תחות גודא רעותא ללמדנו כי אין לך דבר שומר מן הנזק כמו העסק בתורה והפורש ממנה אפילו לצורך פרנסתו עומד במקום ספנה מצד מד"ה לולי חסדי המקום ב"ה אשר מצד הפדה הזאת ניתן רשות לעסוק מעט בצרכי עצמו וכמו שאמר הלל במדרש נגמול חסדא לההיא עלובתא: שם גמרא א"ל הא מני ר"מ היא דאמר מצנה לקיים ד' המות ופירש"י ז"ל דקאי דאמר ירשו אחרים תחתיהן אבל בכתובות פירש"י ז"ל דקאי ארישא אם אמר אל תתנו להם אלא שקל דאין נותנין להם אלא שקל אע"ג דסוף סוף פוליהו נכסי דידהו ניגהו משמע מדבריו דבסיפא כ"ע מודים דאין נותנין להם אלא שקל פנין דיש זכות לאחרים אחריהם וכ"כ הרשב"ם ז"ל בב"ב דארישא קאי ובכתובות בגמרא משמע פן ופריף התם על הא דפסיק הלכתא בין

אמר תנו ובין אמר אל תתנו נותנין להם סלע הא קי"ל מצנה לקנים דברי המת ועיין ברמב"ם ז"ל פי"ב מהל' זכ' ומתנה בהלכה זו: שם גמרא ויצא ממנה ג' מתים בג' ימים כו' לכאורה למאי דקי"ל בתרי זימני הוי חזקה לענן נשואין ומילה ותישינו לספנה אפילו בתרי זימני א"כ אמאי לא נחוש פאן נמי אפילו לב' ימים וי"ל דילפינן משור המועד דלא הוה חזק ליגח אלא בתלתא זימני ורבי נמי מודה בשור המועד ועוד נראה דהכא טעמא פדאמרין במדרש שאין צרה מושלת ג' ימים שלמים וכמש"נ ביום השלישי יקימנו כו' ולהכי אם ח"ו גברה הצרה ג' ימים ע"כ לבקש רחמים ולהתענות וקא דא"ל ר"נ בר"נ בר"ח כמאן כר"מ דאמר ריחוק נגיחותיו חייב כו' בלשון תמימה אמר לו פן דאל"כ אלא לפי האמת א"כ אפי' לר' יוסי גבי מועד דבעינן דווקא ג' ימים היינו משום דכתיב קרא מתמול שלשום וכיין דליפא למילף ק"ו לקרב נגיחותיו א"כ לא מצינו לחייבי' כש"כ מסברא דנפשיין אבל הכא אמאי לא נחוש נמי לחד יומא ולאפוישי רחמי' אלא ודאי הכא שאני וכדכתיבנא וליפא חייבא להתענות אלא בג' ימים ואפשר ר"נ בר"ח נמי החמיר ע"ע ולא מחמת חייב עשה פן ומה שפלפלו האחרונים ז"ל בדברי הטור סי' ק"ד לענן הרגל הזכרה דיליף התם בק"ו קרב מרחוק הנכון בזה מש"כ המ"א ז"ל דווקא בשור המועד והכא אמרינן דהדבר תלוי ב'ימים ולא הריחוק הוא הגורם אלא הימים גורמים תדע דאפילו נגח נגיחה אחת ביום א' לעת ערב וביום ב' בערב נגח נגיחה שני חשבינן להו לשתי נגיחות אפילו הם קרובים זל"ז ואלו נגח ב' נגיחות ביום א' אפילו רחוקים זה מזה לא חשיבא אלא חדא אבל לענן הרגל הזכרה לא מסתבר לומר דבימים הדבר תלוי ונפיר ילפינן מדברי הירושלמי דע"י צ' פעמים הוא מתרגל לומר פדיו בין בריחוק בין בקירוב אלא דבפ' חזקת הבתים לענן שני חזקה לא משמע פן קצת: ע"ב גמרא איפא מותנא בארעא דישראל כו'.

יש לדקדק מאי דייק הש"ס טעמא דגבירה ושפחה הא שפחה ושפחה לא מ"ד רב נחמן הא במתני' תנינן להדיא דאין מתענין אלא סביבותי' אבל הרחוקים ממנה אין מתענין ועוד הא דגבירה ושפחה גופא תקשי במתני' משמע דאפילו בא"י אין מתענין אלא סביבותי' ובא"י גופא לא יתענו הרחוקים ובח"ל יתענו ונראה פתירוץ הרמב"ן ז"ל הביאו הר"ן ז"ל דהכא בכל ארץ ישראל ומש"ה חייבין להתענות בח"ל אבל אפשטה אלא בעיר אחת אין מתענין אלא סביבותי' אלא במה שכתבו שם דאם היתה המפה במקצת א"י מתריעין בכל הארץ קשה דהא במתני' תנו דאותה העיר לבד מתרעת ומדברי הרמב"ם ז"ל נראה דהא דמתענין בח"ל אם יש דבר ח"ו בא"י לאו משום דמפה מהלכת היא אלא מתענין עליהם על בני א"י כי בני גבירה הם.

ולענן מה שכתבו התוס' ז"ל אם הנה דבר בכותים כו' וכתב הר"ן ז"ל דיש חולקין ע"ז משום דשטנא בתרי אומא לא שליט ולכאורה מהא דאיפא מותנא בחזירי מוכח פדברי התוס' דהא חזירי מסתמא של כותים הם ואמאי לא נימא נמי דבמזון כותי הוא דשלטא המכה אבל לא במזון ישראל אלא ודאי פיון שנייתן רשות למשחית בעי למיבעי רחמי לאצלינן וכ"נ ממפת מצרים והפלה ה' בין מקנה מצרים כו': שם גמרא אבא אוןמנא הוי אתי לי' שלמא ממתבתא דרקיעא כל יומא לאפיי' כל מעלי יומא דשבתא לרבא כל מעלי יומא דכיפורי כו' מדוע ד' חז"ל ת"ח מרבין שלום פי הם למודי ה' ובחז' לימודי ה' דוע והם מרבים ביום השלום בעולם בחי' עוה"ז פידוע וזה הוא תכלית פל המצות להרבות

שְׁלוֹם בְּעוֹלָם כִּי ע"י זֶה מִתְאַחֲדִים עוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים עִם הַתְּחִתּוֹנִים וְכַמְש"נ כִּי כָּל כּו'
דְּאֲחִיד בְּשִׁמְי' כּו' כִּי כְּאֲשֶׁר יֵשׁ שְׁלוֹם בְּבַחִי עוֹה"ז אֲזַי בַּחִי עוֹה"ב מִשְׁפִּיעַ תְּמִיד בְּרַכָּה
וְשְׁלוֹם בְּשִׁפְעַ רַב וּזש"נ ה' עוֹן לְעַמּוֹ יִתֵּן וַיֵּשׁ לָהֶם פֶּחַ בְּזֶה לְהַרְבּוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם ה'
יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם כִּי כָּל מָה שִׁיפְעוֹל הָאָדָם בְּמִדָּה זֹו בְּמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים כֵּן יִתְרַבֶּה
וַיִּנְשָׁפַע עָלָיו מִלְמַעְלָה שְׁלוֹם וּבְרַכָּה.

ועפ"ז יְפוֹרֵשׁ מִקְרָא אוֹ יַחֲזֵק בְּמַעֲוָזוֹ יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִי כִּי הַמְּחִזֵּק בְּמַעֲוֹז
הַתּוֹרָה הַשְּׁלִימָה הוּא הַמְּרַבֶּה שְׁלוֹם בְּעוֹלָם וּזש"א יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי כִּי הוּא הָעוֹשֶׂה הַשְּׁלוֹם
ע"י מַעֲשָׂיו וְכִינּוֹן שֶׁע"י מַעֲשָׂיו נִתְעוֹרַר הַשְּׁלוֹם אֲזַי הוּא אֵינוֹ פּוֹסֵק וְהַשְּׁלוֹם הוּא עוֹשֶׂה לוֹ
בַּתְּמִידוֹת כִּי הוּא מִתְבָּרֵךְ מִלְמַעְלָה בְּכָל עֵת לְמַעַן יוֹרִיד לְמַטָּה וְהֵבִין וּזש"א חו"ל כָּל
הַלּוֹמֵד תּוֹרָה לְשִׁמָּה הֵינּוּ פְּדֵי לְהַרְבּוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם כִּי זֶהוּ כְּפִנּוֹת לְשִׁמָּה זֹו כֶּה לְדַבְּרִים
כו' וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲנֵן הַמִּתְגַּבֵּר וְכִנְהַר שְׁאֵינוֹ פּוֹסֵק כִּי הוּא מְקַבֵּל תְּמִיד מִמְּקוֹר הָעֲלִיוֹן שְׁלוֹם
רַב טוֹב בְּלִי הַפְּסֵק וְזֶה הוּא עֲנִיָּן הַנִּי תִּלְתָּא צְדִיקֵי דְהוּי אֲתִי לְהוֹ שְׁלָמָא מִמְּתִיבְתָּא דְרַקִּיעַ
כִּי בְּשִׁבִיל מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים שֶׁהִרְבּוּ שְׁלוֹם בְּעוֹלָם בְּשִׁכְרָה זֶה אֲתִי לְהוֹ שְׁלָמָא מִלְמַעְלָה
וְלָזֶה אֲבָא אֲנִימָא מִחַמַּת מַעֲשָׂיו הַגְּדוֹלִים שֶׁהֵם מַעֲנֵן רִיבּוּי הַשְּׁלוֹם דְהוּי מְחִיב גְּבָרָא לְחוּד
וְנִשְׂיָא לְחוּד שְׁלָא יְבָאוּ לְדַבְּרַי עֲבִירָה וְגַם לֹא נִסְתַּפֵּל בָּהּ וּמַעֲשָׂיו אֵלוּ הֵם גּוֹרְמִים רִיבּוּי
הַשְּׁלוֹם כְּמַעֲשֵׂה יוֹסֵף וּמַעֲשֵׂה פְּנַחֵס שְׁבִשְׁבִיל שְׁקִינָא עַל בְּרִית נִיתֵן לוֹ בְּרִית שְׁלוֹם לְזֶה
זָכָה דְהוּי אֲתִי לִי שְׁלָמָא מְרַקִּיעַ כָּל יוֹמָא וְאַבְיֵי וְרַבָּא הֵם זְכוּ שְׁבִכְל עֵת שְׁנַתְרַבֶּה הַשְּׁלוֹם
לְמַעְלָה הוּי אֲתִי גַם עַלְיָהּ וַיְדוּעַ כִּי בְּמַעְלֵי יוֹמָא דְשַׁבְּתָּא הִיא עֵת רַבִּית הַשְּׁלוֹם בְּעוֹלָם
כְּאִמּוֹר הַשְּׁבִיחַ בּוֹאֵי בְּשְׁלוֹם כּו' וּבַעֲת הַזֹּאת הוּי אֲתִי לִי שְׁלָמָא לְאַבְיֵי וְכֵן מַעְלֵי יוֹמָא
דְּכִיפּוֹרֵי הָאֲכִילָה וְשִׁתְּי' בּוֹ הֵם תְּקוּנֵי הַשְּׁלוֹם וְהַעוֹלָם כְּפִנּוֹדַע וְאֲזַי הוּי אֲתִי לִי שְׁלָמָא לְרַבָּא
וְעַל כְּפִנּוֹת הַזֹּאת אָמַר לִי רַבָּא לְבָרְנִי כִּי אֲתָא מִבֵּי רַב וְהוּי מִיְנַצּוֹ בְּהַדִּי הַדִּי עַל אֲשֶׁר
שָׁב לְבֵיתוֹ וּפְסֵק מִלְמּוּדוֹ יוֹנְתָהּ נִזְכָּרְתָּ וְאַמְרֵי לָהּ כּו' כִּי תַכְלִית הָאָדָם הוּא לְחַבְּרַי אֲשֶׁת
כו' ע"י עֶסֶק הַתּוֹרָה וְכִדִּי לְהַרְבּוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם ע"כ חֲלִילָה לְבַטֵּל אֶהְבֵּת אֵילַת אֶהְבִּים
מִפְּנֵי דָבָר אַחֵר וְלִהְכִי מִיִּתִּי הֵאֵי עוֹבְדָא הֵכָא כִּי הַדְּבָר הוֹנָה ח"ו ע"י הַסְּתַלְקוֹת הַשְּׁלוֹם
וְאֵילָנָא דְחַיִּי מְאִילָנָא דְמוֹתָא וְכָא לְהוֹדִיעַ כִּי ע"י הַתּוֹרָה וְהַמְצָנָה הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם מִתְרַבֶּה
וּמַעֲנֵן זֹאת מִיִּתִּי עוֹבְדָא דִר' בְּרוּקָא דְאָמַר לִיה אֵלֵיהּ זְכוּר לְטוֹב עַל הַהוּא וְנִדְנִיקָא דְהוּי
כִּי עֲלָמָא דְאֲתִי כִּי עַל מְדַרְיָגָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת אָמְרוּ ו"ל רְאִיתִי בְּנֵי עַלְיָ וְהִמָּה מוֹעֲטִים
וְלֹא כָּל אָדָם זֹו כֶּה וְלֹא יְזַכּוּ לָזֶה וְלֹא יְזַכּוּ לָזֶה כ"א עוֹשֵׂי צְדָקָה וְשׁוֹמְרֵי הַבְּרִית וְחֹסְדֵי וְרוֹדְפֵי
שְׁלוֹם וּמְשַׁמְחֵי לְבָבוֹת בְּנ"א כְּמַעֲשֵׂי הַצְּדִיקִים הֵהֵם ה' וְזַכּוּ וַיֵּשִׁים חֲלָקְנוּ עִמָּהֶם: דָּף כב
גְּמָרָא ת"ר עַל אֲנוּ מִתְרִיעֵין בְּכ"מ עַל הַשְּׁדָפוֹן כּו' רַע"א עַל הַשְּׁדָפוֹן וְהִירְקוֹן בְּכ"ש
אַרְבָּה וְחֹסִיל אֲפִי לֹא נִרְאָה אֲלָא כְּנָף אֶחָד בֵּא"י מִתְרִיעֵין קֶצֶת קֶשֶׁה בְּמֵאֵי פְּלִיג ר"ע
אַת"ק הָא ת"ק גְּמֵי סְתָמָא קְאָמַר וּמִשְׁמַע דְּאֶפִּילוּ כ"ש וּמִלְשׁוֹן רַש"י ו"ל נִרְאָה דְלִיכָא
פְּלוּגְתָּא בְּזֶה וּמִש"ה חֲזִילָק בֵּין הַתְּרַעָה לְמַעֲנֵי אוֹ מַעֲשֵׂה שְׁהִי כּו' אֲבָל אֵי נִימָא דַּת"ק
וּר"ע פְּלִיגֵי בְּלֹא"ה לֹא תִיקָשִׁי מִמְּתַנִּי דְמַתְנִי אֲתִיָּא כַּת"ק וּבְעֵינֵן מְלֹא פִי תַנּוּר וּמָה
שְׁפִירִש"י ו"ל בְּמַתְנִי יִרְקוֹן חוֹלִי כ"ש הוּא תְּמוּהָ דַּא"כ מֵאֵי שְׁיִיף בְּזֶה וְעֵינֵן בְּהַגְהוֹת
אַלְפְּסֵי בְּזֶה אֲלָא דַּע"כ צְרִיף לֹא מֵר דַּאִין כָּאֵן פְּלוּגְתָּא דְנִהֵי דְבִשְׁדָפוֹן וְיִרְקוֹן אֲפ"ל דְבְּמֵלֹא
פִי תַנּוּר פְּלִיגֵי אֲפִתִי בְּאַרְבָּה וְחֹסִיל בְּמֵאֵי פְּלִיגֵי וְכֵן נִרְאָה מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם ו"ל דְלִיכָא
פְּלוּגְתָּא בְּזֶה שְׁפִתָּב בְּאַרְבָּה וְחֹסִיל לִישְׁנָא דִר"ע אֶפִּילוּ לֹא נִרְאָה אֲלָא כְּנָף אֶחָד בֵּא"י

וְהָא דַּכּ' בְּגוֹבְאֵי לְשׁוֹן כָּל שֶׁהוּא צ"ל דְּלִישְׁנָא דְהַש"ס נְקוּט אַבְל לְדִינָא לִיכָא בִּינְיָהּ
דְּכוּלְהוּ בַכ"ש אַבְל מַש"כ דְּעַל הַחֲגָב אִין מְתָרִיעִין כָּלֵל לֹא מִשְׁמַע פֶּן מְלִשׁוֹן רַש"י ו"ל
לְעִיל אֲלֵא דְבַחְגָב אִין מְתָרִיעִין בַּכ"ש אַבְל בַּחְגָב הַרְפָּה וְדַאי מְתָרִיעִין וְהָא דְמַחְלַק ר"ע
לְאַרְבֵּה וְחִסִּיל וְשִׁדְפוֹן וְנִרְקוֹן לְתַרְתִּי אִי נִימָא כַּד' הַמ"מ דְּכָל שֶׁהוּא דַר"ע לֹא וְדוּקָא
וּבְעֵינֵן מְלֵא פִי תַנּוּר א"ש דְּבִשְׁדְּפוֹן וְנִרְקוֹן אִיכָּא שִׁיעוּר קִצַּת וּבְאַרְבֵּה וְחִסִּיל לִיכָּא
שִׁיעוּרָא כָּלֵל וְאִי נִימָא דַכ"ש דַר"ע הוּא כ"ש מַמְש צ"ל דְאַתִּי לְאַשְׁמְעִינֵן דְמִשׁוּם פְּנֵף
אַחַד מְתָרִיעִין בְּכָל א"י וּכְבָר פְּתַבְנוּ לְעִיל בְּזֵה בְּאַנְרָף מַה שִׁישׁ לְדַקְדַּק בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם
ו"ל בְּזֵה: שֵׁם רַש"י בַד"ה הַכִּי קְאָמַר כו' וְהָא דְקַתְנֵי נִרְאַתָּה בְּיוֹם אֲשֶׁרְהָ קֵאִי לְשׁוֹן זֵה
אִינוּ מְדוּקְדָק וְנִרְאַה דַצ"ל וְהָא דְקַתְנֵי נִרְאַתָּה בְּשִׁדְהָ אִיוֹם קֵאִי דְאַפִּילוּ בְּיוֹם אִינְהָ
מְשׁוּלַחַת אוּ י"ל דְּזֵה דְבוּר בַּפ"ע וְגִירְסַת רַש"י ו"ל כְּגִירְסַא הִישְׁנָה דְאִי נְמִי הוּא תִירוּץ
אַחַר וְחִילוּק דְבְּיוֹם וּבְלִילָה אֲשֶׁרְהָ קֵאִי וְכֵן הִי גִירְסַת הַלַח"מ ע"ש וְעוּבְדָא דְזִקְנִים דְגָזְרוּ
עַל שְׂאֲכָלוּ זְאֲבִים כו' וְר' יוֹסִי אָמַר לֹא עַל שְׂאֲכָלוּ אֲלֵא עַל שְׁנִרְאַה י"ל דְלֹא פְּלִיגִי וְת"ק
מִיִּירֵי בְּשִׁדְהָ לְהַכִּי בְּעֵינֵן שְׂאֲכָלוּ וְר"י מִיִּירֵי בְּעִיר לְהַכִּי סְגִי בְּנִרְאַה אֲלֵא דְאִי מִיִּירֵי ת"ק
בְּשִׁדְהָ מֵאִי אִירָף אֲכָלוּ אֲפִילוּ רְצַתָּה נְמִי וְכ"ת דְמִיִּירֵי בְּאַגְמָא א"כ אֲכָלוּ נְמִי לֹא מְהִנִּי
ע"כ נִרְאַה דְמַעֲשֶׂה שֶׁהִי כֶּף הִי תִדַע דְהָא שְׁנֵי זְאֲבִים לֹא וְדוּקָא וּב' תִּינוּקוֹת נְמִי לֹא
דוּקָא דְסְגִי בְּזַאב אַחַד וְתִינוּק א' וּמֵאִי דְלֹא נִיחָא לִי לְהַש"ס לֹמַר גְּבִי מְלֵא פִי תַנּוּר
דְשִׁדְפוֹן מַעֲשֶׂה שֶׁהִי כֶּף הִי מִשׁוּם דְהִתָּם הִי לְהֵם לְהַעֲיֵד סְתָמָא שְׁגָזְרוּ תַעֲנִית עַל שְׁנִרְאַה
שִׁדְפוֹן בְּאַשְׁקָלוֹן וּמִמִּילָא מִשְׁמַע דְהָוִי בְּכָל שֶׁהוּא: שֵׁם גְּמָרָא כְּכּוּכִי דְצִיִּינִי וּפִירֵש"י ו"ל
וְה"ה לְבִית שְׁתַּחֲתִיו אַבְל מְלִשׁוֹן הַרְמַב"ם ו"ל נִרְאַה דְדוּקָא עֲלִתָּה לַגַּג הָוִי מְשׁוּלַחַת
אַבְל בַּלֵּא"ה לֹא דַפִּי כּוּכִי דְצִיִּינִי הִיִּינוּ מְקוּם גְּדוּדֵי חֵיּוֹת וְשֵׁם דְרַפֵּן בְּכֶף ע"ש: ע"ב
גְּמָרָא מִנֵּין שְׂאִין מְתַפְלְלִין עַל רֹב טוֹבָה שְׁנֵא' נְהִירִיקוֹתֵי כו' עַד שְׂיַבְלוּ שְׁפִתוֹתֵיכִי לֹמַר
דִּי כו' וּבְגוֹלָה מְתָרִיעִין עַלִּי.

נִרְאַה הַטַעַם ע"פ מַש"נ הַנּוֹתֵן מְטָר עַל פְּנֵי אֶרֶץ וְשׁוֹלַח מִיָּם עַל פְּנֵי חוּצוֹת ע"כ בַּא"י
אִין מְתַפְלְלִין פִּי מַפִּי עֲלִיוֹן לֹא תַצֵּא הַרְעוֹת אֲלֵא וְדַאי טוֹבָה הִיא אֲלֵא שִׁישׁ חֶסְרוֹן מִצַּד
הַמְקַבֵּל פִּי אִין יְכוּלִין לְקַבֵּל רֹב טוֹבָתוֹ ית' ע"כ אִין לְהַתְעַנּוֹת ע"ז וְזַש"נ וְהִירִיקוֹתֵי לְכֶם
בְּרָכָה עַד שְׂיַבְלוּ שְׁפִתוֹתֵיכֶם מִלֹּמַר דִּי פִי מְפַנֵּי הַחֶסְרוֹן אֲשֶׁר הַבְּרָכָה בָּאָה ע"י נְסִיוֹן לֹא
תוּכְלוּ לְקַבֵּלָה אַבְל בְּגוֹלָה דְהַגְשָׁמִים בָּאִים ע"י שְׁלִיחַ יְכוּל לְהִיּוֹת שְׁהֵם בָּאִים ח"ו לְקַלְלָה
ע"כ מְתָרִיעִין עַלִּי וְאַפְשָׁר מִטַעַם זֵה לֹא יֵרַד מִבּוֹל לֹא"י פִּי גְשָׁמִי הַמְּבּוֹל גְּשָׁמִי קַלְלָה
הִיא וַא"ל תְּמִיד עֵינֵי ה' דוֹרְשִׁין אוֹתָהּ לְטוֹב' וְאַפְשָׁר לֹמַר דַר"א רָמַז לְזֵה וְאָמַר דְאִין
לְהַתְפַּלֵּל עַל רֹב גְּשָׁמִים אֲלֵא כְּדִי שְׁיַעֲמֹדוּ בְּקֶרֶן אֲפֵל כו' פִּי כ"ז שְׁעוּמָדִים בְּקֶרֶן בֶּן
שָׁמֹן וְכַמֶּש"נ כֶּרֶם הִי לִידִידֵי בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֹן אִז הוּא בְּעַצְמוֹ כְּבִיכּוֹל מְסַפִּיק כָּל צְרִיכָהּ
וְהַגְשָׁמִים לְטוֹבָה הֵם בָּאִים אַבְל אִם ח"ו עוּמָדִים בְּקֶרֶן אֲפֵל הִיִּינוּ אֲרֻצוֹת הַעַמִּים אִז ח"ו
יּוֹרְדִים לְרַעָה וְצָרִיף לְהַתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם: דָּף כַּג גְּמָרָא לְהוֹדִיעַ כְּמָה הַחֶטָּא גּוֹרֵם שְׁנֵא'
עוֹנְוִתֵיכֶם הַטוֹ אֵלֶּה וְחֶטָּאֵיכֶם מְנַעוּ הַטוֹב מִכֶּם יְכוּנִין פִּי בְּשִׁבִיל הַמְזִיד וְהָעוֹן אַתֶּם
גּוֹרְמִים ח"ו שְׁהַטוֹב הִרְאוּי לְכֶם נִיחָן לְשׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְלֹא יָבֵא בְּגַבּוּלְכֶם ח"ו אַבְל
בְּשִׁבִיל שׁוֹגֵג לֹא יִהְיֶה הַפְּגָם גְּדוֹל כ"כ לְהַטוֹת הַטוֹב לְשׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל אַבְל יִמְנַע
הַטוֹב מִכֶּם פִּי אִין לְנוּ כַּח לְקַבֵּל מִצַּד חֶסְרוֹן הַחֶטָּא: שֵׁם גְּמָרָא אַבְל מַה אַעֲשֶׂה לָּךְ שְׂאֵתָה
מְתַחַטָּא כו' לוֹ הוֹלִיכְנִי לְרַחֲצֵנִי בְּחַמִּין שְׁטַפְנִי בְּצוּנוֹן תָּן לִי אֲגוּזִים שְׁקָדִים כו' נִרְאַה פִּי

שמעון בן שטח רמז בזה סדר ההנהגה מירידת הגשמים כי תחלה התחילו מנטפים את"כ ירדו בועף את"כ ירדו גשמי ברכה והוא ע"ד הדוגמא הזאת שחמד שב"ש כי כמו הבן המתחטא אומר לאביו לרחצו בחמין תחילה להעביר הזנהמא ממנו ואת"כ לשטפו בצונן כדי לנקותו היטב וכאשר הוא רואה עצמו נקי אז הוא מתחטא יותר ואומר לו תן לי אגוזים שקדים כו' פן הי' הסדר בירידת הגשמי האלו כי בנודאי עון הדור הוא הגורם לעצירת הגשמים וכשפאו לפני חוני להתפלל עליהם לא ירדו תיכף גשמי ברכה עד שנטהר תחילה עון הדור כדוגמת הרחיצה והשטיפה ע"פ מש"נ כי ביום אכלה ממנו מות תמות הפונה כי בחטא ועון גורמים לעצמן ח"ו מיתה כפולה מיתה פנימית על הסתלקות רוח קדושה לסיבת העון ומיתה חיצונית כי פגמי העון נראין גם מבחוץ וכמש"נ נמשל כבהמות כו' ע"כ הרוצה לבוא אל שערי התשובה צריך תחילה לרחוץ בחמין להסיר הזנהמא מתוכו ולטהר פגמי הנפש את"כ יוכל לטהר א"ע מבחוץ בשטיפת צונן ובדור הזה בזכות חוני העיר הקב"ה את לב דורו אל התשובה ע"כ התחילו תחילה הגשמים מנטפים אמרו לו תלמידיו רבי ראינוהו ולא נמות יכוננו בזה על טהרה הפנימית לעזור להם לצאת מן המיתה אל החיים וכאשר התעוררו בתשובה התחילו לירד בועף כדי לטהרם עוד בטהרה השני אשר היא כשטיפה מבחוץ ואמרו לו עוד ראינוהו ולא נמות ורצו לאחוז בחיים מבית ומחוץ התחילו לירד גשמי ברכה ונרצו להם למעלה ע"י התשובה ואפשר לזה כוונת חוני הצדיק במה שאמר צאו וראו אם נמחית אכן הטועים לחד גוססא היינו אם נמחה אכן היצה"ר המטעה את הבריות.

וע"ז שלחו לו מלשכת הגזית דור שהיה אפל היינו שנסתלק אור שלמעלה מקרבם ח"ו. הארת בתפלתה כי ע"י תפלתה חזרו בתשובה דור שהיה שפל כי כל זמן שאין מנוקין מעון לגמרי אין לנו פח להרים ראש.

הגבהת בתפלתה כי ע"י תפלתה עשו תשובה שלימה וכנ"ל וחזר ופי' מה הי' אפלים ושפלים ושח עינים מפני ששחו בעונם את"כ מילט בצדקתו אי נקי כי לא היו נקיים עדיין עד שטיהרם בתפלתו לגמרי והכל ע"י מעשה ידיו הברורים ועיין מהרש"א ז"ל בח"א: שם גמרא כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על מקרא זה בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים אמר מי איפא דניי שבעין שנין בחלמא כו'.

נראה דהמקרא אומר טעם על מהירות הגאולה לע' שני' כי ידוע כי הגליות מכונים בשם שינה ולולי מפני שישראל ישנים מן המצות ובהם גורמים כביכול למעלה דוגמת השינה ע"כ בגלות בכל שלא נתגברה השינה כ"כ ולא היינו אלא כחולמים היינו פעין תנומה בעלמא וידוע שבשעת התנומה לא נסתלקו עדיין כל פחות המחשבה ע"כ ירבה יותר החלום בעת הזאת מבשעת השינה ולעומת זה הי' הדוגמא למעלה כביכול וע"כ הי' התעוררות קרובה ולע' שנים הגיע זמן קימה והגאולה באה.

והמן הרשע אמר לאחשורוש ישנו עם אחד א"ל ישן הוא כי הרשע דימה במחשבתו הרעה את הגלות לטבע השינה אשר לא ימהר הקימה ממנו כ"כ וע"ז נצטער אותו צדיק אמר מי איפא דניי שבעין שנין בחלמא כי התפלא על זמן רב בזה שיהי' בתנומה לבד ולא נתגבר השינה בהם ולכן הראו לו כי הוא ניים שבעין שנין ולבסוף נתעורר ומצא

א"ע בסוף פמו קודם תנומתו פדאמר להו אנא חוני הנ אל פלא בעינו על ישראל פי לא הי פל הע' שנים כ"א פתנומה ע"כ מיהרו לקום ושבו למעלתן הראשונה.

אבל בגלות האחרון החיל הזה נתגברה השנינה מאוד וכבר עברו הרבה עתים לטובה וקול דודי דופק פתחי לי ע"י נסיוני הגלות אשר עברו עלינו וח"ו אין מקיץ מפני תגבורת השנינה והעצלה פי היצה"ר וכל מחנהו מתגברים בכל יום ויום פי לפי ער פי יש בכל דור צדיקים אשר יתעוררו להחזיק בצדק והם נפש החיוני של דורן וכמו שפח החיוני אשר בלב אפילו בשעת שנינה נאחז בחיים פן הבטיח לנו השי"ת ברחמיו להעמיד לנו חכמי הדור בכל עת וכמו שדרשו ז"ל ע"מ ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים כו' אבל מפני תגבורת השנינה והעצלה אשר לדורן אין בכחן לעוראת ערותא דלתתא עד שתבא העת האחרון מצמיחת הישועה ואז השי"ת ברחמיו יערה רוח ממרום להקיץ משנתם כמש"נ ביום ההוא אקים את סופת דוד וע"ז התפלל דוד המלך ע"ה אעירה שחר שיהי' אנחנו מעוררים השחר של גאולה ולא השחר יעורר אותנו וברישלמי מיתי הו עובדא דחוני בגנונא אחרנא פי הוא ניים מתחילת חורבן בית ראשון עד בנין בית שני וכשקם קרא אנפשי' בשוב ה' כו' היינו פחולמים ועיין מהרש"א ז"ל ואמרו שם עליו פד הו עייל לעזרה הו מנהרה והוא ענין אחד עם הא דאמרינו בש"ס דילן דהוי גהירן שמעתתי' בשני פי הוא הי' לאור עולם: ע"ב גמרא תא תזי מה בין חסידי דבבל לתקיפי דארעא דישראל כו' נראה לפרש פי ידוע שיש ב' בחינות בעבודת הבורא ית"ש בחי' בן ובחי' עבד הבן הוא העובד מאהבה השלימה והעבד הוא העובד מיראה הטורה ושרשן הוא ממדות הקדושות הבן הוא ממדת התסוד והעבד הוא ממדת הדין הקדוש וידוע פי כל א' צ"ל כלול משניהם אף בזה יתגבר המדה שלו ובה יתנהג כל ימיו והנה המוכן למעלה הגדולה הזאת שימלא רצונו בכל אשר יגזור ויאמר הוא אשר מדתי בבחי' הבן וכמש"א ז"ל אבל מה אעשה לה שאמה כבן המתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו.

והנה אמרו ז"ל חז מינייהו עדיף כתרי מינן וחד מינן פי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו הפנונה פי זאת ידוע אשר למעלה בקדושה יתייחדו יותר המדות קדושות ממדרגה אשר למטה הימנה ע"כ קדושי ה' אשר בארץ הקדושה ישפנונו כ"א מהעובדים השלימים כלולים זמ"ז בתכלית והעובד מאהבה הוא עובד גם ביראה השלימה מסותרת והעובד מיראה עבודתו היא גם מאהבה מסותרת אבל בח"ל ובארצות העמים אין היחוד כ"כ ואין להם ההתכוללות הגדולה הזאת ואין זה על גדר השלימות פי עיקר הרצון הקדוש שתהי' העבודה הפל ביחוד פי הוא ית' אחד ומי פעמו ישראל גוי אחד וע"ז נאמר ומי פעמה ישראל גוי אחד בארץ פי לא יזכו למדריגות האחדות בשלימות כ"א בשפנם בארץ הקדושה וזש"א חז מינייהו עדיף כתרי מינן פי היחוד אשר בארץ יש בו לבדו מה שיש בשני העובדים אשר בח"ל פי עבודתו שמה היא ביחוד מכל המדות הקדושות וחד מינן פי סליק כו' הוא ע"ד מקום שפעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד פי מי שהי' רחוק ונתקרב מתמת בחירתו הטובה מקומו למעלה בקדושה ממי שהי' צדיק מתחילתו כ המתקרב ועולה מבור תחתיות מארצות העמים להדבק בארץ החיים מדרגתו גדולה יותר ממי שהי' שפן שם מתחילה ע"כ הוא עדיף כתרי מינייהו פי ע"י מעשיו יתרבה היחוד יותר לפי מקומו למעלה בקודש וע"ז הנקודה תסוב כל צרופי

הגליות אשר נצרכנו כדי לעשותנו לעם אחד בארץ בשוכנו אליה במהרה ואז תהיה מעלת האחדות יותר גדולה בנו ולעולם תהי זאת על ישראל וכמשאז"ל ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם.

ועל דברים אלו פונונו ו"ל כמה שקראו לחכמי א"י נעמים שמנעמיים זל"ז בהלכה כי אין ביניהם מחלוקת ומחלוקתם הוא לתכלית שלום לשם שמים וחכמי ח"ל נקראים חובלים כי אין היחוד והאחדות ביניהם כ"כ וזש"א ר' זריקא לרב ספרא תא חזי מה בין חסידי דבבל לתקיפי דארעא דישראל פי אפי' תקיפי דארעא דישראל שמדתן הוא מבחי' הגבורות הקדושות נשמעים אליהם יותר לעשות רצונם משמים מחסידי דבבל והטעם הוא שאפי' תקיפי דארעא דישראל אהבתם לשמו ית' גדולה יותר מחסידי דבבל מפני נטיעתם במקום קדוש ומדת הענוה מצויה בהם יותר ג"כ מחסידי דבבל פדמייתי הש"ס האי לישנא במגילה גבי ר"ל ור"ל ולהכי מייתי עובדא דר' יונה ור' יצחק בן אלישוב דהוי מתקיפי דא"י ואפ"ה איקיים בהו ותגזור אומר ויקם לה' לשנות הטבע פפי רצונם ואגב מייתי נמי עובדא דר' יוסי דמן יוקרת שמגודל אהבת בוראו ית' על ברי' ועל ברית' לא חס וכן עובדא דאליעזר איש בירתא ועל אלו הקדושים אמרו עשה רצונו פרצונה כדי שיעשה רצונו: דף כד ע"ב גמרא אי שלפת אחרינא מחריבנא לעלמא היינו ע"י ריבוי גשמים ויבא מבול ח"ו ובירושלמי אמרו האי מילתא על רב אדא בר אבהו כי הוי שליף חד מסאני הוי אחי מיטרא וכי הוי שליף אחרינא הוי טייף היינו שירדו בשטיפה רבה ועיין מהרש"א ו"ל בח"א: שם גמרא מאי מצלי? הוי רצון שתהא השנה הזאת גשומה אם שחונה כו' רב אחא ברי' דרבא מסיים ולא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה ואל יצטרכו עמך ישראל זל"ז כו'.

נראה דמה שהתפלל כה"ג ע"י היא ע"פ המדרש גבי יעקב אבינו ע"ה דעל הפל השיבוהו ועל הפרנסה לא השיבוהו כי שערי הפרנסה צריכים רחמים גדולים ובאמת היא ההכנה הגדולה והעיקרית למנוחת ישראל ולהפנות לעבודת בוראם ית' ע"כ פאשר נרצה עון ישראל ביה"כ ועת רצון הוא ולא הי' רשאי להאריך בתפלתו שלא להבעית את ישראל ע"כ התפלל בקצרה על גשמי שנה שיהיו מבורכים ומטר היינו פרנסה.

ומסיים בה רב אחא ולא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה ולא יצטרכו כו' והוא מה שאמרו ו"ל בריש ברכות שדוד המלך ע"ה הי' קם בחצות לילה ועסק בתורה ובשירות ותשבחות וכשעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אליו ואמרו לו עמך ישראל צריכים פרנסה עד שהשיבם לכו פשוטו ידיתם בגדוד ולכאורה למה להם לומר זאת בכל יום פיון שפבר נתן להם עצתו אבל דבריהם ו"ל נפלאים הם כי בחי' מלכות בית דוד דוד דוד לו ונרעו לבד ניתנה המליכה משמים וכנודע דבריהם ו"ל שהוא רגל רביעי ומה שנאמר בשבחה של אשת חיל ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה כדוגמא הזאת יתנהג דוד המלך ע"ה עם עמו ישראל וכמו שמלכות שמים מקבלת שפע וברכה מחצות עד עלות השחר ובעלות השחר היא מחלקת לכל ברי' כמש"נ ואתה נותן להם את אכלם בעתם כן התנהג דוד מלפנו עם עמו ישראל ומחצות עד עלות השחר עסק בתורה אח"כ הלכו בזכותו ובכחו לחלק שגלל כמש"נ גמלתהו טוב כו' ושגלל לא יחסר והדברים דועים למשפיל ומזה אנו רואים כי עיקר פרנסת ישראל תלויה במלכות בית דוד ומעת אשר

נִיטְלָה מִמֶּנּוּ בְּעוֹנֵינוּ חֶסְרָנוּ כָּל ע"כ הַתְּפִלָּה הַכֹּה"ג ע"ז וְלֹא יַעֲדִי עֲבִיד שְׁוֹלְטָן מִבֵּית יְהוּדָה וְכֹאשֶׁר לֹא יִסּוּר שִׁבְט מִיְהוּדָה אֲזִי לֹא יִצְטָרְכוּ עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל זֶה לְזֶה וְלֹא לְעַם אַחֵר כִּי יִחְלְקוּ שְׁלָל אוֹיְבֵיהֶם וְכַ"ל: דָּף כֹּה ע"א גְּמָרָא יִצְאָתָהּ כְּמִין פְּסִיט יָד וְיִהְיֶי לִי חֵד כְּרָעָא דְפְתוּרָא דְדִהֲבָא כו'.

עִי' מְהַרְשֵׁ"א וְ"ל בַּח"א נֶאֱנִי אֶפְרַשׁ עוֹד בְּזֶה ע"פ מִשְׁאֵז"ל לֹא כָּל אָדָם זוֹכֵה לְשִׁמְיָא שְׁוֹלְחָנוֹת מִשְׁמַע מְזֵה דְמְזוּנֵי תְלִיא בְּזָכוֹת וְחוֹבָה וּבַמ"א וְ"ל בְּנֵי חַיִּי וּמְזוּנֵי לֹא בְּזָכוֹתָא תְלִיא מִלְתָּא אֱלָא בְּמִזְלָא.

אָבֵל יִתְבָּאָר ע"פ ד' הַזוּה"ק דְהַאי מִזְלָא הוּא מְזַל הַעֲלִיּוֹן דְשְׁלִיט עַל מִדַּת הַזְּכוֹת וְהַחֻבָּה וְהַעֲנָנָן הוּא דְנוֹדָאי עַל הָרֹב מְזוּנֵי ג"כ נִידוֹן לְפִי הַזְּכוֹת וְהַחֻב וְע"י חֶסֶד ה' כִּי גָבַר כָּל הָעוֹלָם נִידוֹן.

אָבֵל ת"ח מְדָה אַחֲרֵת יֵשׁ בָּהֶם וּכְמִשְׁ"א וְ"ל כֹּה הִיא דְרַכָּה שֶׁל תוֹרָה פֶּת בְּמִלַּח תֹּאכַל כו' אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן אֲשֶׁרִיךְ וְטוֹב לָךְ אֲשֶׁרִיךְ בַּעוֹה"ז וְטוֹב לָךְ לַעוֹה"ב הַכּוֹנֵנָה כִּי עֵיקַר דְרָךְ הַתּוֹרָה שְׂיִהְי' נִידוֹן וּמְסַתְּפָק מְעַמְל עֲצָמוּ מִמָּה שֶׁעָשָׂה בְּפִנְעַל כְּפִיו לְבַד אָבֵל מֵה שְׁנֵימָן לָהֶם בְּתוֹרַת חֶסֶד שֶׁלֹּא בִּיגִיעַתָּם לֹא יִחְפּוּצוּ.

וְזֶה יָדוּעַ כִּי אֵין לְנַפְשׁ הָאָדָם כַּח לַעֲמוֹל וְלִסְגָּל לַעֲצָמוּ כ"א תוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים אֲשֶׁר לְזֶה נִבְרָא הוּא וְכָל מַחֲנֵהוּ כְּמִשְׁ"נ כָּל פּוֹעֵל כו' וּבְזֶה נִימָן לוֹ כַּח הַבְּחִירָה וְהַפְּעוּלָה הַזֹּאת נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ אָבֵל כָּל שֶׁאֵר דְּבָרֵי הַעוֹה"ז כְּמוֹ הַעוֹשֶׁר וְהַדּוּמָה לוֹ אֲשֶׁר אֵין לָאָדָם כַּח הַבְּחִירָה בְּזֶה וְאִם נִימָן לָאָדָם הוּא נִימָן בְּתוֹרַת חֶסֶד אוֹ לְתַשְׁלוּם שְׁכָר בְּזֶה לֹא יִרְצוּ הַשְּׁלִימִים בַּעוֹה"ז אֲשֶׁר הוּא עוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה וְעַת לַעֲבוֹדַת הָאָדָם.

וְזֶה הוּא דְרַכּוֹ שֶׁל ר"פ בֶּן יֵאִיר שֶׁלֹּא רָצָה לִיְהִנּוֹת מִשְׁלַ אַחֲרִים וְאֶפִּילוּ מִשְׁלַ אָבִיו מִיּוֹם עֲמָדוֹ עַל דַּעְתּוֹ. וּזְש"א וְ"ל כֹּה הוּא דְרַכָּה שֶׁל תוֹרָה אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן אֲשֶׁרִיךְ בַּעוֹה"ז כִּי שִׁבַּח גְּדוֹל הוּא לוֹ בַּעוֹה"ז שֶׁלֹּא טַעַם שׁוֹם דְּבָר מִמָּה שֶׁלֹּא יִגַע לַעֲצָמוּ.

וְטוֹב לָךְ לַעוֹה"ב. וְהַטוֹב הַגָּנוּז נִימָן לָהֶם מְשַׁלֵּם בַּעוֹה"ב בְּלִי שׁוֹם חֶסְרוֹן וְלְזֶה כּוֹנֵנָה וְ"ל בְּאֶמְרָם הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם וּלְמַחֵר לְקַבֵּל שְׁכָרָם כִּי הַיּוֹם בַּעוֹה"ז קוֹדֵם שְׁלִימוֹת פְּעוּלָתוֹ עֲדִינָן לֹא הִגִּיעַ הַעֵת לְקַבֵּל שְׁכָר וְכִדִּין שְׁכִירוֹת דְּאֵינָה מְשַׁלְמָת אֱלָא בְּסוּף וְאִם יִנְתֵּן טוֹב הַעוֹה"ז לְאֵיזָה אָדָם הַשְּׁלֵם הוּא עַל ב' אוֹפְנִים אוֹ מִי שֶׁהוּא רוֹצֵה לְקַבֵּל בְּתוֹרַת חֶסֶד אוֹ בְּאֶנְפֵן שְׂיִהְי' הַטוֹב בִּידוֹ שֶׁלֹּא לְצוֹרֵךְ עֲצָמוּ כִּי דִי לְצַדִּיקִים בְּשִׁלְחַן הַתּוֹרָה אִם הוּא עָרוּךְ לְפָנֵיהֶם בַּעוֹה"ז וְשִׁלְחַן הַזֶּה גְּדוֹל מְשַׁלְחַן גְּדוֹלִים וּכְמִשְׁאֵז"ל בְּאֶבּוֹת אֵל תִּתְאַוֶּה כו' וּבְשִׁלְחַן הַזֶּה הַמְּלֵא מְכַל טוֹב עוֹד אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו אִךְ יִנְתֵּן לָהֶם טוֹב הַעוֹה"ז לְכַבוֹד שְׁמַיִם כְּמִשְׁאֵז"ל מִימּוֹת מִשָּׁה עַד רַבִּי וּמִימּוֹת רַבִּי עַד רַב אֲשִׁי לֹא מְצִינּוּ תוֹרָה וּגְדוּלָה בְּמִקוֹם אֶחָד כִּי הֵם הָיוּ בּוֹנֵי הַתּוֹרָה ע"כ זְכוּ לְשִׁמְיָא הַשְּׁלִיחָנוֹת שְׁוֹלְחַן הַתּוֹרָה וְשְׁוֹלְחַן גְּדוֹלִים בְּיַחְוֹד וְקוֹדֵם שְׁבִירַת הַלּוּחֹת הִרְאִישׁוֹנוֹת הָיוּ שְׁתֵּי הַעֲטֻרוֹת הָאֵלוּ בְּרֵאשׁ כָּל או"א מִיִּשְׂרָאֵל וְאַחֵר הַשְּׁבִירָה לְאִזְכָּה לָהֶם אֱלָא מִשָּׁה רַבִּינוּ ע"ה לְבַד כְּמִשְׁ"נ וּמִשָּׁה יִקַּח אֶת הָאֵהָל וְרַבִּי וְרַב אֲשִׁי הָיוּ ג"כ בְּבַחִי הַזֹּאת.

וְזֶה הַדְּרָךְ תְּלוי בְּמִזְל הַעֲלִיּוֹן כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרִיגָה עֲלִיוֹנָה מְקוֹם אֲשֶׁר יִתְאַחֲדוּ שְׁם הַשְּׁנֵי כְּתָרִים אֵלוּ יוֹכַל לְזַכּוֹת בָּהֶם בְּעוֹדָנוּ חַי בַּעוֹה"ז אָבֵל מְעַטִּים הִמָּה בְּבַחִי הַזֹּאת בְּזִמְנֵי הַזֶּה

ולא יתאחדו השני פתרים בקרב כל ישראל כ"א בעת הגאולה במהרה בימינו וכמשאז"ל ועתיד הקב"ה להחזירה לנו שנה ושמחת עולם על ראשם.

וע"ז הדרה הי' שאלת ר"א דחיי טפי או דחינא פי נדאי לא עלה ברצונו לקבל טוב העוה"ז לצורה עצמו כ"א לצורה פבוד שמים לזה בא בשאלה אם שנים שעברו יותר או שנים הבאים פי אלו הנה רוב השנים עתידין לבא בהשתנות המזל הנה רוצה לקבל פדי לקדש שם שמים ברוב שנותיו אבל אם פבר עברו רוב שנותיו אם ישתנה המזל לא יהי בהם פדי תיקון בשלימות אמר אי הכי לא בעינא פיון שאין בהו זמן להשלים העבודה בשיוני המזל ואקבל עלי באהבה המזל שנולדתי בו אמר לי' בהאי אגרא דאמרת לא בעינא יהיבנא לה תליסר נהרי אפרסמונא דכיין לעלמא דאמי פי אחר אריכות ימיך תנפה למזל העליון והם אלו התליסר נהרי פמבנאר בזה"ק וכלל הדברים פי טוב להם לצדיקים הצמצום מטוב העוה"ז פדי שיקבלו שכרם משלם בעולם הבא ושולחן הצפון יהי ערוף לפניהם בכל הג' רגלים הם מדת החד"ר שפולם יספיו או להשפיע מטוב הגנוז לצדיקים וכמש"כ במ"א על ד' ז"ל עתיד הקב"ה לגמול חסד לזרעו של יצחק אבל בזמן הנה לא יתן לאדם כ"א על רגל אחד מצד מדת חסדו ית"ש וצדיקים השלימים הם אפירי לב הרחוקים מצדקה בעוה"ז כמשאז"ל בברכות על ר"ח פן דוסא ויהי' להם שולחן ערוף בעוה"ב בשלימות כל הג' רגלים והן הדברים שאמר ר"ח ב"ד לדביתהו גיחא לה כו': ע"ב גמרא עד מתי הגשמים יורדים והציבור פוסקים מתענייתם ופירש"י ז"ל דקאי אהא דעברו אלו ולא נענו דב"ד גוזרין עוד וכיון שירדו גשמים פמלא פרה אין צריכין להתענות עוד משמע מפירושו דלא קאי על אותו יום גופי' לענין השלמה בו וא"כ אינו מוכן מש"כ וה"מ בציבור אבל יחיד מתענה ומשלים ומאי ענין השלמה לכאן וצ"ל דקאי גם אהשלמה ובה יש חילוק בין ציבור ליחיד וענין לעיל אמרינו רביעה ראשונה פדי שתרד פפרקע טפח ולא מחלקינו שם בין עבודה לשאינה עבודה: שם גמרא תניא רשב"א אומר אין לה טפח מלמעלה שאין תהום יוצא לקראתו ג' טפחים וי"א טפחים.

ויש לפירש ע"פ מה שמבואר לקמן דע"י שני הניסוכים ניסוף המים וניסוף היין יתיחדו גם השני תהומות תהומא עיקאה ותהומא תתאה ויחוד שלהם הוא עד מזיגת היין עם המים ויש יין דדרי על חד תלת מיא ויש שליש יין ושני חלקים מים והפל תלוי לפי העבודה של מטה והבן: שם גמרא ולשמאל הקטן שבחו של ציבור ה"ד אמר משיב הרוח ונשב זיקא כו' והוא ע"פ המקרא והי' טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע ולכאורה לא שייך ענינה קודם קריאה אבל הוא ע"ז הדרה פי קודם כל תפלה ובקשת רחמים צריף לסדר תחילה שבחו של מקום ב"ה והשבח הגדול פאשר יענו בשעת הנפרת שבחו ית' קודם ריבוי תחנונים.

וזש"נ והי' טרם יקראו בתפלה ובתחנונים ואני אענה פי עוד הם מדברים לפני ומספרים גבורותי אני שומע וע' בירוש' בפירקין: הדרו עלה סדר תעניות אלו ובעז"ה נתחיל לפירש פרק בשלשה פרקים פמשנה בשלשה פרקים פשנה פהנים נושאין פפיהם ד' פעמים ביום פגמרא מסקינן ומהם ד' פעמים ביום היינו ביוה"כ לבד אבל דעת הרמב"ם ז"ל דבמעמדות יש ג"כ ד' תפלות שהיו מוסיפין תפלה אחת ונקראת מוסף ויצא לו זאת מהא

דתנו במתני' בשחרית במוסף ובמנחה נכנסין וקורין משמע דבכל מעמדות איפא תפלת מוסף ובירושלקמי נמי משמע כן דאמרין ש"מ תלת ש"מ שמתעניין במעמדות וש"מ דמתפללין ד' תפלות משמע דבמעמדות נמי איפא ד' תפלות ביום וכן פ' בעל ק"ע אלא דלפ"ז ע"כ גם בתענית איפא מוסף לשיטת הירושלמי וזה מוכח פדעת בעהמ"א ו"ל שיהביא הר"ן ו"ל בפירקא קמא וא"כ לא ידענא מאי הקשה הר"ן ו"ל על דברי בעהמ"א ו"ל מהא דאמרין לקמן בתעניות ובמעמדות מי איפא מוסף הא מוכח משיטת הירושלמי בפירקין דס"ל דאיפא מוסף בתעניות ובמעמדות וגם זה יפלא בעיני למה סמך הבעהמ"א ו"ל דבריו אד' הירושלמי ברכות ואמאי לא הביא מדברי הירושלמי בפירקין ולענין הלכה אין ראי' מדברי הירושלמי בברכות אפילו אם נפרש כפי' בעהמ"א ו"ל דהירושלמי לשיטתו בפירקין דאיפא מוסף בתעניות אבל לשיטת הש"ס דילן הא אמרין בהדיא דליפא מוסף בתעניות והש"ס ברכות מוסיפין בתוך התפלה של יום ודו"ק ועיין תוי"ט ו"ל: שם במשנה כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית לפי פשט המשנה הטעם הוא דזמן הלל הוא בשחרית כדאיתא בר"ה לפיכך דחו המעמד בשחרית אבל מלשון הרמב"ם ו"ל בפירוש המשנה נראה דמפרשין בגמרא מה טעם הללו מד"ס והללו מד"ת קאי על הלל דמשום דהוי מד"ס עשו לו חיזוק ודחו בשבילו המעמד הראשון ע"ש.

והנה לקמן מסקינן דקרבו מוסף דחי נמי מעמד דידי' וצ"ל לפ"ז הא דתנו לעיל דבשחרית ומוסף נכנסין וקורין קאי על חלק המעמד אשר נתכנסו בעריהם והקרבו אינו דוחה אלא בירושלים לבד שהן טרודין בו ובאמת פשוט' דמתני' נראה פשיטת הרמב"ם ו"ל דאיפא מוסף במעמדות והא דתנו דאין בו מעמד כ"א לפי זמנו נראה מלשון רש"י ו"ל דאין הפנונה על התפלה שלא היו מתפללין כלל אלא דאין מתקבצין להרבות בתפלה על קרבן אחיהם וכן מבואר כפי' המשניות להרמב"ם ו"ל דקאי אקריאה שלא היו נכנסין לקרות וכן בדין דע"כ הא דתנו ביום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית לא קאי אלא אקריאה וריבוי התפלה לחוד וכן הא דתנו קרבן מוסף ועצים אין במנחה וא"כ ה"ה הא דאין בנעילה נמי היינו דלא היו מרבין בתפלה בקיבוץ יחד אבל תפלת נעילה עצמה היו מתפללין וכן מבואר בלשון הרמב"ם ו"ל בחיבורו וז"ל בפ"י מה' פלי המקדש וכל יום שיש בו קרבן מוסף לא הי' מעמד לא בתפלה שנייה שלהם ולא בתפלת המנחה משמע דבמעמד לא הי' היינו הפניסה והקיבוץ אבל התפלות התפללו ויפלא בעיני על הכ"מ ו"ל שכתב בדברי הרמב"ם ו"ל בחיבורו דביום שיש בו קרבן מוסף לא היו מתפללין כלל לא התפלה שני' ולא תפלת המנחה ולא זכיתי להבין טעמו של דבר לבטל תפלת המנחה אשר היא בחיוב על הכל בשביל קרבן מוסף ולא מצינו שקיצרו בתפלה אלא אלו הפהנים העוסקים בתמיד פדתנו בסדר התמיד אבל לא כל אנשי המשמר והמעמד ומה שהקשה מנעילה דאין בה קריאה כבר כתבתי דקאי אריבוי תחנונים וזה נקרא מעמד כמבואר בדברי הרמב"ם ו"ל אבל מלשון רש"י ותוס' ו"ל לקמן בגמרא משמע דלא היו מתפללין כלל ואפ"ל עוד דהיכא דביטלו הקריאה במוסף ובמנחה היו קוראין גם בנעילה.

וצריך עוד לבאר פלוגתא דר"ע ור' יהושע וטעמייהו ר"ע אומר קרבן מוסף אין בנעילה קרבן עצים אין במנחה ופירש"י ו"ל דקרבו מוסף דוחה אפי' דנעילה וכש"כ דמנחה וכן מוכח בגמרא וק"ע דוחה דמנחה לחוד אבל לא דנעילה והטעם דבמוסף טרודין היו עד זמן נעילה אבל ק"ע די שידחה מנחה הסמוך לו אבל לא דנעילה דקרבו עצים קודם

למנחה הוא ור' יהושע הי' שונה קרבן מוסף אין במנחה שאינו דוחה אלא דמנחה לבד קרבן עצים אין בנעילה והי' נראה דהקא נמי מפרשינו וכש"כ דמנחה כמו לר"ע בקרבן מוסף וכן פי' הרע"ב ז"ל בפ"י המשנה אלא דזה א"ש אי גרסינו לקמן מה הפרש בין זל"ז הללו ד"ת והללו ד"ס וד"ס צריכין חיזוק ומש"ה דחי קרבן עצים אפילו דנעילה וכש"כ דמנחה הסמוך אבל רש"י ותוס' ז"ל לא גרסי לקמן אלא הללו מד"ת והללו מד"ס ופירש"י ז"ל ה"תם באופן אחר ותוס' ז"ל באופן אחר רש"י ז"ל דקאי אקרבן עצים לחוד מה הפרש בין זל"ז בין מנחה ונעילה מ"ש דנעילה דחי ומנחה לא דחי ומשני מנחה מד"ת ונעילה מד"ס ולפי שיטתו מוכרחים אנו לפרש דהא דאמר ר"י קרבן עצים אין בנעילה היינו בנעילה לחוד אלא דקשה ע"ז מעמד הסמוך לו היינו מנחה וכמו שכתב רש"י במתני' לא דחי והרחוק ממנו דחי ועוד אטו מנחה ד"ת היא וכש"כ למאי דכתיבנא דלא דחינו התפלה אלא המעמד ודאי א"א לפרש כן.

והתוס' פי' מה הפרש בין זל"ז היינו בין קרבן מוסף לקרבן עצים הללו מד"ת קרבן מוסף מד"ת להכי דחי מנחה אבל קרבן עצים מד"ס ואין בכחו לדחות מנחה דהוי ד"ת אלא נעילה דהוי מד"ס וגם לפי קשה מעמד הסמוך לו לא דחי ודנעילה דחי ועוד לכולהו פירושא אפתי מאי טעמא פליג ר' יהושע אקרבן מוסף ואמר דלא דחי אלא דמנחה לבד ואי לא דמסתפינא הי' נראה לפרש דבד' ר"ע נמי הא דאמר קרבן מוסף אין בנעילה היינו בנעילה לחוד וכש"כ במוסף גופא דהוי דידי' אבל במנחה יש מעמד ועיקר הטעם לאו משום טירדא אלא משום דהוי י"ט ע"כ תיקנו למעט במעמדות.

והא דקאמר הש"ס מה הפרש בין זל"ז היינו לימן טעם אמאי חילקו בין קרבן מוסף וקרבן עצים למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' ואמאי לא תיקנו דתרונייהו לידחו חד מעמד או דמנחה או דנעילה לז"א הללו מד"ת והללו מד"ס להכי תיקנו שכ"א ידחה מעמד אחר להיפירא ולפ"ז אתיא הא דתנו לקמן במתני' באחד בטבת לא הי' בו מעמד מפני שיש בו הלל וקרבן מוסף וקרבן עצים אפילו כמשנה ראשונה של ר"ע דלפירש"י ז"ל לר"ע סגי בהלל וקרבן מוסף לחוד ומפניהם נדחו כל המעמדות והיינו דפריה מר קשיטא בגמרא לא לידחו אלא דידיה היינו דמוסף לבד ולא דנעילה למר ולא דמנחה למר וא"כ לא ימצא יום שלא יהי' בו מעמד בין למשנה אחרונה בין למשנה ראשונה ומשני לי' רב אשי איכא ר' יוסי דקאי כנותף דתנא ר"י אומר כל יום שיש בו קרבן מוסף יש בו מעמד ואתי לאפלוגי אהא דתנו באחד בטבת לא הי' בו מעמד להכי קאמר דליכא יום שאין בו מעמד ומפרש איזה מעמד קמ"ל דשחרית ת"ק נמי הכי אמר ואין כאן מחלוקת בזה ואי דמנחה קרבן עצים דחי ואמאי פליג עלי' ר' יוסי דהא ת"ק נמי הכי קאמר דקרבן עצים דוחה מנחה ולא קרבן מוסף אלא לאו דנעילה וש"מ דידי' דחי דמוסף לבד ולא דמנחה ולא דנעילה וזה ברור לענ"ד ודו"ק היטב: ה"ר ז"ל נשא ונתן במתני' בדין תפלת נעילה אי מתפללין אותה בכל תעניות אפילו בראשונות.

וה"ר ז"ל צדד בראשונות אין מתפללין תפלת נעילה והביא ראי' הן התוספתא אין בין תענית צבור לתענית יחיד בתענית ציבור כ"ד ברכות משא"כ בתענית יחיד אלמא כ"ד ברכות ותפלת נעילה פי' הדין נינהו ויש חסרון דמוכח בדברי ה"ר ז"ל עוד בבא אחת מן התוספתא בתענית ציבור נושאין כפייהם ד' פעמים ביום משא"כ ביחיד ומזה משמע

דכ"ד ברכות ותפלת נעילה כי הדיני ניהו וכי היכא דכ"ד ברכות ליכא פראשונות ה"נ תפלת נעילה ולענ"ד אין ראיה מדברי התוספתא דהא תשיב התם נמי דברים דאיכא פראשונות דקתני התם בת"צ נכנסין לבתי כנסיות וזה אפילו פראשונות וכן לענין הפסקה בימים טובים הפתובים במג"ת ג"כ נראה דאפילו פראשונות.

ונחשיב נמי דברים דליכא אלא באחרונות כמו הוצאה לרחוקה של עיר ונחשיב נמי דברים דאיתניהו באמצעות ובאחרונות כמו הוספה מבע"י וכל הה' עינויים וש"מ דלא בא לאשמענין אלא דכל הני מילי ליתנהו בתענית יחיד פלל אבל בתענית צבור איכא דאיתנהו בכולהו ואיכא דליתנהו אלא באמצעות ובאחרונות ואיכא דליתנהו אלא באחרונות לבד וא"כ לא ששמענין מינה לתפלת נעילה אבל מתעניות של מעמדות שפיר יש ראיה דבכל תענית של ציבור איכא תפלת נעילה וכמ"ש הר"ן ו"ל.

וכ"ה דעת הרמב"ם ו"ל דאפי' בתענית שגזרין על הצרות מתפללין נעילה ואלגיבין אין בתענית של צרות שום חומרא יותר מג' ראשונות דאין בהם ה' עינויים ולא כ"ד ברכות ומש"כ הר"ן ו"ל דממעמדות אין ראי' דאפילו ביום שלא הי' מתעניין היו מתפללין נעילה וכתב דיש לזה הוכחה ממשנתנו נראה הוכחתו מדאיכא קריאה בכל יום כמו כן מתפללין כל הד' תפלות בכל יום וכש"כ לשיטת הרמב"ם ו"ל דהיו מתפללין תפלה נוספת במעמדות ומשמע במתני' דאפילו בע"ש הי' מתפללין אותה מדקתני דע"ש אין בו מעמד במנחה משמע דבשחרית ומוסף איכא מעמד וכיון דהיו מתפללין תפלת מוסף שלקחם כש"כ דהתפללו תפלת נעילה מ"מ אין לדחות בזה הראי' לכל תעניות ואדרבה פיון דמצינו תפלת נעילה ביומי דרחמי אפילו בלא תענית א"כ כש"כ דצריף לאומרה ביום תעניות ומהא דתנו קרבן מוסף אין במנחה אבל בנעילה יש מעמד אין להוכיח דאיכא נעילה בלי תענית דוודאי נראה שהתענו אפילו בר"ח כמו תענית ציבור גמור ויש לדקדק קצת אמאי לא אשמענין לן מתניתין דבע"ש אין מעמד נמי בנעילה ואפ"ל דכבר הכינו הפל לכבוד שבת דזמן תפלת נעילה היא סמוך לשקיעת החמה וכן מבואר בד' הרמב"ם ו"ל דבכל ימי השבת היו מתפללין הד' תפלו'.

והנה מדברי התוספתא שהבאתי נראה כשיטת הירושלמי דבתעניות נמי איכא תפלה נוספת וכ"ד בעהמ"א ו"ל מדקתני התם בתענית ציבור הפהגים נושאין פניהם ד' פעמים ביום לענין מוסף של מעמדות מצאתי בתוספתא כעין פלוגתא בזה והכי איתא התם בשחרית ובמוסף דברי ר"מ וחכ"א כל יום שיש בו מוסף קורין במוסף וכל שאין בו מוסף אין קורין במוסף משמע דלר"מ הני קריאה במוסף בכל יום מעמד אבל אדרבה בזה נדחה ראיית הרמב"ם ו"ל מהא דתנו בשחרית ובמוסף נכנסין ש"מ דאיכא תפלת מוסף בימי המעמד ומדברי חכמים לא משמע כן ועיין בירושלמי בזה דמשמע התם דלא היו מתעניין בר"ח דאמר התם דמש"ה אדחי המעמד ביום שיש בו קרבן מוסף משום סעודת ר"ח ויש לפרש דהוא נתינת טעם על דברי ר' יהושע דמש"ה אמר דדחי מעמד דמנחה כדי להקדים הסעודה ור' אליעזר אמר התם משום כל התדיר קודם ור"ח תדיר מש"ה הוא קודם לקרבן עצים ועיין בקרבן עדה שהביא בשם היפה מראה דלא היו מתענין אלא אנשי מעמד לבד ולא אנשי משמר ותמה עליו ממסכת סופרים דתני התם דאנשי משמר ואנשי מעמד מתעניין ול"נ כה"מ ונהכי מוכח ממתני' דבפ"ב אנשי משמר

בג' ראשונות מתעניין ולא משלימין וג' תעניות הראשונות הי' בה"ב וא"כ בלא"ה היו מתעניין אלא ש"מ דלא היו מתעניין אלא אנשי מעמד לבד ודו"ק.

וננסקא של תפלת נעילה בתעניות ומעמדות נראה קצת מן הירושלמי דלא היו אומרים אלא שבע מדתני התם בכל יום מתפלל אדם י"ח במ"ש ובמוצאי י"ח ובמוצאי תעניות וקמ"ל דאין נעילה פוטרת של ערבית וצריך להתפלל י"ח משמע דנעילה אין בה י"ח ברכות וכן משמע מהא דפריה התם על רב דאמר נעילה פוטרת של ערבית והיא יהיו שבע פטרות י"ח ומאי פריה דילמא מייירי בת"צ אלא ש"מ דבת"צ נמי אין בה י"ח ברכות אבל אין זה מוכרח דהא פריה התם נמי והיכן הוא מזכיר של הבדלה ואהא נדאי הוי מצי לשנויי דמייירי בתעניות ובמעמדות ודעת הטור ז"ל להתפלל י"ח בנעילה של תעניות ועיין בק"ע: רש"י סוף ד"ה בני אורח כו' ארח שמו ומשכט יהודה הי' כצ"ל ורוב זמני קרבן עצים הנה בר"ח אב פדי להגביר עבודת בהמ"ק בחודש הזה וכמו שאכתוב לקמן אי"ה על י"ט של חמשה עשר: ע"ב גמרא נעילה דליכא כל יומא לא גזרו מפאן משמע קצת דלא היו מתפללין נעילה אלא ביום התענית דאל"ה איכא למיגזר משום אהד בשיבת וע"ש דמעמדות נשקיו מתפללין נעילה ונשיאת פנים אין בהם פיון דשכיחא שיכרות וק"ל: שם גמרא נהגו כר"מ אורויי מורינן ואי עביד לא מהדר ליה ורב נחמן אמר הלכ' כר' יוסי.

קצת משמע דלרב נחמן מהדרינן לי' וא"כ תיקשי על הרמב"ם ז"ל שכתב דאם עבר ועלה לדיכן במנחה י"ח אין אומרים לו לירד והא דאמרינן דהאינדנא פרסי פהני ידנייהו במנחתא דתעניתא היינו בתענית שאין בו נעילה כמו ד' צומות וכמש"כ הרמב"ם ז"ל אבל במנחה דיה"כ משמע דצריך לומר לו לירד פן משמע דלר"י מהדרינן עובדא מהא דקאמר הש"ס והאינדנא מ"ט פרסי ידנייהו במנחתא דתעניתא משמע דהי' צריך למחות בידם פיון דהלכה כר' יוסי וצ"ל דס"ל להרמב"ם ז"ל דרבא ורב נחמן לא פליגי ואלבי' דר"נ נמי לא מהדרינן אע"ג דהלכה כר' יוסי מטעם דשפא יאמרו פסול הוא והא דקאמר הש"ס והאינדנא מ"ט היינו דמותר להורות פן לכתחילה אלא דא"כ גם לרבא דאמר נהגו צריכין להאי טעמא דסמוף לשקיעת החמה פדי להורות לכתחילה פן ולישנא דהש"ס משמע דלא איצטריך לן האי טעמא אלא לרב נחמן דאמר הלכה כר"י.

והנה הא דקאמרינן והאינדנא מ"ט יש להסתפק אי סתמא דהש"ס קאמר לה על מנהג חדש שנעשה בימי רב אשי או דקאי אמנהג הראשון שנהגו בימי ר' יוחנן ורבא ולזה קאמר אע"ג דמדינא אין נשיאת פנים במנחה מ"מ נהגו פן משום דסמוף לשקיעת החמה פרישי ונ"מ דאי מנהג חדש הוא י"ל דלא קאי אתעניות שאין בהם נעילה וכ"ד הרמב"ם ז"ל אבל אי קאי ליישב מנהג הראשון ע"כ מייירי בכל תעניות דהא פן הי' מנהג הראשון בכל תעניות אפי' באלו שיש בהם נעילה ועיין בר"ן ז"ל שבהיא מחלוקת בזה בתעניות שיש בהן נעילה ויש להביא קצת ראי' לדעת הרמב"ן ז"ל מהא דפ' אלו נאמרינן במנחה דתעניתא מה היו אומרים כו' וקאמר הש"ס התם פל האומרינן בגבולין אינו אלא טועה דדווקא במקדש מפני כבוד שם המפורש הוי אמרי פל הני פסוקי משמע מזה דכל סדר הני פסוקי איכא לאשכוחי במקדש וא"כ ע"כ מנחה דתעניתא לא מייירי בד' צומות דהא בזמן המקדש אין צום בהם אלא מייירי בתעניות של מעמדותאו בתעניות של צרות ח"ו

ובכולהו איכא נעילה דמש"כ ועיין בתוס' שם אלא דמלישנא דהש"ס דאמר התם במנחה דתעניתא ובנעילה דיומי דכיפורי משמע דמייורי בימים הקבועים לכל ישראל וליכא תעניות קבועים אלא הד' צומות ונעילה קבועה ביה"כ ומש"ה נקט מנחה של תעניות ונעילה של יה"כ ועיין ב"ר"ן ו"ל מש"כ בזה סמך למנחה של יוה"כ ע"ש ודו"ק.

ובלא"ה ע"כ לא איירי במקדש מנחה ונעילה דמבואר ברמב"ם ו"ל דלא היו מברכין במקדש בשם המפורש אלא פעם אחת ביום בשעת עבודת התמיד וכמבואר במס' תמיד: דף כז גמרא אסמכתא ניהו מדרבנן יש לדקדק הא לענן עמידה ילפינו בהקישא ועבודה דמעפבא כמבואר בתוס' סוטה וכן לענן נשיאת פנים בלילה ועיין בהג"מ פ"ג מהל' תפלה ופט"ו שעמדו שם על הרמב"ם ו"ל דיליף דכהן מומר לא ישא את פפיו מדאיסתקיש ברכה לשירות.

וכתבו שם דלא איתקש אלא לעמידה לכד וע"כ גם הרמב"ם ו"ל לא כתב פן אלא לאסמכתא בעלמא כמו שכתב לענן שתוי יין להאי הקישא ואמרינו הקא להדיא דהוי מדרבנן ומ"מ טעמא בעי מ"ש דלענן עבודה וליה מקשינו לשירות מדאוריין וילענן יין ובע"מ לא מקשינו לי' מדאורייתא ועיין בש"ע סי' קכ"ח בט"ז ובמ"א ו"ל ועל דברי הט"ז ו"ל פבר עמדו שם האחרונים ו"ל והמ"א ו"ל הביא ד' הב"ח על ערל שמתו אחיו מחמת מילה לפוסלו לנשיאת פנים דומיא דשירות ותמה עליו המ"א ו"ל והביא בשם ספר המצות דלא איתקיש אלא לענן עבודה וכן כתב התם לקנייני דברי הר"ח ו"ל דבעינן דווקא שכרותו של לוט.

ופי' דמש"כ הרמב"ם ו"ל לענן יין דאיסתקיש ברכה לשירות היינו לקולא דבגזיר אסור אפילו בכ"ש וילפינו מיין דבעינן רביעית וכתב פן פדי ליישב ד' הרמב"ם ו"ל עם הא דאמרינו הקא דלקולא איתקיש ולא ידעתי איך יתרץ הא דכתב הרמב"ם ו"ל לענן המיר דתו לדת ישמעאלית דפסול לנשיאת פנים מדאיסתקיש ברכה לשירות אלמא דילפינו משירות לחומרא וע' בלח"מ בפט"ו מה' תפלה אלא נראה דלכתר דמסיק הש"ס מדרבנן ואסמכתא בעלמא תו לא ילפינו מנזיר פלל וסמיכות הפרשיות ע"כ אחי למילתא אחריתי ובאמת מדרבנן לא שניד פלל ללמוד פהו מברוך מנזיר דאין ענן זל"ז ומכהן משרת שפיר איכא למילף אפי' מדרבנן דברכה הוי דומיא דעבודה ואחררי רבנן בה בכמה דברים כמו לענן המיר דתו ושכור.

והנה לענן עמידה כ' הרמב"ם ו"ל דילפינו מפה תברכו ופלוגתא דתנאי היא בסוטה איכא דנפקא לי' מהקישא דברכה לשירות ואיכא דנפקא לי' מפה תברכו ומשמע דהאי תנא דיליף מפה תברכו לית לי' פלל הקישא דברכה לשירות מדאורייתא וליה פסק הרמב"ם ו"ל פנותי' דמסוגיין דהכא משמע פנותי' דלא איתקש אלא מדרבנן ועל מש"כ התוס' בסוטה דאם נשא פפיו בשיבה לא יצא דומיא דעבודה דחילל יש לי לדקדק הא גם בשירות ועבודה יושב אינו פסול אלא במקדש אבל בבמה בשעת היתר בשור כדאייתא בזבחים ריש פ' שני וא"כ נ"כ בגבולין לא עדיף מעבודה בבמה וכי היכא דבבמה יושב פשר ה"נ בנשיאת פנים בגבולים והנה נראה דלמאן דיליף עבודה מהקישא דשירות באמת לא הוי מה"ת אלא במקדש אבל בגבולים לא הוי אלא מדרבנן וצ"ע וי"ל פיון

דלא בעי פהונה בכמה אין לדמות ברכה בגבולים לשירות דבמה פיון דברכה בעי פהונה בכ"מ.

והתוס' ז"ל במנחות דף ק"ט הביאו ג' נוסחא אחת אי מה משרת בע"מ לא אף מברך בע"מ לא ת"ל לעמוד לשרת לעמידה הקשתיו ולא לדבר אחר ונוסחא זו נפלאה היא ולא נודע מקומה איה וכבר תמה ע"ז הגאון מוה' ישע'י ברלין בהגהותיו: שם תוס' בד"ה מר סבר עיקר שירה בפה כו' כבר כתבנו על דברי התוס' אלו ומהרש"א ז"ל מה שיש להעיר עליהם בחידושי למס' עירכין ע"ש ודו"ק: שם גמרא תניא אינך משה תימן להם לישראל שש עשרה משמורו' וכשרבו בני אלעזר על בני איתמר כו' יש לדקדק לפ"ז כמה לקנים המה יסד דוד ושמואל הרואה דהא החלוקה לכ"ד משמורות הי' בסוף ימי המלך דוד כמבואר בקרא בשנת הארבעים למלכות דוד וכן נאמר שם שחילקו עם אחימלך בן אביתר והמה היו בסוף ימיו וא"כ שמואל לא תימן כלל וצריך לומר דיפרשו המה יסד כו' היינו לעמוד על העבודה לשוערים ולמשוררים אבל לא הוסיפו על המשמרות: שם גמרא ד' משמורות עלו מן הגולה ידעי' חרין פשחור ואומר וכתב רש"י ומיבעי' לי דפשחור לא כתיב בקרא במנין הכ"ד משמורות ועיין במהרש"א ז"ל שכתב דאמר נחלק לשנים בבית שני הוא ופשחור בנו ולא משמע פן הלשון ד' משמורות ולפי דבריו ז"ל לא עלו אלא על ג' מן הראשונים ועוד למה הקדימו פשחור לאומר פיון דאומר הי' מן הראשונים ופשחור בנו נעשה מחדש ול"נ דפשחור הוא משמרת מלכי' וכן מבואר בדה"א ט' פשחור בן מלכי' ופעמים נקרא המשמרה ע"ש מלכי' ופעמים ע"ש פשחור בנו וזה ברור נאמת וכן מבואר שם דאלו המשמרות עלו שנא' ומן הפהנים ידעי' ויוזריב ויכין כו' ועידי' בן ירוחם בן פשחור בן מלכי' ומעשי בן עדיאל כו' בן משלימות בן אמר הרי לפניך ג' משמרות אלו ידעי' ומלכי' הוא פשחור ואמר ויהויריב לא נחשב כי בנחמ' ו' א' נאמר ידעי' בן יהויריב וכן יכין לא זהו בעל המשמר הכ"א מדקחשיב לי' קודם מלכי' ואמר אלא גם הוא בכלל משמרת ידעי' וכן נאמרו אלו הג' בנחמ' י"א כי הם שעלו עם עזרא והתיישבו בירושלים וחרים שלא נאמר פן בנחמ' ובד"ה ילפי' לה מעזרא י' דחשיב התם מן הפהנים אשר הושיבו נשים נכריות מבני אמר ומבני חרים ומבני פשחור הוא פשחור בן מלכי' הרי מבואר במקרא דגם בני חרים עלו עם עזרא ופשוט הוא דממקראות אלו הוא דיליף לה הש"ס דד' משמורות עלו מן הגולה: ע"ב רש"י בד"ה לא ידחה ידעי' כו' ושישה ידעי' עושין אותן ה' עכ"ל.

משמע מדבריו ז"ל דיהורם נוטל משמר אחד שלם אלא אחרי חביריו של ידעי' ולא משמע פן בערכין די"ב דפריף התם ומשמרת יהויריב בשני מי הי' והתניא ד' משמורות עלו כו' ומאי קושיא לפירש"י דילמא אח"כ עלו משמרת יהויריב ונטלו להם משמר אחד אלא ודאי משמע דבטיל זכותן ואין להם משמר בפ"ע לאלו שלא עלו עם עזרא אלא נעשים טפילה לאותו המשמר שפאו בגבולו.

וכן משמע לשון התוספתא עמדו הנביאים והתנו שאפילו יהויריב עולה לא ידחה אחד מהן אלא נעשה טפל לו ועיין בתוס' בערכין שם והמהרש"א ז"ל בח"א פאן הקשה מהא דסוף סופה בולגה לעולם חולקת בדרום משום עובדא דבת בולגה שנשתמדה בימי היונים וזה הי' בימי בית שני וכן אמרו שם בגמרא וי"א משמרתו שוהה לבא ונכנס

ישָׁבב אָחיו וְשִׁימַשׁ תַּחֲתָיו אֶלְמָא דְבִימֵי בֵּית שְׁנֵי הָיוּ הַמְשַׁמְרוֹת עַל הַסֵּדֶר שֶׁהָיוּ בֵּימֵי בֵּית רֵאשׁוֹן וּבִאֲמַת תְּמִימָה גְּדוּלָה הָיָא דָּד' הַש"ס סְתָרֵי אֶהְדָּדִי הֵיִיא דְעֶרְכִּין דְאָמְרִינָן הֵתָם לְהִדְיָא דְלֹא הָיוּ בְּבֵית שְׁנֵי כ"א הַד' מְשַׁמְרוֹת שֶׁעָלוּ וְתַבְרִיחָם עִם הֵיִיא דְסוּפָה וְהַתּוֹס' בְּעֶרְכִּין הַקָּשׁוּ מִמֵּתְנֵי דב"ק נִתְּן אֶת הַפְּסוֹף לִיהוֹרִיב וְאֶת הָאָשֶׁם לִידְעָי וְתִירְצוּ שָׁם אוֹ דִּמְתַּנֵּי נְשִׁיט בְּסוּף בֵּית רֵאשׁוֹן אוֹ דְלֹא דוֹנָקָא יְהוֹרִיב אֶלָּא מְשַׁמֵּר שְׁנַכְנַס תַּחַת יְהוֹרִיב וְהַת' הִזָּה אֵינּוּ מִיְּנֻשָׁב דְּהָא יְדַעֵי הָיוּ רֵאשׁ הַמְשַׁמְרָא בְּבֵית שְׁנֵי וְלֹא הִי' שׁוּם מְשַׁמֵּר לְפָנָיו אֶלָּא צ"ל דְּלִסְמִנָּא בְּעֶלְמָא נְקִיט פִּינּוּ דְלֹא יְדוּעִים שְׁמוֹת הַמְשַׁמְרוֹת שֶׁל בֵּית שְׁנֵי לְכוּ נְקִיט לְדוּגְמָא ע"ס הַמְשַׁמְרוֹת שֶׁל בֵּית רֵאשׁוֹן אֲבָל עַל הֵיִיא דְסוּפָה קָשָׁה לֹאמַר כֵּן אִם לֹא שְׁנַאֲמַר דְּבוּלְגָה וַיִּשְׁבַּב הוּא שָׁם הַמְּנֻשָׁאֵל עַל הַמְשַׁמְרָה הִי"ד וּמְשַׁמְרָה הַט"ו כִּי לֹא נִתְבָּאָר שָׁמָּה בֵּימֵי בֵּית שְׁנֵי וְנִתְּנוּ עֲלֵיהֶם הַשְּׁמוֹת הָרֵאשׁוֹנִים לְסִמְנָא בְּעֶלְמָא וְדוּחַק הוּא: שָׁם גְּמָרָא בְּזִמְן שְׁאִין בַּהֲמ"ק קִיָּים מַה תְּהֵא עֲלֵיהֶם אָמַר לוֹ כְּבָר תִּקְנִיתִי לָהֶם סֵדֶר קַרְבָּנוֹת כּו' וְעִיָּין רַש"י ז"ל וִי"ל דְּרַמִּיזָא לָהּ כַּמֶּש"נ וְהַצִּיפּוֹר לֹא בָּתֵּר וְהוּא רָמַז לִישְׂרָאֵל שִׁיְהִיו קִיָּיִם לְעוֹלָם וְכַמֶּש"כ רַש"י ז"ל בְּחֻנְמֵשׁ וְעִי"מ יְהִיָּה הַקִּיּוּם ע"י הַצִּיפּוֹר דְּרוּר הִיא הַתּוֹרָה שְׁמָסֵר לָנוּ אֲבִינוּ שְׁבִשְׁמִים וְכַמֶּאֱמָרָם ז"ל בְּמִנְחוֹת מְשַׁל לְעֶבֶד שְׁמָסֵר לוֹ רַבּוֹ צִיפּוֹר דְּרוּר אִם אֶתָּה מְשַׁמְרוֹ הַרְיָנִי מְשַׁמֵּר נְפִשָׁה: שָׁם גְּמָרָא אֲנָשִׁי מְשַׁמֵּר הָיוּ מִתְּפַלְלִין כּו' פִּירַשׁ"י אוֹתָן כ"ד שֶׁהָיוּ בְּעַרְיָהֶם וְלִשׁוֹן אֲנָשִׁי מְשַׁמֵּר לֹא מְשַׁמֵּעַ כֵּן אֶלָּא נִרְאָה כְּפִשׁוּטוֹ דְּכַהֲנִים אֲנָשִׁי מְשַׁמֵּר הָיוּ מִתְּפַלְלִין וְלֹא הָיוּ מִתְּעַנִּים וְכַמֶּש"כ לְעִיל וְאֲנָשִׁי מְעַמֵּד אֵלוּ יִשְׂרָאֵל הָיוּ מִתְּעַנִּין ד' יָמֵי הַשְּׁבוּעָה וְכַמְבּוֹנָאָר בַּמֶּס' סוּפְרִים טַעַם כָּל יוֹם בְּיוֹמוֹ וְאִיתָא הֵתָם עוֹד טַעַם מַה שֶׁלֹּא הָיוּ מִתְּעַנִּים בְּאֶחָד בְּשַׁבַּת מְפָנִי הַעֲכוּ"ם שֶׁלֹּא יְהִי' לָהֶם אֵיבָה כִּי הֵם שְׁמַחִים וַיִּשְׂרָאֵל מִתְּעַנִּין וְדַחָה הַטַּעַם הִזָּה כִּי לֹא הִי' כֵּן בֵּימֵי הַמְּעַמְדוֹת וְעִיָּין מְהַרְש"א ז"ל בַּח"א שֶׁהִבִּיא הַגְּנוֹסְתָא הַזֹּאת בְּגְמָרָא בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן וְלֹא רְאִיתִי הַגְּנוֹסְתָא הַזֹּאת וּפִי הוּא ז"ל מְפָנִי שֶׁהָיוּ בְּטִלִּים מִמְּלָאכָה בְּמַעְמָדָם וַיִּאֲמָרוּ שְׁאֲנָשִׁי הַמְּעַמֵּד מַחְזִיקִים אוֹתוֹ ג"כ כּו' ע"ש וְהוּא תְּמוּנָה דְּבַמֶּס' סוּפְרִים אִיתָא לְהִיפּוֹף וְכַמֶּש"ש וּבִיטוּל מְלָאכָה וְדֹאֵי כֵּן הוּא כְּמַבּוֹנָאָר בַּתּוֹסְפָתָא בְּמַכִּילֵתִין אֲבָל הָיוּ בְּטִלִּים גַּם בְּיוֹם שֶׁלֹּא הִתְעַנּוּ מְפָנִי הַקַּרְבַּת קַרְבָּנָן דְּלֵהֲכִי תִקְיָנוּ הַמְּעַמְדוֹת לְהַתִּיר כָּל יִשְׂרָאֵל בְּמְלָאכָה כְּדֹאִיתָא בִּירוּשְׁלַמִי וְאֲנָשִׁי מְעַמֵּד לְבַד הֵם הַעוֹמְדִים עַל הַקַּרְבָּן וִי"ט הוּא אֲצֻלָּם יְמֵי הַמְּעַמֵּד וְאֲסוּרִים בְּמְלָאכָה וְכוּן מְפוֹרֵשׁ בַּתּוֹסְפָתָא דְּבַטְלִין מִמְּלָאכָה כָּל אוֹתוֹ שַׁבַּת.

וּמַה שֶׁהָיוּ מִתְּעַנִּין אַע"ג דִּיחִיד הַמְּבִיא קַרְבָּן אֲסוּר גַּם בְּתַעֲנִיט וְכוּן צִיפּוֹר בְּיוֹם טְבוּחַ שֶׁל עֲצָרַת וְכַמֶּש"כ לְעִיל בְּמַכִּילֵתִין מ"מ לְאֲנָשִׁי הַמְּעַמֵּד הַתִּירוֹ לְהַתְּעַנּוֹת וּלְהַתְּפַלֵּל עַל קִיּוּם הָעוֹלָם וַיּוֹשְׁבֵיו וְאִיתָא בִּירוּשְׁלַמִי דְּסִנְהֶדְרִין ג"כ הָיוּ מִתְּעַנִּין עִמָּהֶם וְעִיָּין אֵלוּ הַד' דְּבָרִים שֶׁהִתְעַנּוּ עֲלֵיהֶם עִיָּין מְהַרְש"א ז"ל בַּח"א שֶׁכָּתַב שָׁהֶם אַרְבַּע שְׁצָרִיכִין לְהוֹדוֹת וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּזָה כִּי אֵלוּ הַד' מְדַבֵּר יָם חוֹלָה וּבֵית הָאֲסוּרִים הֵן נִגְדַּד הַד' גְּלִיּוֹת וְכוּלָּם רְאָה אוֹתָם אֲבָרְהָם אֲבִינוּ ע"ה כַּמֶּשׁדוֹז"ל עַל פ' וְהִנֵּה אֵימָה חֲשִׁיכָה גְּדוּלָה נּוֹפֶלֶת עָלָיו וּלְהַנְצִיל מִכָּל זֶה הוֹדִיעַ לוֹ ה' ע"י זְכוּת הַקַּרְבָּנוֹת וְהַתּוֹרָה כְּמַבּוֹנָאָר: שָׁם גְּמָרָא לְמ"ד דּוּלְגָ גְּדוּלָּה לְמֵאן דְּאָמַר פּוֹסֵק נְפִסּוֹק וְעִיָּין רַש"י ז"ל וְצ"ל דְּלִמְ"ד פּוֹסֵק הַקּוֹשֵׁיָא מְהָא דִּמְנִיא וְשֶׁל חֲמִשָּׁה בְּיַחֲזִיד וְעִיָּין בְּמַגִּילָה בְּרַש"י וְתוֹס' שָׁם בְּאַרְיִכוֹת וּבְדַבְרֵי הָאֲחֵרוֹנִים ז"ל בְּזָה: דָּף פַּח גְּמָרָא אָמַר ר"י וְכִי יַחֲזִיד יְכוּל לְקָרוֹת ד"ת בַּע"פ בְּצִיבּוֹר אֶלָּא כּוֹלָן נִכְנָסִין וְקוֹרִין אוֹתָהּ ע"פ כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע לִישְׁנָא דְּנֹכִי יַחֲזִיד קוֹרָא ע"פ בְּצִיבּוֹר אֵינּוּ מוּבָן קִצַּת דְּמִשְׁמַע

דפלוגטייהו בקי ת"ק ס"ל דבמנחה אין צריכין ליפנס לביהכ"נ אלא כל יחיד קורא ע"פ לעצמו ע"ז אמר ר"י וכי יחיד יכול לקרות ע"פ דברים שבכתב אלא נכנסין לבהכ"נ וקורין פולם בע"פ פקורין את שמע דאם נפרש דת"ק נמי ס"ל דבמנחה נכנסין לבהכ"נ אלא דיחיד קורא אותו ע"פ להוציא את הרבים א"כ מאי קאמר ר' יוסי אלא פולן נכנסין וקורים כו' ה"א ת"ק נמי מודה דכולן נכנסין ובקריאה לחוד פליגי למר יחיד קורא להוציא את הרבים ולמר פולן קורין ובתוספתא איתא נמי להאי פלוגתא וי"ל בשחרית במוסף נכנסין לבהכ"נ וקורין ובמנחה קורין על פה ר"י אומר אין יחיד קורא ע"פ אלא נכנסין לבתי פגסיות וקורין פקורין את שמע משמע נמי דבכניסה לבהכ"נ פליגי דלת"ק קורין ביחידות ולר"י נכנסין לבהכ"נ אלא דא"כ מאי קאמר ר"י וכי יחיד יכול לקרות בע"פ והיכן מצינו חילוק בין יחיד לצבור לענין דברים שבכתב לאומרן ע"פ וכי אסור לקרות ביחידות ק"ש ע"פ אלא ע"כ צריך לפרש דכולן נכנסין דר' יוסי לאו דווקא ולת"ק נמי נכנסין אלא דיחיד קורא להוציא את הרבים וע"ז השיב ר' יוסי וכי יחיד יכול לקרות ע"פ בצבור דלהוציא את הרבים ודאי בעינן דווקא בכתב ככל קריאות התורה כמש"כ ובפתחו עמדו כל היום אבל בע"פ הוי פקורא את שמע לבד ואין יכולין להוציא זא"ז אלא פולן צריכין לקרות וראיתי בתוס' ישנים ביומא דף ע' שהביאו ראי' מפאן דאיסור דברים שבכתב לאומרן בע"פ לא אמרו אלא להוציא את הרבים.

וכ"כ הש"ג במגילה פ' הקורא עומד ויש לדקדק ע"ז ה"א איסור דברים שבכתב לאומרן ע"פ הוי דומיא דדברים שבע"פ שאסור לאומרן בכתב ודברים שבע"פ אסורין לכל לאומרן בכתב כדמשמע בגיטין פ' הנזקין ונראה דעיקר האיסור בין בדברים שבכתב לאומרן ע"פ בין בדברים שבע"פ לאומרן בכתב היינו ללמוד לאחרים וע"ז נאמר למשה פתוב לה את הדברים האלה שלא ילמדם לישראל ע"פ וכן נ' פי ע"פ הדברים האלה הוא תורה שבע"פ שלא מסרם לישראל בכתב אלא בע"פ ומש"ה אסור לכתוב ספרא דאגדתא פי נצטוינו ללמוד אותה בע"פ אי לא משום עת לעשות וכן אסור ללמד דברים שבכתב לאחרים בע"פ פי נצטוינו למוסרן בכתובה ולכן אסור לקרות בצבור בע"פ פי קריאת התורה בצבור הוי כעין לימוד לאחרים וכמנהג קדמונינו לבארן ע"י מתורגמן ולכן הקורא צריך לקרות מן הכתב והתורגמן צריך לומר תרגום בע"פ ולא מן הכתב כדאיתא בירושלמי הביאו הרי"ף ז"ל במגילה וכן משמע מלשון רש"י ז"ל בפ' הנזקין שכ' דברים שאמרתי לה בכתב אי אתה רשאי לאומרן לישראל בע"פ אבל כל אדם לעצמו אין פאן איסור לומר פסוק בע"פ ועיין בד"מ סי' שפ"ב בשם הש"ג דנודאי ביחיד אסור לומר בע"פ אבל בצבור מותר וכן מבואר בש"ג שם וז"ל ול"נ דדווקא היחיד אסור לקרות ע"פ אבל כשהצבור קורין עמו יחד שפיר דמי ולא הבנתי מה חידוש על דברי הרא"ש והסמ"ג ז"ל דגם הם כתבו דבצבור מותר ויחיד אסור לקרות בצבור וכסוגיין וי"ל דמלשון הרא"ש ז"ל דבפסוקי מי פמנכה הש"ץ שותק וכתב הוא ז"ל דעם הצבור יחד מותר להש"ץ ג"כ לומר עמהם ולת"ק דס"ל דיחיד קורא ע"פ צ"ל הטעם דהוי פסדון של יום וכמבואר בירושלמי ביומא על פהן גדול שקורא ע"פ אלא דעדיין טעמא בעי אמאי לא יקראו בספר כיון דבהכ"נ הם וצ"ע: שם גמרא פעם אחת גזרה המלכות שלא יביאו בפורים לירושלים ועצים למערכה מה עשו פשרים ויראי חטא שבאותו הדור כו'.

הנה מבואר אצלנו במ"א מה ענין ב'כורים' ומה שמתחיל ואומר ארמי אויב אבי כו' כי הוא לשבח ולהודות לשמו ית' וית' על החבר ויחוד נעים פניסת ישראל לארץ הקדושה אשר היחוד הזה גורם ליחוד עליון וקודם פניסתו לארץ הי' פירוד בין הדבקים כי ישראל היו פבושים תחת יד העמים ובארץ הקדושה משפנו שם הז' עממין הזידים וקבלו יניקה ממנה אשר זה הוא פל מגמת הסט"א והראשון למחשב' רעה זאת הנה לכן הארמי כי עשה פל תחבולה ורמ' לעפב את יעקב אבינו בגבולו ושלל להניחו לעלות אל מקום הקודש וה' הנה בעוזרו של אבינו והפר פל מחשבות לכן וכן יעקב אבינו עם מטתו השלימה אל ארץ הקדושה שלם והנה לא נגמר היחוד הזה עד אחר שעלו ממצרים ויצאו נפשות ישראל לחירות עולם מתחת יד העמים וארץ הקדושה יצאתה מרשות הז' עממין ונתקדשו מן הקודש ואז התחילה ארץ הקדושה לגלות טובה לישראל ההגונים לה מששת ימי בראשית.

והיו ישראל שבעים מכל טוב והתענגו מזיו פבודה וכל העמי הנשפלו כי לא הי' להם אחרונה בקודש ולזה צננו אבינו שבשמ' להביא מראשית פל פרי האדמה ולשמוח בכל הטוב אשר נתן לנו ה' ואין לזר חלק אפנו ונצטוו להניחם לפני מזבח ה' פדי שלא יבואו חיות היער לגזול ולחטוף מזה הטוב כי ידוע אשר עיניהם לזה יארבו לינק מן הקודש והסגולה לזאת הוא אש המזבח אשר הי' בדמות ארי' וממנו יגורו פל חיות היער לבל יגשו לגבול הקדושה וכמש"נ בנימין זאב יטרף וע"י ההודאה והשבח הזה הי' השפע מתרבה והי' השלחן ערוף נגד צוררי ועיני רשעים תכלינה וזה שאמרו מזמור ארוממה ה' כו' ולא שמחת אניבי לי כו' והנה בסוף מי הבית אשר התחילו העמים לשלוח יד בנו נתן השטן בלבם לבטל אלו השני עבודות ע"י פיטול הב'כורים למעט השפע הטוב מישראל ח"ו וע"י פיטול אש המערכה למען יוכלו הם לגשת לינק מן הקדושה.

ולזה אצרו חיל הכשרים ויראי חטא המוכנים לבחי' שתי העבודות הנ"ל הכשרים הם הרואים תמיד בפועל ידיהם להרבות שפע הטוב למלאות רצונו ית' וית' להטיב לעושי רצונו ויראי חטא הם השומרים את גבול הקדושה שלא תפרץ ח"ו ע"י חטא ועון ועשו בערמה וקיימו מצנת בוראן ועליהם הפתוב אומר זכר צדיק לברכה פי הברכה תשפון על ראשם ועל הרשעים הוא אומר ושם רשעים ירקב פי לא יקבלו שום יניקה וחיית והם פלים מאליה' ובפעם האחר שלא גזרו אלא על עצי המערכה לא אמרו ו"ל כ"א מה עשו יראי חטא שפאותו הדור וכו"ל ועיין מהרש"א ו"ל בח"א ועיין בתוספתא בזה.

או יאמר זכר צדיק לברכה פי הצדיקים גורמים שפל השפע הטוב יהי' לברכה ובחי' ברכה ידוע פי היא המדה המקבלת פל שפע הטוב ושם רשעים היא בחי' השפחה ירקב פי תהי' בור ריק מכל טוב פי לא יניחו הצדיקים אותם לירש בטובה ח"ו והבן: תוס' בד"ה אי ר"מ כו' וקשיא אמאי כו' עיין מהרש"א ו"ל בח"א: ע"ב גמרא אמר רבא לא קשיא פאן בראשונה פאן בשני' וכן הוא הנסחא בפרייתא בר"ה דף י"ח על מקרא צום הרביעי כו' ויש לזקוק פינן דאנשי כנה"ג עשו לט' בתמוז ליום צום מפני שהוקבעה העיר בראשונה א"כ אמאי בטלוה אחר התורבן שני וכי מפני שאירע בשני' בי"ז בטלה מפני זה מה שאירע בראשונה ואדרבה מה שאירע בראשונה הם דברי קבלה ונביאים קבעו אלו הימים לימי צום אבל מה שאירע באחרונה לא מצינו מי שקבע אותו ליום

צום ועשרה בטבת וצום גדלי' הם ממה שאירע בראשונה וי"ל פיון דהג' תעניות אלו
ברצון תלי' פדאמרין בר"ה שם רצו מתענין כו' ע"כ קבעו י"ז לתענית מפני שאירע בו
חמשה דברים אבל י' בטבת קבעו כמו בראשונה פיון דכבר הוקבע בימי הנביאים ועיין
מהרש"א ז"ל בח"א ובלח"מ פ"ה מה' תענית ולשון הרמב"ם ז"ל שפכת צום הרביעי
הוא י"ז בתמוז לאו דווקא הוא די"ז בתמוז בשני' הוא דהוא יובירו שלמי אמרו דטעו
בחשבונן אבל באמת גם בראשונה ה' בי"ז בתמוז וכן טעו נמי ביום החורבן ע"ש והתוס'
הביאו ד' הירושלמי בר"ה: דף כט גמרא וכתוב ניהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים
בחודש כו' וכתוב ויסעו מהר כו' פירש"י ז"ל דחודש ימים התחיל מכ"ג אייר אחר ג'
ימים שפירו ונשלם החודש בכ"ב סיון היינו חודש חסר ואח"כ ז' ימי הסגרה של מרים
הוי להו כ"ט סיון ובאותו היום שלחו מרגלים וקשיא טובא על פירושו ז"ל דהא בהדיא
אימא בגזיר דף ה' דהאי חודש ימים הוי שלשים יום וכן מבואר בתוס' פרק החולץ
דחודש דקרא הוא של שלשים יום גבי ירח ימים דופ"ת.

וכ"כ התוס' בכתובות ד' אבל התוס' ז"ל פירשו פאן לפי שיטתם דחודש דקרא הוי ל'
יום פי חשבון החודש מתחיל מכ"ב אייר פי ביום ג' מהימים שפירו התאוו תאנה ועד כ"ב
סיון ועד בכלל נשלם חודש שלם של שלשים יום וזה שפכתבו וג' ימים שנסעו דל מינייהו
ב' ימים דבעשרים בחודש נעלה הענין הרי ב' ימים ד' וד"א ועדיין ה' נגמר החודש בכ"ג
פי ג' ימים נסעו אלא דיום הג' הוא בכלל החודש ונמצא החודש נשלם בכ"ב סיון.

ונה ברור בכוננת התוס' וצריף להגיה קצת לדבריהם פירוש חשוב מעשרים כז"ל לפ"ז
תמצא מכ"ב לחודש השני זה אייר כז"ל שהאחד מן הג' ימים בכלל החודש פש להו
כ"ב וב' תיבות שאייר חסר מיותר וגם אפשר ליישבן קצת עכ"פ דברי התוס' ברורין
ויפלא בעיני על מאור עינינו מהרש"א ז"ל שכ' על דברי התוס' דלא ידע להולמן אלא
דיש לדקדק דמשמע מקרא דהחודש התחיל אחר הג' ימים שנא' ויאמר משה אל העם
התקדשו למחר ואכלתם בשר ועוד יש לדקדק על רש"י ז"ל בחומש שהביא דדרף
שלשת ימים נסעו ביום אחד כדי למהר פניסתן לארץ והכא בסוגיין לא משמע פו.

ובביאת המרגלים ג"כ נחלקו רש"י ותוס' ז"ל פי רש"י ז"ל חשיב ב' מסיון שיום כ"ט
נמי בכלל וחרו בח' באב ובגליל ט' באב בכו העם והתוס' ז"ל לא חשבו אלא אחד מסיון
ולפ"ז שבו המרגלים בט' באב ועיין מהרש"א ז"ל בח"א ואפ"ל עוד לשיטת התוס'
דבכ"ט שלח אבל לא הלכו אלא בל' בסיון דהא באותו יום הלכו מחצירות למדבר פארן
ועוד דמה חשבון שפכת רש"י ז"ל בחומש דלהכי שהו בהליכתן ארבעים יום דארץ
ישראל ד' מאות פרסה וזה הוא מהלך ארבעים יום לפי מהלך אדם בינוני בזה נראה
דהלכו מ' יום שלמים אלא דלשון המשנה בט' באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ
משמע כפירש"י ז"ל ועיין בק"ע שפכת דביום שלשים בסיון שלח מרגלים והוא נגד
הש"ס: שם גמרא נתקבצו פיתות של פרחי פהונה ומפתחות שהיכל ביזם ואמרו רבש"ע
אם לא זכינו כו' הרי המפתחות מסורים לה כו' יש לכונן בזה פי באו לתמן חטא דבר
הגדול אשר דברו מרגלים פי חזק הוא ממנו כבכול בעה"ב אין יכול להוציא פליו משם
ע"כ עשו פרחי פהונה בתקמה ומסרו לו כל המפתחות למעלה להורות שאפילו בשעת
חורבנה אין רשות לזרים עליו והמפתחות מסורים ביז המקום ב"ה והוא דורש אותה

תמיד אפילו בזמה"ז עד אשר יבוא העת ויפתחו השערים ויבא גוי צדיק כמש"נ פתחו שערים כו': ע"ב גמרא מתיב רב המנונא בתמישי מותרין מפני פבוד השבת ובירושלמי פריה לה נמי להאי קושטיא ומשני תספורת הושבה דהא דתנו בתמישי מותרין היינו תספורת ומוכח מזה דהתיירא דתמישי קאי נמי אתספורת ולא הבנתי דברי הג"א בשם הא"ז שכ' ולספר אפי' בתמישי משמע דמחלק בין פניוס לתספורת והוא נגד ד' הירו' וי"ל פיון דלא משני הקא בש"ס דילן משמע דתספורת אסור בתמישי ולא ראיתי פעת מי שהביא הגה"ה זו לא בב"י ולא בד' האחרונים ז"ל: שם גמרא וגיהוץ שלנו פניוס שלנו פניוס שלנו עיין בלשון הרא"ש ז"ל שכ' וגיהוץ שלנו הרי הוא פניוס שלהם ומותר ועיין ב"ו מש"כ בזה הלשון אבל מפסקי הרא"ש ז"ל נראה שחסר פאן פמה תיבות ולא הותר אלא פניוס שלנו ע"ש: שם רש"י בד"ה לא שנו דאסור ללובשו כו' אינו מדקדק קצת דמשמע מלשונו ז"ל דרב קאי אהא דשלח רב יצחק בר גיורי אבל באמת רב קאי אמתני' דאסור לכבס וק"ל: שם גמרא חל להיות בשני נחמישי קורין ג' ומפטיר א' מפאן יש לדקדק על דברי הר"ן ז"ל שכתב בפ"ק מסוגית הגמרא דלא היו קורין של תענית אלא במנחה אבל בשחרית קורין דיומ' א"כ אין שום חילוק בין אם חל התענית בב' וה' או בשאר יומא ולא הי' צריה אלא לקרות אחד פיון דכבר קראו ג' בפקר מעניינא דיומא אלא משמע דבתענית שחל בב' וה' אין קורין אלא בשל תענית והא דקאמר קורין ג' ומפטיר אחד פירש"י ז"ל דהמפטיר הוא מן הג' שקורין משום דאין מוסיפין בחול והתוס' פתבו בשם ר"ת להוכיח מפאן דמפטיר עולה למגן ז' ואין זו ראי' מוכרחת דבחול שאני דאין מוסיפין מדע דלא מיימי הש"ס התם ברייתא זו למותיב תיובתא על מ"ד דאין עולה.

והנה במגילה איבעי לן בת"צ פמה קורין אי ג' כמו בב' וה' או ד' פיון דאיפא מוסף תפלה ופרש"י ז"ל היינו תפלת עננו ויש לדקדק קצת אמאי לא פירש אכ"ד ברכות אי תפלת נעילה דזה שייך יותר לקרות מוסף תפלה מתפלת עננו דלא הוי אלא ברכה אחת וגם איפא פלוגתא אי אומרה ברכה בפ"ע וי"ל דמשמע התם דכל תענית ציבור שוין לענין זה הן ראשונות של גשמים וט"ב ובראשונות ליפא כ"ד ברכות ובט"ב ליפא לא כ"ד ברכות ולא תפלת נעילה וע"כ צריה לפרש מוסף תפלה היינו עננו אלא דקשיא לי אמאי לא פשיט התם ממתני' דקריאת מעמדות דהוי קריאה של תענית.

ואין קורין אלא ג' כדתנו פרשה גדולה בשנים וקטנה ביחיד ומאי קאמר רב אשי התם והא אנו לא תנו הכי ע"ש ויש ליישב ודו"ק. ויש להסתפק לת"ק דאמר חל בשלישי קורא אחד אי בכל ת"צ קאמר או אפשר דווקא בט"ב דקורין אסוף כו' ע"כ אין להפסיק ואחד קורא הפל וכש"כ למאי דקאמרי' אחרים דקורין ואם לא תשמיעו לי היינו קללות ואין מפסיקין בקללות אלא דע"כ היו מתחילין בברכות דאלת"ה תיקשי לר' יוסי דאמר קורא ג' וכן לת"ק מב' וה' היא מפסיקין בהם ומסרכין עליהם אלא ונדאי היו מתחילין בברכות כמו בתענית ולפ"ז הוי ט"ב בכלל הא דתנו במתני' ובתעניות קורין ברכות וקללות.

והא דתניא שם אחרים א' מאם לא תשמעו לי לאו דווקא וא"כ ת"ק בכל ת"צ ס"ל דאחד קורא לבד והא דתנו אין מפסיקין בקללות ומשמע דאתעניות קאי דסמיה לי שם

במתניתין ומדצריף להפסיק ש"מ דג' קורין אתיא כר' יוסי או כת"ק ובב' וה' והנה
הפוסקים הקשו אטעמא דר"ל אהא דאין מפסיקין בקללות משום דאין אומרים ברכה
על הפורעניות הא בזמן המשנה לא הי' מברך אלא הפותח לפניו והחותרם לאחרי וע"כ
ע"פ רוב המפסיק הוא אמצעי ואינו מברך כלל.

ועיין בט"ז סי' קל"ט ותכ"ח ובתוי"ט במתניתין דמגילה שם ואני ראיתי בירושלמי פ'ק
בני העיר בסופו דמבואר שם אין לה דבר שטעון ברכה לפניו ולאחריו אלא קללות
שבת"כ ושפמשה תורה וכן אמרו התם כל השירות טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם
וכן עשרת הדברות אלקא דקללות חלוקים הם בדין זה דעלייהו צריף לברך תמיד לפניו
ולאחריו ואיתא נמי התם להא דלוי בר בוטי דמייתי הש"ס בפ' בני העיר דהוי קרי
בארורי' אלא דבירושלמי איתא בגנונא אחרניא דבעי לוי מרב הונא אליו ארורי' מהו
דקרינו חד ויברך לפניו ולאחריו א"ל אין לה דבר שטעון ברכה כו' ובזה מחולק עם
הש"ס דילן דלשיטת הירושל' קללות שבת"כ ושפמשה תורה דין אחד להם וכן אמר
התם ר' יוסי בר בון תמניא פסוקיא אחרניא דמשנה תורה מברך לפניו ולאחריו ופריף
בלא פה אין הפותח והחותרם מברך לפניו ולאחרי' ושמונה פסוקים שפמשה תורה
חתימת התורה הם ובלא"ה מברכין לפניו ולאחרי' ומשני לא צריכה ר"ח שחל להיות
בשבת דהחותרם קורא בר"ח.

מכל הלין משמע דאלו הפ'שיות דחשיב בירושלמי פולן צריכין ברכה לפניהם
ולאחריהם אפי' בזמן המשנה וא"כ מנ"ל דהש"ס דילן לא ס"ל הכי ולא תיקשי קושית
הפוסקים וזהו דשאל לוי בר בוטי מהו דקרינו חד ויברך לפניו ולאחרי' דאם גם על
הארורים צריף לברך לפניו ולאחרי' ע"כ צריף אחד לקרותן מטעם שלא יהיו בניו
מתקללים והוא מתברך כפיכול והשיב לו דאין צריכין ברכה לפניהם ולאחריהם ומש"ה
יכול להפסיק בהם ועדיין צ"ע בזה בשיטת הירושלמי וגם מסתמא דהש"ס דילן לא
משמע פן ודוק: דף ל גמרא אמר רבא הלכה כר"מ ונהלכה כר"ג ותרנוייהו לקולא ונראה
דעיקרא דהאי פיסקא סמיף אהא דתניא בברייתא לעיל הכי דאינו אסור אלא אותה שבת
ולפניו לבד אבל אמורא מעצמו אינו יכול לפסוק הלכה פקולא דתרנוייהו והנה הר"ן
ז"ל הביא דברי הירושלמי ט"ב שחל להיות בשבת שתי שבתות מותרות וכן אפסיק
הלכה בש"ע ולכאורה איכא פלוגתא בזה בירושלמי דפליגי התם ר"י ור"ל ר"י אמר
לאחריו אסור ור"ל אמר לאחריו מותר מה עבד רשב"ל ונראה דקאי אד' ר' חייא הגדול
דפליג עלי' דר"ל ור' חייא בר בא דדרש לציפוראי ולא קבלין עלייהו היינו דדריש להו
כר"ל להתיירא ונדלא פדברי הק"ע דדריש להו כר"ל להתיירא ונדלא פדברי הק"ע דדריש
להו לאיסורא ולא קבלו עלייהו דהא ציפוראי נהגין חדשה כדאיתא התם ואמאי לא
קיבלו עלייהו לאיסורא דהא הם מחמירין פל החדש כר' יהודה ודוסק לומר דלענין
מיעוט שמחה קאי ע"כ נראה יותר דדריש להו להתיירא כר"ל ולהכי לא קיבלו עלייהו
ור' חייא הגדול חולק ע"ז.

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבן אהוני דר' חייא צ"ל ברי' של ר' חייא הגדול חלוק
עליו ופריף מה עביד לה ר"ל פתר לה ט"ב שחל להיות בשבת אז אסור פל השבת פוליה
ועיין בפירושו של ק"ע שם עכ"פ משמע דלדברי ר"ל ט"ב שחל להיות בשבת שבת

שְׁלֹפְנָיו אֲסוּרָה וּמִזֶּה נִרְאָה סִמָּךְ לְמִנְהַגָּא שֶׁל סִמָּ"ג שֶׁפֶתַב הַטּוֹר לְאַסוֹר שֶׁפֶת שְׁלֹפְנָיו וְעֵדֵינָן אִין שֵׁיטַת הַירוּשְׁלָמִי בְרוּרָה אֲצִלִי וְעֵינָן בְּרַמְבַּ"ם ז"ל בְּפִי הַמְשַׁנּוֹת שֶׁפֶתַב דְּהָא דִתְנִן וּבַחֲמִישֵׁי מוֹתְרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשֶּׁבֶת קָאֵי אַט"ב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשֶׁבֶת בַּג' אוֹ בַד' וְכַרְשֶׁב"ג דְּאָמַר לְאַחֲרָיו אֲסוּר וְכַבֵּר תָּמָה ע"ז הַלַּח"מ ז"ל בַּה'ל' תַּעֲנִית.

וְעֵינָן מִש"כ וְדַבְרֵי טַעַם הֵם וַא"כ הָא דִתְנִן בְּמִתְנִי וּבַחֲמִישֵׁי מוֹתְרִין הֵינּוּ לְאַחֲרָיו וְאֶפְשָׁר הָוִי גָרִיס בִּירוּשְׁלָמִי פֶתֶר לָהּ בַט"ב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּע"ש דְּבִזְהָה ג"כ כָּל הַשֶּׁבֶת אֲסוּר וְכַדַּבְרֵי הַרְמַב"ם ז"ל וְמָה שֶׁתָּמָהּוּ הַפּוֹסְקִים עַל הַרְמַב"ם ז"ל שֶׁהִשְׁמִיט לְמַעַט בְּעֶסֶק מַר"ח וְעַד הַתַּעֲנִית נִרְאָה דְסִמָּךְ אֲלִישְׁנָא דְמִתְנִיתִין מְשַׁנְכַּנְס אָב מְמַעֲטִין בְּשִׁמְחָה וְהֵינּוּ לְמַעַט בְּבִנּוֹן וְנִטְעָה שֶׁל שִׁמְחָה כְּדַאֲתָא בִירוּשְׁלָמִי וְדו"ק וְעֵינָן בַּלַּח"מ ז"ל: שֵׁם תּוֹס' בַד"ה עָרַב ט"ב כו' נִרְאָה לְפָרֵשׁ ד' ז"ל דַס"ל לְחוּמְרָא דְשְׁנֵי מֵינִים מִמָּשׁ אֲסוּר אֶפְּלוּ בְקַדְרָה אַחַת וְכַמְנָהֵג אֲשַׁפְּנִז שֶׁהִבִּיא הָרָא"ש ז"ל וּבְשְׁנֵי קַדְרֹת אֲסוּר אֶפְּלוּ מִמִּין אֶחָד וְכַד' הָרִי"ף גִּיאֹת ז"ל וְזֶה שֶׁפֶתַבּוּ בְתַחֲלִיל דְבַרְיָהֶם ז"ל פִּי שְׁנֵי תַבְּשִׁילִין רְצָה לֵאמֹר שְׁנֵי קַדְרֹת כְּעֵין שְׁקוּרִין כו' בְּוֹנְתָם כֵּינֵן דְנִתְבַּשְׁלוּ בְשְׁנֵי קַדְרֹת רְגִיל הָעוֹלָם לְקַרְוֹתָן ב' מֵינִים אֶפְּלוּ הֵם מִין אֶחָד אֲבָל ב' מֵינִים אֶפְּלוּ בְקַדְרָה אַחַת אֲסוּר וְלִזְהָ פֶתַבּוּ דְכָצַל אִין אֲסוּר מְשׁוּם תַבְּשִׁיל כֵּינֵן דָּאִין דָּרְכוּ לְבַשְׁלוּ בַפ"ע כָּל לָא מִיקַרִי תַבְּשִׁיל אֲבָל שְׁאָר שְׁנֵי מֵינִים הַמְתַבְּשִׁילִים בְּקַדְרָה אַחַת וְנִרְכָּן לְהַתְבַּשֵּׁל כ"א בַפ"ע מִיקַרִי שְׁפִיר ב' תַבְּשִׁילִין וְכִזָּה א"ש מָה שֶׁגִּימָגַם מְהַרְשָׁא ז"ל עַל דְבַרְיָהֶם וְזֶה בְרוּר וְכִזָּה יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְבַרִי ר' יְהוּדָה דְאָמַר כִּי צִדַּד מְשֻׁנָּה אִם הִי רְגִיל לְאַכּוֹל ב' תַבְּשִׁילִין יֵאָכֵל מִין אֶחָד דְלַכְּאוּרָה ת"ק גְּמִי הָכִי קָאָמַר וְמָה הַקָּיִל ר' יְהוּדָה בְּזָה אֲבָל לְפִי הַנָּ"ל נִיחָא וְהָכִי פִירוּשָׁא אִם הִי רְגִיל לְאַכּוֹל ב' תַבְּשִׁילִין וְאֶכְלָם מִמִּין אֶחָד וְלֵא ב' תַבְּשִׁילִין מִב' מֵינִים וְלַת"ק כָּל שְׁנֵי תַבְּשִׁילִין אֲסוּר אֶפְּלוּ מִמִּין אֶחָד וְכֵן מְשַׁמַּע קֶצֶת מַד' חֲכָמִים לְקַמֵּן דִּישְׁנָה לְחוּד וּיַמַּעַט לְחוּד דְהַשְׁיִנּוּי בְתַבְּשִׁילִין לָאו מִיעוּט הוּא אֲלָא שְׁיִנּוּי וְכֵן בֵּינָן יָכוֹל לִהְיוֹת דָּאִין צְרִיף אֲלָא לְשַׁנּוֹת בְּכוֹסוֹת אֲבָל לֵא בֵּינָן וְחֲכָמִים הוּא דְאָמְרִי לְקַמֵּן לְמַעַט בְּכָשָׁר וְיִנּוּ וְדו"ק וְעֵינָן בְּלִשׁוֹן הָרִי"ף ז"ל וּבַטּוֹר וּב"י ז"ל: שֵׁם רִש"י בַד"ה מְלִיחַ דָּג אוֹ בְּשָׂר מְלִיחַ כו' כְּדִלְקַמֵּן כו' אִין פֶּאן מְקוּמוֹ בְּזָה דְהָא רִשְׁב"ג ס"ל דְמוֹתֵר לְאַכּוֹל בְּשָׂר בְּסַעוּדָה הַמְפָּסְקַת אֲלָא דְצְרִיף לְשַׁנּוֹת וְק"ל: שֵׁם גְּמָרָא כָּל שֶׁהוּא מְשׁוּם ט"ב אֲסוּר לְאַכּוֹל בְּשָׂר כו' וְאֲסוּר לְרַחֲוֹן וְכָל שְׁאִינוּ מְשׁוּם ט"ב מוֹתֵר לְאַכּוֹל בְּשָׂר וְלִשְׁתּוֹת יִנּוּ וּמוֹתֵר לְרַחֲוֹן ר"י בַר"י מְשׁוּם אָבִיו אוֹמֵר כָּל שְׁעָה שְׁמוֹתֵר לְאַכּוֹל מוֹתֵר לְרַחֲוֹן וְהִבִּיא הָרָא"ש ז"ל בְּזָה פִי הַרְמַב"ן ז"ל הָכִי כָּל שֶׁהוּא מְשׁוּם ט"ב הֵינּוּ סַעוּדָה שְׁמַפְסִיק בָּהּ אֲסוּר בְּכָשָׁר וְיִנּוּ וְכֵינֵן דְחָל עָלָיו הָאֲבִילוֹת לְעַנְּנָן בְּשָׂר וְיִנּוּ חָל עָלָיו גְּמִי לְעַנְּנָן רַחֲוִיָּה וְאֲסוּר לְרַחֲוֹן עוֹד אַע"פ שְׁמוֹתֵר לְאַכּוֹל אַח"כ וְכַמְש"כ הַרְמַב"ן ז"ל בַפ"ק דְלִיכָּא תּוֹס' אֲלָא בִיה"כ אַפ"ה אֲסוּר לְרַחֲוֹן דְנִרְאָה כְּרוּחַץ לְצוּרָה מְחָר וְכָל שְׁאִינוּ מְשׁוּם ט"ב הֵינּוּ סַעוּדָה שְׁאִין מְפָסִיק בָּהּ מוֹתֵר כְּכּוֹלֵן וּר' יִשְׁמַעֲאֵל אוֹמֵר כָּל שְׁעָה שְׁמוֹתֵר לְאַכּוֹל מוֹתֵר לְרַחֲוֹן וְמָה שְׁנִיאָמַר בְּכַבָּא שְׁנֵי וְאֲסוּר לְרַחֲוֹן הוּא ט"ס.

וְהָרָב"ד ז"ל פִּי בְּדַרְךְ אַחַר כָּל שֶׁהוּא מְשׁוּם ט"ב הֵינּוּ סַעוּדָה שְׁמַפְסִיק בָּהּ אֲסוּר בְּכָשָׁר וְיִנּוּ וְאֲסוּר לְרַחֲוֹן מִפְּנֵי שְׁנִיאָסַר בְּאֲכִילָה אַחַר סַעוּדָה הַמְפָּסְקַת וְכֵינֵן דְחָל עָלָיו הַתַּעֲנִית לְעַנְּנָן אֲכִילָה חָל עָלָיו גְּמִי לְעַנְּנָן רַחֲוִיָּה וְכָל שְׁאִינוּ מְשׁוּם ט"ב כְּגוֹן ת"צ אַע"פ שְׁמַפְסִיק מִבַּע"י מוֹתֵר לְאַכּוֹל בְּשָׂר וְלִשְׁתּוֹת יִנּוּ וּמוֹתֵר לְרַחֲוֹן וְמָה שֶׁלֵּא פִירָשׁ כָּל שְׁאִינוּ מְשׁוּם

ט"ב אסעודה שאינו מפסיק בה משום דמאי קמ"ל בזה דמותר לרחוץ פשיטא פניו דמותר לאכול וכתמיהתו של הרא"ש ז"ל על דברי הרמב"ם ז"ל ולהכי הנכרח לפרש דקאי את"צ וקמ"ל דבסעודה המפסקת בת"צ מותר לאכול בשר וניו ומותר לרחוץ וצריף לדקדק בדבריו ז"ל מ"ש בט"ב אסור לרחוץ אחר סעודה המפסקת ובת"צ מותר וכ"ת בט"ב נאסר באכילה אח"כ ובת"צ לא נאסר א"כ הא גופא הוי לי' לאשמעינן דבט"ב אסור לאכול ובת"צ מותר לאכול ונראה לפרש פוננת הראב"ד ז"ל דבט"ב שנאסר לאכול בשר וניו א"כ מינכר דאינו רוצה לאכול והוי פקיבל עליו שלא לאכול עוד בפירוש ולהכי נאסר גם ברחיצה אבל בת"צ דאוכל בשר וניו אינו ניכר דמסתלק מן האכילה ולהכי מותר ברחיצה ור"י בר"י אומר כל שעה שמותר לאכול היינו אם לא הפסיק מותר לרחוץ דהוי קבלה לאכילה לחוד ולא לרחיצה ולפ"ז היכא דקיבל עליו בפירוש שלא לאכול עוד גם בת"צ הוי קבלה ואין חילוק בזה אלא דבת"צ ע"י סעודה המפסקת לא נאסר באכילה דלא מינכר הפסקתו אבל בט"ב פניו דלא אכל בשר ולא שמה זין נראה דדעתו שלא לאכול עוד ונאסר באכילה אבל אין לפרש פוננת הראב"ד ז"ל לחלק בין תשעה באב לת"צ דבט"ב מהני קבלה ובת"צ לא מהני קבלה דמ"ש וגם לחלק באיסור רחיצה בין ת"צ לט"ב ג"כ לא מסתבר דאם נאסר באכילה גם בת"צ אמאי לא נאסר גם ברחיצה דבשלקמא לשיטת הרמב"ן ז"ל דאיסור הרחיצה הוא מטעם שהתחיל באכילת שפיר יש לומר דבת"צ דלא התחיל באכילת מותר ברחיצה וכש"כ דלשיטתו מותר באכילה אפילו ע"י קבלה וזה נראה דעת רש"י ז"ל שפי' כל שאינו משום ט"ב על שני הזמנים היינו סעודה שאינו מפסיק בה וסעודה המפסיק בה בת"צ.

אבל לשיטת הראב"ד ז"ל דמחמת איסור אכילה אתי איסור רחיצה ודאי לא מסתבר לחלק בין ט"ב לת"צ אלא דא"כ לשון הרא"ש ז"ל צ"ע שכ' על דברי הראב"ד ז"ל ונאני פתבתי לעיל בשם הרי"ף ז"ל שאע"פ שהפסיק מותר לאכול משמע מדבריו ז"ל דאיכא מחלוקת בין הרי"ף ז"ל להראב"ד ז"ל דלהראב"ד ז"ל אסור באכילה אחר הפסקה אפילו בסתמא ובכל ת"צ.

וכן משמע מלשון הטור ז"ל בסי' תקנ"ג וכן כ' הב"י ז"ל להדיא שם דלהראב"ד ז"ל נאסר באכילה אפילו בסתמא. ולא זכיתי להבין דבריהם ז"ל דא"כ מ"ש דלא נאסר ברחיצה אפילו בת"צ פניו דנאסר באכילה אחר ההפסקה ובד' הרא"ש ז"ל הי' אפ"ל דאה"נ דבסתמא ודאי לא נאסר באכילה אלא בט"ב לחוד דמינכר הפסקתו אבל בת"צ בעינו שיהי' בדעתו שלא לאכול עוד אפילו שלא אמר בפירוש פן.

וע"ז כ' דהרי"ף ז"ל חולק ע"ז וס"ל דבעינו דווקא קבלה בפירוש וע"ז הביא ראיה מן איכה רבתי דאמר פבר אכלית ופסקית משמע דבדעתו פבר סילק מן אכילה אפ"ה חזר ואכל פניו דלא קיבל בפירוש וכינון דלא מהני גמר דעתו בזה בלא אמירה א"כ גם בט"ב לא נאסר באכילה ע"י מה שניכר שפבר סילק וא"כ גם לרחוץ מותר כו' פן הי' נראה לפרש דברי הרא"ש ז"ל אבל מלשון הטור ז"ל משמע דבסתמא נמי נאסר באכילה וע"כ צריף לחלק אליבין בין ט"ב לת"צ לענין רחיצה דבט"ב החמירו לאסור גם רחיצה בתוס' אבל בת"צ לא נאסר אלא באכילה לחוד אבל לענ"ד נראה בדעת הראב"ד ז"ל כמ"ש"כ ולא פליג הראב"ד ז"ל עם הרי"ף ז"ל וגם הראב"ד ז"ל מודה דבעינו קבלה

לְאַסֹּךְ הַתּוֹסֵ' וּבִט"ב כִּינּוּן דְּעֵבִיד מַעֲשֵׂה וְאִינוּ אוֹכֵל בְּשֵׁר וַיִּינּוּ חֲשִׁיבָא הַפְּסֻקָתוֹ פְּקֻבְלָה וְכֵן מוֹכַח לְהִדְיָא מְדַבְּרֵי הַמְּלַחְמוֹת ו"ל שֶׁהֵבִיא דְבָרֵי בַעֲהַמ"א שֶׁהִשִּׁיג עַל הָרִי"ף ו"ל וְנִדְעָתוֹ דְּאִין קַבְּלָה מוֹעֲלֵת אֲבָל לְעֵגִין בְּרָכָה הַשִּׁיב עָלָיו הָרַב ו"ל וְהוּא הִרְאָב"ד ו"ל וְאָמַר שְׂדֵבְרֵי רַבִּינוּ מִןזְפָּרִים בִּפ' בְּתָרָא בְּבַרְיֵיתָא כֹּל שֶׁהוּא מְשׁוּם ט"ב כו' וְאָסוּר לְרַחֲוֵן וְיָמִי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ פִּי הַהֲלָכָה יִרְאֶה מִשָּׁם שֶׁהַקַּבְּלָה אוֹסֶרֶת לְהַפְּסֻקָה זֶה זֶה תְּשׁוּבַת הִרְאָב"ד ו"ל הָרִי מְבֹנָאָר לְפָנֶיהָ דְּהִרְאָב"ד ו"ל מִיִּיתִי סִיוַע מְשִׁיטָתוֹ בְּהָאִי בְּרִיִּיתָא לִד' הָרִי"ף ו"ל וְאִין כָּאֵן מַחְלוֹק' פֶּלֶל וְעִי' בִּמ"מ וּבב"י בְּזָה וְא"כ לִפ"ז הָרִי"ף וְהִרְמַב"ם ו"ל וְהִרְאָב"ד ו"ל כֹּל פְּלוֹן שְׁוִין בְּשִׁיטָה אַחַת דְּקַבְּלָה מִהַנִּי לְאַסֹּךְ הַתּוֹסֵ' וּמְדַלָּא הֵבִיאוּ דְאָסוּר בִּט"ב גַּם בְּרַחֲצָה ע"כ צָרִיף לֹאמַר דְּפֻסְקֵי כִר"י ב"ר יוֹסִי וְכִסְתָּמָא דְמַתְנִי' וְכֵן פְּתַב הַלַּח"מ ו"ל בְּדַעַת הִרְמַב"ם ו"ל וְעֵינָן בִּפְיָא הַמְשַׁנִּיּוֹת לְהִרְמַב"ם ו"ל שֶׁכ' בִּט"ב תַּעֲנִיתוּ דִּינוּ כְּצוּם כִּיפּוּר כו' וּמוֹסִיפִין מַחֲוֹל עַל הַקּוֹנֵדֶשׁ נִרְאֶה מְדַבְּרֵי דְצָרִיף תּוֹסְפֵת.

וּכְבָר פְּתַב בְּזָה הַמ"מ דְּכֵן נִרְאֶה דְעָתוֹ בְּכָל הַתַּעֲנִיּוֹת וְהִרְמַב"ן ו"ל חוֹלַק עָלָיו וְכַתְּבֵי מְדַאֲמְרִינָן בִּיה"ש שְׁלוֹ אָסוּר ש"מ דְּאִין צָרִיף תּוֹסְפֵתוֹנִרְאֶה דְהִרְמַב"ם ו"ל לְטַעֲמִי' דַּס"ל דְּלִיכָא תּוֹסְפֵת בִּי"ה אֶלָּא בְּעֵינָיו לְחוּד וְכַה"ג הָנִי כֹּל הַצּוּמוֹת וְעַל עֵיקַר הִרְאָב"ד שֶׁהֵבִיאוּ מְעוֹבְדָא דְרִיב"ב עֵינָן בַּהַג"מ שֶׁכ' דְּמַעֲשֵׂה הִי' בְּבִקְרָוּל"נ דְּאֶפִּילוּ הִי' בְּעָרְבֵי ג"כ לֹא מוֹכַח מִיָּדִי דְזָמַן שֶׁהַפְּסִיק הִי' קוֹדֵם זְמַן הַתּוֹסֵ' דְהֵינּוּ קוֹדֵם פֶּלַג הַמְּנַחֶה דְנוֹדָאִי לֹא מִהַנִּי קַבְּלָה לְזָה וְכֵן מְשַׁמַּע מִלְשׁוֹן הַתּוֹסֵ' לְקַמָּן וְעֵינָן בְּר"ן ו"ל סוֹף פ"ק דִּר"ה מְשַׁמַּע מְדַבְּרֵי הִרְמַב"ן ו"ל תּוֹס' בְּתַעֲנִית וְהִנֵּה הָרִא"ש ו"ל מְסִיק דְלִפִּי מִש"כ הָרִי"ף ו"ל דְּלֹא נֶאֱסַר בְּאַכִּילָה א"כ מִמִּילָא מוֹתֵר בְּרַחֲצָה וְכֵן עֲמָא דְבַר וַיִּשׁ לְדַקְדַּק א"כ הָאִי פְּסֻקָא הוּא דְלֹא כְּמָאֵן דְּהָא תַּרְנוּנִיָּהוּ תַּנְאִי דְבַרְיֵיתָא ס"ל דְּנֶאֱסַר בְּאַכִּילָה לִפִּי הִרְאָב"ד ו"ל וְאִין לֹאמַר דְּסֻמְכוּ עַל עוֹבְדָא דִר' יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא בְּמַדְרֵשׁ דְּהָא אִין לְמִדִּין הֲלָכָה מִן הַמְּדַרְשׁ וי"ל דְּעוֹבְדָא שְׂאֵנִי נְעוּד דְּסֻתְמָא דְמַתְנִי' מְסִייעָא לְהוּ מְדַלָּא הַזְּזָר בְּמַתְנִי' הָאִי אִיִּסוּרָא וְע' בַּלַּח"מ.

וְאַפְתִּי לְשִׁיטַת הִרְאָב"ד ו"ל הִיכָא דְקִיבֵל עָלָיו בְּפִירוּשׁ אִיִּסוּר אֶכִּילָה לִכ"ע אָסוּר גַּם בְּרַחֲצָה כַּת"ק דְּלִזָּה אִין הוֹכַחָה מִמַּתְנִי' לְהַתִּירָא דְמַתְנִי' לֹא מִיִּירִי בְּקִיבֵל עָלָיו אֲבָל אִם נִפְרָשׁ כְּשִׁיטַת הִרְמַב"ן ו"ל מוֹתֵר בְּרַחֲצָה אֶפִּילוּ אַחַר קַבְּלָה כִּינּוּ דְלֹא מְצִינוּ הָאִי סְבָרָא בְּבַרְיֵיתָא דְקַבְּלָה לְאַכִּילָה מִהַנִּי גַּם לְרַחֲצָה.

מִמִּילָא מְסֻתְבַּר דְּלֹא מִיתְסַר אֶלָּא בְּאַכִּילָה לְחוּד מַה שֶׁקִּיבֵל עָלָיו אֲבָל לֹא בְּרַחֲצָה עוּד נִרְאֶה דְגַם לְהִרְאָב"ד ו"ל לֹא מִהַנִּי קַבְּלַת הָאֶכִּילָה אֶלָּא לְרַחֲצָה וְסִיכָה שְׁהֵם כְּשִׁתְּנִי' אֲבָל נְעִילַת הַסַּנְדֵּל וְשְׂאָרֵי דְבָרִים לֹא נֶאֱסַר ע"י קַבְּלַת הָאֶכִּילָה וְלַעֲנִין מַה שְׁתַּמָּה הָרִא"ש ו"ל עַל דְּבַרֵי הִרְמַב"ן ו"ל דְּדָבַר תִּימָה הוּא שְׁיָהָא מוֹתֵר בְּאַכִּילָה וְנֶאֱסַר בְּרַחֲצָה וְסִיכָה אִין בְּזָה קוֹשְׂיָא כ"כ דְּעֲשָׂאוּהוּ כְּאוּנָן שְׁמַתוּ מוּטָל לְפָנָיו וּמִש"ה אָסוּר בְּבִשְׁרָו וַיִּינּוּ וְה"ה דְּאָסְרוּהוּ בְּרַחֲצָה וְכַדְבְּרֵי הַפּוֹסְקִים דְּאוּנָן אָסוּר בָּהֶם וְכֵן מְבֹנָאָר בִּי"ד ס' שֶׁמ"א בְּשֵׁם הִרְמַב"ן ו"ל דְּאוּנָן אָסוּר בְּרַחֲצָה וְסִיכָה.

וְרִאָנִי לְזָה מְדַבְּרֵי הִירוּשְׁלָמִי בְּפָרְקִין דְּאִיתָא הֵתָם בְּטַעֲמָא דְרַבְּנָן דְּלֹא הוּדוּ לִר' יְהוּדָה בְּכַפֵּיית הַמְּטָה מְשׁוּם דְּעֲשָׂאוּהוּ כְּמוֹ כו' וְאִינוּ כּוֹפֵה אֶת הַמְּטָה ע"כ לַעֲנִי' דְּהִיּוֹתֵר נְכוּן בְּזָה הוּא שִׁיטַת הִרְמַב"ן ו"ל וְדו"ק דְּעֵיקַר הַתּוֹסֵ' לְעֵגִין רַחֲצָה וְסִיכָה אִינוּ בְּרוּר לְדַבְּרֵי הִרְמַב"ם ו"ל דְּלִיכָא עֵינָיו אֶלָּא בְּאַכִּילָה דְּעֵנֹשׁ פֶּרֶת וּמִנ"ל בְּרַחֲצָה: שֶׁם גְּמָרָא כֹּל מְצוֹת

הנוהגות באבל נוהגות בט"ב אסור באכילה ובשתיה וברחיצה וסיכה כו' יש לדקדק דכאן משמע דהא דאסורין בט"ב בכל הני מילי הוא מחמת אבל ולמה לי הא תיפוק לי' משום דאיקרי צום וכל ת"צ נוהגים בו כל הדברים האלו וכמש"כ הר"ן ו"ל בשם הרמב"ן ו"ל בסוף פ"ק דר"ה לענין פל' הד' צומות דגזירתן היא מתחילה לאסור בכל העינויים דלא גרעה גזירת נביאים מגזירת ב"ד בתעניות אמצעות ואחרונות ועוד דכל התיקון נביאים פועין דאורייתא תקון ועשו ד' צומות כ"ה עכ"ל הרי מבואר דלא איקרי צום אלא באיסור פל' העינויים וא"כ למה לי האי טעמא דאבילות ועוד קשיא לי הא דתנן בפ' מקום שנהגו ומייתי לה הש"ס לקמן בפרקין דמלאכה בט"ב במנהגא תליא ואמאי לא יהי' איסורא במלאכה פכל הצומות ולענין קושיא קמייתא י"ל דנ"מ לענין תשהמ"ט וכמש"כ הרא"ש ו"ל בשם הר"י מווינא ו"ל דמחמת אבל אפילו חל בשבת אסור דדברים שפצנעה נוהג אבל פבר הביא הרא"ש ו"ל לשון התוספתא דמשמע דאינו מונע עצמו משום דבר ע"כ לא ידענא לענין מאי תלי הברייתא איסורא דהני מילי מחמת אבל ולא אסיר להו מחמת גזירת הצום וגם אמאי ליכא איסורא במלאכה וי"ל דע"כ מה שכ' הרמב"ן ו"ל דכל דתיקון רבנן פועין דאורייתא תיקון לאו לענין מלאכה פתב פן דהא בת"צ אין אסור מלאכה אלא ביום ולא בלילה ועיקר הטעם לאסור מלאכה בת"צ הוא פדי לאסוף את עם וליענין במילי דציבורא וזה לא שנייף אלא בצומות שגזרינן על דבר חדש אבל לא על אלו הצומות שהם על צרות קדומות ולהכי בהו במנהגא תליא מילתא והא דתלי איסורא ט"ב באיסורי אבל היינו לכלול פל' דברים האסורים באבל פמו לקרות בתורה ועוד י"ל דהא תקנת נביאים הראשונים הוא דווקא בזמן שיש צרה ח"ו ע"כ השלשה צומות האחרים ברצו ולא רצו תליא מילתא אבל ט"ב מפני שתקפה בו האבל בראשונה ובשנייה החמירו בו ונתנו עליו פל' דיני אבל ולהכי קאמר הברייתא פל' מצות שהאבל כו' וידעת הרמב"ם ו"ל שכ' שאין גזרינן צום פחוקר של יה"כ אלא על הגשמים בלבד ולא על שאר הצרות בלא"ה ניקח דלדבריו לא נאסר ע"י צום דקרא אלא ביום לחוד ובט"ב לבד החמירו החכמים לעשותו כיה"כ לענין תוס' מבע"י וברחיצה וסיכה אסרוהו משום אבל ומהא דשקיל וטרי הש"ס בפ' מקום שנהגו אי ט"ב בין השמשות שלו אסור אי לא נראה קצת ג"כ דלא פדברי הרמב"ן ו"ל דאי פדברי הרמב"ן ו"ל פשיטא דאסור דהא תחילת גזירתן הני לכל חומרי תענית ציבור ויהיכי ס"ד דהש"ס למימר דר' יוחנן דאמר ט"ב אינו כת"צ היינו לענין ביה"ש וענין לעיל בפ"ק שביארתי שם דיש פלוגתא בזה אי ט"ב דומה לאבל ולענין רחיצה וסיכה ולחוד מ"ד ט"ב חמור מאבל וצ"ל דאליבין דברייתא ל"ד קאמר פל' מצות כו' דהא ט"ב חמור ודו"ק: שם גמרא ר' יהודה אומר אינו קורא במקום שאינו רגיל כו' אבל קורא הוא באיוב כו' משמע מפאן דמסתבר יותר להתיר איוב ודברים הרעים שפירמין' במקום שאינו רגיל וקשה מפאן על דברי התוס' פ' אלו מגלחין דף ק"א ד"ה ואסור לקרות בתורה כו' ומיהו אבל שונה במקום שאינו רגיל משמע דהא דווקא שרי ולא באיוב וקנינות והקא אליפא דר' יהודה דהלכתא פנותיה הני איפכא דבמקום שאינו רגיל אסור ובאיוב ובקנינות מותר והירושלמי שהביא התוס' שם אבל שונה הוא במקום שאינו רגיל ע"כ כר"מ אתיא דלר"י אפילו בט"ב אסור ודו"ק: ע"ב גמרא ר"י מחייב בכפיית המטה ולא הודו לו חכמים לפי טעם הירושלמי שהביא הרי"ף ו"ל דהני פאונן שמתו מוטל לפניו נראה דר"י לא מחייב בכפיית המטה

אֵלָא בְּסֵעוּדָה הַמְּפֹסֶקֶת וְלֹא הוּדוּ לֹו חֻכְמִים מְשׁוּם דְּהוּי כְּאוּנֹן דְּאִינוּ כּוּפָה אֶבֶל מְהָא
דְּאִמְרוּ לֹו חֻכְמִים עֲוֹבְרוֹת וּמְגִיקוֹת מַה תְּהֵא עֲלֵיהֶם מְשַׁמַּע דְּכָל יוֹם ט"ב מְחִיב ר"מ
בְּכַפֵּיית הַמְּטָה וְע' בְּבִיאוּרֵי הַגָּאוֹן ר"א וְ"ל בא"ח מִש"כ בְּזָה: שֵׁם גְּמָרָא אָמַר רִשְׁבִּי"ג
לֹא הָיוּ י"ט לְיִשְׂרָאֵל כִּט"ו בְּאָב וְכִי"ה כ"ו לְהִבִּין י"ט אֱלוּ נִדְקַדַּק עוֹד מַה דְּחָשִׁיב הַש"ס
הָנִי מִיְלֵי שְׁבִשְׁבִילֵן עָשׂוּ ט"ו בְּאָב לִיו"ט וְחַד מִיְנֵינְהוּ יוֹם שְׁנֵינְתָנוּ הָרוּגֵי בֵּיתָר לְקַבּוּרָה
וְק"ק דְּהָא זָה הִי אַחַר הַחֲוֹרְבָן וּמַה טַעַם הוּא זָה עַל יו"ט שְׁהִי קוֹדֵם הַחֲוֹרְבָן אֶבֶל כְּנֻנְתָם
וְ"ל לְהוֹרוֹת לָנוּ כִּי אֱלוּ הַשְּׁנֵי י"ט הֵם נֶגֶד ב' הַיָּמִים אֲשֶׁר אֵינְרַעוּ לָנוּ בְּהֵם מְאֻרְעוֹת לֹא
טוֹבוֹת הֵם י"ז בְּתַמוּז וְט"ב וּמַה שְׁנַחֲסַר מֵאֲתָנוּ בְּאֱלוּ ב' הַיָּמִים מְצָאנוּ בְּב' הַיָּמִים טוֹבִים
ט"ו בְּאָב וִי"ה וְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָמְרוּ עַל ט"ו בְּאָב יוֹרוּ ע"ז פְּאֲשֶׁר יִתְבָּאֵר אִי"ה וְהוּא
כִּי יְדוּעַ אֲשֶׁר תִּכְלִית הַכֹּל וְעֵיקַר חֲפָצוֹ ית' לְחֻנְן אוֹתָנוּ בְּב' מִתְּנוֹת הַטוֹבוֹת הָאֱלוּ הֵא'
הוּא נְתִיבַת תּוֹרַתוֹ הַקְּדוּשָׁה לָנוּ כִּי הִיא חֲמֻדָה גְּנוּזָה וּמְצָאנוּ חֵן בְּעֵינֵי הַמְּקוֹם ב"ה לְתַתָּה
לָנוּ לְהֵאִיר כָּל הָעוֹלָמוֹ' ע"י מַעַשׂ יְדִינוּ וְעִי"ז יִתְבַּעַר וְיִתְבַּטֵּל כָּל רוּחוֹת הַטְּוֹמָאָה מֵעוּה"ז
וְנוֹכַל לְזַכּוֹת אֶל הַמַּתְנָה הַשְּׁנֵי' הִיא הַשְּׂרָאָת שְׁכִינְתוֹ הַקְּדוּשָׁה בְּתוֹךְ אֲרָצֵינוּ וְכָל יִשְׂרָאֵל
כְּשִׁתִּילֵי זֵיתִים סְבִיב לְשׁוֹלְחָנוּ ית' וְהַהֲכָנוֹת לְקַבְּלַת שְׁתֵּי הַמַּתְנּוֹת הָאֱלוּ הוּא הַיְצִיאָה
מִמְצָרִים וְהַבִּיאָה לְאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה יְצִיאָתָנוּ מִמְצָרִים הִיא הַהֲכָנָה לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה
כַּמֶּש"נ בְּהוּצִיאָה אֶת הָעָם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֵל' עַל הָהָר הַזֶּה כִּי כָּל עוֹד שְׁהֵינּוּ מְשׁוֹנְעֵבְדִים
תַּחַת יַד מְצָרִים לֹא הִי בִּיכּוֹלְתֵינוּ לְקַבֵּל עָלֵינוּ עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם וְלָזָה נֶאֱמַר וְהוּצֵאתִי
וְהַצֵּלְתִּי וְגֵאלְתִּי אֶח"פ וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְכ"ז שְׁלֹא נִשְׁבַּר כַּח מְצָרִים לֹא הִי בְּאֶפְשָׁרִי
לְקַבֵּל הַתּוֹרָה וְכַמְבּוֹנָאֵר בְּזוּה"ק ע"פ וְלֹא שְׁמַעוּ אֶל מִשְׁחָר מְקַנְצָר רוּחַ וּמַעֲבֹדָה קִשָּׁה כִּי
קִלְיַפַת מְצָרִים הִי מְסוּף מְבַדִּיל עַל נַפְשׁוֹתֵינוּ וְלֹא הִי בְּכַח לְהַשִּׁיג אֶת אֹר הַתּוֹרָה עַד
אַחַר בִּיעוּר הַקְּלִיפָה הַזֹּאת ע"כ תִּיְכַף אַחַר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְהַשְּׁפֶלֶת מִזֵּל טְלָה אֱלוֹהֵי שָׁל
מְצָרִים נָתַן לָנוּ ה' מַעֲט מְצוֹת אֲכִילַת פֶּסַח וּמְצָה וְגַם נִכְנְסוּ לְבָרִית כַּמֶּש"נ בְּדַמִּיָּךְ חֵי
וְאַחַר מְסַפֵּר שְׁבַעֲהָ שְׁבוּעוֹת הַזֹּ' נִקְיִים קִבְּלוּ הַתּוֹרָה בְּשִׁלְיָמוֹת.

וְהִנֵּה בְּפֶסַח מְצָרִים נַעֲשֶׂה בּוֹ ג' דְּבָרִים לְקִיחָה בְּעֶשְׂוֹר וְקִשְׁרוֹ אוֹתוֹ בְּכַרְעֵי הַמְּטָה
וּשְׁחִיטָתוֹ בִּי"ד וְאֲכִילָתוֹ בְּלִיל ט"ו כִּי תַחֲזִיקָה כְּבָשׂוֹ אֶת קְלִיפַת מְצָרִים תַּחַת רְשׁוּתָם אֶח"פ
שְׁחָטוּ אוֹתוֹ וְעָשׂוּ בּוֹ שְׁפָטִים אֶח"פ אֲכִלוּהוּ וְעַצְמוֹ הַשְּׁלִיכוּ חוּצָה לְעֵין כָּל וְע"ז נֶאֱמַר ג'
לְשׁוֹנוֹת שָׁל גְּאוּלָּה קוֹדֵם לְקִיחָתוֹ אוֹתָנוּ לְעָם כִּי בְּדָבָר אֲשֶׁר זָדוּ כו' כְּמוֹ שֶׁהֵם כְּבָשׂוֹ
אוֹתָנוּ תַחֲזִיקָה לְרְשׁוּתָם אֶח"פ עֲבָדוּ בְּנוֹ וְאֶח"פ עֵינּוּ אוֹתָנוּ כַּמֶּש"נ כִּי גַר יְהִי זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ
לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעֵינּוּ אוֹתָם כֵּן עָשִׂינוּ בְּהֵם הַג' שְׁפָטִים וְע"י הַלְקִיחָה בְּעֶשְׂוֹר הַתַּחֲלָנוּ
לְצֵאת מִתַּחַת סְבִלוֹת מְצָרִים הוּא הָעֵינּוּ וְע"י שְׁחִיטָתוֹ הַצִּילָנוּ ית' מֵעַבְדוֹתָם וְע"י הָאֲכִילָה
גְּאָלָנוּ בְּזְרוּעַ גְּטוּיָה כִּי הַתַּחֲזִיל פְּרַעַה לְצַעוֹק קוֹמוּ צָאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי וְיִצְאוּ מִתַּחַת רְשׁוֹתוֹ
בְּיַד רְמָה וְהוֹכְשָׁרְנוּ לְקַבֵּל הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת וְלוֹקַח אוֹתָנוּ לְעָם.

אֶח"פ נֶאֱמַר וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאֶרֶץ כו' וְנִתְתִי אוֹתָהּ לְכֶם מוֹרְשָׁה כו' הִיא הַבְּטָחַת מִתְּנָה
הַב' לְשִׁכּוֹן בְּתוֹכֵנוּ לְעוֹלָם וּמִפְּנֵי שְׁאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה הִיְתָה ג"כ כְּבוֹשָׁה תַּחַת יַד מַלְכֵי כְּנָעַן
וְהָמָה הָיוּ ג"כ לְמְסוּף מְבַדִּיל לִירִידַת שְׁכִינְתוֹ ית' לְאֶרֶץ ע"כ הַבְּטִיחַ לָנוּ לְהַבִּיאָנוּ אֶל
הָאֶרֶץ וְלְהַעֲבִיר מִמֶּנָּה הַשְּׁבַעֲהָ עֲמָמִין וְלֹא יַעֲבֹר בְּהָ רָגֵל זָר וְטָמֵא אֶח"פ וְנִתְתִי אוֹתָהּ
לְכֶם מוֹרְשָׁה כו' הִיא קְדוּשָׁה יְרוּשָׁלַיִם שְׁנִקְרָאת נְחֻלָּה וְהִיא קְדוּשָׁה שְׁקוּדָשָׁה לְשַׁעֲתָהּ
וְקוּדְשָׁה לְעֵתִיד לְבּוֹא וּמַעוֹלָם לֹא זָזָה שְׁכִינָה מִכּוֹתֵל מְעַרְבֵי וְלָזָה אָמְרוּ וְ"ל בְּמִדְרָשׁ

לקיחתו בעשור עמדה להם בירדן כי בעשור לחודש הלכו בירדן וכמו שהתחלת השפלת מצרים הי' בעשור פן התחלת השפלת הז' עממין הנה בעשור ועוד תראה בזה כי ביעור משפחות פנען הי' דוגמת מצרי'.

ויתבאר בזה מש"נ בתחלת שופטים מי יעלה לנו בתחילה להלחם בפנעני ויאמר ה' יהודה יעלה והוא ע"פ ד' ו"ל ע"פ החודש הזה לכם פי ישראל נמשלו לחדשה של לבנה וכמו שהלבנה מילואה בט"ו פן שלמה המלך ע"ה הנה הדור הט"ו לאברהם אבינו ע"ה והנית סיהרא באשלמותא פנודע והנה נחשון פן עמינדב שהיה בדורו של משה רבינו ע"ה הנה דור תשיעי לאברהם ובדורו של יהושע הנה דור עשירי שנכנסו לארץ ויום עשירי הוא המתקן ללקיחת הסט"א במאסר ע"כ אמר ה' יהודה יעלה פי הי' אז בבחי' יום העשור ע"כ התחילו הם להלחם תחילה ולדוד אמר ה' אתה לא תבנה הבית פי דמים רבים שפכת יכוין ג"כ על הפנונה הזאת פי דוד הי' בבחי' יום י"ד שהוא זמן שחיטה למצרים פן הי' הוא המוכן לביעור משפחות הרעות שבארץ הקדושה ע"כ לא הגיע עדיין זמן הבגין עד שלמה בנו שהוא בבחי' ט"ו זמן האכילה וכן בימי שלמה היתה המנוחה פי נשבת מאנוש זכר כל המשפחות ולא הרימו ראש ע"כ הגיע עת דודים לבגין בהמ"ק מכוון לשבתו ית' עולמים עד שהי' שלום בין חירם מלך צור ובין שלמה והוא הי' לו בעזר לבנות הבית והוא מגנדל המנוחה והשקט ואין שטן ופגע רע ואפילו צור רצתה בבגין ירושלים וע"ז נתן שלמה המלך שבח לשמו ית' ואומר ברוך אשר נתן מנוחה לעמו כו' ככל אשר דבר לא נפל דבר אחד כו' פי נתקיימו כל ההבטחות שהבטיח הקב"ה לישראל בצאתם ממצרים והארץ ניתנה לנו למורשה לעולם כמש"נ ושמתי מקום לעמי ישראל ולא יוסיפו בני עולה לענותו ובד"ה נאמר לבלותו ודרשו ו"ל בתחילה לענותו ולבסוף לבלותו פי על זאת נטיעתנו במקום הנאמר קיים לעולם שלא יוסיפו בני עולה לבלותנו חלילה וכמשדז"ל ע"פ והנה ה' כו' פאשר יגוד הקנה במים שאפילו כל הרוחות שבעולם אינן מזיזות אותו ממקומו ואחר שבחו של מקום התפלל יהי ה' כו' עמנו פאשר הי' עם אבותינו כו' יכוין הנה שמר ה' הבטחתו לישראל לשים מקום לעמו ישראל ולהשפין שכינתו בירושלים עה"ק אבל עדיין לא הגיעו אל השלימות הגמור מצדינו להיות כל איש ואיש בפרט בחי' משפן כמש"נ היכל ה' המה מפני אשר עדיין לא נתבער היצה"ר בפרט ולא הגיעו מעשינו למעשי אבותינו שלא שלטה בהם יצה"ר והיו למשפן לו ית' ע"ז התפלל יהי ה' כו' עמנו פאשר הי' עם אבותינו להטות לבבינו אליו שיהיו לטוב ב' הלבבות וכמש"נ באברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכמשאז"ל פי מתנת משפן הפללי אינו מתקיים אלא ע"י משפן הפרטי פאשר ישכן אור התורה בכל חדרי לבבינו בתכלית השלימות פי שניהם כא' הם יחוד אמיתי וירושלים של מטה מכוננת אל ירושלים של מעלה וכגוןנא דמתחדין לעילא כו' פנודע.

והנה גרמו המעשים והתחיל המילוי לחסור אחר ימי שלמה המלך ע"ה והגורם לזה פי אור התורה לא האיר בנו בשלימות מעת אשר נשתברו הלוחות הראשונות כמו שבאור במדרש ובזוה"ק ע"כ לא עמדנו על מעמד השלימות בתמידות כ"א פעם במילוי פעם בחסרון ח"ו וכמש"נ אני אמרתי אלהים אתם אכן פאדם כו' ומן אז והלאה נפגם מעט פח החירות אשר יצאנו ממצרים כמש"נ חרות על הלוחות א"ת חרות אלא חירות ואחר השבירה הורד עדינו מעלינו ע"כ היום הזה מעותד לכל המאורעות בביטול התורה ח"ו

והן התמשה דברים שאירעו לאבותינו ב"ז בתמוז נשתפרו הלוחות וביטל התמיד כי התמיד הוא בחי' התורה שנ' בה והגית בו יומם ולילה והוקבעה העיר פי התורה היא לנו לחומה להגן עלינו מפל אויבינו מסביב וכמש"ד ז"ל בב"ב פ"ק ע"פ אני חומה זו התורה ושידי כמגדלות אלו תלמידי חכמים ושרף אפוסטמוס התורה והעמיד צלם בהיכל וכל המודה בה פאלו כופר כו' ויום ט"ב בו אירעו תמשה דברים בהעדר מתנת בגין המקדש והגורם לזה היא הבכי' בלילה הוא מפני הדיבה אשר הוציאו מרגלים על ביאת הארץ אשר היא תכלית הטובה להביאנו אל הארץ ולהשרות שכינתו בתוכנו והעם מאנו בטובה ובכו הרבה בכי ע"כ היום הזה יום רעה הוא ובו נחרב הבית בראשונה ובשנייה ונלפדה ביתר פי עונה הי' שלא בכו על ירושלים ע"כ אירע גם להם ביום הזה ונחרשה העיר כמש"נ ציון שדה תחרש ע"כ לעומתן נתן לנו השם ברחמיו ב' ימים טובים המוכנים לטובה לחזק בדינו המתנות הטובות התורה והמקדש יה"כ ניתנו בו לוחות האחרונות והוא מוכן תמיד לטהר את נפשותינו מפל חלאה וזוהמא אשר באה עלינו ע"י שבירת הלוחות הראשונות.

וט"ו באב הוא המוכן לטוב על פניסת ישראל לאה"ק ולביאת מקדש והן הדברים אלו דקאמר הש"ס שנעשו בו יום שהתרו שבטים לבא זה בזה כי המעלה היותר גדולה לקיום ישראל באה"ק הוא בהיות ישראל פולם באחדות א' כמש"נ ומי פעמה ישראל גוי א' בארץ.

ע"כ נעשה בו טובה והתרו שבטים לבא זה בזה ושבת בנימין הותר לבא בקהל וזה סגולה גדולה להשראת שכינתו ית' בתוכנו בהיות י"ב שבטי יה באחדות פמבואר בזוה"ק על י"ב האבנים אשר שם יעקב אבינו מראשותיו וכאשר נתאחדו פולם אז אמר אין זה כ"א בית אלהים כו'.

ר' יוחנן אומר יום שפלו בו מתי מדבר זה מוכן מאליו כי בט"ב נגזר שלא יפנסו לארץ ובו נשלמה הגזירה והורשו ליפנס לארץ. עולא אמר יום שביטל הושע כו' ונתרבה בו עליית ישראל לרגל להראות במקדש ה' פי היום הזה מוכן לבגין בית המקדש ולא לחורבנו ח"ו.

רב מתנא אמר יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה פי בט"ב נלפדה ביתר וניתנו פיז אויב ובט"ו בו ניתנו לקבורה ובאו אל מקומם אל צרור החיים וע"כ תיקנו עליהם ברפת הטוב והמטיב סמוך לברפת בונה ירושלים פי הרעה אירע לשניהם ביום אחד והטובה באה ג"כ ביום אחד והטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה פי הטובה שלא הסריחו היא טובה לעצמן והטובה שניתנו לקבורה היא טובה לכל ישראל פי באו נפשם אל צרור החיים מקור נפשות פל ישראל.

רבה ורב יוסף אמרו יום שפסק מלכרות עצים למערכה וקרי לי' יום תבר מגל זה לתיקון על חרישת העיר בכלי ברזל וביום זה נשבר הברזל הפורת ותשש פחה של חמה ועי"ז הותש פחה של עשו ותרבו ונתגבר אור הלכנה אשר ישראל מונין לה ע"כ מפאן ואילך דמוסיף יוסיף וצריף למעט בשניה טעמא דמותא פי לא איברי סיהרא אלא לגירסא ודלא מוסיף תקפרי' אמר ח"ו פי אינה נותנת לו חיים מפני שהוא אינו רוצה להרבות אור אם פל ח"ו ע"י התורה.

והנה לא נעשה בשום יום המעשה הזה לצאת בנות ישראל לחול בפרמים כ"א בב' ימים טובים אלו שהם ימי עליית התורה והמצנה ונעשה בהם יחוד שלם ע"כ עשו בימים אלו ההנהגה הזאת שהנקבה תסובב גבר ובאתערותא דלתתא כו' וכן הי' הנהגת שאלת הבגדים מתתא לעילא והדברים עתיקי' והנה כל זה בעוה"ז אשר יש עתים לטובה כו' ופעם השגתינו בכבודו ית' מתגדל ופעם מתמעט ח"ו.

ופעם הוא שוכן אתנו בהתגלות ופעם בהסתתר פנים ח"ו. אבל לעתיד לבא עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים וכ"א מראה באצבעו ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו.

יכוין כי כולם ישיגו אותו דעת שלימה תכלית הידיעה כי ה' הוא האלהים פמה שפאמר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד ואמר וזש"נ ביום ההוא הנה אלהינו זה כו' זה ה' קוינו לו ויהיה ה' בהיכל קדשו עמנו לעולם ועד אמן.

כן יהי רצון במהרה בימינו: הדרן עלך בשלשה פרקים וסליקא לה מסכת תעניות בפעורת החונן לאדם דעת